

K 22.758
40

საქართველოს
განმანათლებლო
აღმწიქნებელი
სამსახური

ლაიმა კლავინა

იული სტრაუბე

გამოყენებითი ხელოვნების ინსტიტუტი

17916
4

იული სტრაუბე

სტრაუბე

Յ. Տրաւմ

ლატვიის სახელმწიფო არქივი

ლაიმა კლავინა

იული სტრაუმე

გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატი

$$3(4+4) + 745(479) + 745(52) + 745 \cdot 048(279) + 39(=946)$$

წიგნის მხატვრული ვაფორმება
 ალდი ალექო

ლატვიურიდა თარგმნა:
 ნონა ტაურიანა
 ნინო იაკობიძე

ტექსტის რედაქტორი:
 თამარ ნადირაშვილი
 ვარდი თვალაძე

წიგნის ამწეობი:
 გუნდუბა კარკლიანა

K 22758

- © ტექსტის ავტორი და შემდგენელი:
 ლაიმა კლაფინა, 2004
- © მხატვრული ვაფორმება:
 ალდი ალექო
- © ლატვიის სახელმწიფო არქივი, 2005
- © "ზინატნე", 2005

ს ა ქ ა რ თ ვ ი ე ლ ო ს
 პ ა რ ლ ა მ ე ნ ტ ი ს
 ე რ ო ვ ნ ე უ ლ ი
 ბ ი ბ ლ ი ო თ ე ა

შინაარსი

წინასიტყვაობა	7
კარი პირველი	9
კაგაკასია	26
მამული	47
ნამუშოდგომეცს	77
შეჯამება	90
შენიშვნები და გამომხატურებები	92
წყაროები და გამოყენებული ლიტერატურა	113
შემოკლება	117
იული სტრაუმეს ცხოვრების მნიშვნელოვანი თარიღები	118
მნიშვნელოვანი გამოყენები, სადაც იული სტრაუმეს ნამუშევრები იყო გამოყენილი	120
მნიშვნელოვანი პუბლიკაციები იული სტრაუმეს შესახებ	122
იული სტრაუმეს 125 წლისთავისადმი მიძღვნილი ღონისძიება თბილისში	122
იული სტრაუმეს ნამუშევრები	123
დანართი	136
იული სტრაუმეს მიღწევები	136
სახლმრეწველობის მნიშვნელოვანი ნამუშევრების საძიებლად წარმოებული ექსპედიციები, რომლებშიც ასტრაუმეს მონაწილეობა აქვს მიღებული	140
იული სტრაუმეს მონაწილეობა კაგაკასიაში ორნამენტის გამოკვლევაში	142
გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში იული სტრაუმეს დაბადების 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოყენის ექსპოზიცია 1999 წელს თბილისში	145

მადლობას გუხდი

ამ წიგნის შექმნაში გულისხმიერებასათვის და დაინტერესებულთათვის მადლობას გუხდი, დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმის თანამშრომელთა დიდ ოჯახს. კერძოდ, აღიდა კრესლინას, რიტა რინკას, მარის კუნძინს. ისტორიისა და ხელოვნების მუზეუმის ფილიალს გულბენეში, დრუვიანის ეოფილ სკოლას; პირადად ანიტა გრაუშანეს; ლიგია ზეაფენეკაღნას; მემორიალური მუზეუმის თანამშრომლებს; გუსტავ შკოლტერს და ლატვიის ისტორიის მუზეუმს; მწერლობის; ოტატრისა და მუსიკის მუზეუმის სამიოხველო დარბაზის თანამშრომლებს; ასევე ნაოსნობისა და რეფის ისტორიის მუზეუმის სპეციალისტებს; პირადად, ლიგია ბლუმფელდეს. მადლობას გუხდი სახელმწიფო საზოგადოებრივი მუზეუმის თანამოსამაზურეებს, პირადად; მარა ლაკუს, მარიტა ბერხინას, ივეტა დერკუსოვას, ლუდმილა ნაიმიშევას, ედუარდ შმიტს.

საქართველოში, ისტრაუმეს ნაშრომების შესწავლაში ხელი შეგვიწყვეს, საქართველოს ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის თანამშრომლებმა. მადლობას გუხდი დავით კანკაველიძესა და ნინო ცინცაძეს, საქართველოში თავისი გულისხმიერებით სამუშაო შეგვიმსუბუქა. ლატვიის საპატრიო კონსერვაცია საქართველოში და თბილისში ლატვიელთა საზოგადოება "AVE SOL"-ის თავდგომარეობა, რეზინა იაკობიკე, ასევე ნონა ვაბილიასა და ნინო იაკობიძის დახმარებამ. მადლობელი ვარ ლატვიის სახელმწიფო არქივისა და ბიბლიოთეკის მარაგის მასალებთან მუშაობის საშუალებების მოცემისთვის. გამაყურებთ მნაშენლოვანი იყო ლატვიის კანონმდებლობის დარღვევების მუზეუმის დირექტორის, ინეტა კანეპაიას გულგებობა, რადგანაც, სწორედ ამ მუზეუმის მასალებში მოვიპოე ის ფოტომასალები, რომლებზეც ჰალაქ რეფის გამოყენებითი ხელოვნების სკოლის საფუძვლით განყოფილების აღსაზრდელთა სამუშაო აღსახება. მადლობას გუხდი ლატვიის საზოგადოებრივი აკადემიის საინფორმაციო ცენტრის თანამშრომლებს, პირადად, ინგრიდა ბურანეს და ბერნ სხვა ადამიანს, იმ არქივების და ბიბლიოთეკების თანამშრომელთა წრიდან, რომელთა დახმარებით სამუშაოება არ გამაჩნდა. მადლობა შევაპარეში მაცხოვრებელ ადამიანებს, რომლებიც ისტრაუმეს ინახავენ ხსოვნას, განსაკუთრებით ბეტრისა კარელინის და საულეკრიტა ვისეს. წიგნის შექმნის პროცესში დიდი დახმარება გავცივია აუსმა ბარცელბულმა, დიდი მადლობა მას. ისტრაუმეს ცხოვრებისეულ ამბებს გვიყვებოდნენ გლაგანებისა და პორუკების ოჯახები დრუვიანინდან, კურცაქინა ცუხილიდან და კოდევ სხვა. შატერის თანამდროვენი ტექსტის ნაწილობრივი თარგმნისთვის მადლიერი ვარ ანიტა როზასია, ასევე ვიტა ლაკუტისა — ისტრაუმეს წერილების ფრანგულიდან თარგმნისთვის.

ჩემი სამაგისტრო ნაშრომის რეკონსტრუქციის, ლსამა-ის პროფესორ თაარ სმარატისაგან უადრესად დაგვალბული ვარ. სწორედ მან შთაბაგონა მანუქანიტის გამოცემა. მინდა ავღნიშნო, წიგნის გამოცემისთვის — ლატვიის სახელმწიფო არქივი და გამოცემისთვის "შიდატრე", კულტურ კამპიტალური ფონდის მხარდაჭერა, რომლის წყალობითაც ნაშრომი გამოცემის ხელში მოხვდა. ძალიან მადიდ შეფასებას ვაძლევ ხალხის მხარდაჭერას, რომლებიც უკვე, სამუშაოთაოდ, ჩვენს გვერდით აღარ არიან — მიღდა სტენანასა და ჟურნალ "Latvju Māksla"-ის რედაქტორმა არნოლდ სიდელდეს. ახლოდევებს წერილს, იმპორტის მონაცემების შესახებ, შე კვლავაც ვინახავ, როგორც მინდავას ხსოვნას და კუთლიშობილი ადამიანების არსებობაზე შესხენებას.

წინასიტყვაობა

ეს წიგნი წარმოადგენს, პირველ მნიშვნელოვან ნაშრომს აქამდე ნაკლებად შესწავლილი, თავისებური პიროვნების ისტორიულ-სოციალური ცხოვრებისეული გზისა და შემოქმედებითი ცხოვრების შესახებ. ლატვიის სახელმწიფო არქივის დოკუმენტებზე, ასევე სხვა არქივებზე, მუზეუმებზე, ლატვიის, საქართველოს და რუსეთის კერძო კოლექციებზე და თანამედროვეთა მოგონებებზე დაფუძნებული ეს გამოცემა, საშუალებას გვაძლევს გავეცნოთ მხატვრის დანატოვარს.

ლატვიის სახელმწიფო არქივში ინახება თელი სტრაუმეს ნაშუქვრები, ბიოგრაფიული და სხვა დოკუმენტები მისი ცხოვრების შესახებ, რომლებიც 1972 წლის 4 მაისს შესანახად ჩააბარა მხატვრის მემკვიდრემ მილდა სტეინამ. იმავე წლის სექტემბერში, ლატვიის სახელმწიფო არქივმა, (მამინდელი ლატვიის სსრ-ს ოქტომბრის რევოლუციისა და სოციალიზმის შშენებლობის სახელმწიფო არქივი), ლიტერატურისა და ხელოვნების განყოფილებაში, შექმნა თელი სტრაუმეს მასალების პირველი ძირითადი პერსონალური ფონდი, რომლის ხელმძღვანელი იმ დროს რიტა ვიტოლა იყო. თელი სტრაუმეს ფონდში, ბევრი მისი ნაშრომი ინახება: ნახატები, პროექტი, ფოტო, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს მხატვრის შემოქმედებით პროცესში ჩავხედეთ. ფონდის მეორე ნაწილი უმეტესად მიმოწერის მასალებსგან შედგება, განსაკუთრებით საინტერესო და კულტურული ღირებულების მქონე ისტორიულ-სატრფოსადმი მიძღვნილი წერილები (ფრანგულ ენაზე). შემდგომში მისი მუდღე აუგუსტა რონგო.

წიგნის დაწერის პროცესში, ისტორიულ-სოციალურ ცხოვრების, მისი შემოქმედებისა და ებსტოლარული მემკვიდრეობის შესასწავლად, ვაწუელა დიდი სამუშაო. დადგინდა საბუთების დაწერის ადგილი და დრო. პირველად ქვეყნდება ისტორიულ-სოციალური აუგუსტა რონგოსადმი მიწერილი წერილები. შერჩეული წერილების ფრაგმენტები, ნარკვევების ტექსტებს ავსებენ და საშუალებას იძლევიან, მკითხველი მხატვრის პიროვნების ღრმა შემეცნებას მიუახლოვონ. მრავალწერტილიანობა წერილების ტექსტში გამოტოვებას მიუთითებს.

ისტორიულ-სოციალურ ცხოვრების გზის გასაშფორად საკმარისი არ არის ლატვიის სახელმწიფო არქივის საბუთები, ამიტომ ვაწუელა დიდი და დატვირთული სამუშაო, რომ შესაძლებლობების ფარგლებში, შესწავლილიყო მხატვრის

დანატოვარი ლატვიის სხვა ადგილებში, ასევე სანქტ-პეტერბურგსა და თბილისში (ინდიელთა გამოყენებული წყაროების სია). უკეთ, რომ გავგვეო კავკასიის ხალხთა ტრადიციები და მათი კულტურული დანატოვარი, ჩვენ ვიყავით დადესტინის მთიან დასახლებასა და რამოდენიმე ქალაქში, რომლებიც ისტრაუმეს წერილებში მოიხსენიება. გამოვლენულია აზერბაიჯანის, სომხეთის, საქართველოს ძველი კულტურული ცენტრები. ჩვენ მოვინახულეთ გელათი და ენჭიადინი, სადაც იული სტრაუმე, მეოცე საუკუნის დასაწყისში, უძველეს საკულტო საგნებს ხატავდა.

კავკასიისა და გარე კავკასიის გამოყენებით ხელოვნებაზე თხრობის დროს გამოყენებულია მინიშნება - კავკასიის ხალხთა ხელოვნება, რომელსაც თვითონ ისტრაუმე იყენებდა. შედეგად, მისი შემოქმედების დანატოვარს ვერ ვაფუოფთ ორი გამეფებული სარწმუნოების ქრისტიანობისა და ისლამის შემოქმედების ან გეოგრაფიული განლაგების ნიშნების მიხედვით... 1921 წლის პერიოდაშიდელი კავკასიის აღწერისას, გამოყენებულია ადმინისტრაციული დაყოფა, რომელიც სამეფო რუსეთში არსებობდა. 1918 წლის 1 თებერვლამდე, იული სტრაუმეს ცხოვრების ქრონოლოგიური მონაცემები, და ასევე სხვა ცნობები ძველი სტილით იხსენიება. ადგილმდებარეობის დასახელება, ადამიანთა სახელები და სხვა მოხსენიებული საბუთები დაწერილია თანამედროვეობის დამწერლობის წესით. კავკასიის ხალხთა ტექსტილის დამზადების ძირითადი ადგილები მითითებულია ისტრაუმესა და კავკასიის კუსტარული კომიტეტის საბუთების მიხედვით, ამიტომ ტექსტში კუბა, როგორც რაიონად, ასევე ოლქად და უბრალოდ კუბადაც არის მოხსენიებული, გამომდინარე იქიდან, თუ როგორ არის დაწერილი კონკრეტულ საბუთში. ტექსტი ფოტოსურათებით არსებოთად ივსება, რომლებიც ისტრაუმეს ცხოვრებისა და შემოქმედების ეპიზოდებს ასახავს, და ასევე საშუალებას იძლევა, წარმოგვანა ვიქინოთ მეოცე საუკუნის კავკასიის მთიან რაიონებში ტექსტილის დამზადების მეთოდებზე.

ხალხური გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატმა, იული სტრაუმემ მრავალ კულტურას გაუხსნა ვული წონის მიზანია მკითხველს გააცნოს მხატვრის ცხოვრებისა და პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესი ჩვენი ხელოვნების ისტორიასა და კავკასიის ხალხთა გამოყენებით ხელოვნებაში მისი პიროვნების არაორდინალობით შეტანილი წვლილის გააზრებაში დაგვეხმაროს.

კარი პირველი

იული სტრაუშეს მშობლიური მხარე ლატვიის ჩრდილო-აღმოსავლეთითა, დრუვიენა-თანამედროვე ადმინისტრაციული განლაგებით, დრუვიენას ოლქი გულებენეს რაიონს მიეკუთვნება.

დრუვიენას მშენიერებას სიმშვიდის განცდა ახასიათებს. არეშარეს არყის ხის ჭალებითა და ნაძვნართ შეკაზმული გორაკები, მცირე ზომის ტბები და მდინარეები აშშენებს. ეს ყველაფერი, დრუვიენელებს გულის სიღრმეში უყვართ. დრუვიენაში მცხოვრები საგვარეულოები, რომელთაგანაც თანდათანობით ამ პატარა კუთხის ადგილობრივი მოსახლეობის ძირითადი ბირთვი ჩამოყალიბდა, ათეული წლების განმავლობაში ერთმანეთში დამოყვრდნენ და გაზრავდნენ. მრავალმა დრუვიენელმა - იანის და იაკობს პორუკებმა, ძმებმა კარლის და რუდოლფ ეგლესებმა, იანის და იული სტრაუშეებმა, ლატვიის კულტურაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს. მათ მზერას საიდუმლოებით მოცული ფიჭვნარი, მითებში ჩაქარული ეშმაკუნას ტბა, მოსწორებული ველები, რომელზედაც დახლართულად მიედინებოან მდინარე ტირზა და სხვა მდინარეები, შუაგულ პარკში ბარონის კარმიდამო გადაეშალა, მაგრამ ყველაზე ძალიან მესსიერებაში მშობლიური კერის მომხიბვლელობა აღიბეჭდა. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში დრუვიენელი ახალგაზრდობის უმეტესი ნაწილი სწავლისკენ მიისწრაფოდა და საბედნიეროდ, ყოველდღიური ცხოვრების მძიმე ზეწოლის ქვეშ მათი, ნიჭის ნაპერწკალი არ ჩამქრალა.

1874 წლის 20 ივნისს, იული კარლის ოსკარ სტრაუშე¹ დაბა დრუვიენაში, კემში დაიბადა. ამავე წლის 28 ივლისს, ვაჟი ტირზას ეკლესიაში მოინათლა. მხოლოდ პირველ ვაჟმშვილს, იანისს, მშობლებმა ერთი სახელი დაარქვეს. სტრაუშეთა ოჯახის დანარჩენ ბავშვებს, ნათლობისას ორი ან სამი სახელიც² კი, ჰქონდათ მინიჭებული. ასევე კარლის ავუსტუს, რომელიც 1970 წლის 19 მარტს, წლინახევარის ასაკში, ქუთორუშის დაავადებით გარდაიცვალა. კარლისმა და ანა სტრაუშემ ოთხი შვილი აღზარდეს: იანისი, ემა, ელიზა და იულია. მშობლები, თავიანთი შესაძლებლობების ფარგლებში, შთამომავლობისთვის განათლების მიცემას ცდილობდნენ, განსაკუთრებით დიდ იმედს ვაჟმშვილებზე ამყარებდნენ.

იული მშრომელი გლეხის ოჯახში იზრდებოდა, მეურნეობიდან მიღებული შემოსავლის უმეტეს ნაწილს სახელმწიფოსა და ბარონს უხდიდნენ. ეს ის დრო იყო,

როდესაც მრავალმა დრუვიენელმა გლეხმა სახლი იყიდა, მაგრამ შემაძულესათვის მთელი თანხის სრულად გადახდა, მათგან მხოლოდ გამოხაკლისებმა შეძლეს. ამიტომ, გლეხობის უმეტესი ნაწილი მოვალედ დარჩა. კემპის შეპატრონე, კარლის სტრაუშე, კანონის უზენაესობას ეჭვქვეშ არასოდეს აყენებდა და სამართლიანი გადაწყვეტილების მოძიებას, ზმირად დაბის სასამართლოში ეცადა. კარლისი სიმკაცრითა და პრინციპიალურობით გამოირჩეოდა და დაუნდობელიც ხდებოდა, როდესაც საკითხი მის შვილებს ან საკუთრებას ეხებოდა.³

დედა, ანა სტრაუშე (ქალიწვილობაში ზომერე), ბუნებით უფრო რბილი ადამიანი და როგორც სოფლის მაცხოვრებელთა უმეტესი ნაწილი, შრომისმოყვარე და სიღამაზის აღქმის უნარით დაჯილდოვებული ქალი იყო. იგი თავის ქალიწვილებს ქსოვისა და ხელსაქმის საიდუმლოებებს ასწავლიდა.

გოგონებს ბავშობაშივე ერთმანეთსაგან ძალიან განსხვავებული ხასიათი ჰქონდათ. უმცროსი დის, რომანტიკოსი ელიზას სიღაზემემ მისივე თანაკლასელის, შემდგომში გამოჩენილი პოეტის, იანის პორუკის ვუელი დაიბყრო. სკოლისდროინდელი სიმპატიები ბავშობის მოგონებად დარჩა. შემდგომში, გოგონა, თავის სამყაროში სულ უფრო და უფრო ჩაიკეტა და რელიგიას შეეკედლა. იგი ტკივილისა და სულიერი განცდების მიმართ მგრძობიარობით გამოირჩეოდა. შემდგომში მკერავი გახდა. მრავალი დრუვიენელი ქალი მის მიერ შეკერილ ტანსაცმელს ატარებდა. უფროს დას, ემას, ყველა სასიცოცხლო საკითხთან დაკავშირებით რაციონალური აზროვნება და პრაქტიკული მიდგომა ჰქონდა. კომუნიკაბელური და ოპტიმიზმით აღსავსე ემა, ლიელტრუშის შეძლებულ მეპატრონეს, კარლის პორუკს, ცოლად გაჰყვა. კარლის პორუკი გონიერი, საინტერესო და ენერგიული ადამიანი იყო. 1895 წელს, ემასა და კარლის პორუკების ოჯახს გაჟი, იეკობი, შეეძინათ.⁴

დრუვიენაში პორუკები უძველესი და საპატივცემულო საგვარეულო იყო, მაგრამ მათი კეთილი სახელი, დაბის შამასახლისის მიერ იქნა შელახულ, რომელიც იანის პორუკის მამა, იაკობი განლდათ. იგი დაბის ფულის გაფლანგვაში დაადანაშაულეს და 1893 წელს, საბუთებისადმი უპასუხისმგებლო მოპყრობისათვის გაასამართლეს.⁵ მამინვე, დრუვიენელებს ათი წლის წინანდელი სასამართლო პროცესი გაახსენდათ, რომელზეც კარლის და იაკობ პორუკებს შეთანხმების შეუსრულობისა და კემპისთვის მატერიალური ზარალის მიყენებისთვის კარლის სტრაუშე უჩიოდა.⁶

ისტრამეს მშობლიური სახლკარი, კემპი. შესასვლელთან სახლას მეპატრონის ანდრეა გარანას ქალიწვილი მარტა კრეიშანე შედლით, სკაიდრიტე, 1928წ.

ფოტო კრისი არქივიდან.

მაშინ, კარლის სტრაუშემ, კემპები გაყიდა და იანგულბენში, ვალგაუსკასა ან სნება, მისი აზრით საცხოვრებლად უფრო პერსპექტიულ ადგილას, გადასვლა გადაწყვიტა. მყიდველიც ცნობილი გახლდათ, იეკობ პორუკის სახით, კარლის პორუკის მიერ შესთავაზებული. კემპის ოდის შესყიდვასთან დაკავშირებულ მოლაპარაკებებს, იეკობ პორუკი არ ესწრებოდა. მალევე, სახლის ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებაც იქნა ხელმოწერილი და კემპის მეპატრონემ ახალი საცხოვრებელი ადგილის ძებნა დაიწყო მთელი შემოგარე რაიონები მოიარა. სამწუხაროდ, კარვად წამოწყებული საქმე ჩაიშალა, რადგანაც გლეხებს შორის დადებულ ხელშეკრულებას ბარონ ვოლფის თანხმობის გარეშე ძალა არ ჰქონდა, ხოლო მის მიერ შეთავაზებული პირობები პორუკების ოჯახისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა. კარლის სტრაუშე, დაუმთავრებელი საქმის ხარჯების დათვლის შემდეგ მივიდა დასკვნამდე, რომ დანაკარგი ძალიან დიდი იყო და ორივე პორუკზე სასამართლოში ჩივილი საქმროდ ჩათვალა.⁷

გარეგნულად მშვიდ დრუვიენელებს, როგორც ქედმაღლობა, ასევე სიჯუსტე ახასიათებდათ. მათ შორის, სტრაუშეთა ოჯახის უფროსი ვაჟი, იანსიც, თავისუფლად მოაზროვნე ადამიანთა რიგს მიეკუთვნებოდა. 1881 წელს, იგი მასწავლებლად მუშაობდა. ამავე დროს მან ფურნალისტიკაშიც დაიწყო მოღვაწეობა. იანის სტრაუშემ შეამჩნია, რომ თავადაზნაურობა რაიონში გაზეთის "LATVIEŠU AVĪZES" (ლატვიელთა გაზეთი) გავრცელებას უწყობდა ხელს, ხოლო გაზეთ "BALSI"-ს (ხმა), რომელიც ბარონთა პრივილეგიებს არ ცნობდა, აშკარად უხელდავდა გავრცელების შესაძლებლობებს. ოცი წლის ახალგაზრდა ადამიანი მღვდელისთვის, იოჰან ალფრედ ნიკოლაი პორტისათვის,⁸ წერილის მიწერა გადაწყვიტა, რათა დაეცვა გაზეთი, რომელიც თავისი მოღვაწეობით, ლატვიელთა უკეთესი ცხოვრებისათვის ლტოლვას უწყობდა ხელს. წერილი ბარონ ვოლფთან მოხვდა, რომელმაც თავის მხრივ, იანის სტრაუშეზე საოლქო სასამართლოში საჩივარი შეიტანა.⁹ სასამართლომ დაასკვნა, რომ ბარონს იანისის წინააღმდეგ მტკიცე დამადასტურებელი საბუთები არ გააჩნდა.¹⁰ ამიტომ, საქმის წამოწყებაზე უარი განაცხადა. სრულიად შესაძლებელია, რომ ზუსტად ამ შეხლამ იანისსა და ბარონს შორის, კემპების მეპატრონეს საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლის სურვილი გაუჩინა. ყველაფრისდა მიუხედავად, არაფერი შეცვლილა და სტრაუშეების ოჯახი დრუვიენეში ცხოვრებას აგრძელებდა.

კემპის სურნუობის დიდი ბელელი (1873წ. აქნებული). 1999წ.

იანისის და ემას ცხოვრებაზე ზრუნვა მშობლებისათვის სირთულეს არ წარმოადგენდა, ხოლო პატარებს ელიზას და თელის, ჯერ კიდევ სიფლიის დაწყებითი კლასების სკოლაში უნდა ესწავლათ. ამიტომ, კემპებში ფულს ეკონომიას უწევდნენ და ყურადღებით ითვლიდნენ. ოჯახს მთელის გულმოდგინებით წარმატებისთვის უნდა ებრძოლა, რათა ბავშვებისთვის კეთილმოწყობილი მომავლის უზრუნველყოფა შესძლებოდა. იული ძალიან დაკვირვებული ყმაწვილი იყო, მასზე დედის შრომისმოყვარეობა აღიბეჭდა, რომელიც დაზღაურებულ საბნებს, სუფრებსა და სხვა ოჯახისათვის საჭირო ნივთებს ქსოვდა. მისთვის არც ოჯახის სხვა წევრების შრომისადმი სიყვარული დარჩა შეუმჩნეველი.

იანისის გარშემო ყოველთვის ახალგაზრდა თანამოაზროვნეთა წრე იკრებოდა. ერთხელაც, მათთან ერთად, ვალგაუსკას რაიონში, ნარატუს სახლთან, შუაგულ მინდორში, უძველესი დიდებით მოცული ჯვაროსნების ციხესიმაგრეებს ნანგრევებს ძიება მთაწყო. სახლის მეპატრონე, თავის ტერიტორიაზე გერმანელი რაინდების დანატოვარის გათხრების წარმოებაზე, დიდი აღფრთოვანებით დათანხმდა. შემდგომში ამ მნიშვნელოვანი ამბის ინციტორი, იანის სტრაუშე გვაუწყებდა:

“როდესაც 4 ან 5 კვალი ვაგთხარეთ და ქვების ზიდავით უკვე საკმაოდ დავიღალეთ, ნაგებობების მრავალი ნანგრევი და ბევრი დამტვრეული, დუშელში საჭმლის მზადებისთვის განკუთვნილი ჭურჭელი აღმოვაჩინეთ [...] ზოგიერთ მათგანზე კაცის, ზოგიერთზე ქალის, ხოლო სხვა დანარჩენებზე ცხოველების გამოსახულება იყო აღბეჭდილი. გათხრებისას ასევე აღმოვაჩინეთ ქსოვილის რამოდენიმე ნაგლეჯი, რომლებზედაც ლათინური ასოები “ROM”, ზოგიერთზე კი “VER” ეწერა [...]. ის რომ აქ რაინდების საცხოვრებელი ნამდვილად იყო, აღმოჩენილმა დაადასტურა. მოძიებული ნივთების შესწავლის შედეგად, შევეძლია დავასკვნათ, რომ აქ საკმაოდ მდიდრული სახლი უნდა ყოფილიყო.”¹¹

სტრაუშეთა ოჯახის ყველა ბავშვს, ცნობისმოყვარეობა ახასიათებდა. მათ შორის უმცროსებსაც – ელიზას და თელის. მათი ფანტაზიის განვითარებას ხელს უწყობდა ამ რეგიონში მრავლად არსებული სხვადასხვა ლეგენდა და მითი: დრუვიენეს მამულებსა და ბელღებზე, ფულით სავსე კასრებზე და საგანძურებზე, თხის ქალებსა და ნივთების მთაზე, შვედეთის ომიანობის დროს იყო ჩამარხული. ასევე დრუვიენეს მამულში, ვერცხლის წყაროში ჩაძირულ ფულით სავსე კასრზე შეიხსურდი.¹² სამწუხაროდ, საგანძურის პოვნა არცერთ დრუვიენელს არ გამოუვიდა. აი, ბავშვებს რომ ფულიანი კასრი ამოეღოთ, მაშინ მშობლებს ყველა საზრუნავი გადაწყვეტილი იქნებოდა...

ტირზას ეკლესია. 1999წ.

სამწუხაროდ, ბავშვებს სიმდიდრეების აღმოსაჩუნად ზეღსაყრელი მომენტი არ ჩაგარდნათ, რადგანაც ელიზასთვის და თელისთვის სახლში ყოველთვის მონახებოდა სამუშაო, ამასობაში შეუმჩნეველად, სკოლის დროც მოვიდა, თავისი ახალი თავსატეხებით.

1887 წლიდან - 1890 წლამდე, იული სტრაუშე დრუვიენას დაწყებით სკოლაში სწავლობდა.¹⁵ მასწავლებელი იანის კალნინში,¹⁶ ძირითად საგნებად სთვლიდა: თეოლოგიას, სიმღერას, ლატვიურ ენას, არითმეტიკას, გეოგრაფიასა და სუფთა წერას, იგი რუსული ენის სწავლებას შექლებისდაგვარად გაუნბოდა, რომლიც 1886 წლის საგანმანათლებლო რეფორმის მიხედვით, როგორც საგალდებულო საგანი იყო გათვალისწინებული. მასწავლებელი გულისნიჭიერი ადამიანი ვახლდათ, იგი ნიჭიერ მოსწავლეებს სხვა, მათ შორის უმაღლეს სკოლებში, სასწავლებლად მომზადებაში ეხმარებოდა. იულის იანის პორუკს¹⁷ შესახებ ქება ზმირად ესმოდა, რომელიც სოფლის სკოლა რამოდენიმე წლით ადრე დაამთავრა. მასწავლებელს ბიბლიური ისტორიები, ნამდვილ ეთიკის გავრცელებად შექმლო გადაეცა. ის ყურადღებანი აღმზრდელი იყო და ნიჭიერ ბავშვებს შეუმჩნეველს არ ტოვებდა. შესაძლებელია, რომ სწორედ მან, პირველმა, შეამჩნია იულის ნატვისადმი დაინტერესება.

1925 წელს, იული სტრაუშეს მიერ დაწერილი რამოდენიმე ხაზია შემორჩენილი ნატვის სასკოლო საგარჯიშოების შესრულების შესახებ: *"ჩემი გონება ნატვით იყო ვატაცებული უკვე მაშინ, როცა ნავთში გააღენთილ ქაღალდზე ვსატავდა, სახლში მონახულ ყველა ოლეოგრაფიას ვეფხვებზე ნადირობის, ჯოჯოხეთური წამებისა და ზეციური სხარულის სიუჟეტებს. ნახატების დამოუკიდებლად შექმნის მცდელობაც დავიწყე, მაგრამ სისტემატიური ნატვის სწავლისთვის აუცილებელი პრაქტიკული შენიშვნები მაკლდა. ადგილობრივმა ბარონმა, რომელსაც ჩემი ნატვისადმი მისწრაფება გაგებული მქონდა, ერთხელ რიგიდან იოჰან ფაბერის ფანქრების ყუთი ჩამომიტანა, სალი და რბილი ფანქრებით. ჩემს სხარულს საზღვარი არ მქონდა. საჩუქრისათვის მე ბელურებისაგან ალუბლის დასაცავად გამოსაყენებელი რამოდენიმე არშინის სივრძისა და სივრძის ბადე მოეუქსოვე. მხოლოდ შემდეგ კი ფანქრებით დავსაქმდი. ნატვის ტექნიკა ცუდი მქონდა. სწორ ნაზებს დამორჩილება არ სურდათ. ამაში იანის პორუკის დაქმნარა. ერთხელ მან თავისი ნახატებით სავსე რეგული მომიტანა. ეს ნახატები უმჯველად სამრეგლო სკოლის დროინდელი იქნებოდა. მანსოვს, რომ უამრავ გეომეტრიულ ფიგურათა*

დრუვიენას ციხე, რეკონსტრუქციამდე. 1957წ.

გულბენუს ისტორიისა და მიატვირისა მუზეუმის საკუთრება.

შორის ზოგიერთ საფლავის მონუმენტი იყო, ზოგიერთი პერსპექტივაში შესრულებული ზოგიც ჩრდილებით დახატული. ეს ყველაფერი უსაზღვრო ელევანტურობით, სისუფთავით იყო შესრულებული და არც კი მეჯვრა, რომ ხელით შეიძლებოდა ასე ლამაზად ხატვა.¹⁶

რწმენა იმისა, რომ ისიც შესძლებდა ხატვას, იულის თანდათანობით სულ უფრო უმტკიცდებოდა. ყოველი შემთხვევისათვის, ისევე კარვად, როგორც იანის კარლისი. მაგრამ ამ მზნის მისაღწევად სოფლის სკოლა არ იყო საკმარისი, ამიტომ ყმაწვილმა სწავლა ტირაზას მრევლის სკოლაში¹⁷ განაგრძო. ხოლო ამ სკოლის დამთავრების შემდეგ, თავის ძმასთან, იანისთან,¹⁸ ქალაქ ელგავაში ვადავიდა, რომლის მატერიალური დახმარებითაც განათლების გაგრძელება შესძლო.

1889 წელს, იანის სტრაუშე, ელგავის ლატვიელთა საზოგადოების აქტიური მოღვაწის, მასწავლებლის და წიგნების გამყიდველის, იოჰან შილერის ქალიშვილზე დაქორწინდა და სულ მალე, ქალაქ ელგავის გამოჩენილი ინტელიგენციის წარმომადგენელთა შორის სახელგანთქმულ პიროვნებად იქცა. იგი თავისი ინტერესების მრავალფეროვნებით გამოირჩეოდა¹⁹: ფოლკლორზე სტატეობა ხალხური სიმღერების დამუშავება, კომპოზიტორობა, ვაზეთ "TĒVIJA"-ში (მაშული) მოღვაწეობა, მომღერალოთა გუნდის ხელმძღვანელობა და დამწვებ მუსიკოსთათვის მუსიკის კერძო ვაკეეთილები - ყველა ეს საქმიანობა ერთმანეთში ვადახლართული იყო. იულის სწავლისადამი ძლიერ სურვილს იანის სტრაუშე მზნანდასახულად უწყობდა ხელს, ყოველდღიურ ცხოვრებაში შემოქმედების მნიშვნელობას აზვიადებდა და მის ხალხში ვავრცელებაზე ზრუნავდა. 1892 წლიდან 1893 წლის ჩათვლით, იული ქალაქ ელგავის, ალექსანდრეს სახელობის სკოლაში სწავლობდა. ის ბეჯითი და კასელეებთან მეგობრული მოსწავლე იყო. სურდა თავისი ძმისათვის მიეძაძა. იული თანასკოლელთა ჯგუფს შეუერთდა, რომლებიც საღამოობით შეხვედრებს აწყობდნენ, აქ ახალგაზრდები ლატვიის თანამედროვე პრობლემების განსახილველად იკრიბებოდნენ. ერთ-ერთმა მოსწავლემ ამ წრის შესახებ პოლიციას შეატყობინა და სკოლის ხელმძღვანელობას ჯგუფის ყველა წევრისთვის ყოფაქცევაში ნიშნის დაკლება მოუწია.²⁰

ეს შემთხვევა, ერთის მხრივ, ცხოვრებისეული გზის ბედნიერი დასაწყისისათვის, არ აღმოჩნდა შემაფერხებელი. 1894 წელს იული სტრაუშე ელგავაში, კურზემეს კამერული პალატის კანცელარიამში, მწერლის თანამდებობაზე მიიღეს. სტაბილური შემოსავალი მისთვის აუცილებელი იყო, რათა განათლების გასაგრძელებლად

დრუვიანას დაბის სკოლა, 1966 წლის 10 ივნისი. და — დრუვიანას ყოფილი სკოლა — მუზეუმი, 1999 წ. ღებმ; მ.კენინის ფოტო.

ფული შეევროვებინა... 1897 წელს, მას კანცელარიის მოხელის შესაძენად ხარისხის წოდება მიანიჭეს და ნამოღვაწარი უკვე სამი წელი შრომით სტაჟად ჩაუთვალეს. ამ სამი წლის განმავლობაში, მისი ცნობებისეული გამოცდილებაც ძლიერ გაიზარდა, იგი გაეცნო "JAUNĀ STRĀVA"-ის (ახალი მოძრაობა) წევრებსა და მათ იდეებს. ეს ინტერესი მასში კიდევ დიდ ხანს შენარჩუნდა. ახალგაზრდა ადამიანში საკუთარი ბედის გადაწყვეტის შესაძლებლობის შესახებ აზრმა ფესვები მტკიცედ გაიდგა. 1898 წლის ზაფხულამდე²¹ იგი კურსემეს პალატაში მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს ასრულებდა, მაგრამ სახელმწიფო მოხელის კარიერა სრულიად არ აინტერესებდა. კანცელარიის მწერლად მუშაობასა და ერთფეროვან საქმეს მისთვის თვითკამყოფილების შეგრძნება არ მოჰქონდა და მან შორეული ოცნების რეალისაცა გადაწყვიტა - სიცოცხლე მხატვრობისთვის მიედევნა. ელვაფაში მხატვრისა და პედაგოგის, ედუარდ დანიელ ფელსკოს²² ხატვის კურსებზე სისტემატორი ვარჯიშით, თუღმ ხატვის ტექნიკა, ნახატის პერსპექტივის ძირითადი ცნებები, კომპოზიცია და ფერი ისე ათვისა, რომ თავის შესაძლებლობებში სრულიად დარწმუნდა.²³ 1898 წლის 21 ივლისს, დამწყებმა მხატვარმა განცხადება დაუწერა ა.შტიგლიცის სახელობის პეტერბურგის ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლის ხელმძღვანელობას, რათა იგი ამ სკოლის აღსაზრდელად მიეღოთ.²⁴

სამეფო რუსეთში სამხატვრო განათლებას იმ დროს სამი წამყვანი ცენტრი იძლეოდა - მოსკოვის მხატვრობის, წარმოსახვისა და მშენებლობის სკოლა; პეტერბურგის სამხატვრო აკადემია და ბარონ ალექსანდრე შტიგლიცის²⁵ (შემდგომ ტექსტში - შტიგლიცის სკოლად) ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლა. რუსეთში შტიგლიცის სკოლა გამოყენებითი ხელოვნების დარგში ყველაზე სახელგანთქმულ სასწავლო დაწესებულებად ითვლებოდა. მე-19 საუკუნის მიწურულსა და მე-20 ასწლეულის დასაწყისში იგი უმნიშვნელოვანეს სასწავლო დაწესებულებად იქცა, სადაც სამხატვრო განათლება ბევრმა ლატვიელმა ახალგაზრდამ მიიღო. აქ შოლოდ განსაკუთრებულად წარმატებულ სტუდენტებს ეძლეოდათ სახელმწიფო სტიპენდიისა და უცხოური მივლინებების მიღების შესაძლებლობა.

დრუვიჩას დაბის სიმღერის გუნდი. 1900წ.

პირველი რიგის ცენტრში, მასწავლებელი იანის კალინში ქალიშვილ ვერათა, მეორე მარცხნიდან ოლი სტრაუმი (სანქტ-პეტერბურგიდან სტუმრად ჩამოსული) მარცხნიდან შექვე-
 ა. სტრაუმიც დის, ემას ქმარი კარლის ბორუკა. მეორე რიგში ისტრაუმიც დევი, მარცხნიდან
 მეოთხე - ელიზა სტრაუმი, შექვე - ემა ბორუკა (ქალიშვილობაში სტრაუმი).

გულბენის ისტორიის და ხელოვნების მუზეუმის საკუთრება; ი. პრივიმის ფოტო. აღტმვანგბურცა.

მისაღებ გამოცდებზე მოწაფეს, თაბაშირის ორნამენტი და ვოლპეტრიული ფიგურები უნდა დაეხატა. იულის შეუპოვრობა დაჯილდოვებული იქნა - იგი მიიღეს იულისთან ერთად ასევე ბურკად ძენი,²⁶ აუგუსტ იულა²⁷ და კიდევ რამოდენიმე ლატვიელი მოეწყო.²⁸ ბირველი მიღწევებით აღფრთოვანებული იული დრუეიენაში დაბრუნდა, რათა თავისი წარმატება ახლობლებისთვის გაეზიარებინა. რამოდენიმე კვირა მან თავის დასთან, ემასთან, დაბა ლიელტრუში გაატარა, რომელსაც მუერნეობაში ესმარებოდა და მომავალი სწავლისთვის ძალას იკრუფდა. აქ იგი იანის ბორუკს კვლავ შეხვდა. დაბა ლიელტრუში სტუმრობდნენ რადგანაც ორიგეს, ემა და კარლოს ბორუკების, ობტიმიზმი ხიბლავდა.²⁹ ისინი მოწილად უძღვებოდნენ მეოჯახეობას დაბაში. ლიელტრუში უაღრესად ახალი ტექნიკით აღჭურვილი აგურის გამოსაწვავი საამქრო მუშაობდა. იანის ბორუკმა თავისი ნათესავი, კარლოს ბორუკი, ენერგიული და იღბლიანი მეპატრონის პროტოტიპად ბევრ პიესაში გამოიყენა, ხოლო იულის დები, ემა და ელიზა, პიესის "HERNŪTIEŠI" (პერნუტელეები)³⁰ გმირების პროტოტიპებად იქცნენ. სამწუხაროდ, შემდგომ წლებში იანის ბორუკთან ურთიერთობა შეწყდა. იული სტრაუჟე წერდა: *"1990 წლის შემდეგ, როდესაც მე საშხატერო განათლების ვასაგრძელებლად, პეტერბურგში წავიდი ჩვენი შესვედრები სულ უფრო და უფრო იშვიათი გახდა და როცა 1905-1907 წლებში ევროპაში ვავემგზავრე, საერთოდ შეწყდა. შემდეგ კი კავკასია."*³¹

ზაფხული დრუეიენაში სწრაფად მიიღია და იულიმ პეტერბურგში, შტიგლიცის სკოლაში, სადაც მისი ბირველი სასწავლო წელი იწყებოდა, ვასამგზავრებლად მზადება დაიწყო.

შტიგლიცის სკოლა დეკორატიული სამეწარმო და გამოყენებითი ხელოვნების დარგების სხვადასხვა სპეციალისტებს ამზადებდა. აქ ცოდნას მომავალი დეკორატიული და გამოყენებითი ხელოვნების სპეციალისტები, გრაფიკოსები, ხატვისა და ხაზვის მასწავლებლები ღებულობდნენ. პროგრამაში კულტურისა და ხელოვნების ისტორიის ვრცელი კურსი შედიოდა. ფრანგული ენა გაძლიერებულად ისწავლებოდა, რადგანაც სკოლაში სუფევდა აზრი, რომ მხატვარი ყოველმხრივ განვითარებული ადამიანი უნდა ყოფილიყო.

შტიგლიცის სკოლა მთელს უზარმაზარ რუსეთში იყო ბოპულარული. ასევე ბალტიისპირა გუბერნიებშიც. მხატვრობა, წარმოსახვითი ხელოვნება, ქანდაკება, რომელსაც იქ ასწავლიდნენ, უზრუნველყოფდა კარგ პროფესიულ მომზადებას. შტიგლიცის სკოლაში, როგორც მხატვრობის, ასევე გამოყენებითი ხელოვნების სხვადასხვა დარგებში ოსტატობის შეფასების ზღვარი, სტუდენტების ცოდნისადმი მასწავლებლების მოთხოვნები ძალიან მაღალი იყო. სკოლას თავისი მუზეუმიც გააჩნდა, სადაც სხვადასხვა ეპოქის მხატვრულ ნაკეთობათა ნიმუშების შესწავლა

იყო შესაძლებლობა. კომპონიციის გაკვეთილებზე შესწავლიდნენ ვოთიკურ, რენესანსის, როკოკოსა და სხვა მიმდინარეობებს. ეცნობოდნენ უძველეს რუსულ, იაპონურ, ჩინურ, სპარსულ ხელოვნებას, მათ ე. წ. ოუგენდსტილისათვისაც³² არ აუგლიათ გვერდი, რომელის შესახებაც თელი იაუნკაღინიში³³ სტუდენტებისთვის ინფორმაციას საგულდაგულოდ ამზადებდა. იგი აღსაზრდელებს ასევე ევროპაში დეკორატიული ხელოვნების ახალ ტენდენციებზე უყვებოდა. 1898 წლიდან, ოუგენდსტილის პოპულარიზაცია სკოლის სხვა ლექტორებმაც დაიწყეს. ოუგენდსტილის გავლენა თელი სტრაუმეს სწავლის პერიოდში შესრულებულ მრავალ ნამუშევარში შეიმჩნევა, განსაკუთრებით, 1903 და 1904 წლებში (ინილეთ გამოსახულება 4-7, დანართში)³⁴ შესრულებულ ნამუშევრებში. თელი სტრაუმე მალევე მიხვდა, რომ ლექციებსა და პრაქტიკულ გაკვეთილებზე მიღებული ცოდნა, კომპონიციის ამოცანების წარმატებით თავის გასართმევად საკმარისი არ იყო. მასწავლებლების განსხვავებული სტილების სრულ შესწავლას მოითხოვდნენ. სკოლის დირექტორი და ამავე დროს პედაგოგ-არქიტექტორი, გრიგორი კოტოვი,³⁵ მხატვრულ შემოქმედებაში კომპონიციის მნიშვნელობას მუდამ უსვამდა ხაზს. თელი დამატებითად მუზეუმსა და ბიბლიოთეკაში მუშაობდა, საამოწინებებს ვაძედა, რომელსაც წიგნებთან და ნახატებთან გატარებული საათების შემდეგ კეთილსინდისიერად შესრულებული სამუშაო ჰბადებდა, დალილოობის დავიწყებაში ეხმარებოდა.

სტუდენტების შრომისმოყვარეობის სტიმულირებისთვის, სკოლის ხელმძღვანელობა საუკეთესო ნამუშევრებს პრემიებით აჯილოვებდა და მუზეუმის ფონდისათვის იძენდა, ნაწილს კი სასკოლო ნამუშევართა კრებულში აქვეყნებდა. იქ იმ აღსაზრდელთა გვარები იყო მათითებული, რომელთა ნამუშევრებიც პრემირებულ, ან შესყიდულ იქნა, ასევე რიგდებოდა უცხოეთის სტიმენდიანტები. სკოლაში მუდმივი და დამახული ოცნკურენცა სუფევდა, რადგანაც ღირსეული პრემიის დასამსახურებლად, გამოცდაზე რამოდენიმე ღირსეული ნამუშევარის წარდგენის სურვილი ყველა მოსწავლეს ჰქონდა. ისტრაუმეს ერთ-ერთი პირველი ნამუშევარი, რომელმაც პედაგოგების ყურადღება დაამსახურა, გახლდათ 1899 წელს, მუზეუმისათვის სახელდახლოდ დამზადებული, ბრონზში შესრულებული სანათური ნაკეთობა (ბრა). შემდგომ წლებში პრემირებული ნამუშევრების რიცხვმა იმატა, თელი სტრაუმეს ნამუშევართაგან ბევრიც სასკოლო კრებულში შევიდა.³⁶

K 2278

ბარონ ა. შტეფლიცის ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლის აღსაზრდელები. პირველ რიგში, მარჯენიდან მუორე - თეოდორ უდერი, მეორე რიგში მარჯენიდან მესამე - თელი სტრაუმე. მესამე რიგში მარჯენიდან პირველი - რუდოლფ პელმე, 1898-1899 წ.

ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, ხაჭ. 66, ფურ. 5.

ს ა მ ა რ თ ვ ე ლ ო ს
 პ ა რ ლ ა მ ე ნ ტ ი ს
 ე რ ო ვ ე ს უ ლ ი
 ბ ი ზ ლ ი ო თ ე ა

1899 წლიდან 1904 წლის ჩათვლით, დაახლოებით მის ოც ნამუშევარს შალაღო შეფასება მიეცა. ესენია: მეტწილად გამოყენებითი ხელოვნების ნაკეთობების პროექტები, უმთავრესად კომპოზიციები, მახეობა, ასევე ტექსტილი და ხატვის გაკვეთილებზე შესრულებული ყვავილების ნახატები. 1901 – 1902 წლებში, იული სტრაუმე ზეთის საღებავებით ხატვაში დიდ წარმატებას მიაღწია, რაც სასწავლო პროგრამით მოითხოვებოდა. მან თაბაშირის ორნამენტების, კამიტელის, თაბაშირის ბიუსტების ჩახატვისა და თაბაშირის ფიგურების ჩამოსხმის კურსი უპრობლემოდ დაამთავრა, 8–11 ქულები მიიღო. ასევე უწერდნენ შალაღო ნიშნებს პეიზაჟებს ხატვაში. 1903 წელს, ისტრაუმემ საერთო საგანმანათლებლო კურსი დაამთავრა. მისი ცოდნა იმდენად მტკიცე და საფუძვლიანი იყო, რომ ახალგაზრდას ამიერიდან მხოლოდ სპეციალიზაციის სრულყოფისათვის შეეძლო ეზრუნა – ქსოვასა და ტილოს მონატვის მეთოდებაზე. შტიგლიცის სკოლაში, ნიშნების მნიშვნელოვნებაზე სკოლის ერთერთი მოსწავლე, თეოდორ უდერსი,³⁷ თავის საპატარძლოს წერილში სწერდა: *„ერთი სემესტრის განმავლობაში, ყოველ ცალკეულ დარგში სამი ნამუშევარის გაკეთება შეიძლება, ამიტომაც, დამაკმაყოფილებელს მხოლოდ ბოლო ნიმუში წარმოადგენს. თუ ნამუშევარი კარგია, იგი ფასდება – 11 ქულით. თუ ყველა ნამუშევარია კარგი, შეფასება 12 ქულა იქნება. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც, ხუთ წლიანი სწავლების შემდეგ მხოლოდ იმ მოწაფეთა ქულები ჯამდება, რომელთაც საშუალო ქულა 11 აქვთ. სწორედ მათ ეძლევათ, საკონკურსო საფუძვლიანი ნამუშევრის დამზადების უფლება უცხოეთში სწავლის გასაგრძელებლად.“³⁸*

იული სტრაუმემ ტექსტილის მონატულობისა და ყვავილების ჩახატვის გაკვეთილებზე უზარმაზარი ცოდნა შეიძინა, რომელსაც იული იაუნკალნინში უძღვებოდა. გამოყენებითი ხელოვნების დარგში მოღვაწე ოსტატი დიდი ერთუნიანობით ასწავლიდა. სპეციალურ საგნებში თავისი ცოდნისა და შესრულებული დაგვლებისათვის ახალგაზრდა ძირითადად 11–12 ქულით შეფასებას ღებულობდა, ხოლო ქსოვისა და ტილოს მონატვის კლასში შესრულებული ნამუშევარი, მცირე პრემიითაც იყო დაჯილდოებული.³⁹ იულის შეუპოვრობა, მისი ნიჭის განვითარებას უწყობდა ხელს, ასევე სასწავლო კურსის შესწავლის ვადებს ამცირებდა. იგი ქსოვის დარგში სპეციალიზირების გარდა, მავლიკაშიც ვარჯიშობდა.

ბარონ, ა. შტიგლიცის ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლის აღსაზრდელები. მკორე რეგრა მარცხნიდან მეექვსე – იული სტრაუმე. 1904–1905 წ.

ლსა. ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 66, ფურ. 3.

სტუდენტურ გაერთიანება “RÜKIS”-თან⁴⁰ (ჯუჯა) თანამშრომლობით, რომელშიც პეტერბურგის სასწავლო დაწესებულებების ლატვიელი სტუდენტებს მოყვარათ თავი, თავისი დროის ახალი ტენდენციების გაცნობისა და ხელოვნებაში მსოფლმშედეგლობის გაფართოვების შესაძლებლობა მიეცა. ისინი შეკრებებზე წაკითხულს განიხილავდნენ, ფილოსოფიურ აზრს ახალინს უკეთებდნენ, კონცერტებზე მიღებული შთაბეჭდილებებზე ბჭობდნენ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ. შემოქმედებითი საზოგადოების სრულყოფილებას პროცესში ხელოვნების უმაღლესი მოწოდების სულის სიღრმემდე სწამდათ. გაერთიანების წევრები ხალხისათვის გასაკვირი ხელოვნების შექმნის აუცილებლობაზე აზრს იზიარებდნენ, რომ ლატვიური ხელოვნების ნიმუშების შექმნის ხარისხზე სწორედ ლატვიელები აგებდნენ პასუხს...

1900 წლის, ვაჭოთ “DIENA”-ს (დღე) 37-ე ნომერში უფრო სტრაუშე ლატვიელებს გამოყენებითი ხელოვნებისათვის თავის მინებებისკენ მოუწოდებდა და შტიგლიცის სკოლაში სწავლას ურჩევდა.⁴¹ შემდგომში იგი, როგორც აქტიური წევრი, “ჯუჯის” თავგადომარის თანამედრობაზე წარადგინეს.⁴²

ისტრაუშე არდადეგებს დრუეიენაში ატარებდა და ზოგჯერ განსაკუთრებულ საზოგადოებრივ შეხვედრებში მონაწილეობასაც იღებდებოდა, ხშირად დებთან ერთად გუნდის რეპეტიციებს ესწრებოდა. თან ყოველივე ეს, გაერთიანება “ჯუჯის” გეგმების შესახებ ხალხისათვის მოყოლის შესაძლებლობა იყო. ასევე მისი ყოფილი მასწავლებლის, იანის კალნინშისთვის, რომელიც თავის გარშემო ახალგაზრდობას იკრუფდა და მათი წარმატებით ყოველთვის ხარობდა, არა მხოლოდ გუნდში, რომელსაც თავად ხელმძღვანელობდა, არამედ ყველა დარგში. მოსწავლეები მის რჩევებს უადრესად აფასებდნენ, სოფლის სკოლის დამთავრების შემდეგაც. გამონაკლისი არც უფრო გახლდათ. დროთა განმავლობაში მან კარგად გაითავისა, რომ ი.კალნინშმა თავის მოსწავლეებს დამოუკიდებლად აზროვნება და გარემოებების თვითმყოფადი შეფასება ასწავლა.

ერთის მხრივ, ბავშვების სურვილმა კარგი განათლება მიეღოთ, ოჯახში მატერიალური ცვლილებები შექმნა, მშობლებმა საამისოდ სახლის გაყიდვა გადაწყვიტეს. 1904 წლის ზაფხულში, სახლის ახალმა მუპატრონეებმა, სტრაუშეთა შორეულმა ნათესავებმა გარანსებმა, ანდრეა გარანსის ქალიშვილის ანა ლუსია

სანქტ-პეტერბურგის ლატვიელი სტუდენტების წრის “ჯუჯა” წევრები, კბრენცენის უცხოეთში სწავლისას მინიჭებულ მივლინებას აღნიშნავენ. მეორე რგში მარცხნიდან მეორე - უფრო სტრაუშე. 1903 წელი.

ტუსნელდას,⁴³ ნათლობაზე იული და ელიზა შიიწვიეს. იულის სახლთან მიახლოვებისთანავე უცნაური გრძნობები დაეუფლა. ადგილი, სადაც პირველი ცხოვრებისეული გამოცდილება მიიღო, პირველი დაბუეილობები და გადაგლეჯილი მუნღები, სადაც ზაფხულში პირველ ბულბულებს აკვირდებოდა, სახურავის ქვეშ მერცხლის ბუდეებს ათვალთვებდა, სახლიც და გერემოც ისე ნაცნობი და მშობლიური იყო, მაგრამ ახლა სხვა ადამიანებს ეკუთვნოდათ. იულის აქ მხოლოდ სტუმრად მოესვლებოდა. მამის დადანაშაულება მას შეეძლო, რადგანაც კარლის სტრაუმეს ბავშვებთან არცერთი აირჩევდა გლეხის ცხოვრებას სამომავლოდ. უმაღლესი სკოლები კი ძვირი იყო და სახლზე უარის თქმის აუცილებელია გაჩნდა. საბედნიეროდ, კემპებს ახალი მებატრონები ნათესავები გამოდგნენ, რაც დედამ და მამამ გააზრებულად მოისურვეს.

სტუდენტური წლები დასასრულს უახლოვდებოდა. სასწავლო კურსი იული სტრაუმემ წარჩინებით დაამთავრა და 1904 წელს, სხვა პრეტენდენტებთან ერთად საზღვარგარეთის სტიპენდიის მისაღებად კონკურსში მონაწილეობა მიიღო. დაფარება ყველასათვის ერთი იყო - სალონისათვის ავეჯის სპექტრირება უნდა გაეკეთებინათ, სტილი თავიანთი გემოვნებით შეერჩიათ. ავეჯის პროექტისთვის იული სტრაუმემ როკოკოს სტილი არჩია (გამ. 8 - 12). შემუშავებული პროექტი ადასტურებდა, რომ ავტორმა შესანიშნავად შეიგრძნო საგნების ფუნქციები, იპოვა შესაბამისი ფორმა და შეფერვალობა: მოოქროვილი ხის დეტალები ტილიზე ნახატს საკმაოდ პარმონულად შეეხამება, ღია ცისფერ ფონზე ყვავილების წნული და ბუკეტები. სხვა კონკურსანტთა ნამუშევრებთან შედარებით, იულის პროექტი ხაზების გრაციოზულობით, ფერთა გამომხატვით და ყვავილთა ელევანტური სინაზით გამოირჩეოდა.⁴⁴ შედეგად, მას საზღვარგარეთის სტიპენდია მიენიჭა.

იმ დროს, როდესაც იული საკონკურსო ნამუშევრებზე მუშაობდა, სკოლაში კერამიკის კლასი ვახსნეს. ასტრაუმემ ორი წელი დაჰყო, დამრთველ ემილია კრემერთან⁴⁵ ერთად მავლიკის კლასში და მას კერამიკის დარგის შესწავლას ინტერესი გაუჩნდა, ნიაბონებით დაუთმობდა კიდევ უცხოეთში მივლინებას. მაგრამ კერამიკის საიდუმლოების დაუფლებას საფუძვლიანი და სპეციფიური ცოდნა სჭირდებოდა. მან სკოლის ხელმძღვანელობას მიმართა, კერამიკის გაკვეთილებზე დასწრების და ამასთან სტიპენდიის შენარჩუნების თხოვნით.⁴⁶ ასტრაუმეს რომ კერამიკაში პქონოდა სპეციალიზაცია, გაცილებით მეტი შესაძლებლობა ექნებოდა მაღალანაზღაურებადი სამუშაოს პოვნისა, თუ გაუშართლებდა, ღიულტრუშის სახლში, თიხისაგან არა მხოლოდ აგურის, არამედ მხატვრული ღირებულების მქონე ნაკეთობებს დაწვადების შესაძლებლობაც მიეცემოდა.⁴⁷ ახალგაზრდა მხატვარს იმედი ჰქონდა, რომ მას თხოვნაში უარს არ ეტყოდნენ. 1905 წელს იანვარში, სკოლის საბჭომ იული

სტრაუმეს ორი შესაძლებლობა შესთავაზა: სტიპენდიის შენარჩუნებით ერთი წლის განმავლობაში კერამიკის ჯგუფის სამუშაოში მიეღო მონაწილეობა, თუმცა, ასეთ შემთხვევაში სახლგარეგანეთ დამატებითი განათლების მიღება აღარ იქნებოდა გარანტირებული; მეორე კი, დაუყოვნებლივ გამოეყენებინა მინიჭებული სტიპენდია და სახლგარეგანეთ გამგზავრებულიყო. ამ არჩევანს განხილვისას იგი მიხვდა, ერთ წელიწადში ახალი პროფესიის დაუფლებას ვერ მოასწრებდა და სახლგარეგანეთის სტიპენდიის შესანარჩუნებლად იული სტრაუმემ სკოლის ხელმძღვანელობისგან მეორე შემოთავაზების მიღება გადაწყვიტა, ქსოვის ხელოვნების კადევ უკეთ დასაუფლებლად სახლგარეგანეთ გამგზავრებულიყო.⁴⁸ დიბლომირებული სპეციალისტად იული სტრაუმე, რომელმაც გამოიყენებთი ხელოვნების სრული სასწავლო კურსი დაამთავრა, 1905 წლის დასაწყისში, ბარიზში გაემგზავრა. გზად, სამი დღე ბერლინში შეყოვნდა, იქაური მდიდარი მუსეუმების დასათვალიერებლად.⁴⁹

ბარიზში ახალგაზრდა მხატვარი კულტურული ცხოვრების მრავალფეროვნებას ეცნობოდა. შაკონცერტო და საგამოყენო დარბაზები, თეატრები, მუსეუმები დასავლეთ ევროპული სიახლეებისა და შიფლით ისტორიის კულტურის შესწავლის საშუალებას იძლეოდნენ. მას შესანიშნავად გამოადგა შტიფლიციის სკოლაში მიღებული ფრანგული ენის ცოდნა. სკოლა სტუდენტის მოვალეობების დავიწყების უფლებას არ აძლევდა. იგი მუდმივი კონტროლის ქვეშ იმყოფებოდა. სტიპენდიანტებს გწვეული საუბუშაოს შესასებ ანგარიშის ჩაბარება ევალებოდათ - წელიწადში ორჯერ, დეკემბერსა და მაისში, თავიანთი ნამუშევრები პეტერბურგში სკოლის დირექტორთან უნდა გაეგზავნათ (იხ. გამ. 22-25). ნამუშევართან ერთად მათ უნდა მიეთითებინათ ნამუშევრის ან ორიგინალობა, ან კოპია, თუ რომელ მუსეუმში იყო ნანახი ერთის ორიგინალი და როგორ იყო გვეთებული ასლი თუ ეს მოთხოვნილებები არადამაკმაყოფილებლად იყო შესრულებული, სკოლის ხელმძღვანელობას სტიპენდიის ჩამორთმევისა და სტუდენტის უკან გამოთხოვის უფლება ჰქონდა.⁵⁰

1906 წლის პირველ ნახევარში, ბარიზის ღვთისმშობლის ტაძრის, გამოყენებითი ხელოვნების მუსეუმში იაპონური ხელოვნების გამოფენის განსნაწე, ისტრაუმემ რამოდენიმე საინტერესო ნამუშევრის ასლი გააკეთა. ასეთი სამუშაოს შესრულებისათვის, უკჭველად, მუსეუმის ხელმძღვანელობის და ასევე გამოფენილი ექსპონატების მფლობელები თანხმობის მიღება იყო საჭირო. ამგვარად, ისტრაუმე იაპონური ხელოვნების ნიმუშების კოლექციონერებს გაეცნო. ზოგიერთი მათგანსაგან მათი სახელს მოსანახულებლად მიწვევაც მიიღო. ქრისტიანთემებსა და პეპლების გამოსახულებიანი⁵¹

ა. სტრაუმე კარნავალზე, ბარიზში. [1906].

ტილოს ასლი, ვინიერის კოლექციიდან გადმოიღო, დოქტორ ანკელესა და ქალბატონ შარლ ვიოს მარაგებიდან აბრეშუმის, თქროსფერი და ბროკატის ძაფებით ამოქარგული თევზი შექმნა.⁵² არანაკლებ საინტერესო ნამუშევარი იყო, იაპონური ტილოს მონატული ტრაფარეტის კობიო. (გამ. 15-18)

მხატვრის დამოუკიდებელი შემოქმედების უნარზე მეტყველებს 1906 წლის ბირველ ნახევარში, შტიგლიცის სკოლაში გაგზავნილი მეტლახის ფილებისათვისა და შპალერისათვის დახატული საკუთარი ჩანახატები.⁵³ ახალგაზრდა მხატვრის ამ ნამუშევრებში ბუნების ფორმებისა და პროცესების გამოსახვისადმი ინტერესი იგრძნობა. განსაკუთრებით, ფლორისა და ფაუნის მოტივებს შერჩევას თევზისტილის ნიმუშებისათვის. შპალერის მონატულობაში დეკორაციები და ბუნების ფორმებს სტილიზაციები ისტრაუმეს სტილისათვის დამახასიათებელ ლირიკულ ვანწყობას ქმნიან. ზოგჯერ მათში სიმბოლიზმის აკორდმაც შეიძლება ვაიფეროს. თული ფერთა გამზას, თევზისტილის შესაბამისად, უაღრესად დახვეწილად არჩევა. - ვარდისფერის შეუმჩნეველი ნიუანსები, მწვანე, ნაცრისფერი და სხვა ნაზი ტონის ფერები დომინირებდა.

მადის დაშვადების ტექნოლოგიის გაცნობის სურვილით შეხვდებოდა თული სტრაუმე, ქალაქ ლიონში გაემგზავრა, მაგრამ მეწარმეებმა ამ საქმეში დახმარებაზე უარი განუცხადეს, რადგან საწარმოში შესვლისათვის საეციალური მიმართვა იყო საჭირო. რეკომენდაციამ, რომელიც ახალგაზრდა მხატვარმა პარიზში, რუსეთის ელჩისაგან მიიღო, ვერ შესძლო ნიჰილიზმის დაძლევა, რომელიც ფაბრიკაში მის მიმართ გამოიხატა. თული სტრაუმე გულმოდგინედ შეუდგა მსოფლიო კულტურის საგანძურის შესწავლას. ვერსალში უამრავ საათს ატარებდა, მუშაობდა ლუვრში, გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმში და სხვა მხატვრული ნაკეთობებს საგანძურებში. კოლაროსის აკადემიაში ხატვის საღამოს კურსებს ესწრებოდა. სწავლობდა პარიზის მანუფაქტურის⁵⁴ გობელენების შექმნის პროცესს წმინდა აკვირდებოდა. დღე-ღამეს საგულდაგულოდ მუშაობაში ასწორებდა. ეს საკუთარი შესაძლებლობების შეფასებისა და შემოქმედებითი ზრდის წლები იყო. თავისუფალ წუთებში თული პარიზის საზოგადოებრივ ცხოვრებას ეცნობოდა.

ასე მკაცრად განსაზღვრული და დაგეგმილ დროშიც კი ბედისწერამ სასაბოჟნოდ გააკვირვა. თული სიმბატორ ბელგიელ ქალს, აუგუსტა რინგვოს⁵⁵ შეხვდა, რომელიც პარიზში ცხოვრობდა და ფრანგული ენის კერძო გაკვეთილებით არჩნდა თავს. იგი, კარგი ველონებით იყო დაჯილდოებული და ლამაზი ჩაცმულობით

აუგუსტა რინგვო. (1906 წ.)

გამოირჩეოდა. ინტერესებდა თეატრი, კინო. აუგუსტა იულიზე ერთი წლით უმცროსი იყო, ფიცხი ხასიათის, მომხიბვლელი და ოდნავ სენტიმენტალურიც. ხანდახან იგი იულის პარკში ან ქალაქგარეთ მიჰყვებოდა, სადაც იული ცეკნარეებს ხატავდა. შემოდგომასა და ზამთარში მათი სეირნობა იშვითი ხდებოდა. იული ინტენსიურად მუშაობდა, რათა სკოლაში გაკეთებულ სამუშაოზე შემდგომი ანგარიში გავწავნა. ამ დროს, ახალგაზრდა მხატვარს ყოველი დღე ერთნაირად დამღლევი ეჩვენებოდა. ქალაქ მუსონში, ბელგიაში, აუგუსტა მშობლებს წმირად სტუმრობდა. მომხიბვლელმა, ნაზმა ბელგეულმა ქალმა იულის ვულში მთავარი ადგილი თანდათანობით დაიპყრო. ამის გააზრების შედეგად იგი წმირად ფიქრობდა საბედისწერო გრძნობაზე. სუსტ ჯანმრთელობას უჩიოდა, რომელიც ახალგაზრდა ქალს ბედნიერი ოჯახის შექმნის წინააღმდეგობად ეჩვენებოდა.

1907 წლის დასაწყისში,⁵⁶ სწავლისთვის განკუთვნილი დრო ამოიწურა. იული შეევეა აზრს, რომ შეუძლებელია მივლინების გაგრძელება და ჩაფიქრდა, თუ რისი ნახვის მოსწრება შეეძლო ევროპის მხატვრული ცხოვრებიდან. უკანა გზაზე, მან მიუნხენი და ვენა მონახულა, სადაც მუზეუმები და გამოფენები დაათვალიერა. აუგუსტას მიმართ წერილში წერდა:

“დღეს სამი გამოფენა ვნახე. თქვენ რომ გეკითხათ, რა ვნახე, გარკვევით ვერ ვიპასუხებდით. ვხედავ, რომ ვაოცებას ბევრი რამ იმსახურებს, მაგრამ უთქვენოდ არაფერს არ აქვს ფასი, თქვენ რომ ჩემთან იყოთ, სხვაგვარად შევხედავდი მათ, მაგრამ მარტო ვარ.”⁵⁷

იული სტრაუსის სამშობლოში დაბრუნების შემდეგაც არ ტოვებდა სიმარტოვის განცდას. დაბრუნდა რა დრუვიენში, წერილების წერა დაუწყო აუგუსტას.

“ოთხშაბათი, 09/22/05

ძვირფასო, რა მოდენიმე დღის წინათ ბარათი გამოგიგზავნეთ. გოგონადით რა ამას, ვფიქრობდი, რომ ეს საბოლოოა, იმიტომ რომ ვენის⁵⁸ შემდეგ თქვენგან ერთი სიტყვაც არ მიმიღია [...] თავში ათასობით ამაღლეგებელი აზრი მიტრიალდება, უაშრავი რამ მომაფიქრდა. [...] მე, თქვენგან ნაღვლიანმა შეტყობინებამ გამანაწყენა. ძვირფასო, რატომ არ უფროთხილდებით თქვენს ჯანმრთელობას? თავი ხელში აიყვანეთ და ნუ იწვებით ასეთი მოწყენილი, სცადეთ გაერთოთ. სულა, რომელმაც ბევრი იტანჯა, უფრო მეტად განიცდის ბედნიერებას ვიდრე ის, ვინც უსაქმობას მიეცემა. მე მგონია, რომ განცდებშიც არის რაღაც მომხიბვლელიობა, რამდენადაც ისინი უსასრულოდ არ გრძელდებიან. ძვირფასო სიუზი,⁵⁹ თქვენ ვგონიათ მე არ ვიტანჯები? [...] ჩემი და⁶⁰ ძალიან ავადაა, ის ტირის, ტირის, ტირის. [...] მისი ახალგაზრდობა სიბნელება და სამუშაოში ორთქლდება. მე წმირად მესმის

საიდუმლო ამოსუნთქვები... დღეაჩემი ხენეშის (განცდის) და მაშაჩემც მწილიარეა. ერთი და იგივე დილიდან საღამომდე, დღეს და ხვალ... მე არაფრის შეცვლა შემიძლია. ეს ყველაფერი უიძულებს განცდის მიქმნის. ვცდილობ, ბუნებაში ვიპოვო შევება, მაგრამ ისიც კი სასურველი სასოწარკვეთილებითა და დარდით. აქედან ჯერჯერობით არსად შემიძლია წასვლა, რამდენადაც პარიზიდან ჩემი ტვირთი არ მიმიღია. ვიმედოვნებ, რამოდენიმე დღეში რივაში წავეალ. ხოლო როგორც კი ტვირთის მივიღებ, პეტერბურგში გავეზგზავნებ. [...] ჩემს გათხოვილ დას ნი დრმა და შავი ტბა აქვს, რომელშიც ვთევზაობ. როდესაც ნავში ვზივარ, ვფიქრობ: თქვენ რომ აქ იყოთ... [...] ამ წერილს წაკითხვისას ვიმედოვნებ, თქვენი ჯანმრთელობა უკეთ იქნება. ეს ჩემი თქვენდამი სურვილია. თუ შესაძლებელია, სოფელში გაემგზავრეთ და დაისვენეთ. [...] შეხვედით ჩემს მგობრებს? უვინაგან⁶² ბარათი მივიღე, ის წერს, რომ შევერდივე და საველივე იტალიაში⁶³ წავიდნენ. [...] ყველაფერი შევიძლიათ მომწეროთ, აქ მაინც არავის ესმის ფრანგული.

ვეხვევი ჩემს ძვირფას, ნაზ სიუს.

თქვენი იუ.⁶⁴

მხატვრის ყოფითი ცხოვრება ძალიან უცხო ეჩვენებოდა, მშვიდი დრუვიენა კი იმდენად პროვინციული და მოსაწყენი. შევებას იული წიგნებში ეძებდა. ხანდახან ვინტაჟებს ხატავდა.⁶⁵ როცა ის თავის დასთან, დაბა ლიელტრუში ცხოვრობდა, აუგუსტას წერილი მისწერა, რომელშიც ეკითხებოდა, უნდოდა თუ არა მას რუსეთში ცხოვრება. ეს იყო შეთავაზება ერთობლივი ცხოვრების დასაწყებისა. ახალგაზრდა ქალი შეთავაზებას მიუხედავად. ახალგაზრდა ოჯახის მატერიალურ მდგომარეობაზე ზრუნვის გამო, ისტრაუმე მაისში პეტერბურგში ჩავიდა. კარგ სამუშაო ადგილზე მოხვედრის იმედი მცირე იყო, მაგრამ იგი აუგუსტას საქმის ვითარებას არ უმაღლავდა.

“გაზაფხულმა, შესაძლებელია, სამუშაოს გარეშე ჩაიაროს, ხოლო მერე? მე არ ვიცი. ამბობენ, რომ ახლა რუსეთში ძალიან ძნელია რაიმე მოძებნო. სამუშაო არ მაქვს, მაგრამ იმედს არ ვკარგავ. თუ მოეძებნი სამსახურს... მაშინ თქვენ? მე ვფიქრობ, რომ ლამაზ მოკაზმულობაზე ფულს აღარ ხარჯავთ, რამდენადაც სხვა მიზნები გაქვთ.”⁶⁶

ახალგაზრდა ქალი პარიზის დატოვებისთვის ემზადებოდა. არა მუსონში მშობლების მოსანახულებლად, არამედ უცხო ქვეყანაში, იულისთან გადახვეწად. რომლისგანაც შესატყვისი საცხოვრებელი ადგილის პოვნის შესახებ ცნობას ელოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, ისტრაუმე ტიფლისში (თბილისი) სამუშაოდ წასვლის წინადადება მიიღო, ეს შორი გზა იყო როგორც რიგიდან ასევე პეტერბურგიდანაც. ხელფასიც მიზერული. თავის ეჭვებს საცოლეს ასე უხიარებდა:

„.. ამბობენ, რომ ცხოვრება კავკასიაში ძალიან რთულია, პეტერბურგზე ან პარიზზე ვაცდლებით ძვირი მაგრამ იმედი მაქვს, რომ სხვა რაიმე საშუალებას მოვძებნა. იქ დღეში ექვსი საათი მუშაობა მომიწევს. სურვილისაშებრ, დილით ან საღამოს შემიძლია მუშაობა. საბუთები უკვე გავაგზავნე და პასუხს ველოდები...“⁶⁷

იენისის დასაწყისამდე მხატვარი პეტერბურგში დაყოვნდა, რათა შტიგლიცის სკოლიდან პასუხს დალოდებოდა მისი პარიზის დროინდელი ნამუშევრების ბედზე. მას იმედი ჰქონდა, რომ ზოგიერთ მათგანს მასწავლებლები ფონდებისათვის აირჩევდნენ.⁶⁸ ეს მისთვის და აუგუსტასათვის ერთობლივი თანაცხოვრების დასაწყისში მცირე ხელშეწყობა იქნებოდა.

“თუ რაშეს შეიძენენ, 100 მანეთს თქვენი მგზავრობისათვის გადავდებ. [...] ერთი აზრი მაწუხებს: შეიძლება თუ არა 70 მანეთად იარსებო? უფლება არა მაქვს მეტად ვაღიბო დაფიქრო, რამდენადაც საკმარისი მაქვს და გადახდა სჭირდება. არ ვიცი, რამდენად შეგიძლიათ ბელგიაში მგზავრობის ფულის მოძიება. დაუფარავად მიიხარით. თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ თქვენი ჩამოსვლა იმ დრომდე უნდა გადავდოთ, როცა ცოტა ფულს მოვაგროვებ.“⁶⁹

აუგუსტას ეჩვენებოდა, რომ განშორება დიდხანს გაგრძელდებოდა... სულის სიღრმეში მას მაინც ბედნიერი ოჯახის შექმნის იმედი ჰქონდა, თუმცა თელი იოლ და ლამაზ ცხოვრებას არ ჰპირდებოდა:

“სულ ყველაფერი, რაც შემიძლია შემოგთავაზოთ, ჩემი ხელებია, რომელთაც ნებისმიერ საქმის შესრულება შეუძლიათ მთავარია, ასეთი მოიძებნოს... თქვენ არ გეშინიათ ცხოვრების, რომელიც უცხო ქვეყანაში გელოდებათ? კარგად მოიფიქრეთ, ეს სერიოზული ნაბიჯია. როდესაც კავკასიიდან მივიღებ საბოლოო პასუხს, მგზავრობისთვის 100 მანეთს გამოვგზავნით, არ ვიცი ვიქნები თუ არა მეტიც შემიძლე.“⁷⁰

ასალგაზრდა მხატვარს გაუმართლა - შტიგლიცის სკოლაში მისი პარიზის დროინდელი ნამუშევრები მოეწონათ და შეისყიდეს კიდევ. ამან აუგუსტას მგზავრობისთვის მზადების დაწყების შესაძლებლობა წარმოშვა, რათა რუსეთის შორეულსა და უცხო კუთხეში კავკასიაში გამგზავრებულიყო.

⁶⁷ მუნობა პარიზში, სადაც 1905 წ.-დან 1907წ.-მდე ი. სტრაუპუს საცოფლე აუგუსტა რიანგო ბინას ქარაობდა. 1997წ.

⁶⁸ ფოტო. კრისი არქივიდან ი. სტანნივეკის ფოტო.

კავკასია

კავკასიონი იული სტრაუშეს შერას, თამამად და შთაბეჭედავად გადაქმალა. კავკასიის ომი (1817–1864) დიდი ხნის დასრულებული იყო, საქართველო (1801–1810), აზერბაიჯანი (1803–1813), დაღესტანი (იურიდიულად 1913წ.) რუსეთს შეუერთდა. არანა და თურქეთზე გამარჯვების შემდეგ სამეფო რუსეთმა ერევნისა და ნახიჩევანის სანაოები, შავი ზღვის სანაპირო კუბანიდან აჭარამდე, ახალციხე და ახალქალაქი შეიერთა. თავისუფლების მოყვარული მთიელი მაჰმადიანებმა დაღესტანსა და ჩქნეთში კიდევ დიდ ხანს ეწინააღმდეგებოდნენ კავკასიაში ურჯულოთა (ქრისტიანთა) დამკვიდრებას. როდესაც სახელმწიფოები, სადაც მუსლიმანური მოსახლეობა ნაკლები იყო რუსეთს შეუერთდა, წინააღმდეგობა ნელ-ნელა დასუსტდა. ხანგრძლივი ბრძოლების შემდეგ რუსეთის იმპერიას სტრატეგიული და გეოპოლიტიკური ინტერესები გამოიკვეთა: სამხრეთით “თბილ ზღვამდე” მიღწევა, ჩრდილოეთ კავკასიის წინააღმდეგობამ სახელმწიფო საღარი გამოაცარიელა, ამიტომ მეფის რუსეთის ინტერესებში შედიოდა ამ რეგიონში განადგურებული ძველი ხალხური გამოყენებითი ხელოვნების დარგების აღდგენა, რაც იმპერიას კარგი შემოსავლით უზრუნველყოფდა.

სამწუხაროდ, რუსეთის საერთო საბაზრო სისტემაში მოხვედრამ ბევრი ნეგატიური ტენდენცია გამოიწვია. ხალხური ხელობის ძველ-ტრადიციებით შექმნილს, დიდი რაოდენობით წარმოებულმა საქონელმა აჯობა. უკვე, მე-20 საუკუნის დასაწყისში, კავკასიელ ოსტატთა ნაწარმმა ხალხურ ოსტატურ ნაკეთობათა ძველებური ხარისხი დაკარგა. რის შედეგადაც ხალიჩების წარმოებამ განსაკუთრებით იზარალა. მათი ქსოვა ბაშის ქსოვილისა და საფუთავი ქაღალდიდან გადმოსატყლი მონატყლობის გამოყენებით დაიწყო. ამის გამო კავკასიულ ტექსტილზე მოთხოვნა შემცირდა. განსაკუთრებით კუცხეთის ბაზარზე, სადაც ჯერ კიდევ დიდად ფასობდა ძველებური და კავკასიის რეგიონისთვის დამახასიათებელი ორნამენტით მორთული ხალიჩები. სულ უფრო და უფრო ხშირად ჩამოდიოდნენ აგენტები, არა მხოლოდ ძველებური ხალიჩების, არამედ მათი ფრაგმენტების შესასყიდად და რუსეთიდან გასატანად. მაღალი ღირებულების მქონე ეთნიკური ტექსტილის რაოდენობამ საგრძნობლად იკლო.⁷¹

უკვე 1899 წელს, ოსტატობის ტრადიციების შესანარჩუნებლად და მათი განვითარების ხელშესაწყობად, რუსეთის მიწათმოქმედებისა და კეთილმოწყობის

სამინისტრომ კავკასიის კუსტარული კომიტეტი დააფუძვნა (მომდევნო ტექსტში – კუსტარული კომიტეტი), რომლის ცენტრიც ტიფლისში დაარსდა.⁷² კუსტარული კომიტეტის სპეციალისტები ეთნიკური ნაკეთობების მოსამძიებლად ექსპედიციებს მართავდნენ. ოსტატებს, მუშაობისთვის აუცილებელი მასალებს მოძიებას ასწავლიდნენ (ნის, ლითონის, ნართისა და სხვა). ქსოვისა და ლითონის დამუშავების ახალ ტექნოლოგიებს უზიარებდნენ. კუსტარულმა კომიტეტმა შატვრული ღირებულების მქონე ძველებური ნაკეთობების სია შეადგინა. ნაწარმის რეალიზაციის შესაძლებელ ბაზარს შეისწავლიდა და გასაღებაზე ხელშეკრულებებს დებდა. მოდგაწიების ასპარეზი ძალიან ფართო იყო, განსაკუთრებულ ყურადღებას ხაღინის ქსოვის ტრადიციების შენარჩუნება ითხოვდა, ამიტომ კუსტარულმა კომიტეტმა ქალაქ შუშაში,⁷³ საფეიქრო სახელოსნოს გახსნა გადაწყვიტა და 1907 წლის ივნისს ინსტრუქტორთა განყოფილება დაარსა. სამუშაოდ ფეიქართა ორი ინსტრუქტორი და შატვარი იული სტრაუშე მოიწვიეს.⁷⁴ ი. სტრაუშეს მოვალეობა ხაღინების ორნამენტათვის ჩანახატების დამზადება იყო. კუსტარული კომიტეტმა შეზღუდვებისაში ამ დარგის სპეციალისტი არაგინ იყო, ამიტომ ასაღაზრდა შატვრის გამოჩენას თანამშრომლები მოუთმენლად ელოდნენ.

ტიფლისისაკენ მიმავალი იული სტრაუშე ვზად მოსკოვში გაჩერდა, სადაც დარჩენას და სამსახურის პოვნას იმედოვნებდა. სამწუხაროდ, ასაღაზრდა შატვრისაგან სამსახური ვერ მოინახა და სამომავლო დაპირებებით დაიმედებული კავკასიაში გაემგზავრა. იგი საცოლად ჯანმრთელობაზე წუხდა, ისეთი გრძელი და მძიმე მგზავრობა, როგორც პარიზიდან–ტიფლისამდე იყო, მას გაუჭირდებოდა. ამასთან ზაფხული არაჩვეულებრივად ცხელი გამოდგა. 1907 წლის ივლისს, მრავალდღიანი მოგზაურობის შემდეგ შატვარმა, როგორც იქნა, ახალ საცხოვრებელ ადგილს ჩაადწია. აუგუსტას კი სწერდა:

“ნამობრძანდით, ძვირფასო! აქაურ სიცხეს ადვილად ვადაიტანთ. თაკარა სიცხე, მხოლოდ ვ ზაშა ძნელი ვასძლები. თუ ვნებათ, ოქტომბრამდე პარიზში დარჩით, ეგებ მოსკოვში მოვნახო საშუაო. იქამდე მგ ზავრობა გაცვილებით გავადავლდებათ. შესაძლებელია აქაც მომიწიოს დარჩენა. მე ჯერ არაფერი ვიცა. თუ კი ჯანმრთელობაზე არ შიშობთ ახლავე გამოემგ ზავროთ.”⁷⁵

საცოლის მოლოდინში იულიამ, გულკეთილი პოლონელი ქალისგან 50 მანეთად იქნარავა ოთახი. ოთახის პატრონს მოეყვა, რომ პარიზიდან ცოლის ჩამოსვლას ელის. 1908 წლის 8 ივნისს, იული სტრაუშემ და აუგუსტა როსგოვ ტიფლისის ლუტერანულ ეკლესიაში⁷⁶ ჯვარი დაიწერეს. იმის გამო, რომ კავკასიაში ცხოვრების წესები, კლიმატი და ყოფილი პირობები ჩვეული ბელგიისა თუ პარიზისგან ძლიერ განიზიარდა, ჭირვეული ევროპელი ქალისთვის იქ ცხოვრება ნამდვილ გამოცდად

იქცა. გულის ავადმყოფობით დაწყებული, ბადლინჯოებით დამთავრებული აუგუსტა ქმარს ყველაფერზე უჩიოდა. მიუხედავად ამისა... იული კავკასიური ცხოვრების სირთულეზე წინასწარვე აფრთხილებდა. აუგუსტა ხედავდა, თუ როგორ ზრუნავდა იული ოჯახის ყოფითი პრობლემების შექმნუბუქებაზე, ამიტომ ახალგაზრდა მხატვრის მხარდაჭერას ცდილობდა, სამსახურის საქმეებით დაკავებულობას ითმენდა. სტრაუშე სხვადასხვა ერების წარმომადგენელ სპეციალისტთა წრეში შევიდა (ქართველთა, პოლონელთა, რუსთა და სხვა.), რომელთაც ეთნოგრაფიის მიმართ ინტერესი აერთიანებდათ და გააზრებული ჰქონდათ თუ რამდენად აუცილებელია მათი შრომა კუსტარული ნაკეთობების მხატვრული და აქედან გამომდინარე საბაზრო ღირებულების ამაღლებისათვის.

იული სტრაუშე, რომელსაც სამშობლოში მოღვაწეობის საშუალება არ მიეცა, კავკასიური გამოყენებითი ხელოვნების ნამდვილ თაყვანისმცემლად იქცა. მთელს გულისმხიერებით ჩაფელო კავკასიური ტექსტილის თვითმყოფად სამყაროში სკოლაში მიღებული ცოდნა და ბიროვნული შესაძლებლობები კუსტარული კომიტეტის განვითარებასა და საშუაოს გააქტიურებას მოახმარა. გულწრფელად ითქვას, მისი თავდაპირველი საშუაო შემოქმედებით ზრდას და ახლის შექმნას საფუძველს არ უყრიდა. იული სტრაუშე, ხალიჩების სახეებს ხატავდა, საფეიქრო სახელოსნოებს და სხვა დანიტერესებულთ უგზავნიდა. სამწუნაროდ, ყოველდღიურად ხელიდან ხელში გარდამავალი ჩანახატები, რომელიც ასე სჭირდებოდათ ოსტატებს, სწრაფად იჭმუჭნებოდა და იხეოდა. ძველი ნიმუშების აღდგენითა და ახლების ხატვით მოხერხებულმა მხატვარმა მათი გამრავლება ბეჭდური ტექნოლოგიების გამოყენებით გადაწყვიტა. 1909 წელს, მან კუსტარულ კომიტეტს შესთავაზა კოლექციიდან, კავკასიისთვის ყველაზე დამახასიათებელი და მხატვრული ღირებულების მქონე ნიმუშების შერჩევა და მათი რეპროდუქციების დამზადება ხალიჩების სახეების ლითოგრაფიული ტექნოლოგიის⁷⁷ დახმარებით. მხატვრის წინადადება მიიღეს და როგორც რეპროდუქციების დამზადება, ასევე ალბომის დაბეჭდვაზე ზრუნვა დაავალეს. იული სტრაუშემ ჩათვალა, რომ რეპროდუქციების ფერები სრულად უნდა შეესატყვისებოდეს ორიგინალებს, ასევე ფერთა შკალისა და ორნამენტის განმარტებების მითითებაა აუცილებელი (გამ. 32, 33).

1913 წელს რუსეთის მიწათმოქმედებისა და კეთილმოწყობის სამინისტრომ ბეტურბურგში ალბომის “კავკასიის ხალიჩები” პირველი ნაწილი გამოსცა.⁷⁸ ალბომის მეორე ნაწილის გამოსვლა, პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამ შეაფერხა.

ფუქარი ქაღები. კახეთი. დაახლოებით 1910წ.

ლსა, ფ. 302, აღწ. 2, საქ. 59, გვ. 2.

აღბომის გამოცემასთან ერთად იული სტრაუშემ მუხუშუმის მოწყობასაც მოჰკიდა ხელი, რომელიც 1899 წელს კუსტარულ კომიტეტთან ერთორულად დაარსდა, მაგრამ შენობის უქონლობის გამო, მისი ფონდი, რომელიც დღითი დღე იზრდებოდა, არ იყო მოწესრიგებული. 1911 წელს, მუშტაედის გადასახვევზე მოპოვებული შენობა, ექსპონაციის შექმნისა და მუხუშუმის მსურველთათვის გახსნის, შესაძლებლობას იძლეოდა.⁷⁹ შენობის მოწესრიგებასა და გარემონტებაში მხატვარმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო. კუსტარული კომიტეტის ერთ-ერთი ოთახის ჭერი, თავის დამხმარე გმილოზივთან ერთად, მავრთა ხალხური მხატვრობის მოტივებით მონატა. ვინაიდან, იული სტრაუშე კუსტარული კომიტეტის მხატვართა განყოფილების უფროსი იყო, მუხუშუმის ხელმძღვანელობა და ბიბლიოთეკის ფონდის გაზრდაზე ზრუნვა მას შიანდეს.⁸⁰ ვალდებულებების მრავალფეროვნება მის შემოქმედებით ცხოვრებას სრულყოფილებას მატებდა.

1913 წელს, მუხუშუმისთვის ექსპონატების ძიებასთან ერთად, იგი სრულიად რუსეთის სოფლის მეურნეობისა და სახლმრეწველობის მეორე გამოფენისთვის ექსპონაციას ამზადებდა. საექსპონატო დახლებსა და კარადებს ისე აპროექტებდა რომ მოსახერხებელი ყოფილიყო როგორც გამოფენის მოწყობის, ასევე მუხუშუმის საჭიროებისთვის. მხატვრის ჩანაფიქრი იყო - ფორმით სადა, მოხმარებაში გამოსადეგი და ტრანსპორტირებისთვის მოსახერხებელი კომპლექტის შექმნა. ამ სამუშაოს რამოდენიმე წელი დასჭირდა. მის ნაკეთობას, ტრადიციული კავკასიური არქიტექტურით და გამოყენებითი ხელოვნებით გატაცება დაეტყო. საექსპონატო დახლების ცენტრალურ ნაწილში, შუა საუკუნეების ქართული არქიტექტურისთვის დამახასიათებელი სტილი მეფობს, ხოლო მონატულობის მოტივები ძველი ქართული მხატვრობის ორნამენტებს აღადგენს მესხიერებაში. დახლები, მოხერხებულობისათვის უწვრილეს დეტალებამდე იყო გათვლილი, ვისუაღური მხარეც ისე იყო გააზრებული, რომ ექსპონატების სიღამაზე და მნიშვნელოვნება არ დაკნინებულყო.⁸¹

სრულიად რუსეთის სოფლის მეურნეობისა და სახლმრეწველობის ნიმუშების გამოფენისთვის მზადებისას, იული სტრაუშე მიიწვიეს კომისიაში, რომელსაც გამოფენისთვის კავკასიაში ნიმუშების მოძიება და პეტერბურგში ექსპონაციის მოწყობა ევალებოდა.⁸² მომავალი გამოფენით ოსტატების დაინტერესებისთვის კავკასიაში იგივე ღონისძიების ჩატარება იყო საჭირო. ეს საქმე იული სტრაუშეს დაეკალა, ამიტომ იგი კუსტარული კომიტეტის სხვა მოხელეებთან ერთად ტემირსანშურაში გაემგზავრა. გამოფენა-გაყიდვის ორგანიზების გარდა, მათ

გამოყენებითი ხელოვნების მუხუშუმის საგამოფენო დახლების პროექტი 1912წ.

მუზეუმისთვის და პეტერბურგის ექსპონიციისთვის ნიმუშები უნდა შეეყიდათ. იგი თავის მიღწევებზე მუელელს სწერდა:

“ტ.ხ. შურა⁸³ 19/04/12

ძვირფასო, დღეს თქვენი წერილი მივიღე, რომელსაც ასე ველოდი. ველავდი, რადგანაც დიდი ხანია არ მაძილია ცნობები თქვენს შესახებ. [...] გამოფენა თითქმის დასრულებულია, ყველაფერი მოვაგვარეთ, გარდა რამოდენიმე დეტალისა. ზოგიერთი ნაკეთობა შესასყიდად მოვინიშნეთ. ფასები ძალიან აწეულა. ვეჭვობ რაიმეს ყიდვა მოვარსებნო. ინტრუსტირებული ხის სამშენისებიდან ზოგიერთი ძალიან საინტერესოა. თუმცა, მე ისე ცოტა ფული მაქვს, არც კი ვიცი...⁸⁴

სამწუხაროდ, სოფლის მაცხოვრებელთაგან მხატვრული ღირებულებების მქონე გამოყენებითი ხელოვნების ნაკეთობების შესყიდვა ვერ მოხერხდა. ამიტომ გადაწყდა ჭურჭლის კოლექციის შედგენა, რომელზეც პეტერბურგის გამოფენაზე წარსადგენი ექსპონიციის აქცენტი გაკეთდებოდა. 1913 წელს, გამოფენისთვის სპეციალურად შექმნილმა ვერცხლის ჭურჭლის კოლექციამ მაღალი შეფასება – ოქროს მედალი მიიღო.⁸⁵ სამწუხაროდ, კოლექციისთვის გაკეთებული ჩანახატების ავტორი ცნობებში დღემდე არ არის ნაპოვნი. არსებობს მხოლოდ ფაქტები რომლებიც იული სტრაუმეს ვერცხლის ჭურჭლის კოლექციის შექმნასთან მჭიდრო კავშირზე მითითებს. მხატვრის მიერ ჩაფიქრებულმა და შედგენილმა კომპოზიციამ მაღალი შეფასება დაიმსახურა. თვით ტიფლისის მერმა, მას საპატიო მოქალაქის წოდება მიანიჭა.⁸⁶ კომპოზიციის შედგენას შემდეგ, იგი მხატვართა წრეში როგორც ნიჭიერი პროფესიონალი იქნა აღიარებული. კუსტარული კომიტეტის მართველობამაც დააფასა ახალგაზრდა მხატვრის წარმატება და იგი ტექნიკური ჩანახატების დამზადებიდან უფროს მხატვრად გადაიყვანეს. მას უკვე ძალიან საბასუნისმებლო დავალებებს ანდობდნენ, რამაც ფსიქოლოგიური და ფიზიკური დატვირთვა გავარდა, მაგრამ შეცნობიერება და შემოქმედებით ასპარეზზე უფრო ფართო შესაძლებლობას აძლევდა. აგრეთვე მის მოვალეობებს საფეიქრო სახელოსნოებში და საოსტატო კურსებზე ხატვისა და სხვა გაკვეთილების ხელმძღვანელობა დაემატა. ასე რომ, მხატვრის სამუშაო პედაგოგიას მჭიდროდ დაუკავშირდა.

იული სტრაუმემ, საუბრისანათლებლო სკოლებისთვის ხატვის სწავლებების პროგრამა შეიმუშავა და ტიფლისის აღიქმისანდრეს პედაგოგიურ სკოლას⁸⁷ შესთავაზა. მხატვარი, თითოეული ბავშვისადმი ინდივიდუალური მიდგომის და შემოქმედებითი პროცესის გაღვივებას ყველაზე მნიშვნელოვნად თვლიდა განათლების პროცესში.

კავკასიის კუსტარული კომიტეტის და გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმის შერობა. 1911წ. დეკემბერი
 ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 33.

“თავისი არსით, მხატვრობა, ძვირფასი შთაბეჭდილების გაზიარების ძვირფასი ხერხია, როგორც მეტყველება. ბავშვისთვის ამ გამოხატვისთვის ენის წართმევა, ახალგაზრდის სულიერ განვითარებას აყოვნებს. სწავლების მეთოდია, რომელიც ბავშვისგან დიდ ყურადღებასა და სიზუსტეს მოითხოვს, ადამიანის ბუნებისთვის უცხოა და ნორმის სულებს ასახიზრებს.

ზოგჯერ ტექნიკის თვალსაზრისით არასრულყოფილ ნახატში, ზუსტ ნამუშევარზე შეუდარებლად მეტი ნაშთილი ხელოვნების შეგრძნება და გემოვნება იძლევა. დაუსრულებელ, მაგარამ სახასიათო გამოხატულებას სრულყოფილ ან გადმოხატულ ნახატზე ვაცვილებით მეტი შეუძლია გავიზიაროს. განსაკუთრებული ყურადღება მენსიერებით ხატვისა და პირველადი შთაბეჭდილების გადმოცემას უნდა მიენიჭოს, რადგანაც იგი ბავშვში, ნანახით გაჩენილ შთაბეჭდილებას და შეგრძნებას აღვიძებს. მისი ფურცელზე გადმოტანა ბავშვის ინდივიდუალობის გამოვლენაში გვეხმარება.”⁴⁸

იული სტრაუშეს მიერ, შემუშავებული პროგრამა, სასწავლო პროცესის მეთოდოლოგიად იქცა, რაც მხატვრის პედაგოგიური გამოცდილებით, ნიჭითა და პიროვნული თვისებებით იყო განპირობებული. ბავშვების სწავლების პირველივე წელს, ფერში ხატვა იული სტრაუშემ წესად შემოიღო. დაგვლებები, რომელიც ბავშვებს ეძლეოდათ: დაეხატათ ჩიტი, მცენარის სილუეტა, მწერი, მხოლოდ ფერისა და ფუნჯის დახმარებით უნდა შეესრულებინათ. რაც მოწაფეებს ქვეყნიერების მრავალფეროვნებაზე ყურადღების გამახვილებას აიძულებდა. ბუნების წიაღში მკვლევარობას ბევრ დროს უთმობდა. ნანახის გადმოხატვისა და წვრილმანი დეტალების აღბეჭდვის ნაცვლად მოსწავლეებს ყველაზე მნიშვნელოვნის და ძირითადის ძიებას და დანახვას ასწავლიდა.

პედაგოგიაში ინდივიდუალური მიდგომის მეთოდის აღმოჩენა იული სტრაუშე ასევე საფეიქრო და საოსტატო კურსებზე იყენებდა. ამიტომ, მოწაფეები მცირე ჯგუფებად გაჰყო, დაახლოებით 10-15 მოსწავლე. ხელობის შემსწავლელ პროგრამაში, ტექსტის მან განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო. პირველ რიგში, ტექნიკური ჩანახატის შესრულებასა და ხალიჩის ქსოვის პროცესში მის პრაქტიკულ გამოყენებას ასწავლიდა. იული სტრაუშე, ფერთა პარმონის მნიშვნელოვნებას უსმევდა ხაზს. მოსწავლეებს მითითებდა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ხალიჩის კომპონენტისთვის ტონთა შენამება, ასწავლიდა, თუ როგორ შეუხამონ ფონი მოხატულობისა და მისი კონტურის ფერებს, როგორ ჩაახშონ ან გააინტენსიფიკონ ორნამენტის გამოხატვლი ფერები. ასევე კურსის მოწაფეებმა ისწავლეს ტექნიკური ჩანახატის გზარდა და დაპატარავება, ორნამენტის ნიმუშისთვის ფერების შერჩევა და ხალიჩებისთვის კომპონენტების შექმნაც კი. იული სტრაუშე მოსწავლეებს

აკადემიური ხატვის ძირითად პრინციპებს ასწავლიდა, ისინი ხატავდნენ მცხარეებს, რომლებიც სტილიზებული სახით შემდგომში ხალიჩების კომპოზიციაში იყენებდნენ. ასევე, ნონის ქსოვის პრაქტიკული მეცადინეობებიც ტარდებოდა. კურსების დასამთავრებლად, გამოცდის ჩაბარება იყო საჭირო. თითოეულ მოწიფეს ურიგდებოდა ტექნიკური ჩანახატი, რომლის მიხედვითაც მას დამოუკიდებლად უნდა დაესრულებინა სამუშაო, ანუ ტექსტილის ნაკეთობა მოექსოვა. აქვე უნდა დაგსძინოთ, რომ შალის ნართიც თვითონ უნდა შეელება, ტონის ნიმუშად გაცემული ტექნიკური ფერადი ჩანახატის გამოყენებით. გამოცდა ჩაბარებულად ითვლებოდა ნაკეთობის დამზადების შემდეგ.⁵⁰ კურსდამთავრებული ოსტატი საფეიქრო ცეხში სამუშაოდ სრულიად მომზადებული იყო და სახელმწიფო სახელოსნოს გახსნის უფლება ეძლეოდა.

მოსწავლეთა აღზრდითა და მათი ცოდნის გაღრმავებით გადატვირთულს, მხატვარს საკუთარი შემოქმედებისთვის დრო აღარ რჩებოდა. მან აკვარელში ხატვა, რომელიც ძლიერ იტაცებდა, თითქმის სულ მიატოვა. იშვიათად ასურებდა კავკასიის შთამბეჭდავი ხედების აკვარელის ფერებში გაცოცხლებას. სახატავად ბუნების წიაღში ვანცალეკვების საშუალება მონასტრებში მუშაობისას თუ ეძლეოდა ხოლმე. იქ არა მხოლოდ საკრალური ხელოვნების ობიექტების ჩახატვის, არამედ ყოველდღიურობის ტექმისგან თავშესაფარის მოძებნისა და მღვდლებთან საუბრებში თვალსაწიერის გაფართოების საშუალება ჰქონდა.

“ენშიადინი”⁵⁰, 06/08/10წ.

ძვირფასო სუ, დღეს თქვენი წერილი მივიღე. [...] რაც შეეხება სამუშაოს. [...] 1700 წლის ბიბლიიდან გამოსახულებების კომირებით ვარ დაკავებული. ძალიან საკირკიტო და გულის ვამაწვრილებელი სამუშაოა, მაგრამ ტექნიკა გასაცარი და საუცხოო. კომიტეტის კოლექციისთვის უზარმაზარი ვანბი იქნება. ტიფლისიდან ოქროს წყალს ველოდები, რადგანაც ყველაფერი ოქროთი არის დახატული. დრო და დრო არჩიებისკობოს ვესაუბრები. უჭკვიანესი ადამიანია, თეოლოგის მაგისტრი. ბევრი უმოგ ზაურია. აცნობს პალესტინას, ეგვიპტეს, საფრანგეთს, იტალიას და სხვა. ფრანგულად ვსაუბრობთ. ძალიან გულღია და თავაზიანი ადამიანია. [...]

ჟილსი^{52a}

კუბტარული ნამუშევრების გამყიდველი. ტიფლისი, დაახლოებით 1910წ.

ღსაფ. 902, აღწ. 2, ნაქ. 59, გვ. 1.

ტადრებსა და მონასტრებში კომბირებული მინიატურების ვაგლენით, მხატვარმა რამდენიმე ყოფითი ნივთის მონახტულობა შექმნა.³² კავკასიაში მან ათუფლობით გამოყენებითი ხელოვნების ნამუშევარი დააბროექტა, უმთავრესად ეთნოგრაფიული ნამუშების გამოყენებით. მისთვის ფორმის სრულყოფილება და სინატიფეა დამახასიათებელი. იული სტრაუშეს მიერ დაბროექტებული ნაკეთობები, არა მხოლოდ ვიზუალური მოშხიბვლელობით, არამედ ასევე მოხმარებაში პრაქტიკულობით და მორთულობის სისადით გამოირჩევა. განსაკუთრებულად ელეგანტურია, ორი ვერცხლის თასი - ხვიარა მცენარის მოტივებით. იული სტრაუშეს ჩანახატების მიხედვით თასებს ჭედავდა - ვერცხლისმჭედელი შაჯი იბრაჰიმოვი.

ი. სტრაუშეს მშართველობის პერიოდში კუსტარული კომიტეტის სამხატვრო განყოფილებამ ნიმუშთა სახელოსნოები დააარსა მთელს კავკასიაში და მათთვის სპეციალური სასწავლო პროგრამა შეიმუშავა. განყოფილება მათ მუშაობას თვალ-ყურს შემდგომშიც ადევნებდა. სპეციალისტები, აგრეთვე, ეთნოგრაფიული მნიშვნელობის მქონე კუსტარული ნაკეთობებს აგროვებდნენ: ძველებურ იარაღს, კერემიკას, ხალიჩებს და სხვა ტექსტილს.³³ სამხატვრო განყოფილება საოსტატო სახელოსნოებისთვის ტექნიკურ ჩანახატებს ამზადებდა. ექსპედიციებში მოპოვებული გამოყენებითი ხელოვნების ნიმუშების ორიგინალები, სტრაუშეს ინიციატივითა და შეთვალყურებით სისტემატიზირებულ და ჩახატულ იქნა. ძველებური ნიმუშების ორიგინალების მიხედვით, მხატვრები გამოყენებითი ხელოვნების ახალ ნაკეთობებს აბროექტებდნენ. მე-19 საუკუნის შუა წლებში, კუსტარული ნაკეთობების დამზადების პროცესის დიფერენცირება იწყება. პროფესიონალი მხატვარი აბროექტებდა, ხოლო ოსტატი კი ზრუნავდა ნაკეთობის დიზაინის მხატვრის ჩანაფიქრთან შესატყვისობაზე. ამგვარად, მოხერხდა ხალხურ ხელოვნებაში საუკეთესოსა და მე-20 საუკუნის გამოყენებითი ხელოვნების ტენდენციებს შორის წინასწარობის შენარჩუნება. საგრძნობი ვახდა ხალხური ხელოვნების ვაგლენა, გამოყენებითი ხელოვნების სხვადასხვა დარგებში: სამჭედლო, კერამიკის, ტექსტილისა და სხვა. იული სტრაუშეს სამუშაო კავკასიელ ხალხთა გამოყენებით ხელოვნებაში გაიდგა ფესვები, ეძღვნებოდა მისი ხარისხის ამაღლებას და ამავე დროს საერთაშორისო ბაზრის მოთხოვნილებებს ემსახურებოდა.

სტრაუშეს ბირადი ცხოვრება, სამსახურეობრივ მავალეობებთან ბირდაბირ დამოკიდებულებაში შევიდა. მეუღლესთან განშორება ზშირად უწევდა. აუგუსტა იძულებული იყო ამ ვარემოებას შეგუებოდა. ზოგჯერ, როდესაც მივლინების

ექსპონიცია გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი. 1937.

ადგილი თუ ძალიან შორი იყო, მეუღლე იულისთან ერთად მოგზაურობდა, მაგრამ ამის შესაძლებლობა იშვიათად ეძლეოდათ, რადგანაც მხატვრული განყოფილების თანამშრომლები მეტ წილად მთაში, შირიულ დასახლებებსა და ძველ კულტურულ ცენტრებში მიემგზავრობდნენ.

1912 წლის ზაფხულში, ოული სტრაუშე მეცნიერთა ექსპედიციას შეუერთდა, რომელიც ძველი სომხური ქალაქის ანის ნანგრევებზე³⁴ კვლევით სამუშაოებს ატარებდა. მხატვრის მზერას, თურქეთის ერთ-ერთი უღარიბესი დასახლება, ანი წარუდგა და ასეთივე დასახლებების ნაკადული, რომელიც ხეობას ანმაურებდა და უღაბურ გარემოს აცოცხლებდა. შემდეგ სომხური სოფლები: ჭალა, არაგვეა და სხვა. ექსპედიციის ხელმძღვანელ ნიკო მარისთვის³⁵ ეს არ იყო პირველი ექსპედიცია ანში და 1912 წლის 1 ივნისს, ნაქალაქარის ტერიტორიაზე მისი მეთერთმეტე არქეოლოგიური ექსპედიცია დაიწყო. ოული სტრაუშეს ევალეობდა, შეგროვებულსა და ასლად მოძიებულ ექსპონატთა შორის გადაერჩია ყველაზე იშვიათი, მხატვრული ღირებულების მქონე და ჩაესატა, რომ შემდგომში ძველი სომხური მხატვრობის ნიმუშების მხედველად, ოსტატებს სახელოსნოებში ახალი ნაკეთობების შექმნის შესაძლებლობა ჰქონოდათ. ამ სამუშაოს დასრულების შემდეგ მხატვრის შვა კავკასიის სხვა მთიანი დასახლებებისკენ გრძელდებოდა.

ოული სტრაუშემ, ყველაზე მეტი ყურადღება ტექსტილის მხატვრობას მიუძღვნა. "განსაკუთრებული ინტერესი ხალიჩებზე და სხვა ნაქოვმა ნაკეთობებზე მიიქცის, რომლებიც ყველაზე მეტად აქ კავკასიაშია გავრცელებული. ჯერ არცერთი მხატვარი არ სპეციალიზირდებოდა ამ დარგში, და ლიტერატურაშიც ძალიან იშვიათად მოიხსენიება კავკასიური ნივთები, ხოლო თუ გვხვდება, როგორც სპარსული ხალიჩებია მინიშნებული ვასაგებია, რომ უფრო განვითარებული სპარსეთის კულტურამ კავკასიელ ხალხებზე გავლენა იქონია, მაგრამ მოუხედავად ამისა, თავიანთ სახლებში დაშინადებულ ნაკეთობებში ისინი საუკუნით ორნამენტს იგონებდნენ და საკუთარი გემოვნების მიხედვით ამზადებდნენ მას."³⁶

ასლო მანძილზე ექსპედიცია ფუნთი გადაადვილდებოდა. შორ მანძილზე ცხენებსა ან ვირებსზე. მთის ბილიკები, ადამიანებისთვის სახიფათო იყო, განსაკუთრებით მათთვის, ვინც მთაში არ არის დაბადებული და გაზრდილი. სწორად, ხეობაზე ხილს ნაცვლად გადებული ბობი, ფუნს ყოველ დაბიჯებაზე ქანაობდა... სოფლის მოსახლეობა მოსულთ თავიდან უნდობლად უყურებდა, რადგანაც გადასახადების ამგროვებელნი ეგონათ. ექსპედიციის

ანის ნაქალაქარი. 1912წ. ისტრაუშეს ფოტო.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 3.

წევრებს, უპირველეს ყოვლისა ბეგისა და მოლას კეთილგანწყობა უნდა მოეპოვებინათ (მაჰმადიანური სოფლების ყველაზე საპატიო მაცხოვრებელი და სასულიერო პირი). მათი გულის მოსაგებ დიპლომატიურ საუბრებში, ძალიან ბევრი დრო იხარჯებოდა. თოვლიანი ქარიშხლები, სიცხე ზაფხულში, მორიყელები და გველები კიდევ უფრო ართულებდა ისედაც მძიმე პირობებს. ეს ყველაფერი მათი მოგზაურობის განუყოფელ ელემენტად იქცა. მიკრახისა⁹⁷ და სხვა მთიანი დასახლებების შესწავლის დროს, ამინდის წშირი ცვლა ექსპედიციის წევრებს გაუთვალისწინებელ რისკს უქმნიდა. მხატვარი კავკასიელ ხალხთა ჯერ კიდევ მისთვის უცხო ყოფასა და კულტურას სწორედ ამ ექსპედიციაში გაეცნო. იული მეუღლეს თავის შთაბეჭდილებას უზიარებდა:

“ახტი⁹⁸, 21/07/16

ჩემო პატარა სავანძურო, ვჩქარობ ვიპასუხოთ. როდესაც გუშინ საღამოს, პირველი მოგზაურობიდან დაგბრუნდი, აბდულ მეხიდემ, რომელთანაც ვცხოვრობ, თქვენი წერილი დამასვენდრა. ეს ზაფხული ძალიან რთული გამოდგა. [...] დროს ფუჭად ნუ დაკარგავთ. მთელი ძალები კარგად დასვენებას მოახმარეთ და ჯანმრთელობის მდგომარეობა გაიმჯობესეთ. [...] რუტულაში, რომელიც ოლქის უფროსის რეზიდენციაა, ღამე ვაგათიე. მან, თავისი მეორე ცოლი ვამაცნო, რომელთან ერთადაც ახლა ცხოვრობს. იგი შამილის⁹⁹ ოჯახის შთამომავალია. დღით აღარ მინახავს, რადგანაც დასჯილი იყო, არ ვიცი რისთვის. ოლქის უფროსი, ჩემს მიმართ ძალიან თავაზიანი იყო, იფიცებოდა რომ მოძიებულ ხალიჩებს ახტიში ვააგზავნის, სადაც მე მათ კომპირებას შევუდგები. [...] შემდეგ მინდა მთებში მოკლე მოგზაურობების მოწყობა. [...] თუ ფულთან დაკავშირებული სირთულეები გექნებათ, მომწერეთ რამდენი გამოგივზავნით. [...]

ნაზად გეხვევით.¹⁰⁰“

უცხოელის მიმართ, ადგილობრივი მოსახლეობის თავდაპირველი სიფრთხილე, პატივისცემასა და მეგობრობაში გადაიზარდა. მხატვრისთვის ეს ძალიან მნიშვნელოვანი მიღწევა იყო, რადგანაც სწორედ მათ სახლებში, განსაკუთრებით ბეგის საკუთრებაში, ინახებოდა ყველაზე ძველებური და მრავალფეროვანი ხალიჩები და ხალხური ხელოვნების თვალსაჩინო ნიმუშები.

ქსპედიციაში მხატვარს, ადგილობრივი მოსახლეობის ყოველდღიური ცხოვრების შესწავლის, სხვადასხვა ხალხთა რელიგიების, მთილოვანისა და მათი ფოლკლორის გაცნობის შესაძლებლობა მიეცა. იმ დროს, როდესაც იული სტრაუპე

ახტი. დაახლოებით 1916წ.

ექსპედიციაში მაღალმთიან დასახლებებში გაემგზავრა, ამ მიწის წარსულსა და ძველი კულტურის სიმდიდრის შესახებ, ტექსტილის ორნამენტს დღევანდლობაზე მეტი შეეძლო მოეთხრო და დაემტკიცებინა. ხალხის მენსიურებაშიც ძლიერა შთაბეჭდილება დაუტოვებია. მთიელთა ყოფა სადაა და მკაცრი. მთაში ნაადრავი ნოყიერი არ არის, ამიტომ მიწათმოქმედებისგან შემოსავალი მცირეა. გამოყენებითი ხელოვნების ხელობით, უმეტეს წილად ქალები არიან დაკავებული. მთიელთა საცხოვრებლის დათვარიელების შემდეგ, მხატვარი ხალიჩებისა და ნოხების მათ ყოველდღიურ ყოფაში დიდ მნიშვნელობას მიუხვდა. ტექსტილის ნაკეთობები კარის ჭრილის დაფარვას ემსახურებოდა, ასევე ფარდის და სხვა პრაქტიკულ ფუნქციებს ასრულებდა. მჭიდრო, გლუვი, ორნამენტით მდიდარი ქსოვილისგან დიდი საგზაო ჩანთები იკერებოდა. ამავე ქსოვილისგან, უნაგირზე დასამაგრებელი მომცრო ჩანთებიც მზადდებოდა. თეთრეულის შესანახი უზარმაზარი ჩანთებიც ამავე ქსოვილისგან იკერებოდა. სხვადასხვა ზომის ტექსტილის ნაკეთობები სახლის კედლებსა და იატაკს ფარავდა. ხალიჩებით მორთულ ოთახში სიმშვიდისა და იდუმალების თავისებური განწყობა იქმნებოდა.

იული სტრაუპემ, ადგილობრივი ტექსტილის მრავალი სახეობები შესწავლა. კავკასიელ ხალხთა უფორო ხალიჩების ქსოვის ტექნიკაში, მათ გამოყენებაში, ზომებსა, ფერსა და ორნამენტის შექმნაში ძალიან დიდი მრავალფეროვნებაა სახასიათო. მხატვარს კავკასიის ხალხთა ტექსტილის ნაკეთობათა დასახელებების შესწავლა მოუწია, რომელთაც სხვადასხვა ენებში სხვაგვარად უწოდებდნენ. ხალიჩების სახეობებს, ორ ჯგუფად დანაწევრიანება დასჭირდა: ფორიანი და უფორო. მე-19 საუკუნის მიწურულსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისში, კავკასიაში სპარსულ ხალიჩებს მხოლოდ გარკვეულ რეგიონებში ამზადებდნენ. იმ დროს საქართველოში, უმეტესწილად უფორო ხალიჩებს ქსოვდნენ. მათი წარმოების ადგილები იყო - თიანეთი და დუშეთი, ტიფლისის გუბერნიის გარს მდებარე რეგიონები და იმერეთში ქუთაისის რაიონი.

ყველაზე თვალსაჩინოა ის ფორიანი, ანუ სპარსული ხალიჩები, რომლიც სპარსული ტექნიკით იქსოვებოდა.¹⁰¹ ასეთი ხალიჩების წარმოების ძირითად რაიონად დაღესტანი ითვლებოდა. საფეიქრო საქმის ნამდვილი ოსტატები ამ რეგიონის ბევრ

ტორან ონენცის ეკლესიის (1215წ. აგებული) ნანგრევები. ანი. 1912წ. ი. სტრაუპეს ფოტო
 ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 6.

ფეიქარი ქალები ახტის რაიონიდან და მათი ინსტრუქტორი. 1912

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 34.

სოფელში მოიძებნებოდა: ვაკალიარა, იმამგულიენტი, მაგერაშკენტი, კასუშკენტი, ვილიარი და სხვა, ასევე ტუშირხანშურას მიდამოებშიც. ვაჭართა წრეებში განსაკუთრებით დაღესტნური უფოჩო ხალიჩები და დაღესტნის სამხრეთი რაიონში (მაგ. დერბენტი) დამზადებული ნოსები ფასობდა. ხოლო, ძველებური ორნამენტის მრავალფეროვნებით და ტუქნიკის ხარისხით კუბის¹⁰² ხალიჩები გამოირჩეოდა. ერთფერაფერულ ღირებულებებში ორიენტაციების გასაიოლებლად, ექსპედიციებში მოძიებული მასალები, მათი მოპოვების ადგილისა და ტუქსტილის ორნამენტის გავრცელების რეგიონების მიხედვით იქნა დაჯგუფებული. კუსტარული კომპლექტის სპეციალისტთა აზრით, ტუქსტილის გავრცელების რამოდენიმე ძალიან მნიშვნელოვანი ტერიტორია არსებობდა. ნოსების წარმოების ძველი ტრადიციებითა და სავაჭრო კავშირებით ევროპასა და აზიაში, ასევე ყარაბახს იყო განთქმული (ოღესზღაც ყარაბახის სახანო). მე-19 საუკუნის მიწურულსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისში, ქალაქ შუშაში, ანილის ხალებავების შემოტანასთან ერთად, ყარაბახის ნაკეთობათა ხარისხმა საგრძნობლად იკლო, მაგრამ ეს ტერიტორია, კავკასიაში, მაინც ყველაზე მრავალფეროვანი და მხატვრული ღირებულების მქონე ხალიჩების მწარმოებელ რეგიონად ითვლებოდა. ამიტომ, ამ მხარეში, ქსოვის ძველი ტრადიციების აღდგენას ა. სტრაუშე და სხვა სპეციალისტები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდნენ.

ტუქსტილი, როგორც მაჰმადიან ასევე ქრისტიან ოჯახებში ერთნაირად ფასობდა. მუსულმანურ ტრადიციებში სალოცავი ორნოვა განსაკუთრებულ ფასულობას წარმოადგენს. ამიტომ, ოსტატი უზარმაზარ ფანტაზიას აქოვდა მათ მოხატულობასა და ფერთა გამაში. მაჰმადიანები, დღის განმავლობაში რამდენჯერმე ამისთვის განკუთვნილ დროს, ლოცულობენ, მაგრამ ასეთ მომენტებში სახლში ან ტაძარში ყოფნა ყოველთვის როდია შესაძლებელი. ზნაში ან სამუშაოზე მყოფნი, სალოცავად მომზადებისას, სპეციალურ ორნოვას ისე აგებენ, რომ მასზე გამოსახული თაღის წვერი შექსკენ მიუთითებდეს. რიტუალის მიხედვით, ლოცვის წინ ფეხზე იხდიან, მუხლს იხრიან და მიწის ზედაპირს შუბლითა და ხელის გულებით ეხებიან. სალოცავ ორნოვაზე განსაკუთრებულად მონიშნულია ის ადგილები, რომელსაც ლოცვისას ეხებიან. ჩრდილო კავკასიელი მაჰმადიანები, ხალიჩის ცენტრალურ ნაწილში ორნამენტებით მდიდრულად მორთულ თაღისებურ ნიშას გამოსახავენ. ნოსის ზედა ნაწილში ადამიანის ხელების გამოსახულებაა ჩაქოვლი, ხოლო ნიშას ცენტრში მრავალფეროვანი ორნამენტებით მოჭედული პატარა მონაკვეთია, რომელსაც მლოცველი შუბლით ეხება. (გამ. 41)

პანის სასახლე ნუშაში. 1919წ.

ღსა. ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 4; ა. სტრაუშის ფოტო

ყირიმის მაჰმადიანთა სალოცავი ორსოვებისთვის, მქონეთს გამოსახულებაა მინარეთი ორივე მხრიდან დამახასიათებელი.

ტექსტილის ასეთმა მრავალსახეობამ და მრავალფეროვნებამ დასაწყისში თელი სტრაუშე შეაცბუნა, მაგრამ უფრო ახლოს ვაცნობისა და ქსოვის ტრადიციების ყოველდღიური შესწავლის შემდეგ, მისი ინტერესი სულ უფრო და უფრო ღრმავდებოდა. მას აინტერესებდა, თუ რა უბიძგებს ოსტატს ამა თუ იმ ორნამენტს არჩევაში, ბუნებრივი საღებავების, ტექნიკური ხერხების და ხელობის სხვა საიდუმლოები. მხატვარი ტექსტილის ორნამენტის მეცნიერულ შესწავლასა და გამოკვლევას შეუდგა - ხანგრძლივსა და გულისგამაწვრილებელ სამუშაოს, რომელიც კუსტარული კომიტეტის ერთ-ერთი დავალება იყო. თელი სტრაუშე დიდი გაცხადებით უკეთებდა კობირებას და იკვლევდა საკრალური ხელოვნების ნიმუშებს გელათში,¹⁰³ ენშიადინში და სხვა რელიგიურ ცენტრებში. მის მიერ დახატული, როგორც ქრისტიანული, ასევე მაჰმადიანური საკულტო ნაგებობებს და ძველი ხელნაწერების ორნამენტების კოლექციამ კუსტარული კომიტეტის საცავები საგრძნობლად გაამდიდრა. კულტურული მნიშვნელობის ადგილებს დათვალიერებისას, ფოტოსურათებზე მხატვარმა კავკასიის ხალხთა კუსტარული ნაკეთობები, შინასამრეწველო სახელოსნოები, ყოფითი ხედეები და არქიტექტურული ობიექტები უკვდავყო. 1919 წელს, ნუჰაში¹⁰⁴ პანის სასახლეში, თელი სტრაუშემ მოწონებული ორნამენტების ფოტოგადაღების დროებით ვადადება გადაწყვიტა. ქალაქი ძალიან მოეწონა, ამიტომ სასახლეში ხანგრძლივი სამუშაო ჩაიფიქრა.

“ნუჰა, 16/09/1919.”

ძვირფასო სუ, შაბათიდან ნუჰაში ვიმყოფებით. შაბათს, დაახლოებით დილის 3 საათზე ვეჩავით იველანში, არც კი შევისვენეთ და ნუჰამკენ განვაგრძეთ გზა. ერთი თათარი ოფიცერი, ერთი მღვდელი, ერთი ბევი და კიდევ ორი თათარი დაგვემზადებინა. უკვე იველანში გაწვიმდა, რაც შორს მივდიოდით წვიმა სულ უფრო მატულობდა. ამინდი საკმაოდ ცივი იყო. ცოტა მაკანკალებდა კიდევ. თავიდან ბუნება უინტერესო მომეჩვენა, ხრიოკი, სიმწვანე არსად ჩანდა, მაგრამ შემდეგ ვალამაზდა. წვიმის გამო ბევრს ვერას ვხედავდი. ნუჰამდე რომ მივალწიეთ, ქათმებივით სველები ვიყავით. სასტუმროსკენ გავსწიეთ. [...] იქ გადასარეკად გვაჭამეს. წინა ღამეს არ გვიძინია, ამიტომ კვირა დღის ნაშუადღევს გავიღვიძეთ. [...] მზემ, მხოლოდ სამშაბათს გამოიჩინა. რა მშვენიერი იყო ბუნება! ქალაქი საკმაოდ დიდია, ჩაფლულია სიმწვანეში, საში მხრიდან ტყიანი მთებით შემორკალული. სახლს ვერ ნახავ ბაღი არ ჰქონდეს. ნაგებობები კონტაა და ქვით ნაშენები. მოსახლეობა მეტწილად თათრები არიან. აქ მღებარეობს ერთ-ერთი ხანის სასახლე.¹⁰⁵ რომელიც ცარიელია. შეგნიდანაც და ვარედანაც ვასათყარი ორნამენტებითა და

მოსატულობითაა შორთული. ცოტა ფოტოები ვადავიდე კიდევ. რამდენიმე თვეს ეყოფა სამუშაო, ამიტომ მომავალ წელს ჩემს პატარა საგანძურთან ერთად ვიმედოვნებ ჩამოსვლას. [...] ძვირფასო, თქვენ ერთი სურბრინი გელით. აბა გამოიყენით! თეთრი, დიდი, აბრეშუმის შალი. ნუპაში, აბრეშუმის ნაკეთობის მოძებნა ძნელია, თუმცა რამოდენიმე ქარხანა სწორედ აბრეშუმს აწარმოებს. დღეს და გუშინ ძალიან დავიღალე. თქვენ, ჩემო ძვირფასო? ალბათ, ავადმყოფობთ. თავს მოუფრთხილდით, ძალე გამოჯანმრთელდით. ხვალ, დილის 3 საათზე შუშაში მივებე ზავრებით. [...]»¹⁶⁶

მხატვარმა კავკასიის ბუნება, ხალხი და მათ მიერ შექმნილი ხელოვნების სამყარო სულის სიღრმემდე შეიყვარა. ამიტომ თავდაუსოვავად მუშაობდა, საკუთარ ჯანმრთელობას არ ინდობდა, ზოგჯერ შეუსატყვევს განათებაზე მუშაობდა, რაც მხედველობას ძალიან ვნებდა. კავკასიის ხალხთა, ლატვიელისთვის უცხო, მხატვრობის მრავალფეროვნება, მხატვარს ორნამენტების ახალი ვარიაციების შექმნას შთააგონებდა.

სამწუნაროდ, ასეთი აღმაფრენით დაწყებული სამუშაო პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამ ძალიან გაართულა. პიროვნულად მხატვარს ომი არ შეეხო, ანლო მხედველობის გამო სამხედრო სამსახურს არ ექვემდებარებოდა. იგი კუსტარულ კომიტეტში მუშაობას განაგრძობდა, ასევე ყველაზე ძვირფასი კოლექციების ტიფლისიდან ეკატერინბურგში ევაკუირებაში მიიღო აქტიური მონაწილეობა.¹⁶⁷

რევოლუციისა და ომის შემდეგ, სამოქალაქო ომის ექიმ კავკასიამდეც მოაღწია. არეული დრო იყო, ცხოვრება ძალიან გაართულდა. ლატვიიდან კავკასიამდე მისულმა ლტოლვილებმა სამშობლოში დაბრუნებაზე ფიქრი დაიწყეს. იული სტრაუშე ტიფლისის ლატვიელთა საზოგადოების შეკრებებში მონაწილეობდა, სახლში დაბრუნების შესაძლებლობების შესაფასებლად.¹⁶⁸ კრებებზე დასწრების შედეგად, მან კიდევ დაცდა ამჯობინა. ბევრმა მისმა თანამემამულემ სხვაგვარი გადაწყვეტილება მიიღო. 1919 წლის სექტემბერში, 500-600 ლატვიელს სურდა სამშობლოში დაბრუნება, 1920 წელს, მსურველთა რიცხვმა იმატა. მათ შორის

დადესტანის რევიონის სოფლისმეურნეობის და სახლმრეწველობის გამოყენის ვახსნა ტუმბინანშურაში. 1912წ. ჯგუფის ცენტრში, მხოლოე რიგში, მარცხნიდან მესამე — მიწათმართველის თანამეშვე ცივილსაკითხებში, სენატორი, საიდუმლო მრჩეველი, რუსეთის. იმპერატორის სამეფო კარის პოლემისტერი და ა. სტრაუშეს მეგობარი ემანუელ ვატატი. ბოლო რიგში, მარცხნიდან

პირველი ა. სტრაუშე.

გულბენუს ისტორიისა და მხატვრობის მუზეუმი

აბუღლასის ფოტო

იყვნენ ჯარისკაცები, უმუშევარი მუშები და მოსამხარუნეები, რამოდენიმე მებატონე რომელითაც საკუთრება ოჯახის გადასარჩენად მიეტოვებინათ.¹⁰⁸ წასვლის მსურველები შავი ზღვის პირას, ბათუმში და სხვა საზღვაო ქალაქებში იკრიბებოდნენ. ამ ქალაქებში ტიფის ეპიდემია ვაგრცვლდა, და ბევრი მათგანი ისე გარდაიცვალა, რომ ლატვია ვერ ნახეს...

1920 წელს, კავკასიაში ბოლშევიკები ძალაუფლების გაძლიერებისთვის იბრძოდნენ თანამემამულეების გამგზავრებასთან დაკავშირებული სირთულეებით შეცბუნებულმა, იული სტრაუშემ ტიფლისში შეყოვნება არჩია. სამსახური, მას არ დაუკარგავს. 1920 წლის შემოდგომაზე, 1920 წლის 11 აგვისტოს ლატვიასა და საბჭოთა რუსეთს შორის სამშვიდობო ხელშეკრულებს დადების შესახებ ცნობამ კავკასიაზე მოაღწია ხელშეკრულების მიხედვით, ლატვიელ ლტოლვილებს სამშობლოში დაბრუნების უფლება ეძლეოდათ. ბოლშევიკებსა და მენშევიკებს შორის ხელისუფლებისთვის ბრძოლა, კავკასიაში არეულობებს იწვევდა. ეს მხატვარმა საკუთარ თავსაც გამოსცადა.¹⁰⁹

1921 წლის მაისში, ლატვიის ვიცეკონსულმა ტიფლისში იანის პურინშმა¹¹⁰ სტრაუშეს, ლატვიის საკონსულოს დროებითი ხელმძღვანელობა შესთავაზა. მხატვარს უარის თქმა მოერიდა, თანაც მოვალეობები, რომლებზეც პურინშმა მოუთხორო, რთული არ მოეჩვენა. ხანგრძლივი ფიქრისთვის დრო არ იყო. 1921 წლის 24 მაისს, საქართველოს მუშათა და გლეხთა მთავრობამ ლატვიის, ლიტვის, ესტონეთის, ფინეთისა და პოლონეთის მოქალაქეთა სამშობლოში ევაკუაციის შესახებ, კანონი მიიღო. იანის პურინში, საკონსულოს შემდგომ სამუშაოსთან დაკავშირებული ყველა დეტალს დაზუსტებას და აუცილებელი ინფორმაციის იული სტრაუშისთვის, გამოგზავნას იბრებოდა. 1921 წლის 27 მაისს, იანის პურინშმა ლატვიის საკონსულოს ვიცეკონსულის მოვალეობების დროებით შემსრულებელს იული სტრაუშეს საკონსულოს ნივთები და ინვენტარის სია ჩააბარა.¹¹² საქართველოს მთავრობისგან ლატვიის საკონსულოს სამუშაოს გაგრძელების ნებართვის მიღების შემდეგ გამგზავრებისთვის უკვე მომზადებულმა იპურინშმა ვიცეკონსულის მოვალეობებს დროებით შემსრულებელს იული სტრაუშეს და მის მდივანის პეტრის ბირგენსონის¹¹³ სახელზე ცნობები ვასცა და საქართველოს საგარეო საქმეთა კომისარიატში დაამოწმა. ლატვიის დროებითი მთავრობის მიერ გაცემული მინდობილობა, მხოლოდ საქართველოში ლატვიის კონსულს ოსკარ ბლაუმანის პქონდა, რომელიც ტიფლისიდან გამგზავრებისას თან წაიღო.¹¹⁴

სამუშაოს დაწყებისთანავე იული სტრაუშემ აღმოაჩინა, რომ საკონსულოს დაფინანსება არ გააჩნია, საღარო ცარიელია. ლატვიის მოქალაქეთა პასპორტებს გასაცემად საქართო საბუთები იპურინშმა თან გაიყილა. ამასობაში კი საკონსულოში

ყოველდღიურად მოდიოდნენ ლატვიელები თავიანთი პრობლემების გადაწყვეტის იმედით და სწორედ ისტრაუმეს შიმართავდნენ. საკონსულოში, წითელი არმიის უამრავი ჯარისკაცი მოდიოდა და ლატვიელობის დამადასტურებელ საბუთებს ითხოვდა, რათა სამშვიდობო ხელშეკრულების მიხედვით წითელ არმიამი მსახურსთვის თავი აერიდებინათ. სტრაუმეს არცერთი თხოვნის მიმართ ვულგარობა არ გამოუჩინია, მაგრამ ყველა ლატვიელი სამშობლოში მანაც ვერ დაბრუნდა. ჯარში მსახურისგან არ განათავისუფლეს სპეციალისტები და მაღალი თანამდებობის პირები.¹⁵ 1921 წლის 8 აგვისტოს, რევოლუციონერთა კომიტეტმა დეკრეტი გასცა, რომ უცხოელებად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ ის პირები, რომელთაც პასპორტი სამშობლოში აქვთ მიღებული. გამოირკვა, რომ საქართველოში ასეთი ლატვიელი არ იყო, რადგანაც მათ საკონსულოს მიერ გაცემული პასპორტები ჰქონდათ. ამან დამატებითი სირთულეები შექმნა, ვინაიდან ისინი უცხო ქვეყნის მოქალაქეებად აღარ ითვლებოდნენ.

უკვე 1921 წელს, იული სტრაუმეს წერილი გაგაასიამი არსებული პრობლემების შესახებ, ლატვიის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ მიიღო, მაგრამ წერილის კიდევ რეზოლუციაცაა მიწერილი – *“მოლიტიკური კონიუნქტურა პასუხისაგან დროებით თავის შეკავებას გვაიძულებს.”* რის შემდეგაც, წერილი ლატვიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლის ბატონ იანის ლიძანის საწერი მაგიდის უჯრაში დავიწყებას მიეცა.¹⁶

1922 წლის იანვარში, იული სტრაუმეს ვიცეკონსულს მოვალეობების შესრულებას მისი მდივნის მიერ დაწერილია საჩივარმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა. იგი ი. სტრაუმეს, მათ შორის წარმოშობილი ყოფითი ხასიათის მქონე კონფლიქტის გამო, მიღებულ გადაწყვეტილებას ასაჩივრებდა. მოკრძალებული ბუნების ი. სტრაუმეს აზრით, აბირგენსონმა საკონსულოში მოპატიჟებულ სტუმრებთან ერთად მართიად-დებლური შობა ზედმეტად ხმაურიანად აღნიშნა, ამიტომ მან აბირგენსონი დაკავებული თანამდებობიდან განთავისუფლა.¹⁷ იული ზედმეტად იმბულსურად მოიქცა, სწორედ ისე როგორც მისი მამა კარლის სტრაუმე იქცეოდა ხოლმე, როდესაც უწესრფობას ხედავდა და მის სასწრაფო შეწყვეტას თვლიდა აუცილებლად. აბირგენსონმა კი საჩივარი დაწერა და ლატვიის საგარეო საქმეთა სამინისტროში გააგზავნა.¹⁸

საჩივრის მიღების საფუძველზე, საგარეო საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებმა იანის პურინშს, მის ჩამოსვლამდე საქართველოში არსებული ვითარების შესახებ ცნობები მოსთხოვეს,¹⁹ შედეგად საქართველოში ლატვიის საკონსულოს სამუშაოს შეწყვეტის გადაწყვეტილება იქნა მიღებული.²⁰

ასეთი გადაწყვეტილების მიღებაზე არაფრის მცოდნე ისტრაუმე, ლატვიის ხელისუფლებას წერილებსა და დეპეშებს უგზავნიდა, ლატვიელ მოქალაქეთა

მძიმე მდგომარეობაზე კავკასიაში და მინდობილობას სთხოვდა, რათა ლატვიის საკონსულოს საქართველოში მუშაობის გაგრძელების შესაძლებლობა პქონოდა. იპურინშისგან ჯერ კიდევ არ იყო არანაირი ცნობა, ასევე ლატვიის წარმომადგენლობა მოსკოვში და რიგაში, ლატვიის საგარეო საქმეთა სამინისტროც დუმდა. ლატვიის რესპუბლიკის ხელისუფლების დამოკიდებულებამ, კავკასიაში მომხდარი პოლიტიკური ცვლილებების მიმართ, იული სტრაუშე უადრესად ვააოცა. 1922 წლის 12 სექტემბერს, საგარეო საქმეთა სამინისტროში გაგზავნილ წერილში იგი წერდა:

“თუ ტრანსკავკასია ის ხიდაა რომელზეც აღმოსავლეთთან ეკონომიკური, სავაჭრო და საწარმოო ინტერესების გზა არის ვადებულია თუ პატარა სახელმწიფოებს, როგორცაა ლატვია, ლიტვა და ესტონეთი, საქართველოსთან მჭიდრო პოლიტიკური და ეკონომიკური კავშირების შენარჩუნებას ცდილობენ (ლიტვამ სრულუფლებიანი სავაჭრო წარმომადგენელი გამოავაგზავნა. ესტონეთმა ბოლშევიკთა ხელისუფლებასთან თბილისში თავისი წარმომადგენლობა დააარსა, მთელ კავკასიას და სხარისგანთან საკავშიროდ და ახლო მომავალში ესტონური საქონლით ვაჭრობა ელოდება.) მაშინ ლატვიასაც, ჩემის რწმენით, კავკასიაში თავისი წარმომადგენლობის შენარჩუნების საკმაო დანტერესება გააჩნია.”

წერილის ბოლოს, ასტრაუშე ამცნობს: *“რადგანაც სამშობლოში ჩემი დაბრუნება სწორედ საკონსულოს ხელმძღვანელობის მოვალეობების შესრულებამ შეაყოვნა, ხოლო ტიფლისში ეს უკანასკნელი აღარ იარსებებს და მინდობილობას არ გამოვზავან, უკვე ვაზაფხულზე ლატვიაში დაბრუნებას ვიმედოვნებ. [...] კავკასიაში მხატვრობის უმდიდრესი კოლექცია მოვიძიე, რომელიც ლატვიის მხატვრობისთვის ძალიან ფასეული იქნებოდა, მაგრამ ვეჭვობ, რომ საქართველოს მთავრობამ მისი ვატანის ნებართვა მომცეს.”¹²¹*

1922 წლის 10 თებერვალს, ლატვიის რესპუბლიკის საკონსულო საქართველოში, საბჭოთა საქართველოს მთავრობის უცხოურ წარმომადგენლობებთან დაკავშირებულ დეკრეტზე დაყრდნობით, ოფიციალურად იყო გაუქმებული. რუსეთში მხოლოდ 1922 წლის 22 თებერვალს, ლატვიის ვიცეკონსულის მოვალეობების დროებითი შემსრულებლის იული სტრაუშეს სახელზე, ლატვიის რესპუბლიკის წარმომადგენლობიდან როგორც იქნა მოვიდა წერილი, რომელშიც სამწუხაროდ, მხარდაჭერა არ იგმნობოდა.¹²²

იული სტრაუშეს, საქართველოში ლატვიის საკონსულოში მოღვაწეობა 1921 წლის 18 მაისიდან, 1922 წლის 22 თებერვლამდე გრძელდებოდა. ლატვიის

სოფელი ბაშალა უზუცუნის და ბავშვები უზარმაზარ ქადართან. 1914წ.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 28, გვ. 37; ასტრაუშეს ფოტო.

საკონსულოს სამუშაოს შეწყვეტის შესახებ საბუღალტრო ცნობის შემდეგ, კავკასიაში რამოდენიმე ათასი ლატვიის მოქალაქე დარჩა, რომელთაც სამშობლოში დაბრუნების სურვილი ჰქონდათ. შემდგომში, იული სტრაუშეს მოღვაწეობა კავკასიაში, მხოლოდ ტიფლისში საბჭოთა საქართველოს მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატს დაქვემდებარებული, კუსტარული ნაბუყყურების განყოფილების საქმიანობას ეხებოდა. პოლიტიკური ძალების სწრაფი შეცვლის გამო, დაუსრულებელი დარჩა ქაღალდზე გაკეთებული ჩანახატი (გამ. 38), რომლის კომპოზიცია და თემატიკა გვაუწყებს, რომ იული სტრაუშემ მისი ხატვა 1920 წლის ზაფხულში დაიწყო, როდესაც თბილისში სოციალმენშევიკთა ხელისუფლება მმართველობდა. ხოლო როდესაც, საქართველოში ხელისუფლება ბოლშევიკებმა იგდეს ხელთ, იული სტრაუშე ახალი წყობის მიმართ განსაკუთრებულ ილუზიებს არ განიცდიდა. მისთვის უმნიშვნელოვანესი, სამსახურის შენარჩუნება იყო. ამიტომ, როცა დაწყებული სამუშაოს გაგრძელების შესაძლებლობა ვერცა, იულის საკმად გაუნარდა, ასევე მას დამხმარე მხატვარი დაუნინებს - ახალგაზრდა ბიჭი დავით ცაციშვილი.¹²³ შემდგომში, ისინი მჭიდროდ თანამშრომლობდნენ და იული სტრაუშე კოლეგას სულ უფრო და უფრო საბასუნიმგებლო დავალებებს ანდობდა. 1921 წელს, ყოფილი სკოლის - "განათლება"¹²⁴ - სახელოსნოების ბაზაზე დაარსებულ და მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატის დაქვემდებარებაში მყოფ, კუსტარულ ტექნიკუმშიც, 1921-1922 წლებში დამზადებული ტექსტილის ნაკეთობები, იული სტრაუშეს ჩანახატების მიხედვით იქსოვებოდა. მათ რიცხვშია ხალიჩები, "შირი"¹²⁵ და "ჯუნგლი" (სხვაგვარად - "მონადირეობა"), რომელთა ტექნიკური ჩანახატები დაცემილია შეასრულა.

1925 წლის, პარზის საერთაშორისო დეკორატიული ხელოვნებისა და მოდერნული ინდუსტრიის გამოფენაზე, საბჭოთა საქართველოს ხალიჩების ექსპონაციაში ოქროს მედალი მიიღო. განსაკუთრებული მოწონება, ზევით მოხსენიებულმა, ტექსტილის ნაკეთობამ "შირი" დაიმსახურა.¹²⁶ სპარსული ხალიჩის კომპოზიციის მიხედვით, იული სტრაუშემ "შირიზე" მუშაობისას ორნამენტისა და ტონის ელევანტური შეხამება შექმნა. ხალიჩის გული წვრილი მონატრობითაა მორთული, რომელიც ერთნაირი ფორმისა და ზომის წიწვოვანი ხეების სტილიზებული მოტივებისგან შედგება. კიდევებს განიერ სარტყლებზე სტილიზებული ფრინველებია გამოსახული, ვიწრო სარტყლებზე - გეომეტრიული ორნამენტი, რომელიც სარტყლის გაყოფებზე კუთხეებში ორიგინალურად ერთდება. ტექსტილი აგურისა და ყავისფერ ტონებშია შესრულებული, ფურისა და ფაქტურის ერთიანობა საუცხოო დეკორატიულ ეფექტს ქმნის. ოქროს მედალის მიღება, იული სტრაუშეს საერთაშორისო დონეზე აღიარებად შეგვიძლია მივიჩნიოთ.

1921-1923 წლებში, საქართველოში, სტრაუმეს ჩანახატების მიხედვით ბევრი სხვადასხვა ხალიჩა მოიქსოვა. ზოგიერთში კავკასიის ხალხთა მხატვრობის ტრადიციებია განვრცობილი, მდიდარი და ძალიან რთული ორნამენტებია შექმნილი. კვადრატ ტექნიკით ქსოვის რომელიღაც უცნობ ოსტატს, იმ დროინდელ პოლიტიკური წყობის გათვალისწინებით, ხალიჩაზე საბჭოთა საქართველოს გერბი გამოუსახია (გამ. 54).

იმ დროს, ბოლშევიკების გადაწყვეტილებების არ დამორჩილებას, მხოლოდ მათი იდეოლოგიური მოწინააღმდეგენი და ფანატიკოსები ბედავდნენ. იული სტრაუმე არც ბოლშევიკთა მომხრე და არც მათი თავდაუზოგავი მოწინააღმდეგე იყო. ანეიტრალური პოზიციის შენარჩუნებას იმედოვნებდა, მაგრამ არ გამოუვიდა. მას იმ ქართველი კრიტიკოსების გადალახვას აიხულებდნენ, რომელთა ბოჰულარისაციასაც ცხოვრება მიუძღვნა. საბჭოურმა ინსტიტუციებმა შემოქმედებითი პროფესიების წარმომადგენლებს, თავისი მოთხოვნალების კანონი დაუწყო. ყოფილი კუსტარული კომიტეტის სახელოსნოში, იული სტრაუმეს ხელმძღვანელობით, წმინდა გიორგის გამოსახულებიან ხალიჩაზე მუშაობა, იყო დაწყებული (გამ. 53). მხატვარი იხულებული გახდა ჩანახატის კომპოზიცია შეეცვალა და წმინდა გიორგის ნაცვლად საბჭოთა საქართველოს გერბი გამოესახა.¹²⁷

ასეთ ვითარებაშიც, როდესაც პოლიტიკური მდგომარეობის გამო მუშაობა სულ უფრო და უფრო რთულდებოდა, იული სტრაუმე ექსპედიციებში მოგზაურობას მაინც ასრულებდა. მაშინ როდესაც, მას ტიფლისის დატოვება რამდენიმე დღით უწევდა, მისი მეუღლე ძალიან ღელავდა. თავის წერილებში, იული ცილის დამშვიდებას ცდილობდა:

“სიღნაღი”¹²⁸ 15/06/23წ.

სიუზანეტას გამო, ჩემი სული ადვილს ვერ ჰპოულობს. რატომ ბრანობდი ასე ძლიერ, როდესაც მივემგზავრებოდი? მესმის რომ ტიფლისში დარჩენა ვაჭრობა, მაგრამ ჩემთან ერთად წამოსვლა? თქვენ თვლით, რომ შესაძლებელი იყო? მე მგონია, არა. ამის ბევრი მიზეზი არსებობდა და თქვენ მათ ისევე კარგად იცნობთ, როგორც მე. ვიმედოვნებ, რომ დამშვიდდებით და თქვენს პატარა იულს დაბრუნებას დაელოდებით, რომელიც ასე ხშირად ფაქრობს თქვენზე.

უკვე საში დღეა სიღნაღში ვარ. როცა ჩამოვედი უკვე საღამო იყო, ამიტომ არსად წავსულვარ. მხოლოდ ქალაქი ცოტა დავათვაირიე. ძალიან ჰგავს შუშას. მთებშია ვანლაგებული. ქალაქის განაპირას, ნისლში ჩაწოლილი

საოსტატო კურსები პაქმაჰლავაში. 1916წ. 4 სექტემბერი.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, ხაქ. 28, გვ. 24.

უზარმაზარი ველი, მეორე მხარეს მთათა ვროვა. ბევრი ხეები და ბუნქნარა. საღამოობით სივრილეა, სიცხეც კი. თითქმის ყოველ დღე წვიმს, ზოგჯერ დღეში რამოდენიმეჯერ. ქარებიც ხშირია. ჩემი პირველი ვიზიტი, ჩვენი ინჟინერის მიერ რეკომენდირებულ ბატონთან იყო. მასთან [გოგილაშვილი] ერთად, ვეწვიეთ *ИСПОЛКОМ-ს* (აღმასრულებელი კომიტეტი), მაგრამ იქ მხოლოდ პარტიის მდივანი დაგვხვდა. მან ძალიან ბევრი დაპირება მომცა, მაგრამ აქამდე არცერთი შეუსრულებია. სამუშაოდ, სულ რაღაც მაკლია. ყველა ძალიან დაკავებულია. [...] ხვალ საღამოს, რომელიღაც ქალთა მიტოვებულ მონასტერში მივემგზავრებით. რომელიდანაც, მაცხოვრებლები გაასახლეს და ახლა იქ ტექნიკუშია. აქ ღამაში ბროდერი²⁹ მოვიძიე, რომელთაც გამოფენისთვის წამოვიღებ. ხვალ *товариш* (ამხანაგი) გოგილაშვილთან ერთად წავალთ სოფელში, რათა იქ რკინიგზის სადგურზე მატარებელზე გადავჯდეთ და თელავის რაიონში გავემგზავროთ. [...] ჯანმრთელობას მოუფრთხილდით. როგორც კი შესაძლებლობა მექნება, კადევ მოეწერთ.“

ოული სტრაუმი, კუსტარულ ნაკეთობებს აგროვებდა, რათა 1923 წლის გაზაფხულის ბოლოსთვის, მოსკოვში დაგვემოდ, საბჭოურ ხალხთა გამოყენებითი ხელოვნების ნიმუშთა საკავშირო გამოფენაზე წაეღო. ეს შეასაფრისი მომენტი იყო, ლატვიაში დასაბრუნებლად 1923 წლის 30 აგვისტოს, მისმა მეუღლემ მხატვართან ერთად მოსკოვში გამგზავრების ნებართვა მიიღო.³⁰ მესაზღვრეებმა, მათ საზღვარზე ვასატან ნივთთა სია დაუმოწმეს. სტრაუმიტა თჯანმა, თან მხოლოდ აუცილებელი ყოფითი ნივთები და სამახსოვრო სუვენირები, რომელთა დატოვებაც დაენანათ, წაიღეს. მათ მოსკოვიდან ლატვიაში გამგზავრება გადაწყვიტეს.

1923 წელს, ოული სტრაუმიეს ორმოცდაცხრა წელი შეუსრულდა, რომელთაგან თექვსმეტი მან კავკასიაში გაატარა. შტიგლიცის სკოლაში მიღებული და ევროპაში გარმაავებული ცოდნით მომარაგებული სტრაუმი, უცხო ქვეყანაში ჩამოვიდა. კავკასიის ხალხთა კულტურის მიმართ გულწრფელი პატივისცემით გამსჭვალული, იგი გამოყენებითი ხელოვნების და საოსტატო ხელობის დარგების შენარჩუნების პროგრამას ემსახურებოდა. ა. სტრაუმიეს მიერ ჩატარებულმა სამუშაო ეთნოგრაფებსა და კულტურის დარგთა სხვა სპეციალისტებს, კავკასიის რეგიონში ინდუსტრიულიზაციით წარმოქმნილ და ეთნიკური ფსევების დაკარგვის პროცესისთვის, წინააღმდეგობის გაწევაში დაეხმარა. ტიფლისში, მისი ჩანახატების მიხედვით, დამზადებული ასობით ტექსტილის ნაკეთობაა შემორჩენილი. ასევე, უფრო მონუმენტალური ნაშრომებიც, მათ რიცხვშია - ახნაურთა ბანკის (მოგვიანებით თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკა) ინტერიერის მონატრულობა, რომელზეც მასთან ერთად კოლეგა პენრი ვრინევსკი მუშაობდა.³¹ შემოთ მოხსენიებული

კვადრატტექნიკით შესრულებული, საბჭოთა საქართველოს გერბის გამოსახულებასა და მეორე, მენშევიტთა ფარად წოდებული ხაღჩუბი, მხატვარი იული სტრაუშის ხელმძღვანელობით მოიქსოვა და 1923 წელს მოსკოვის გამოფენაზე იგი წარდგენილი.¹⁵² მოსკოვში, სტრაუშეთა ოჯახი მეტხანს შეყოვნდა, ვიდრე იმედოვნებდნენ, რადგანაც მრავალი სირთულე წარმოეშვათ. ყველაზე მნიშვნელოვანია იყო თან წაღებულ ნივთთა სიასთან დაკავშირებული, მესაზღვრეთა შენიშვნება. მათთვის უცნობი სიტყვებით გავსილმა საბუთებმა სახელმწიფო მონეტები ჩააფიქრა და იული სტრაუშემ, დიდ ხანს იწვალა სანამ დაარწმუნა, რომ ხალხები ამჯერად ფუფუნების საგნებად არ უნდა მიიჩნეოდეს, რადგანაც მხატვრის სამუშაოში ისინი იმდენადვე აუცილებელია, როგორც საღებავი და ფუნჯი. საბოლოოდ, მან ნანატრი ნებართვა მიიღო, რამაც მოსკოვის საზღვრის კარი გაუღო.

იული სტრაუშემ, სამშობლო ახალგაზრდობაში დატოვა. რუსეთში განათლებას მიღების, დასავლეთ ევროპაში მისი გაღრმავების შემდეგ, იგი კავკასიის უცხო მხარეში მოხვდა... სახლში მხატვარი უკვე შუახნის ასაკში დაბრუნდა. როგორ მიიღებს სამშობლო?

ბამელი

1923 წლის შობა დღეს, იული და აუგუსტა სტრაუშე ლატვიამი ჩამოვიდნენ. პირველ რიგში, მათ იულის ნათესავები მონინახულეს. სასინარულო და იმავდროულად მტკივნეულიც გამოდგა, ძმასთან შეხვედრა, რადგან მას ცხოვრებაში ბევრი სიწარული შეხვდა. ის დრო, როდესაც სტრაუშე ძმას მატერიალურად ეხმარებოდა, უკვე წარსულს ჩაბარდა. ჭკვიანი, განათლებული, ენერგიული უფროსი ძმა საცხოვრებლად რიგში გადასულიყო, ცოლი და ქალიშვილი მაილა კი ელგავაში დაეტოვებინა. იგი ცხოვრებას მოეტეხა, ბევრს აგადმყოფობდა, რათა ტკივილის გასაქარვებლად სმა დაეწყო. იული, ადამიანის ცხოვრებაში ყველაზე დიდ მნიშვნელობას ოჯახს ანიჭებდა. სპირტიანი სასმელიდან მხოლოდ ღუფს სვამდა, ამიტომ ვმობდა და ვერ გავო იანისის საქციელი.⁵³ მოხუცდავად ამისა, სინდისის ქეჯნა საკუთარი ძმის გაჭირვებაში შიტოვების უფლებას არ აძლევდა.

იული და აუგუსტა სტრაუშე მ ნაცნობების საშუალებით, საცხოვრებელი ადგილი მოძებნეს ლანჩლესის ქუჩა 52/54 (ბინა 19ა), ხოლო მოგვიანებით პარდაუგავაში გადავიდნენ, სადაც სლოკისა და ვილიამის ქუჩების გადაკვეთაზე იქირავეს ოთახი.⁵⁴

მსატვარი, ინტერესით ადევნებდა თვალყურს რიგში მომხდარ ცვლილებებს. აუგუსტასთვის ეს ქალაქი ჯერ კიდევ უცხო იყო, ის ხედავდა, რომ ლატვიამ ომის შედეგად მის მშობლიურ ბელგიაზე შეტად იზარალა.

1923 და 1924 წლებში, რიგში დაუგავაზე ხიდების აღდგენა დაიწყო. ირგვლივ, ბევრი აუთვისებელი და საცხოვრებლად გამოუყენებელი შენობა იყო.

დედაქალაქში, შესატყვისი საშსახურის პოვნის შესაძლებლობა ვაცილებით დიდი იყო ვიდრე პროვინციაში, მაგრამ შოვნის პროცესი ძალიან იწველებოდა. ამიტომ, მსატვარმა გადაწყვიტა გამოეყენებინა კავკასიაში მიღებული ცოდნა, სპარსული ხალჩების ქსოვის ტექნიკა და შესთავაზა ცინის მთავარ ხელმძღვანელობას, პატარმრებისთვის სახელოსნოს გახსნის ორგანიზებას ვაკეთება, სადაც ისინი ხალჩების ქსოვის ხელობას დაუფლებოდნენ. შემთავაზება ძალიან უცნაური იყო, მაგრამ მაინც პპოვა გამომხმარება. 1924 წლის თებერვალში, ი. სტრაუშე რიგის წინათსაპატიმრო ცინქში უმცროსი ზედამხედვლის თანამდებობაზე იქნა მიღებული, სინამდვილეში კი იგი პატარებს საფეიქრო ხელობას ასწავლიდა.⁵⁵ ასე დაიწყო, იული სტრაუშეს პედაგოგიური კარიერა ლატვიამი. მალე ხელოვანი კიდევ

ერთხელ დარწმუნდა თავის პედაგოგიურ შესაძლებლობებში. 1924 წლის 11 აპრილს, განათლების განყოფილების ხელმძღვანელმა, რობერტ ბერნინშმა, ქალაქ რიგის ხელმძღვანელობას, დახმარება სთხოვა, რომ საოსტატო სკოლაში (შემდეგ ტექსტში - საოსტატო სკოლა) უმუშევარი ინტელიგენციისთვის გაეხსნათ კურსები. სადაც ისინი ხელობას შეისწავლიდნენ. ამან დიდი გამოხმაურება პოვა.⁵⁶ სახელმწიფომ ასეთი საქმისთვის სესხად, 40 000 ლატი გამოჰყო და ამ იდვის სულის ჩამდგმელმა სკოლის მასწავლებლებმა, კიდევ რამდენიმე განყოფილების გახსნა გადაწყვიტეს. მათ შორის, სართავი და ქალის ტანსაცმლის კერვის, რომლის ხელმძღვანელადაც, 1924 წლის 1 აგვისტოს იული სტრაუშე დანიშნეს.⁵⁷

ა. სტრაუშეს ხელმძღვანელობით ტანსაცმელს კერავდნენ და მოდის ტენდენციებს თვალყურს ადევნებდნენ. საკერავი მანქანები საკმარისად პქონდათ, მაგრამ ქსოვის შესასწავლად აუცილებელი საშუალებების შოვნა გაძნელებული იყო. შეამჩნია რა, აღსაზრდელებს ქსოვის მიმართ ინტერესი, ა. სტრაუშემ გადაწყვიტა გაფართოებინა საკუთარი პედაგოგიური მოღვაწეობის სფერო. ასეთ გადაწყვეტილებაზე შხატვარი საკუთარი ოჯახის მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესების აუცილებლობა მიაღებინა. იული, დარწმუნებული არ იყო, რომ მისი ცოლი რიგაში შესაფერის სამსახურს იშოვნოდა. ამასთან ერთად, ქმრის წარმატებები ოჯახის მატერიალურ დანაკლისს აგებდა, ამიტომაც იგი დამატებით შესაძლებლობას ეძებდა ორგანიზება გაეკეთებინა და გაეხსნა, ხალიჩების ქსოვის კურსები. შხატვარს სურვილი პქონდა, დაეინტერესებინა ლატვიელი ქალები აღმოსავლური ქსოვის ოსტატობის ტრადიციებით. ასე, იგი ხანგრძლივი სამსახურით იქნებოდა უზრუნველყოფილი და თუ გაუმართლებდა, კიდევ რამდენიმე სახელოსნოს დაარსებდა. 1924 წლის დეკემბერში, რიგის რამოდენიმე გზაში გამოჩნდა განცხადება:

“ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის, ხალიჩისა და ქსოვის ხელოვნების კურსები

განათლების სამინისტრო ამცნობს:

კურსებზე ასწავლიან აღმოსავლური ხალიჩების ქსოვის ტექნიკას, ასევე ფინური და შვედური ქსოვის ტექნიკას, ლატვიური მონატულობით, შხატვარის ოსტატობას და შხატვრული ქსოვის ოსტატობის აღესმეტის ხელმძღვანელობით. კურსების ხანგრძლივობა 3-ს თვეა, სწავლის ღირებულება კი 500-2000 რუბლი თვეში. მოსწავლეებს მიიღებენ ნებისმიერ დროს. რაიონებიდან ჩამოსულებს სურვილისამებრ საერთო საცხოვრებელში იცხოვრებენ.

ოსტრაუშეს მშის იანისის ქალიშვილი მაილა იორდანე. 1920 წელი.

ლექსის ბოლო რიგაში კალიბაკის ბულვარი ნომ. 4. დაწვრილებით ინფორმაციას ფოსტით მიიღებთ.”¹³⁸

რამდენიმე კვირის შემდეგ, ვაზეთში სხვა ვანცხადება გამოქვეყნდა, რომელიც გვაუწყებდა, რიგაში კიდევ ერთი ქსოვის სახელოსნოს გახსნის შესახებ, რომელსაც მხატვარი იულის სტრაუშე ხელმძღვანელობს. სახელოსნოში ხალიჩების ქსოვას სპარსული, ანუ აღმოსავლური ტექნიკით ასწავლიან.¹³⁹ დასაწყისში ბევრი მსურველი არ ყოლიათ, მაგრამ დროთა განმავლობაში მათ რიცხვმა საგრძობლად ამატა.

1924 წელს, ასტრაუშეს ინიციატივით, ლატვიის ქალთა ნაციონალურ ლიგაში (მომდევნო ტექსტში - ქალთა ლიგა), იკრიბებოდნენ ქალები, რომლებიც მეტნაკლებად ცდილობდნენ სპარსული ქსოვის ტექნიკის ათვისებას და მოკლე ხანში ქალთა ლიგა, ქსოვის ხელოვნების სკოლაში ამოქმედდა. ეს პროგრამა წარმოადგენდა ძირითად წამყვან ხაზს, რომელსაც ასტრაუშე შტიფლიცის სკოლაში და ასევე სახლმრეწველობის კომიტეტის სახელოსნოებში გაეცნო. შემდგომ პედაგოგაში პროგრამა ახალი აღმოჩენებით იქნა შევსებული, რომელიც ლატვიის მაშინდელ მდგომარეობას უნდა შეფარდებოდა. აღსაზრდელები პრაქტიკული სამუშაოებისთვის რომ მოემზადებინა, მას პირველ რიგში კომპონაცია უნდა ესწავლებინა და როგორც მაშინ ამბობდნენ, “თავისუფალი ხატვა.” გოგონების დავალება იყო - სხვადასხვა მცენარე, ფოთლები, ყვავილები, ხილი, ასევე ქსოვილის მოსართავად სხვა შესაბამისი ბუნების ობიექტის და საგნის ვგუფი, ფანქრით და აკვარულით გამოქსახათ. პროგრამის მიხედვით ნახატა, ქსოვილის კომპონაციის შექმნის საფუძველი უნდა გამხდარიყო. მაგალითად, საბნის ქსოვის შესწავლა 3 ვგუფად იყოფოდა: “სპარსული საბანი, ვრძელფორიანი საბანი, ასევე შადის, რელიეფურად მონატული...”¹⁴⁰

1924 და 1925 წლებში, ი. სტრაუშე მრავალ ადგილზე მუშაობით, ძალიან იყო დაკავებული. დილით ის საოსტატო სკოლაში მიიქარობდა, შემდეგ ქალთა ლიგაში, სადაც მხატვარს რამდენიმე მოსწავლე ელოდებოდა, ბოლოს კი - წინათსაპატრონო ცენტის ქსოვის ცენტრი. შუადღის მერე სახლში ბრუნდებოდა, სადაც ხალიჩების ნიმუშებს ესტუმრებოდა მუშაობის სამუალება ეძლეოდა. ეს იყო როგორც მისი შემოქმედება, ასევე ვარკვეულ წილად ფეიქართა დახმარება, რათა ზუსტად გაეკოთ მხატვრის ჩანაფიქრი. ხალიჩის ესკიზის ავტორმა პირველ რიგში ტექნიკა შეიმუშავა, ამის სამუალებით შესაძლებელი გახდა ჩაფიქრებული ხაზების წვრილი მონატულობის მიღწევა და ორნამენტში უმნიშვნელო, მცირე დეტალების ზუსტი ჩაქოვა. ფეიქრები, სტრაუშესგან ხალიჩების ტექნიკურ ნახატებს იღებდნენ, მას ნახულობდნენ, ამუშავებდნენ და თუკი რაიმე გაუგებარი იქნებოდა, არკვევდნენ.

ყველაზე მეტ დროს და ენერგიას ი. სტრაუშე საოსტატო სკოლას უძღვნიდა და 1925 წლის თებერვალში, სკოლაში ხალიჩების ქსოვის განყოფილების გახსნა

შესძლო, სადაც ძირითადად სპარსული ტექნიკით ქსოვდნენ. განათლების განყოფილება ქალაქის ხელმძღვანელობას სთხოვდა, რომ ამ განყოფილების დროებით ინსტრუქტორად, ი. სტრაუშე დაენიშნათ, სანამ შესაბამისი კანდიდატურის მოძებნას შესძლებდნენ. არცერთი სპეციალისტი, ამ თანამდებობის დაკავებას არ ჩქარობდა და ამიტომ ი. სტრაუშე დაწყებულ საქმეს განაგრძობდა. მან ბევრი ძალისხმევა და ენერჯია ჩადო, რათა ქსოვის სახელოსნოში სწავლის პროცესი უზრუნველყო: ერთმანეთისგან განსხვავებული დაზგები დაამზადა, ზოგიერთი საზღვარგარეთიდან ჩამოიტანა. გამოყენებულ იქნა ჩარჩოიანი, ბურეკტიანი, ზოგჯერ ტრელდაზგები, მაგრამ მოგვიანებით მოსწავლეებს მექანიკურ დაზგებზე მუშაობის უფლებაც დართო.

იული სტრაუშე ჯერ კიდევ კავკასიაში, მოსწავლეთა სწავლების პროცესში, სამეფო რუსეთში გავრცელებულ სახლთმრეწველობის სახელოსნოს ინსტრუქტორთა პროგრამას იყენებდა, მაგრამ დროთა განმავლობაში ის დავიწყებას მიეცა. მხატვარი ხვდებოდა, რომ ცოდნის აღდგენა იყო საქმრო და ამ პროგრამას ასლის მხოფების გზების ძიება დაიწყო.¹¹ ისტრაუშეს გაუშართლდა და სასწავლო მასალა მოიძია. საფუძვლიანად შედგენილ პროგრამას, მხატვარი საოსტატო სკოლაში კერძო კურსებზე იყენებდა და ნაწილებად დაყოფილ ამ მასალას რიგში სახელმწიფო სკოლებს, ხატვის გაკვეთილებზე გამოსაყენებლად სთავაზობდა.¹²

ქსოვის შემსწავლელმა სახელოსნომ, რომელსაც ისტრაუშე ხელმძღვანელობდა, საზოგადოების დიდი მხარდაჭერა პპოვა.¹³ ცოდნის გაღრმავების მიზნით, სკოლის აღსაზრდელებს სურდათ ხელობის შემსწავლელი კერძო კურსები დაემთავრებინათ. იული სტრაუშეს ხელმძღვანელობით შექმნილი ტექსტილი, როგორც პრაქტიკული შესრულებით, ასევე მხატვრული ღირებულებით, უცხოელი მეწარმეების ნაკითხვებს ბევრად სჯობდა. წარმოებამ, სოციალური მომსახურეობის განყოფილებიდან და ასევე სხვა ორგანიზაციებიდან შეკვეთები მიიღო.

20-30-იან წლების ლატვიაში, რამდენიმე სკოლა მუშაობდა,¹⁴ რომელთა მოსწავლეებს ეთნოგრაფიას და ძველი ქსოვის ტექნიკას ასწავლიდა, მაგრამ ისინი ძირითადად ლატვიელი ხალხების ნაციონალურ მოტივებს იყენებდნენ. იული სტრაუშე ცდილობდა კავკასიური სახლთმრეწველობის წარმოების მოდელით კოლეგების დაინტერესებას, რადგან სამეფო რუსეთში ამ მოდელის მიერ მიღწეულ წარმატებაში დარწმუნდა, რამაც ეკონომიკური მდგომარეობა

ქალაქი რიფის საოსტატო სკოლის და ტექნიკუმის მასწავლებლები და მასწავლეები. მუირე რიფის მარცხნიდან შექვეყნ-ოულის სტრაუშე. 20-იანი წლების მე-2 ნახევარი.

გააუმჯობესა. შესაძლებელია, რომ ამ თემაზე მაშინდელ შტოფლიციელებთან და მისთვის კარგად ცნობილ “ჯუჯა” წევრებთან საუბარი ჰქონდა. ასე მაგალითად, რუდოლფ პელშე წერდა: “საჭიროა შრომისუნარიანი გამოყენებითი ხელოვნების სკოლები და სახელოსნოები, სადაც პროფესიონალურ სპეციალისტებს, ინსტრუქტორებს და ოსტატებს აღზრდიან, რომლებიც წარმოებაში წარმატებულად იმუშაებენ. პირველი დაფალემა იქნება, გამოყენებითი ხელოვნებით ხალხის დაინტერესება, ორგანიზება და წერილობრივწველობის სახელოსნოების საქმიანი მართვა, ასევე მსხვილი მრეწველობის განვითარებისთვის საფუძვლის შექმნა. მეორე იქნება, საქმის ნამდვილი მცოდნეები და ოსტატები.”¹⁵

გარკვეულ წილად, კუსტარული კომიტეტის მიმართ, რ. პელშეს ასეთი გამოსმაურება, ხელის შეშლელი იყო: უნდა აღინიშნოს, რომ პელშე აკრიტიკებდა სამეფო რუსეთში მსხვილი მრეწველობის განვითარებას და გვახსენებდა, რომ ხალხში გამოყენების ჩამოყალიბება და სილაამაზის აღქმა შინასამრეწველო ტრადიციებზე დაყრდნობით საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა და ყველაფერ ამას ნელნელა დაეტყო მსხვილი მრეწველობის განვითარების ზეგავლენა. მასობრივად გამოშვებული პროდუქცია, ხალხურ ხელოვნებაზე უარყოფითად მოქმედებდა. ამ ფაქტს, ა. სტრაუშე გაგაკასიაში უკვე გუცნო და კარგად იცოდა, რომ შინასამრეწველო ტრადიციები დეგრადაციის საფრთხის წინაშე იდგა.

მატკვარი დარწმუნებული იყო, რომ ხალხური ხელოვნების განვითარების საუკეთესო ადგილი არის ლატვიური სოფლები, მაგრამ აღიარებდა რომ მსხვილ ტექნიკურ მომარაგებას, ბაზარს დიდი მნიშვნელობა უკავია და ამასთან ერთად, ეს ყველაფერი შინამრეწველობის განვითარებისთვისაა საჭირო. გუსტავ სკილტერი, ა. სტრაუშეს პედაგოგიურ მოღვაწეობას დადებითად აფასებდა: “ქალაქ რიგის საოსტატო სკოლის ნახების ქსოვილი განსაკუთრებით აღსანიშნავია იმ დროიდან, როცა სკოლას ა. სტრაუშე ხელმძღვანელობს. ამას გამოფენილი ნიმუშებიც მოწმობს.”¹⁶

ასტრაუშეს აღსაზრდელებს მიღწევები შინამრეწველობაში მათი მასწავლებლების დამსახურებაზე მოწმობდა. საოსტატო სკოლის ძირითადი დაფალემა იყო

ყოფილი სანქტ-პეტერბურგის ლატვიელ

სტუდენტოა წრის, “ჯუჯის” სასოფადოების წევრების შესვენრა რიგაში. მეორე რიგში, მარცხნიდან შეათხე-ული სტრაუშე. 30-იანი წლები.

ლსმა-ს ინფორმაციული ცენტრი, № 69-4; კ. კრივბერგის ფოტო.

ხელსაქმის კურსები მე-20 საუკუნე, 20-იანი წლები.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 67, გვ. 4.

გოგონების მომზადება მრეწველობაში სამუშაოდ, მაგრამ ხელოვნან სურდა, რომ მათ არა მარტო როგორც შემსრულებლებს ემუშავათ, არამედ ნაწარმს დამოუკიდებლად შექმნა შეძლებოდათ. ასეთი ჩანაფიქრი, ინდივიდუალურ შესწავლას და ბევრი დროის დათმობას მოითხოვდა, ამიტომ იგი ვერ შეძლებდა წინათსაპატემრო ცინის და საოსტატო სკოლის გაკვეთილების შეთავსებას. ქალთა ლიგაშიც, მხატვარი იშვიათად ჩნდებოდა. ა. სტრაუმეს წინადადებით და მითითებით ქალთა ლიგამ, რომელიც დაკავებული იყო სპარსული ხალიჩების ქსოვის შესწავლით, გადაწყვიტა ანსის ცირულისისთვის კურსების შემდგომი განვითარება მიეწოდებინათ, ამასთან ერთად, ა. სტრაუმეს მიერ შემუშავებული პროგრამა ძალიან დანაშაულოვანად რამდენიმე პრაქტიკული გაკვეთილი დაემატა, რათა მოსწავლეებს ახალი ტექნოლოგია აეთვისებინათ, გაცნობილიყვნენ ხელოვნურ და მხერაღურ ბოქსებს¹⁷ მიუხედავად იმისა, რომ ქსოვის კურსებს პროფესიონალურად დიდი მნიშვნელობა პქონდა და მქოველები შეკვეთებსაც იღებდნენ, იმ დროისთვის მანც პრობლემატური იყო წარმოების სტაბილური განვითარება. ამას აღიარებდა დეკორატიული ხელოვნების სპეციალისტი ერიკ ვალტერი:¹⁸ "[...] მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენთან ქსოვა წლების განმავლობაში შინამრეწველობის სფეროში ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ ხელოვნებად ითვლება, ჯერეჯერობით დეკორატიული ხელოვნების ვერც ერთმა წარმომადგენელმა ვერ შეძლო თავისი წარმოება დაეარსებინა და მისი შემოსავლით ეცხოვრა. წარმოების დიდი რაოდენობით, მხოლოდ ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგა შეიძლება დასაქმდეს და ისიც კულტურული ფონდის ფინანსურ დახმარებით, ასევე სხვადასხვა გამოფენების შეკვეთების გარეშე ვერ იარსებებს სხვაგვარად, შეუძლებელი იქნებოდა მათი მუშაობა."¹⁹

სტრაუმეს მიერ, მხატვრებსა და შინამრეწველებს შორის თავის დროზე დაარსებული თანამშრომლობა, ქალთა ლიგაში განაგრძობდა არსებობას. ამს მოჰყვა ფეიქართა ცოდნის გაფართოება, გამოსწორდა ტექსტილის ხელოვნების განვითარების დონე. ქსოვის კურსები გემოვნების ჩამოყალიბების საშუალება იყო, როგორც შინამრეწველების, ასევე მათ მიერ გამოშვებული ნაწარმის მყიდველთათვის. რადგან 20-30-იანი წლების ლატვიაში ხალიჩები, ავეჯის ქსოვილები, ფარდები და სხვა ტექსტილი ძირითადად ყოფითი ინტერიერის ელემენტებად გამოიყენებოდა.

1924 წლის დასაწყისში, როდესაც ა. სტრაუმემ ლატვიაში სპარსული ტექნიკით ხალიჩების ქსოვა დაიწყო, ინტელექტუალურად მას ექვსის თვალთ უყურებდა, მაგრამ მოკლე ხანში დაინტერესება გაიზარდა და ერთი წლის შემდეგ დიდი პოპულარობითაც სარგებლობდა. შეიძლება ითქვას, რომ 20-იანი წლების ლატვიაში ქსოვის ტექნიკის ასეთი ხანგრძლივი პოპულარობა, თვით ა. მადერნიკსაც არ

უკრაინა: „[...] ხალხების ქსოვამ მტკიცედ დაიმკვიდრა ადგილი ამით, ჩვენი ქალები დროის სხვა ეპოქაში გადავიდნენ, მათ წინ ახალი შესაძლებლობები გაიშალა. [...] ტექნიკურად შესამწნევია მნიშვნელოვანი მიღწევები. მაინც მგონია, რომ ჩვენთან წერილად დამუშავება, ვერ ვაიღებს ფესვებს. რადგან, არ შევვიძლია ერთ საქმეს ბევრი დრო დავეთმოთ, როგორც ამას სამხრეთ ქვეყნები აკეთებენ. ამას გარდა: მათ პროფესიონალ ოსტატებს სიდაფითა და სიკარგით, ვერ ვაჯობებთ. ჩვენი მატერიალური მდგომარეობა შესაბამისი ვადაწყვეტილების მიღებას მოითხოვს. ჩვენმა მეზობელმა ქვეყნებმა, ჩრდილოეთით ამ ვზის გავლა, უხეში მასალებით მუშაობისას, უკვე დაიწყეს. მათ მაგალითს, ჩვენც უნდა მივყვეთ.“⁵⁰ გარკვეულ წილად ი. მადერნიეკის ასეთი მოსაზრება წინასწარმეტყველური იყო. 20-იანი წლების შუა რიცხვებში მიღწეულმა წარმატებებმა, 30-იან წლებში გაშალა ფრთები. სპარსული ტექნიკით ქსოვის ხერხები, დროთა განმავლობაში მივიწყებებს მიეცა და 50-იანი წლების ბოლოს, მოხმარებიდან თითქმის შთლიანად გამოვიდა.

მაგრამ, ისტრაუმეს ლატვიაში სპარსული ტექნიკის განვითარების მანკ სჯეროდა და 1926 წელს, კონფაზე თუ რა იყო მისი მოღვაწეობის მძანა, თქვა: „წერილი კვანძების შეკერვის ტექნიკის დამკვიდრებით, ხალიჩაში ყველაზე მეტად ღირებულისთვის მინდოდა მიმეღწია: წერილი ორნამენტები, კომპლექსური ვარიაციები, ნაკეთობის დახვეწილობა და გამძლეობა.“⁵¹

ასევე, აცირულითვის და ამაღერნიეკისთვის, როგორც შემოქმედი პროცენტებისთვის, არ იყო უცხო რაიმე არამწველებრივი კომპოზიციის გამოყენება, ან ესკიზის ჩაფიქრება და ხალიჩის ქსოვის არატრადიციული ტექნიკით რეალიზება. ისტრაუმეს მიერ დამკვიდრებული სპარსული ტექნიკა, საშუალებას იძლეოდა ახალი აღმოჩენების შესაძლებლობისა ტექსტილხელოვნების ნაწარმში. სწორედ ისტრაუმეს შემოქმედებამ და ზედაგოვიურმა საშუალომ ლატვიაში, სპარსული ტექნიკით ქსოვა განადა შესაძლებელი და აღმოსავლური ხალხების კომპოზიციის მძართ ინტერესი გამოიწვია. უნდა აღინიშნოს, რომ ისტრაუმე იყო ერთადერთი, რომელიც ხალიჩების ესკიზების ნატვის დროს, მასალაში თავისი იდეების რეალიზაციას ზედავდა. არც ამაღერ ნიეკი და არც აცირულისი ქსოვის ამ ტექნიკას არ ფლობდნენ.

ქალაქ რიგის საოსტატო სკოლის ქსოვის კურსების აღსაზრდელების ნამუშევართა გამოცემა. 1925 წელი
ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 30, გვ. 1.

ქალაქ რიგის საოსტატო სკოლის ხალიჩების დამზადების განყოფილების აღსაზრდელების
სამუშაო ადგილი. 1925 წელი.

იანის იაუნსუდრაბინში, მწერალი და ხელოვანი თავის დროზე საღებავებს ყუთით მხარზე გადაკიდებული მოგზაურობდა ბაქოში და მის მიმდებარე რაიონებში, იგი კავკასიის ფერების სიმდიდრით და ორნამენტის მრავალფეროვნებით აღერთოვანებული იყო, მაგრამ ვერ ბედავდა თავისი იდეების, ხალიჩების ესკიზების რეალიზაციას. ეს მისმა მეუღლემ გააკეთა.⁵²

დიას, ძნელია ეგზოტიკურმა კომპოზიციამ არ იქონიოს გავლენა ლატვიელზე, თუკი ორიგინალში საკუთარი თვალთ არის ნახანი მჭიდრო კავშირ ბუნებასთან, რომელმაც ისინი წარმოქმნა. სპარსული ტექნიკით და აღმოსავლეთის ქვეყნების ხალიჩების მონატულობით, პეტერის კუნძინში, იეკაბს ბინე და სხვები დაინტერესდნენ. ი. სტრაუმეს შემოქმედება არის ერთადერთი, სადაც ინტერესი აღმოსავლეთის ხალხების კულტურის მიმართ ხანგრძლივი და მარადიულია.

თანამოაზრე მეგობრების მოძებნა მნიშვნელოვანია, მიუხედავად იმისა, რომ სხვაგვარეულ ხანგრძლივი ცხოვრების შემდეგ სამშობლოში ბრუნდება, როცა, ი. სტრაუმე ლატვიაში ჩამოვიდა, ხელოვნებაში იული მადერნიეკს უკვე გარკვეული წარმატებები ჰქონდა, მან სახელი გაითქვა და პოპულარობა მოიპოვა გამოყენებით ხელოვნების, გრაფიკის, მხატვრობის და ინტერიერის დაპროექტების კრიტიკაზე დაწერილი წიგნით. ასევე, ანის ცარულისმა თავი გამოიჩინა ვისუაღური და დეკორატიული ხელოვნების თითქმის ყველა სფეროში.

1925 წლის 25 იანვარს, ისტრაუმემ ა. ცარულისისგან მოწვევა მიიღო, რომელიც საკუთარი ნამუშევრების გამოფენაზე ეპატივებოდა.⁵³ მხატვარმა წასვლა გადაწყვიტა, თუკი თავისუფალ დროს გამოიხატავდა. იული სტრაუმე მუშობას აგრძელებდა. გამოფენაზე წასვლა მოახერხა და ძალიან კმაყოფილიც დარჩა. ბევრი ახალი და მნიშვნელოვანი ამბავი გაიგო. მხატვარი ჩქარობდა ყველაფერი თავისი მეუღლისთვის მოეყოლა, რომელიც იმ დროისთვის ბელგიაში თავის ანდობლებთან იმყოფებოდა.

“ორშაბათი, 26.01.25.

საყვარელო სუხანტე [..]. ამ ბოლო დროს ძალიან დაკავებული ვიყავი ყოველდღიური სამუშაოს, რომელიც თქვენთვის ცნობილია, ვასრულებდი. თბილისში, სადილოს შემდეგ თავისუფალი ვარ და მაშინ იწყება სახლის დალაგება, ფურის გაღვივება და მერე ნახატები, რომლებიც უკვე დავამთავრე და ეს რამდენიმე დღეა თავისუფალი დრო უფრო მეტი მაქვს. გუშინ, აცარულისის გამოფენაზე ვიყავი. ბევრი ნაცნობი ვნახე. ამადერნიეკი ხალიჩებით დაინტერესდა და მის საზოგადოებაში შესვლა შემომთავაზა.⁵⁴ მანვე მომიყვია, რომ მინისტრია კაბინეტმა [მომდევნო ტექსტში - მ.კ.], პარიზში გამოფენისთვის, ლატვიას

სტენდის მოწყობაში 1 მლნ. რბლ. გამოჰყო. მხატვრები ძალიან შეშფოთებულნი არიან. ამ საქმეს თითქოს ლატვიის ელჩი პარიზში ბატ. ვალტერსი⁵⁵ წარუძღვება. ეს ყველაფერი საგარეო საქმეთა სამინისტროს, და არა განათლების სამინისტროს, შუამავლობით მოეწყობა. თითქოს ნამუშევრებს განაფხულზე შემდეგარი გამოფენიდან აირჩევენ, რომელსაც გასულ წელს, ბატ. პაველე ხელმძღვანელობდა და ის, ამ შემთხვევაში ყველაზე მნიშვნელოვანი პერსონა იქნება.⁵⁶ ასევე, განხილვება მომავალ შემოდგომაზე პელსინგფორში.⁵⁷ გამოფენის მოწყობის შესაძლებლობის საკითხი. ბატ. პაველემ გამოფენაზე შეხვედრისას, მკითხა გავიშტეკბდი თუ არა მეც რამდენიმე ნამუშევარს. თავაზიანად დავპირდი რომ მივცემდი ნაკეთობებს. გამოფენის მოწყობის საკითხზე, მხატვართა საბჭომაც იმსჯელა. ვნახით, რა გამოვა. როდესაც სახლში დავბრუნდი, კუგასგან ბარათი მივიღე, ფინჯან ყავაზე მებატიყებოდა. წავედი. მათთან, ბატ. და ქალ. როზიტა⁵⁸ იყვნენ. თქვენგან მოკითხვა გადავეცი. ვისაუბრეთ და შემდეგ ერთმანეთს დავშორდით. სახლში, საშინელი მოწყენილობა იყო და ძალიან, ძალიან ციოდა. ამიტომაც, გადავწყვიტე რუსულ თეატრში წასვლა, რათა თავი გამერთო. თამაშობდნენ "სევდის მგალობლებს" ებრაული ცხოვრებიდან. არ მომეწონა. დღეს ჩვენთან დღესასწაულია - ლატვიის კონსტიტუციის აღიარების დღე. დილით ჩავატარე, ლექცია ხალიჩების ქსოვაზე, ქალ. როზიტთან, ექ კიდევ სამი ქალი მუშაობდა. [...] კიდევ რამდენი ხნით დარჩებით ბელგიაში? როდის დაბრუნდებით? მე ვფიქრობ ცოტა მოვიშატე, ყოველ შემთხვევაში ქალბატონმა ზალკალნამ⁵⁹ ასე მითხრა გამოფენაზე. [...]

იული⁶⁰

იმადერნიეკისგან, საზოგადოება "სადარბა"-ში შესვლის შეთავაზებამ, მხატვარი ძალიან გაახარა. ასევე იმის აღიარებამ, რომ არ დავისწყებათ როგორც ხელოვანი და სტუდიის ადრინდელი მეგობარი. ეს წინადადება, დასაფიქრებელი იყო, საზოგადოებაში შესვლის შემთხვევაში მისთვის, ბევრი დროის დათმობა დასჭირდებოდა, ის კი მხატვარს არასოდეს ჰყოფნიდა. თავისუფალ დროს, ჩვეულებრივად, მხოლოდ კვირა დღეს, იგი ქალაქ რიგის ხელოვნების მუზეუმში მიდიოდა, "Hotel de Rome"-ს სარდაფში სადილობდა, რომელიც შემოქმედთა თავშესაფრის საყვარელი ადგილი იყო. ასევე, ნახულობდა ფილმს, ან თეატრალურ წარმოდგენას ესწრებოდა. მას არ აფიწყებოდა იმადერნიეკის შეთავაზება და რაც მეტს ფიქრობდა, მეტად რწმუნდებოდა საზოგადოებაში შესვლის აუცილებლობაზე. "სადარბას" მისანი იყო: "შესწავლოს, განავრცოს გამოყენებითი ხელოვნება, ხელიშეუწყოს შემოქმედების განვითარებას. ამგვარად, მან აიღო პასუხისმგებლობა, დაიცვას შემოქმედებითი ხელოვნების წარმომადგენლები, ხელოსნების ნამუშევრები

და ნაწარმის ხელშეუხებლობა, მათი უფლებები, რათა ნახატები თავისუფლად იქნეს გავრცელებული ხალხში.⁶¹ 1925 წლის დასაწყისში, "სადარბას" საბჭოთა ახალი წევრის მიღება რამდენჯერმე განიხილა. იმავე წლის 2 მარტს, ისტრაუკე საზოგადოებაში გაწვევიანდა.⁶² მან "სადარბას" უკვე მეორე გამოცემაში მონაწილეობა მიიღო ექვსი ხალხის ესკიზით, ორი ნიხით და ბალიშით. ა. სტრაუშეს მიერ შექმნილი ესკიზებით, მისი აღსაზრდელები ტექსტილს სპარსული ტექნიკით ქსოვდნენ. მხატვრის პედაგოგიურ და შემოქმედებით ნიჭიერებაში, საოსტატო სკოლას ექვსი არ ეპარებოდა, მაგრამ საქსოვი წარმოების განვითარებაში მისი წვლილი შესაბამისად არ დაფასდა. ამან მხატვრის შემოქმედებით ცხოვრებაში პრობლემებს გამოიწვია. ამასთან ერთად, განათლების სამინისტროში მიღებულ იქნა სკოლის დირექტორ ბატ. კანეპაია-ს წერილი:

"1926 წელი, 5 თებერვალი.

ქსოვის ცენტრს, რომლის ხელმძღვანელობაც ისტრაუშეს აკისრია, სამწუხაროდ, სწორი განვითარების გზა, ჯერ კიდევ არ აქვს არჩეული და არავინ იცის ეს როდის მოხდება. ფინანსურად ისინი ყოველთვის სხვაზე იქნებიან დამოკიდებულნი.

როგორც სჩანს, ისტრაუშესთვის, რომელიც გამოჩენილი ხელოვანი და კეთილსინდისიერი პედაგოგია, უცნობია წარმოების ორგანიზება და მისი მართვის საშუალებები, რაც ამ შემთხვევაში ძალიან მნიშვნელოვანია.

ცნობილია, რომ ჩვენს ტექსტილური წარმოების განვითარებას და მის მუშაობას, რომელსაც ფართოდ გავრცელების ბუნებრივი საფუძველი და შესაძლებლობა აქვს, ვარკვეულწილად ხელს უშლის კვალიფიციური მუშების არ ყოფილა, ისინი ძირითადად უცხოეთიდან შემოგვყავს. ქსოვის ცენტრის მოვალეობაა შეაქვას გამოასწოროს ეს სფერო, მოამზადოს კვალიფიციური მუშები, რომელთა პროფესიონალური მუშაობა აამაღლებს წარმოების ხარისხს და ამასთან ერთად უმუშევართა რიცხვიც შესამჩნევად შემცირდება. ასევე გართულება ჩვენს ვალუტის საზღვარგარეთ გატანა.

საქსოვი ცენტრის საქმიანობის პროფესიონალურობის ასამაღლებლად, მის ხელმძღვანელობა გამოცდილ სპეციალისტს უნდა გადაეცეთ. ასეთ ადამიანზე შემოიძლია დაგასახელო, ინჟინერ ტექნოლოგი, მექანიკური განყოფილება ხელმძღვანელი, ე.ერგენსონი. [...] ტექსტილურ წარმოებაში მომუშავე ოსტატებს ამ კანდიდატურას დადებითად აფასებენ. ამის გარდა, მომავალ სასწავლო წელს მექანიკურ განყოფილებაში განიხილება, ტექსტილის ახალი დარგის გახსნა, სადაც ჩვენი წარმოების მოსწავლეებს თეორიული ცოდნის გაღრმავების შესაძლებლობა ექნებათ.

მხედველობაში ვიღებ რა დაწყებულ საქმეს, მოვმართავთ პატივისცემით, თქვენი თანხმობისა და შესაბამისი ბრძანების მიღების იმედი მაქვს.

სკოლის დირექტორი: კანუპაი¹⁶³

1926 წლის გაზაფხულზე, ქალაქ რივის ხელძღვანელობამ საოსტატო სკოლის ბიუჯეტი განიხილა და ქსოვის კურსები არარენტაბელურად აღიარა. ამიტომ, სწავლის დასრულების შემდეგ კურსების ხელძღვანელ თანამდებობიდან განთავისუფლება გადაწყდა. 1 ივნისს, იგი გადააყენეს და მასწავლებლად მუშაობის ნებართვა დართეს. ასეთი გადაწყვეტილებით გაოზნებული და შეწუხებული მხატვარი, „სადარბაში“ მიდის, ამ საკითხის განსახილველად. ისტრაუმეს მოსმენისას, წევრებმა გადაწყვეტის მომხრეების გარკვევა შესთავაზეს და შეთანხმდნენ, რომ ამ საკითხს ე.კუგს მიანდობენ. 17 მაისს, „სადარბა“-ში, ქალაქის ხელძღვანელობის გადაწყვეტილება კიდევ ერთხელ განიხილა, კუგმა ჩინოფნიკებს გარკვეული საქმის ვითარება გააცნო.¹⁶⁴ გადაწყდა, ხელძღვანელობას წერილი გაეგზავნოს, რომელშიც საქსოვი წარმოების აუცილებლობა განიმარტებოდა და ამ საქმის წარუმატებლობის მომხრეები განიხილებოდა. სამწუხაროდ, „სადარბას“ ცდა უშედეგო გამოდგა და ისტრაუმე განთავისუფლეს საოსტატო სკოლის კურსის ხელძღვანელის თანამდებობიდან. იგი პედაგოგიურ მუშაობას აგრძელებდა, მღელვარებას გარეგნულად არ იმჩნევდა. პატივისცემით ეპყრობოდა კოლეგებს და მოსწავლეების მიმართ ძველებურად მომთხონი დარჩა.¹⁶⁵

იული სტრაუმეს ცდამ, ლატვიაში შინამრეწველობა განვიითარებინა და წარმოებასთან დაეხლოვებინა, მარცხი განიცადა. ამ მხრივ, საოსტატო სკოლა კარგი ბაზა იქნებოდა წარმოების განვითარებისთვის, მაგრამ ისტრაუმეს ეს ჩანაფიქრი სკოლის ადმინისტრაციას ვერ გაეგო ან არ სურდა გაეკება. თავისი საქმიანობით სტრაუმემ დაამტკიცა, რომ ხელოვნებას პირველ ადგილზე აყენებდა. მხატვარის მნიშვნელოვნება დომინირებს როგორც მცირე მრეწველობაში, ასევე ფართო მნიშვნელობის მქონე წარმოებაში. ამასთან ერთად, საოსტატო სკოლის ადმინისტრაციისთვის, მნიშვნელოვანი როლი ოსტატების მომზადებას ენიჭებოდა. წარმოების გასაფართოვებლად მუშა ხელი იყო საჭირო. ხარისხიანი მასალის უქონლობა სიმძლეებს ქმნიდა. რაც აუცილებელი პირობაა გამოყენებით ხელოვნებაში. მათზე და სხვა პრობლემებზე, ურიც ვალტერის თავის აზრს გამოთქვამდა:

“[-] ხელოვნების ნამუშევრების ელევანტურობა და სიმუბუქე, დამოკიდებულია არა მხოლოდ ნამუშაოს შესრულებაზე, არამედ მასალის ხარისხზე, აგრეთვე მის გამძლეობაზე. [-] ჩვენ, ტილოს ქსოვილის გამსაღებლები, სხვის წარმატებებს ამათიურად ვადევნებთ თვალყურს და მშვიდად ყურებას განვაგრძობთ. ისევე

როგორც, ჩვენი ბებები თავის ნაწილებს შესცქეროდნენ, რომლითაც არიან ინტერესდება და მიყვები არ გააჩნია. მზავსი მდგომარეობაა შალის წარმოებაშიც. [...] ჩვენი ცოდნის გასაღრმავებლად სხვა ხალხების გამოცდილება აუცილებლად უნდა გამოვიყენოთ. რათა დაძველებმა ოსტატებმა, მოსწავლეებმა შეძლონ ის იქედების გაშართლება, რომელსაც მათ ვუკავშირებთ და ვაკეთონ ის რთული და დიდი საქმე რასაც მათგან მოვითხოვთ. ამაზე, მაგ: ოული მადღწევე ამბობდა: ძველი ეთნოგრაფიული ორნამენტის ახალ ყალიბში ჩასმა.¹⁶¹

სანამ, ლატვიელი შინამრეწველობის წარმომადგენლები ძველი ტრადიციებით მუშაობას აგრძელებდნენ, რამოდენიმე უცხოურმა ფირმამ, რომელთაც ლატვიური ეთნოგრაფიული მასალის საინტერესო მოტივები შეაქმნიეს, დაიწყეს წარმოებას მისი გამოყენება. როცა ასეთმა ნაწარმმა ლატვიის ბაზრამდე მოაღწია, პირველად შინამრეწველებმა შეაქმნიეს და მიხედნენ, რომ საქმე სერიოზულ კონკურენციასთან პქონდათ. მხატვრული მრეწველობის საზოგადოებამ, აღიარა, რომ ხანდაზმარე გართულ მექანიზებულ ტექნიკას შესაძლებლობა აქვს ხელსაქმე საკმაოდ ზუსტად შეასრულოს და ლატვიის კუსტარულ ნაწარმს კონკურენცია გაუწიოს სიახლეს თვალსაზრისით. ითვლებოდა, რომ: “[...] ასეთი მოვლენის წინაშე, მხატვრული მრეწველობის საზოგადოება ფხიზლად უნდა იყოს და ამ გამოვლინებას კანონის მიერ ყოველგვარი დაშვებული საშუალებებით ებრძოდოს. შესაბამის ხელმძღვანელობას მიმართოს, დაუშტკიცოს როგორი სამუშაოების შესრულება შეეძლება ჩვენ ადგილზე.”¹⁶²

სამწუხაროდ, არსებითი ცვლილებები, რომელიც შინამრეწველობის განვითარებას დაგვანახებდა, ლატვიაში არ მომხდარა. უნდა აღინიშნოს, რომ 20-30-იანი წლებს ლატვიაში დაბირისპირების წლები იყო. 1925 წელს, ერნესტ ბრასტენმა საზოგადოებას უკვე აფრთხილებდა: “თავი დაეიცვათ ევროპისგან. მხით აღფრთოვანდით მაგრამ ნუ ვაგვიტაცებს. ჩვენც გვაქვს უფლება ევროპის მზავსი კულტურის ფორმას არსებობისა. ევროპა არ არის ერთადერთი ხელოვნებასა და ცხოვრებაში სწავლეს როგორც მაგალითი შეიძლება გამოგვადგეს. ის თვითონ არის აზის ნახევარკუნძული, ბევრი რამ მოპარულია და ნახესხებია ისე, რომ უკან ვერაფერ დაიბრუნებს.”¹⁶³

ამასთან ერთად იყო გამოსმაურებები, რომელთაც ავტორებიც სხვადასხვა შეხედულებებს გამოთქვამდნენ. გამოყენებითი ხელოვნების განვითარებაში ნაციონალური ტრადიციების მნიშვნელოვნების იდეას, შექმნილი შეცვლებებისა არა

ხალხების დამამხადებელი განყოფილების აღსაზრდელთა სამუშაო ადგილი. 1925 წელი. ლეფსა, იმ. ნომ. 16113-K-P

მართო ოსტატები, არამედ ხელოვანი პროფესიონალები, რადგან ისინი საკუთარი სამუშაოს შესრულების სწორ მიმართულებაში არ იყვნენ დარწმუნებულნი. ისტრაუმესთვის ეს იდეა ნათელი იყო და მის სისწორეში ეჭვი არ შეპარვია.

მხატვარის ინტერესი, ეგზოტიკური აღმოსავლური ხალიჩების და კავკასიური ტექსტილის სამყაროს მიმართ, არ იყო გამოწვეული კავკასიაში თავის დროზე ევროპიდან შემოსული ინფორმაციის უკმარისობით. ისტრაუმე, კარგად ინფორმირებული იყო ხელოვნების სიახლეებში.⁶⁶ იგი, აღაფრთოვანა აღმოსავლეთის ხალიჩების მდიდრულმა ორნამენტმა, დატვირთულმა კოლორიტმა, დეკორატიული ორნამენტის საშუალებით სულის მდგომარეობის, კიდევ ერთხელ ცხოვრებაზე დაფიქრების და ამ სამყაროში ადამიანის დანიშნულების გადმოცემის შესაძლებლობაში. კავკასიელი ხალხის და ლატვიელების ცხოვრების წესებს შორის საერთო ნიშნები შეიმჩნეოდა. მხატვარმა, რამოდენიმე ერთნაირი ორნამენტის ელემენტის დანახვა შესძლო და იმედი ჰქონდა, რომ აღმოსავლეთის ძველი კულტურა და ლატვიის ხალხების ხელოვნება ერთმანეთს გაამდიდრებდნენ. ისტრაუმემ დამთვალეობა შეფასებისთვის და ლატვიელი ხალხის აღმოსავლეთის ხელოვნებით დაინტერესებისათვის 1928 წელს, საზოგადოება "სადარბას" გამოიყენაზე. ერთი ხალიჩის კომპოზიციის ნახატი, ორი ხალიჩა და კოლექცია "კავკასიელი ხალხების ხალიჩა, ქსოვილი და მისთვის დამახასიათებელი ელემენტების ნახატები" ჩააბარა (გვ. 39-52). ხელოვნების ნიმუშების შემსყიდველ კომისიას⁶⁷ ვერ გადაეწყვიტა, ხალიჩების ესკიზები, თუ ნახატების კოლექცია ეყიდა (სამოცი ნამუშევარი). საბოლოოდ, შორე ვარიანტი გადაწყვიტა. ავტორმა, მხედველობაში მიიღო რა ლატვიელების რთული ფინანსური მდგომარეობა, გადაწყვიტა კომისიის მიერ დადებულ ფასზე უარი ეთქვა და შედარებით იაფად გაეყიდა.⁶⁸

ისტრაუმემ, საზოგადოების "სადარბა"-ს წევრებთან ერთად, საერთაშორისო ხელოვნების ცხოვრებაში შერწყმა გადაწყვიტა. 1928 წლიდან, საზოგადოების გამოიყენაზე მონაწილეობას იღებდნენ ევროპის სხვა ქვეყნების მხატვრებიც. 1929 წელს, "სადარბას" წევრებმა ბრიუსელში ჟორჟ ჟირის გალერეაში,⁶⁹ გამოიყენეს მზადება დაიწყეს. გამოიყენეს ხარჯებისთვის ფულს აგროვებდნენ (ნმლატი, ყოველ გადამხდელუნარიანი წევრისგან), გაარკვეეს რამდენი და რიგორი ნამუშევრით წარსდგებოდა თვითიული მხატვარი. ისტრაუმემ გამოიყენაზე ოთხი ხალიჩით მიიღო მონაწილეობა. "სადარბა"-ს ბრიუსელში წარსდგენას, ი.კუვი ხელმძღვანელობდა.

ქალაქ რიგის საოსტატო სკოლის სადურგლო კლასის აღსაზრდელები და მასწავლებლები. პირველ რიგში, მარცხნიდან პირველი - ერნესტ ბრასტინში, შორე - ოლი სტრაუმე. 30-იანი წლების პირველი ნახევარი.

1930 წლის იანვრის ბოლოს, იგი რიგში ჩამოვიდა, კოლეგებს უამბო საზღვარგარეთში მიღებულ შთაბეჭდილებებზე და გამოფენის მომზადებაში ლატვიის ელჩის ი.ლანდინას დახმარებაზე. მხატვრებმა გადაწყვიტეს, მადლობის ნიშნად ელჩს "სადარბა"-ს საბატიო წევრის წოდება ებოძებინათ და¹⁷³ დაეპაიქებინათ ბ.ტილიტა-ს მიერ შესრულებული ხალიჩით, რომლის დირუბულებაც 2200 ბელგორი ფრანკი იყო. ი.ლანდინაში, გამოფენის მსვლელობისას ხალიჩების მიმართ განსაკუთრებული ინტერესი გამოიჩინა, შეიძინა იმადერნიეკის და ისტრაუშეს ნამუშევრები.¹⁷⁴ ბრიუსელში მოწყობილი გამოფენიდან დაახლოებით 15 000 ბელგორი ფრანკი შემოვიდა საზოგადოების ბიუჯეტში.¹⁷⁵

"სადარბა"-ში გაწევრიანებამ, ვარკვეულ წილად განაპირობა, ი. სტრაუშეს ლატვიის შემოქმედებით სამყაროში ადგილის დაკვიდრება და თავისი ნიჭის საზღვარგარეთ გამოვლენის შესაძლებლობა მისცა. კოლეგებმა მხატვარს საზოგადოების სარევიზიო კომისიაში სამუშაო მიანიჭეს.¹⁷⁶ ოსტატის მიერ შექმნილი ნამუშევრები ჩვეულებრივ ყოველწლიურ ექსპოზიციას ერწყმოდა, არც 1939 წლის "სადარბა"-ს ბოლო გამოფენა აღმოჩნდა გამონაკლისი. შემოდგომში, მხატვართა ჯგუფი შეიერთა ლატვიელ სახვითი ხელოვნების საზოგადოებამ, ხადაც "სადარბა"-ს თავისი სექცია ჰქონდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ისტრაუშე, თავისებური ხასიათის პიროვნება იყო, მას ყოველთვის აინტერესებდა "სადარბა"-ში ხელოვნების საკითხებზე კოლეგებთან დისკუსია. ოსტატი თავის შეხედულებებს ხალხში იშვიათად გამოთქვამდა. 1930 წლის შემოდგომაზე, იყო შემთხვევა, როცა მას გაჩუმება არ შეეძლო, ეს იყო სკოლის მუხუშეში მოწყობილი გამოფენა, აღმოსავლეთის ქვეყნების გოგონაფაზისა და ეთნოგრაფიაზე. იგი უსიამოვნოდ გაკვირვებული დარჩა: "პირველი შთაბეჭდილება ისეთია, თითქოს მართლაც აღმოსავლური ხალიჩების სახელოსნოში მოხვედი, მაგრამ როცა ირგვლივ მიმოიხედავ, იღუწია ქრება. [...] საქსოვი დაზგების ჩარჩოები უბრალოდ ვერტიკალურ მდგომარეობაშია, ამიტომ მხოლოდ ფეხზე დამდგარი შეიძლება მუშაობა. ასეთი ტიპის ჩარჩოებს აღმოსავლეთში არ იყენებენ. როგორც თვითონ ხელმძღვანელმა თქვა, ყველაფერი ეს რუსეთიდან ჩამოიტანა. თუკი აღმოსავლეთის ზოგერთ რეგიონებში კუსტარული დაზგებით ჯერ კიდევ მუშაობენ, ეს ჩვენთვის მისაღები არ უნდა იყოს, რადგან ტექნიკამ ამ სფეროში დიდ ცვლილებებს განიცადა. ზედა და ქვედა განივი კოჭები ისეთი თხელია, რომ ხალიჩის სიმსმით იღუნება. ამასთან ერთად, ის უნდა იყოს ისეთი მყარი, რომ სრახნის საშუალებით დაქანული ნართი სიმივით დაიჭიმოს, რათა ნაკეთობა თანაბარი და გამძლე იყოს. [...] გამოფენილი ხალიჩები არ არის დაჭიმული, ამიტომ მოდუნებულაა

არადა ის უნდა იყოს მტკიცე როგორც ბრეჟნეტი. [...] სპარსული ხალიჩები აღსანიშნავია არა მარტო თავისი მოხატულობითა და ფერთა შეხამებით, არამედ ტექნიკური შესრულებითაც და ამიტომ, თავისი გამძლეობით, ისინი უკვდავნი არიან. ასეთი მიდგომით შეიძლება შეიცვალოს უცხოელი კოლეგების, ჩვენი ქსოვილების მიმართ დაშოკადებულება. შეიძლება დაეკარგოთ წარმატებული ბაზარი სახელმწიფოს ფარგლებს გარეთ.

გამოფენილ ხალიჩებს, ხაერთოდ არაფერი აკავშირებთ, არც სპარსულ და არც სმირნას⁷⁷ ხალიჩებთან.⁷⁸

ლატვიის გაღიზიანება გასაგებია, რადგან იგი საქმის მიმართ გულგრილ დამოკიდებულებას ვერ იტანდა, სხვა ხალხების ხელოვნებას და მის ტრადიციებს დიდად აფასებდა. ისტრაუშე იყო ძალიან ყურადღებიანი პიროვნება და არ შეეძლო არ შეემჩნია, რომ ლატვიაში 30-იან წლებში, შინამრეწველობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, არაფინ იშურებდა სახსრებს. მას ეგონა, რომ ფულის ხარჯვა ყოველთვის არ იყო ეკონომიურად გამართლებული. ასევე, 1936 წელს, ე. ვალტური ამბობდა: “კარგი იქნებოდა, რომ ეხლანდელი მშენებლობის პროცესის დროს, ჩვენი შინამრეწველობა დამდგარიყო განვითარების სწორ ვზაზე, რომელსაც აღარ დასჭირდებოდა წინვლზე ზრუნვა და შესაძლებელი გახდებოდა კეთილსინდისიერი მუშაობა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენი შინამრეწველობის ხელოვნება მუაგზაზეა გაჩერებული და პრინციპული საკითხები ჯერ კიდევ ეჭვის ქვეშ დვას. [...] საუბარი, ჩვენს მიერ გამოყენებულ ხელოვნებასა და მის მომავალზე, არაერთხელ ტრიალებდა ამ პრინციპის გარშემო: შინამრეწველობამ უნდა გააგრძელოს ძველი ხალხების ხელოვნება, განაახლოს და ისევ და ისევ ახალად გარდაქმნას ეთნოგრაფიული მოხატულობა, თუ არის შესაძლებლობა სრულიად ახალი გზები ვეძებთ, გუცადით შევრწყათ ევროპის კულტურულ ხელოვნებას.”⁷⁹

ლატვიის გამოყენებით ხელოვნებაში, საერთო სტილისტიკის ძიება ვრძელდებოდა. იმადერნიეკი ლატვიელი ხალხების ეთნოგრაფიას და ბუნებას შესწავლიდა. ზოგჯერ, მის ნაშრომებში აღმოსავლური ხელოვნების აკორდი გაიჟღერებდა სოლმე. აციურელისმა 30-იან წლების ლატვიაში, პოლიტიკური ცვლილებები გამოიყენა ნაციონალური სტილის შემუშავებაში და დროის მიმდინარეობას მიჰყვა. ვარკვეულ წილად ეს იყო მისი ბოპულარობის მიზეზი. თავის დროზე, ი. სტრაუშე ბუნების ფორმის შერწყმით კომპოზიციას გამდიდრებას აღიარებდა, მისთვის ახლო იყო, საზოგადოების ნაწილის ეგზოტიკური ხალხების (ასევე აღმოსავლეთის ხალხების) კულტურისა და ხალხური ხელოვნების საგნების მიმართ ინტერესი.

1924-დან 1927 წლამდე, ისტრაუმეს დაინტერესებას იწვევდა, ლატვიის ეთნოგრაფიული ქსოვილების გამოკვლევა. გუცნო ორნამენტების შესახებ გამოქვეყნებულ მასალებს. ამ დროს შეიქმნა ნამუშევრები, რომელთა კომპონენციაშიც მთავარი ადგილი ლატვიურ მონატულობას და ტონებს ეკავათ. მარამ მხატვრის შემოქმედებაში ნაციონალური რომანტიზმის გამოვლინება მიჩნეულია იყო და ძირითადად მის მიერ შექმნილ ტექსტილში ვლინდებოდა.

1928 წლიდან, ისტრაუმე თავის ნამუშევრებში სხვადასხვა ხალხების ხელოვნების ძველ ტრადიციებს უფრო მეტად იყენებს. ზოგჯერ, იგი კავკასიელი ხალხის ხელოვნებაში ნახახი ბუნებრივი მოტივების სტილიზაციის გავლენის ქვეშ მსხვერპლად სხვა დროს კი საკუთარ სტილიზაციას იყენებს. თავისი არსით, ისტრაუმე რომანტიკოსია და სამყაროს ლატვიურად აღქმის უნარი არ დაუკარგავს. მან განსაკუთრებული სიზუსტით შესძლო შეეცნო, აღმოსავლეთის ხალხების ნაციონალური თავისებურებები. მაგალითად, ზოგიერთ მის ნამუშევრებში შხის მოტივს მთლიანად აღმოსავლური ინტერპრეტაციით ვხვდავთ, მარამ მხატვარი ლატვიური განწყობის ტექსტილში ჩადებას ახერხებს, კომპონენციაში აქსოვს ლატვიელებისთვის დამახასიათებელ სხვა მონატულობის ელემენტებს და საღებავის ტონებს.

ისტრაუმემ თავისი საკუთარი ხელწერა შემოუშავა, რომელიც შეუფარდა ევროპულ და აღმოსავლური ფერების გადაწყვეტას, როგორც ფორმით ასევე ნაკეთობის თემატიკით. იგი მსოფლიო კულტურის ძველი ტრადიციებით არ შემოიფარგლა და ამავე დროს ნამუშევრის ნორმაზე მეტად ლატვიური მონატულობით გადატვირთვისგან თავს იკავებდა. უნდა აღინიშნოს, რომ 20-30-იან წლებში, ისტრაუმეს ნამუშევრები დიდი პოპულარობით არ სარგებლობდნენ. განსაკუთრებით 1934 წლის შემდეგ. მაშინ ლატვიაში, ხელოვნების ახალი მიმართულება გამოჩნდა. აბინე აღნიშნავდა: *“წ მამამ, ჩვენს სახელწიფოში ცნობიერებას შეცვალა, ლატვიურ სტილზე ორიენტირება იწყეს, არა მარტო კულტურის მუშაკებმა და შემოქმედებმა, ამ მიმდინარეობას შემოუერთდნენ ქარხნის მუშაკთა ოსტატები, მასწავლებლები, შინამრეწველები და ჩენი ინტელიგენციის წამყვანი ნაწილი. [...] განახლებული კულტურის სტილი შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთი - მხოლოდ ლატვიური სტილი.”*³⁰

ისტრაუმეს შემოქმედების ჩამოყალიბებაში, შესაძლებელია ძალიან იმოქმედოს სამშობლოსთან მისმა ხანგრძლივმა განშორებამ. 20-იანი წლების დასაწყისში

ისტრაუმეს ხალიჩა, ლატვიის ქალთა ლიგაში მოქსოვილი, ექსპონირებული დეკორატიული მრეწველობის პირველ გამოფენაზე, 1937 წელი.

ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 29, გვ. 6.

მისი პირველი ნამუშევრები პეტერბურგსა და პარიზში შეგვეძლო გვეჩანა. როდესაც ლატვიელებს პროფესიონალური გამოყენებითი ხელოვნების მიმართ ფართო ინტერესი არ გაჩნდათ. როგორც გერმანული კულტურა დომინირებდა, მისი გავლენა სოფელშიც იგრძნობოდა. ამ დროს, ი. სტრაუშუმ უგუნდური ფერებისა და ფორმის სტილი გაითავსა. ევროპის ქვეყნებში ნანახმაცა და კავკასიელი ხალხის ხელოვნებამაც წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა მასზე. როდესაც პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ახალ სახელმწიფოში ლატვიის რესპუბლიკაში, ძველი ტრადიციების მიმართ ხალხის ინტერესმა გაიღვიძა, იმ დროს ი. სტრაუშუმ კავკასიაში ცნობილი გახდა და არ შეეძლო რიპარდ ზარინშის მხარდამჭერთა წრეში შესვლა, რომელიც ხალხს ლატვიის ეთნოგრაფიის სერიოზულად მიღებისკენ მოუწოდებდა. მხარს ვერც იული მაღერნიეკს დაუჭერდა, რომელიც გამოყენებით ხელოვნებაში შემოქმედებით მიდგომას იცავდა. ისტრაუშუმს ნამუშევრებიდან გამომდინარე, მასთვის ახლო უნდა ყოფილიყო ი. მაღერნიეკის თვალსაზრისში. ი. სტრაუშუმ ლატვიაში მუშაობა რომ დაიწყო, აღმოაჩინა ლატვიისა და სხვა ხალხების ხელოვნების დაახლოების და შერწყმის შესაძლებლობა. ამასთან ერთად, შესაძლებელი იქნებოდა ხაზის უბრალოებისა, ფორმისა და კომპოზიციის გავების შენარჩუნება, რაც ლატვიური ეთნოგრაფიის ტრადიციებისთვის იყო დამახასიათებელი. ხალიჩების მხატვარმა, როგორც ფონის მონატულობა (ცენტრის ძირითადი ნაწილი ზომიერად არის მონატული), ასევე აღმოსავლეთის ხალხების ტექსტილის მედალიონის მსგავსი კომპოზიცია გამოიყენა. სპარსული ტექნიკით მოქსოვილი ხალიჩებისთვის დამახასიათებელია, რომ ცენტრალურ ნაწილს გარს ერტყმის სხვადასხვა სისქის ზოლი.

ისტრაუშუმს ხალიჩები და მისი ესკიზები რამდენიმე ჯგუფად შეიძლება დაიყოს. პირველი ჯგუფის კომპოზიციაში ცენტრალური ნაწილი თანაბრად შევსებულია და გარშემორტყმულია კიდევით, რომელიც ერთი ან რამდენიმე ზოლით არის შექმნილი, ამასთან ერთად კიდევების ორნამენტები დიდი და კამკამაა. როცა კიდევების და ცენტრალური ნაწილის პროპორცია ერთმანეთს უახლოვდება, მაშინ ხალიჩის კიდევები ცენტრალური ნაწილიდან თითქმის შეუმჩნეველია. მაგალითად, ესკიზი "ჩვენი ყვავილები" (გამ. 70). თუკი ცენტრალური ნაწილი უფრო ორნამენტირებულია, არ იქნება არაპროპორციულობის გაცდა, სტილისტური მხეხუშინარის მოტივი ერთიანად აქტიურია, როგორც ძირითად ფონზე. ასევე კიდევებზე და მხოლოდ სიდიდით უმნიშვნელოდ განსხვავდება. პირველი ჯგუფის ხალიჩების კომპოზიციაში განსხვავება თბილი და ცივი ტონების ვადაწყვეტილებებში გამოიხატება. სხვა ვარიანტებში ცენტრალური ნაწილი, უმნიშვნელო მონატულობითაა შევსებული. კიდევებზე შემავესებელი კუთხვებია შექმნილი. როგორც მაგალითი შეიძლება აღვნიშნოთ, ხალიჩა "გველთევზა" (გამ. 55), რომლის

ცენტრალურ ნაწილში გეომეტრიული ელემენტები თანაბრადაა განაწილებული, რომლებიც მეთრდება ასევე კიდევების შუა ზოლში. ამასთან ერთად, კიდუ უფრო აქტიურია, რადგან ღია წითელ ფონზე თეთრი ექვსკუთხედი და კვადრატის ჩაქსოვილი ორნამენტი გამოიყოფა. ამ ჯგუფის ზოგიერთ ნამუშევრებში მხოლოდ გეომეტრიული მონატულობაა გამოყენებული, სხვა დანარჩენებს აერთიანებს მცენარეთა, ადამიანთა და ცხოველთა სტილიზაცია. გეომეტრიული ორნამენტები და სტილიზაცია ასეთი სახით შეიძლება იყოს ვარირებული:

კიდები - სტილიზაცია, ცენტრის გეომეტრიული მონატულობა;

კიდები - გეომეტრიული მონატულობა, ცენტრის სტილიზაცია;

როგორც შუა ნაწილს ასევე კიდებს ორნამენტთა სტილიზებულ ფორმებს შერწყმა

ხალიჩა, "ცეცხლოვანი ჯვრები," (გამ. 61), მონატულობის მთავარი მოტივი სვასტიკა, მნატვარმა ღია ქვიშისფერი ტონებით წარმოადგინა. საფუძველსა და კიდის შუა ზოლების ოთხკუთხედში კომპონირებული ორნამენტები, თითქმის ერთნაირი სიდიდისაა. მთელი ცენტრალური ნაწილის ელემენტები დიაგონალურადაა განლაგებული. ასეთი მდებარეობა აღმოსავლური ტექსტილისთვისაა დამახასიათებელი. ასევე, მე-19 საუკუნის ბოლოს, კუბასა და შირვანაში⁸¹ შექმნილი კილიმებისთვისაც.

მეორე ჯგუფისთვის დამახასიათებელია სიმეტრია, აქ მნიშვნელოვანია ცენტრალური კომპოზიცია, რომელზეც დანარჩენი ელემენტებია განლაგებული. ბალიშებზე, ძირითადი ორნამენტი უფრო მეტად აქტიურია (გამ. 56) მისი კიდები ცენტრის, რვაკუთხედთან და კვადრატთან შედარებით ფართოა, მაგრამ უფრო მეტად შუა ნაწილი დომინირებს - ვინუალური და სიმბოლიკური ცენტრ ტექსტილის კიდები არც ფერის ან ფორმის მხრივ არ არის აქტიური, ის წინსწრედ მონატულობას ფერთა პარმონიაში, ხაზი ესმევა მუქი და ღია ფერებს დამოკიდებულებას, ნაკლებია - თბილი და ცივი ტონების ვადაწყვეტილება. ხალიშებს გამოყენებულია როგორც გეომეტრიული ორნამენტი, ასევე ადამიანის, მცენარის და ცხოველის სტილიზაცია. ცენტრალური ნაწილი ხანდახან ღიაა, სვადრის მუქი - თბილი ან ცივი ტონი. ხასიათობრივი არის ხალიჩა, "ბებლები" (გამ. 55) ღია მქრალი ყვითელი ფონი სტილიზებულ, ერთი მიმართულებით დაჯგუფებულ ბებლებს ქმნის. მსგავსია, მაგრამ კარაბახის ხალიშებზე ბევრად უფრო სავსე მოტივია. ტექსტილში "ბებლები," კიდებზე გეომეტრიული ელემენტია ჩაქსოვილი - "სოლითა ვროვა" რომელიც, კონაგკენდას⁸² ხალიშებშია გამოყენებული, მაგრამ ასევე, ლატვიურ ეთნოგრაფიაში შეიმჩნევა. ასტრაუქე ბევრ ესეზში და ხალიშებს მონატულობაში სტილიზებული ადამიანის ფიგურას და გეომეტრიულ ორნამენტს, უბრალო ფონზე ასახავს (გამ. 63).

ხალიჩების მესამე ჯგუფი არის არაშემაერთებელი კუთხეებით. ტექსტილის კოდებზე განსხვავებული ორნამენტია გამოყენებული, რომელიც ყველა დანარჩენი მაგალითისთვის არ იყო დამახასიათებელი. შესაძლებელია, რომ მხატვარმა ამ კომპოზიციებში პატივი მიაგო, ლატვიელი ხალხების ხელოვნებაში, საგმაში გამოყენებულ მეთოდებს. თუკი მონატულობა მდიდარია და შეესებურება ბოლოებში და არა კოდებში, მაშინ არაშემაერთებელი კუთხეები იქმნება. აღმოსავლეთის ხალხების ტექსტილში ასეთი გადაწყვეტილებას ძალიან ძველ, ადრინდელ ქსოვილებში შევხვდებით. სამწუხაროდ, ისტრაუმეს ხალიჩები არაშემაერთებელი კუთხეებით ლატვიის მუზეუმში არ არის შემორჩენილი. ლატვიის სახელმწიფო არქივში, ისტრაუმეს ფონდში მონატულობის ესკიზებია შემონახული. ამ ნახატთაგან ერთის მხედვით 20-იანი წლების მეორე ნახევარში მოქსოვილია ხალიჩები (შალის, ბამბის, სპარსული ტექსტილი), რომელთა კომპოზიციებში ნაძვის ხის და გეომეტრიული ორნამენტები არის სტილიზებული (გამ. 60).¹⁶³

ზოგიერთი, ისტრაუმეს ნამუშევარი, არცერთ ჯგუფში არ ჯდება. მაგალითად, ოსტატმა აუგუსტას ბორტრეტის დახატვისთვის მადლობის ნიშნად მხატვარ, კარლის მიქსნიეკს აჩუქა ხალიჩა, რომლის ცენტრალური ნაწილიც ორნამენტის ვარეშა.¹⁶⁴ მისი ზედაპირი ვარეშოვრებულია ორნამენტური კოდებით, კომპოზიციით ძალიან ლაკონურია. ისტრაუმეს ნამუშევრებში ბევრჯერ შევხვდებით: “გველ-თევზას”, “ცეცხლოვანი ვერებს” (სვასტიკა), “ღვთის ნიშანს”, “კამარას”, “ვარსკვლავს”, “შესს” და მონატულობის სხვა ელემენტებს, რომლებიც ლატვიელი ხალხისთვის კარგადაა არის ცნობილი, მაგრამ სხვა ხალხების ეთნოგრაფიამაც გვხვდება. ჩვენი დროისთვის ცნობილი არ არის, სვასტიკის ზუსტი სიმბოლური მნიშვნელობა. მისი მრავალფეროვანი ახსნა არსებობს, როგორც სხვადასხვა სახელმწიფოში, ასევე რელიგიამაც. ისტრაუმე აღიარებდა: “ლატვიური მონატულობის კომპოზიციით ამოუწერავია. არც ერთ ერს ასეთი მდიდარი სვასტიკა არ გააჩნია. ე.ი. ცეცხლის ნიშნის კომპოზიციით, როგორც ლატვიელ ხალხს. ეს ჯერ კიდევ ძველი დროიდან არის შემორჩენილი, როცა მესს ეთაყვანებოდნენ. პირდაპირი კუთხით მესს გამოხატულება, ლატვიური ორნამენტის ძირითადი ელემენტი გახდა.”¹⁶⁵ ისტრაუმეს ნამუშევრებში ლატვიური ეთნოგრაფიიდან კრუსტაბილის მონატულობაა გამოყენებული, რომელსაც ერნესტ ბრასტანში აღიარებდა, როგორც ფორმის და ფერის ყველაზე სრულყოფილ შეხამებას. “[...] ცენტრალურ ნაწილში შემოქმედება კრუსტაბილის, საიდანაც ყველა მხრიდან გამოსხივდება შესანიშნავი კლასიკური ფორმა, რაც უფრო შორდება ცენტრს, მით უფრო მეტად კარგავს პირველად სიმკვეთრეს.”¹⁶⁶ 20-იანი წლების შუა რიცხვებში და მოგვიანებითაც ისტრაუმეს ნამუშევრებში შეიქმნევა

მონატულობის ელემენტი, რომელიც ერნესტ ბრასტინშის წიგნში, „ლატვიური მონატულობის კომპონიცია“ არის აღწერილი, როგორც ლატვიური ხალხური ხელოვნების ნიმუშებისთვის დამახასიათებელი. ისტრაუმე ხალიჩებისა და მისი ესკიზების კომპონიციაში, სტამერიენში ნაბოვნი, ცეცხლოვანი ჯვრის ვარიანტი ჩართო (გამ. 61); ცხვირსახოცის მონატულობის ელემენტი ნიციდან (გამ. 60), პერანგის საყელის მონატულობის ელემენტი ბარტადან (გამ. 55) და სხვა ლატვიური ორნამენტის ნიმუშები.⁸⁷

ადრინდელი და მოგვიანებით წლების ნამუშევრებში ისტრაუმე აღმოსავლეთის ხალხების მრავალფეროვან კომპონიციას იყენებდა. კავკასიული ხალხის საყვარელ მოტივებს თავის ნაკეთობებში აქსოვდა. კავკასიური ხალიჩების გეომეტრიული ფორმები, სტილიზებული ყვავილები და ცხოველები მდიდარ და როდესაც მონატულობას ქმნიან, რომელიც ლატვიურ ეთნოგრაფიაში ცნობილია „კაპანს“, „გველოთვზას“ და სხვა ელემენტებიც შეიმჩნევა.⁸⁸

ლატვიური მონატულობის მსგავსი ნიმუში ძველ ბერძნულ, ძველ სპარსულ, გერმანულ, ლიტვიურ და სხვა ერების ორნამენტებში შეიძლება შევხვდეთ (კურსტინა, იბინეს გამოკვლევები), არც კავკასიაში მცხოვრები ხალხი არის გამონაკლისი. იუკაბ ბინემ, გეოგრაფიულ რუქაზე, ორნამენტის ელემენტებს განლაგებისას ჩახატა, კავკასიის ხალხის ბოძულარული ელემენტები, რომლებიც ლატვიელი ხალხების ხელოვნებაშიც გვხვდება, მაგრამ ყველა რეგიონი არ არის მინიშნებული, რაც იულის სტრაუმესთვის, როგორც პრაქტიკოსისთვის და ეთნოგრაფი მუცნიერისთვის კარგად იყო ცნობილი.

გეომეტრიული ორნამენტის შექმნა და ლოგოს რითმი, ბადებს აზრს, რომ ადამიანებმა ძველი დროს სამყაროში ნახან, სიმბოლური ენით ვაძმოსცა და ორნამენტში ასახა. არის აზრი, რომ ეს სიმბოლოები საერთო ნიშნითა დაკავშირებული მსოფლიოში ბევრი ერისთვის. მაგალითად, ღმერთის არსებობაა საერთო, როგორც სამყაროს წარმოქმნის მიზეზი. შესაძლებელია რომ სიმბოლოები, ადამიანებს სერიოზული ინფორმაციის მიღებაში ეხმარებოდნენ.

ისტრაუმეს ბევრ ნამუშევარში ვხვდებით მხატვრის კოსმოგონური მითითი დაინტერესებას. მაგალითად, ხალიჩის ესკიზი „ცირი მნათობების“ კომპონიციაში (გამ. 73) ცენტრალური ნაწილის მედალიონს ორი კვადრატი ქმნის. პირველ კვადრატს განსაკუთრებულად სტაბილური მდებარეობა აქვს. შესაძლებელია მატერიალური სამყაროს ნიშნად გვევლინება, მეორე - მატერიალურ და აქტურ ნაწილს აღნიშნავს. ცენტრალურ ნაწილში, ღია კონტურებით სვასტიკის ტრაპეციის ჩახატული, როგორც სტატიკურად, ასევე დინამიურად. მეორე კვადრატს მოძრაობას დინამიური სვასტიკის გამოსახულება ამაგრებს, რომელიც სამყაროს

და მის ცვლილებებზე წინათვრძობის გაცდას წარმოქმნის. ხალხის ესკიზის ინტენ-
სიური ლურჯი ფონი, გამჭირვალე ტონი, დახვეწილ ელემენტს წარმოქმნის და
აშავდროულად, როგორც ფერთა შოვანა, დამთვალეიერებლის ყურადღებას იმყოფს.

ისტრაუმე კომპოზიციის რიტმსა და სიმეტრიას, თითქოს მოძრაობის დროსა
და სივრცის სარკისებურად ასახვას ცდილობს. შესაძლებელია, რომ ამ ნამუშევრის
იდეა ირანული კოსმოგონური მითიდან წარმოიშვა, რომელიც ყოფიერებას ასახავს
როგორც მრავალფეროვან სტრუქტურას. რომელშიც დედამისთან ყველაზე
ახლოს ვარსკვლავებია (კარგი იდეა), უფრო მოშორებით მთვარე (კეთილი სიტყვა),
მესამე სფეროში - მზე (მისი კამკამა ნათება, კარგ საქმესთანაა შედარებული), ხოლო
მეოთხე - უსასრულო სინათლის სფეროში კეთილი დემოტივი სხელობენ. აღსანიშნავია,
რომ ირანული მითოლოგიის გველენა კავკასიური ხალხების მითოლოგიაშიც
შეიმჩნევა.

ოულის სტრაუმეს ნამუშევრებში, სომეხი ხალხის ხელოვნების ნიშნებსაც
შევხვდებით, სადაც მოტივი და კომპოზიცია დინამიურია, ის ტალღების, სპირა-
ლების, პირქეში დართვის ორნამენტული ნახატების, მოსართავი რიხეტების
(ერთი ყვავილი ცვლის მეორეს) სხნით გვევლინება. კომპოზიციაში ასევე სიბრტყე,
ხაზები და სიმეტრიული ჯგუფებია გამოყენებული.

ისტრაუმეს ტექსტილის კომპოზიციაში და მის ესკიზებში უმეტეს წილად
სხვადასხვა ფრინველის სტილიზებული გამოსახულებაა გამოყენებული. ასე
მაგალითად: ხალხის ესკიზი "ფრინველები" (გამ. 71). ამ კომპოზიციის ძირითადი
პრინციპია, კიდებისა და ცენტრალური ნაწილის ურთიერთ დამოკიდებულება,
ასევე მუქი და ღია ნაწილების განლაგება, რომელიც ძველი სპარსული ტექნიკით
შესრულებული ყარაბახის ხალხის ნიმუშის მხედვით არის შექმნილი, მაგრამ ამ
კომპოზიციაში ისტრაუმემ, რამდენიმე არსებითი ცვლილება შეიტანა, ცენტრალური
ნაწილის ლაკონურად წარმოსადგენად და დამთვარიელებლისთვის აღქმის
გააადვილებლად. "ფრინველების" კომპოზიცია, სხვადასხვა ბუნებრივი ფორმის
სტილიზაციის, გეომეტრიულ ორნამენტთან წარმატებული გაერთიანებაა. ამ
ნამუშევრის საერთო განწყობის მიხედვით შეიძლება ითქვას, რომ მხატვარმა
სამყაროს დიდებულება და ბუნების მრავალფეროვნება შეიცნო.

ისტრაუმემ განამტკიცა ფლორის (მცენარეთა სამყარო) და ზოომორფის
(ცხოველის მსგავსი) ელემენტის მნიშვნელოვნება ლატვიურ ტექსტილში. ჩვენს
ტექსტილში მცენარის მოტივს და ცხოველის ფიგურას იშვიათად შევხვდებით,

რადგან ლატვიური ორნამენტი მტკიცედ გეომეტრიულია, ასევე ანთროპომორფული (ადამიანის მსგავსი) ფორმა, ჩვენს ადრინდელ ქსოვილებში ძალიან იშვიათად სწორედ ამიტომ თავისი განსაკუთრებული მოხატულობით, ადრინდელი წლების მკვლევარების ყურადღება მიიქცია, 1895 წლის ლატვიის ექსპედიციაში, ადმინისტრაციის ვილანუმ (შხარზე მოსადები შალი). მისი გრძელი კიდეების ორნამენტზე ასახული ფიგურა, ზემოთ აწვდილი ხელებით და გაშლილი ხელისგულებით. მაშინვე მკვლევარებს დაებადათ აზრი, რომ ამ ნახატს მითოლოგიასთან აქვს კავშირი, რადგან შიოლას სხვადასხვა ქვეყნებში (ვეროპაში, აზიაში, ამერიკაში და სხვა) ძველ ხალხურ ხელოვნებასა და ორნამენტულ სწორედ ასეთი ფიგურები გამოისახებოდა. ადრინდელი რელიგია და მითები ხალხურ ხელოვნებაში აისახება, გამოსახული ადამიანების ამ საკითხის მიმართ დაინტერესებაც საკმაოდ წშირია, არც თუ სტრაუშე იყო გამოჩინებული. ხანდახან ის, ანთროპომორფულ ფორმის ხალხის ქსოვ კომპოზიციაში აქსოვდა. მაგალითად, ნამუშევარში "ცეკვა" (გამ. 67), ნათელი ობტომისტური განწყობილება იგრძნობა. ნაკეთობაში კლასიკური კომპოზიციის ძირითადი პრინციპია გამოყენებული, სადაც ხაზების აქცენტს, ძირითადი გეომეტრიული ფორმა წარმოქმნის - ამ შემთხვევაში სამკუთხედი. შხატვარის მონუმენტურ გაერთიანების და წონასწორობის შეგრძნების გადმოცემას მაღალი ამ სამკუთხედთაგან ერთერთი, ფრინველთა მოტივების განლაგებას წარმოქმნის და ცენტრისკენ მიემართება. ამასთან ერთად საფუძვლად, მოცეკვავეებს სტილიზებული ფიგურებია განლაგებული. მარადმწვანე ხე - ნამდვილი მოტივი ხალხის კიდებზეა გამოყენებული. ავტორის ჩანაფიქრია კომპოზიციის მდებარე იდგით, ხალხისა და სულიერი ძალების ერთიანობის გამოაშკარავება. შხატვარის მკენარეების, ზოომორფის მოტივის და გეომეტრიული მოხატულობის გაერთიანება ბევრ ნამუშევრებში წარმატებულად გამოიყენა. (გამ. 71)

ისტრაუშეს მიერ დატოვებული საგანძურის ვაცნობისას, აღმოაჩინეს ავტორის ნამუშევრების კომპოზიციისთვის დამახასიათებელი რიტმული, კანონზომიერი და მისწინამართული მოხატულობის ელემენტის განლაგება ზედაბირზე. მის სამართის კავკასიური ტექსტილი ხელოვნების კომპოზიციის პრინციპები აშახურებდა ორნამენტის მოსაფიქრებლად შხატვარი ფანტაზიას ენდობოდა, ტექსტის აღმოსავლეთის ხალხების ეთნოგრაფიული თავისებურებების ელემენტებით და ტონებით აღრმაგებდა. ისტრაუშეს ნიმუშებს თავისებური კოლორიტი აქვს რომელიც ლატვიელებისთვის დამახასიათებელ ფერთა შენაშებას, აღმოსავლეთის ტექსტილის ფერების ჰარმონია ცვლის. კავკასიური ხალხის ფონი ძალიან მრავალფეროვანი შეიძლება იყოს - ლურჯი, წითელი, ყვავიფერი, ჩალისფერი ნაცრისფერი, წითელ ტონებით შერეული და ა.შ., მაგრამ ორნამენტში, სხვადასხვა

ფერის შერწყმა და პრობორციაა გამოყენებული. ცივი და თბილი ტონები, ასევე ფერთა კონტრასტი კარგად არის შეხამებული.¹⁰⁰ ისტრაუმეს ნამუშევრებში ყველა წემოთაღნიშნული ნიშანი შეიქმნევა, ლატვიური ეთნოგრაფიისთვის დამახასიათებელი მუქი და ღია ფერების შეხამება ნაკლებადაა გამოყენებული. აღმოსავლური ტონების მრავალფეროვნება, აზერბაიჯნის, დაღესტნის, და სხვა კავკასიისთვის დამახასიათებელი ფერების შეხამება, კურსემეს ეთნოგრაფიულ ფერიანობაში ერთიანდება.

1924-1927 წლამდე, მხატვრის ნამუშევრებში მსუბუქი, მინუშეული ტონები დომინირება და ორნამენტების ლატვიური მონატულობის ელემენტი ძირითადად აღმოსავლურად ვარდაიქმნებოდა. ისტრაუმე კოლორიტის არჩევანს ასე ასაბუთებდა: *“ხალიჩების ფერების შეხამებისას, შევეცადე მსუბუქი ტონები შემე-ნარჩუნებინა, რათა ოთახში არსებული სხვა საგნებისთვის წელი არ შემეშალა. ყველაზე ძვირი და ლაპაზი აღმოსავლური ხალიჩები არაკაშკაშა, ნაწ ტონებშია შესრულებული. მოუნდავად იმისა, რომ სამხრეთულ სხვა ნამუშევრებში კაშკაშა ფერებს ვწვდებით.”*¹⁰¹

1928-1929 წელს და მოგვიანებით, მხატვრის ნამუშევრების ტონები უფრო დატვირთული ხდება, გეომეტრიული ორნამენტის ელემენტებს წმირად მცნანარის, ცხოველის, ფრინველის და ადამიანის ფორმის სტილიზაცია ავსებს, რაც კომპოზიციაში და ფერთა შეხამებაში ოსტატურად ჯდება.

ისტრაუმეს ლატვიაში არსებული ნამუშევრების გაცნობისას, ბევრ ნაკეთობაში ვსვდებით სტილიზებული ბუნების მოტივის (პეპელას, მერცხალს და სხვა) გამეორებას, სხვადასხვანაირად ვარიირებულ ზოომორფის ფორმასთან. ავტორის კავკასიაში მიღებული გამოცდილება, კვლევითი სამუშაოების მრავალფეროვნება, ოსტატის მიერ შექმნილი სახასიათო ტექსტილი და ზოგიერთ თავისი ნამუშევრის კომპოზიციაზე და შინაარსზე დაწერილი მინიშნებები, მხატვრის შემოქმედებაში მათოლოგიისა და კულტურის ისტორიის გავლენა იგრძნობა.

ისტრაუმემ უყურადღებოდ ვერ დატოვა ერნესტ ბრასტინშის გამონათქვამები ლატვიურ ორნამენტზე. ებრასტინშმა, აიღო რა საფუძვლად ლატვიური მათოლოგია, 1926 წელს ჩამოაყალიბა ლატვიელ წარმართთა მრევლი (ერთი წლის შემდეგ მოისხენიებოდა, როგორც ლატვიის წარმართთა მრევლი), მან ორნამენტის გამოკვლევითი სამუშაოებით ებნე და სხვა მხატვრები დააინტერესა. უნდა აღინიშნოს, რომ ისტრაუმე და ებრასტინში საოსტატო სკოლაში ერთად მოღვაწეობდნენ.

1934 წლის შემდეგ, ლატვიაში თანდათან პოპულარული გახდა წარმართულიობასთან დაკავშირებული იდეები, და გამოყენებით ხელოვნებას კიდევ უფრო

მეტი მნიშვნელობა მიენიჭა. ხელოვნებაში მითოლოგიის როლი გაიზარდა.

ასტრაუშეს ზოგიერთ კომპოზიციაში, შეიძლება სრულიად მოულოდნელი გარდაქმნა აღმოვაჩინოთ. მაგალითად, ხალიჩა "მამლები" (გამ.69). ფრინველებს დეკორატიულ, კონტრასტულ ნახატში, სტილიზებული საზურავის ქიმი, მამლის როგორც ტრადიციონალურად სინათლის და აისის მაუსყებლის, წარმოდგენას ქმნის. ორივე ფრინველი ერთმანეთის პირისპირ კა, როგორც სარკისებურ ასახვას და ნამუშევრის ფერთა პარმონიას, სადაც ცეცხლოვან სტაფილოსფერს უპირისპირდება შავი, მოლურჯო მწვანე, ღია იასამნისფერი ტონი და ამასთან ერთად, კვადრატულ გაკეთებული აქცენტები კომპოზიციის ცენტრში, განსხვავებულ განწყობილებას ქმნის. ლატვიურ მითოლოგიაში მამალს არა მხოლოდ სინათლის მომტანის მნიშვნელობა აქვს. ლატვიისა და ასევე ლიტვური თქმულების მხედვეთ, მამალს უნილავი სულის დანახვა შეუძლია.¹⁹² მითოლოგიაში მამლი განასახიერებს, როგორც სიცოცხლეს და სინათლეს, ასევე სიკვდილს და სიბნელეს, ეს საშუალებას გვაძლევს გამოვთქვათ შემდეგნაირად: სიცოცხლის - სიკვდილის - ახლად დაბადების კომპლექსი. ხალიჩა "მამლების" ესკიზის სტილისტიკა გვაძლევს საფუძვლის ვიფიქროთ, რომ ეს ნამუშევარი 1929-1930 წლებში იქმნებოდა. 1929 წელს შესაძლებელია, ავტორმა კომპოზიცია ჩაიფიქრა, ძმის სიკვდილზე ფიქრის დროს.

ასტრაუშეს ნამუშევრებში ლატვიის და სხვა ხალხების მითოლოგია მნიშვნელოვნად ვადაინლართა, მხოლოდ მხატვრისთვის ცნობილ ახალ სიმბოლოებსაც შევხვდებით, სადაც მან ძალიან პიროვნული განცდები გაშიფრა. ასტრაუშეს ხალიჩა "მზის თაყვანისმცემლები", (სხვაგვარად - "მისტერია ფრინველებით") (გამ. 64). ეს იყო მეუღლისადმი მიძღვნილი საჩუქარი და მხატვარი მისი შინაარსს გვიმხელს: "მზე, მუქი ლურჯი ფერით, სამყაროში - სინათლის და სიცოცხლის მომცემი. ორივე კიდის ბოლოს, ცენტრში მზის თაყვანისმცემელთა ტაძარსა, საიდანაც მზისკენ ზევით, იგზავნება ლოცვები და მისგან დალოცვას კლანს კიდევებს გასწვრივ ღია ნაცრისფერ ფერებში, მიმოფანტულია ფიგურები, თაყვანისმცემლები, მზის პასტორები. მზემ შეისმინა მათი ღაღადი და დედამიწაზე დალოცვას უგზავნის, ორი ჯადოსნური ფრინველი - ფენიკსის სახით.

ხალიჩის კიდევები: ფენიკსის მიერ მოტანილი სიცოცხლის ძალას ასევე პასტორები იჭერენ, რომელთაგანაც ორი შავია. ისინი დედამიწაზე შიბიან. შავი შემოსაზღვრული სარტყელი მიწაა, რომელიც ყვავილებად იშლება. დედამიწაზე სიცოცხლე გაჟფდა და ყველა ადამიანი დაილოცა."¹⁹³

ხალიჩის ცენტრალურ ნაწილში მზის დისკი და ფენიკსის ფიგურა დიდ საერთო ფორმას ქმნის. შესაძლებელია, ავტორს უნდოდა შეეთითებინა თუ რა

დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა მშეს სხვადასხვა ხალხების მითოლოგიაში და ხალხებს შორის არსებული ეს გამაერთიანებელ ფაქტორი დამთავალიერებლისთვის დაენახვებინა. ამ კომპოზიციის ყურების დროს, შეიძლება სიმხეთი გაგახსენდეს, სადაც ჯერ კიდევ მე-12 საუკუნეში არსებობდნენ მშის თაყვა-ნისმცემლები (“არეკორდიკი”), რომელთაც ქრისტიანული ეკლესია დევნიდა.

მხატვრის ნამუშევრებზე დაკვირვება ბადებს შეგრძნებას, რომ ასტრაუშემ ორნამენტის სიმბოლიკაზე, მისი შინარსის მნიშვნელოვნებაზე უფრო მეტი იცოდა, ვიდრე საზოგადოებას უშეღდა. კავკასიაში ასეთი ხანგრძლივი ცხოვრებიდან გამომდინარე, ეს კანონზომიერი იყო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აღმოსავლეთის ხალხებს შეიძლება ჰქონოდათ ხალიჩა, რომელიც მხოლოდ ყოფაცხოვრებისთვის არ იყო გათვალისწინებული. მაგალითად, აწერბაიჯანულ ოჯახში, ბავშვის შექენასთან დაკავშირებით ხალიჩას ქსოვენ, როგორც ახალდაბადებულისადმი საჩუქარს. ორნამენტის მოხატულობის ნიშანთან ერთად, სიმბოლიკების საშუალებით შეიძლება ამოიკითხოს სურვილები და ბავშვის სახელი. თუკი ასეთ ხალიჩას ეგრობელი ნახავს, რომლისთვისაც სხვა ხალხებისთვის დამახასიათებელი თვისებები, ჩვევები, ორნამენტისა უცნობა, მამინ ის მხოლოდ ლამაზ და ეგზოტიკურ ტექსტილს დაინახავს. ამასთან ერთად, ადამიანი რომელმაც კავკასიელი ხალხის კულტურას იცნობს, შესედავს რა ხალიჩას წაიკითხავს სახელს და გაიგებს ვინ დაიბადა ბიჭი თუ გოგო, მისადმი ოჯახის წევრების სურვილებს და სხვა დანარჩენ ინფორმაციას, რომელიც ორნამენტშია კოდირებული. იმის ცოდნა, თუ რამხელია მნიშვნელობა ენიჭება კავკასიის ხალხების ყოფაცხოვრებაში ხალიჩის ორნამენტის მავურ ნიშანს, რომელიც სახლს და მასში მცხოვრებ ადამიანებს გარკვეულ წილად ავი თვალისგან იცავს, არის მრავალწლოვანებისა და გვარის გავრძელების გარანტია. აქედან გამომდინარე, მხატვრის ამათუიმ სიმბოლითი და მისი შინაარსით დაინტერესება, აისხნება ტექსტილის ესკიზის შემუშავების მომენტით. ბევრ ხალიჩას, ისტრაუშე თავის მუელღეს აგუსტას, სხვადასხვა დღესასწაულებზე და ობიღებზე უძღვნიდა. ოულის საჩუქარს, თან ერთვოდა პატარა ბარათი მოკლე შინაარსით:

“5 ივნისი, 1927 წელი.

ძვირფას სუზანეტეს, რათა ზაფხულის დღესასწაულებზე გული ვაფუთხო.

ხალიჩა - წითელ ფონზე მორთული, მწვანე და ყვითელი პალიშებით. იღუბი - ლია ფერის მდელი, სადაც დამადლუღან სფინქსები, რომლებიც შავი თვალებით თქვენ გიცქერენ, რაც არაჩვეულებრივ ჯადოსნურ ყვავილებს, უფრო მეტად მოგვაგონებს.”¹⁹⁴

1929 წელს, მხატვრის მიერ, მუელღისადმი საჩუქარი ერთერთ ხალიჩას¹⁹⁵ ნამვის ხის მოტივით მორთული კიდები ჰქონდა. შემონახულია ოულის მიერ

მეუღლისადმი დაწერილი ბარათი, სადაც იუწყება, რომ ხალია ადვოკატის საჩუქარია და მოკლედ გადმოგვცემს ორნამენტის გამოფერას: *“ყვითელ ფირზე ლურჯი ჩიტი, წითელი ნისკარტით, კედის თითოეულ ფრთაზე ვარდისფერი კვანძი კვიპროსიდან. თვალები - ჭაობისფერი ხალია ყველა მხრიდან, ატლანტის კუნძულის ჯუჯა ნაძვებითაა მორთული.”*¹⁶⁶

სტილიზებული მოტივები ისტრაუმეს ნამუშევრებში, ყოველთვის არ არის სიმბოლოები, ხანდახან ისინი მხოლოდ ნამუშევრის კოლორიტთან ერთად, მხატვრის მიერ ჩაფიქრებულ ხალიას და მის კომპოზიციას ამკვეთრებს. მაგალითად, საღამოს მოახლოების მაუწყებელი, ბუნებრივი ტონის ნიუანსთა მიახლოება და ღამურის (იუგენდსტილში გამოყენებადი მოტივი) სილუეტი ცაზე.

მხატვრის მიერ შექმნილი ფერები, გეომეტრიული სახეები და სტილიზებული ბუნების ფორმები, თითქოს მათთვის თვალის მრავალჯერ შესავლებად ებატონების სამყაროს და თავისი მრავალფეროვნებით ხიბლავენ, სწორად სიმბოლოების დრამა მნიშვნელობას მალავენ საკუთარ არსში. ორნამენტის ფორმა და ფერი ადამიანის ფსიქიკაზე ზეგავლენას ახდენს, ამიტომ მათი განმარტება სუბიექტურია და მაყურებლის ასოციაცია განსხვავებულიც შეიძლება გამოდგეს. სხვადასხვა ხალხთა ხალიების ორნამენტების შესავლებას, რომელიც ებრესტინშია და იბნემ შენიშნეს, ისტრაუმე თავისი ხალიების მოხატულობაში პოპულარიზაცია გაუკეთა, ამით მისი ბუნებრივ თანამედროვე დაინტერესდა და ესლანდელ დროშიც საკმაოდ პოპულარულია. სწორედ ისე, როგორც ბალტიელი ხალხების (ლატვიელები, ლიტვიელები, ძველი პრუსიელები, იატვიგები) ადრეული საცხოვრებელი ადგილის მდებარეობის საფუძველზე, ჯერ კიდევ დაუსუსტებელი და მეცნიერულად დაუსაბუთებელია, ორნამენტული გამოსახულების გამოფერაც, ყოველთვის ვერ ხერხდება. მისი წარმოშობის პირველადი მიზეზი მათემატიკური კანონზომიერება, ან ბუნებაში სიმეტრიის ჩამოყალიბებაზე მეტყველი კანონი შეიძლება აღმოჩნდეს.

ისტრაუმე არ იყო თეორეტიკოსი, მაგრამ საფუძვლიან ცოდნას და ორნამენტის ცამოყალიბების კანონზომიერებას შინამრეწველობაში, მის პრაქტიკულ შემოქმედებაში დიდი როლი ეკავა.

ლატვიელთა საზოგადოების შენობის რეკონსტრუქციამ, კემერის სასტუმროს და სხვა საზოგადოებრივი სახლების მშენებლობამ, ამ შენობების ხალიების დეკორირების აუცილებლობა წარმოშვა. ისტრაუმემაც¹⁶⁷ მიიღო ტექნოსტილისთვის ჩანახატების დამზადების შეკვეთა. იგი რიგის ლატვიელთა საზოგადოების სახლის, პირველი სართულის ფოიესთვის და სალონისთვის, მეორე და მესამე სართულების რამდენიმე ოთახისთვის, დიდი სალონების და მრავალი შენობისთვის ხალიების ტექნიკურ ჩანახატებს ხატავდა.¹⁶⁸

მოუხედავად იმისა, რომ ისტრაუმეს შემოქმედება საზოგადოების ინტერესს იწვევდა, ზოგჯერ მას აკრიტიკებდნენ კიდევ. მაგალითად, უგა სკულმე ამბობდა: “ისტრაუმეს ხალიჩები და ნიხების ესკიზები, განსაკუთრებული სიზუსტით არის დამუშავებული, მაგრამ ასევე მოსაწყენი და ერთფეროვანია. ისინი გარკვეულწილად ნიხის სივრცეზე გამოსახულ, ძველმოდური დინთოეუძის მოხატულობას მოგვაგონებენ.”¹⁰⁰ ისტრაუმეს ნამუშევრებს რაღაც ლატვიური აკლდა, რომელსაც 30-იან წლებში, მისგან სახელმწიფო მითხოვდა. მისი შემოქმედების ასეთი მკაცრი შეფასება, მხატვარს გულს სტკენდა. ისტრაუმეს შემოქმედებაში, მის სუელში აღზრდილი მოტივები იყო ჩაქარგული და გულწრფელობით აღვსილი. წვრილმანი ხაზები, დამთვარილებელს, მოწყენილობის და ერთფეროვნების შთაბეჭდილებას არ უქმნიდა. მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ ხელოვნება სუბიექტური განწყობილებაა. აქედან გამომდინარე, ავტორი თავის ნამუშევრებში ინდივიდუალურ მსოფლმხედველობასა და სამყაროს თვითმყოფად აღქმას აქსოვდა. შესაძლებელია, უსკულმე კოლეგისადმი დასკვნის გამოტანაში აჩქარდა, რომელმაც თავის შემოქმედებაში, მრავალი ერის მიერ, წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ფასეულობები გამოიყენა, რაც “ძველმოდურსა” და “მოდერნულზე” გაცილებით უფრო ღირებული და საფუძვლიანია.

მხატვარი, გამოყენებითი ხელოვნების, კიდევ რამოდენიმე დარგში მუშაობდა - აპროექტებდა ავეჯს, სამშენისებსა და ჭურჭელს ამზადებდა. მას არ დაუწყებია ახაგზრობის წლებში, “ჯუჯაში” გამონათქვამი ზრია - მივდიოთ, ხელოვნების ახალ ტენდენციებს. თავის ნამუშევრებში, მხატვარი ხალხური ხელოვნების საუკეთესო გადაწყვეტილებების მოდერნულ ტენდენციებთან უმტკივნეულოდ შერწყმას ცდილობდა. მის მიერ დაპროექტებულ ავეჯში (გამ. 81, 82) შერეულია, როგორც აღმოსავლეთის კულტურის, ასევე კონსტრუქტივიზმის გავლენა, სახასიათო აღქმა, სწორი ხაზი და ღაკონური სილუეტი. ისტრაუმეს მოდელების გეომეტრიული ფორმების სტილიზაციაში, მისი ტექსტილის კომპოზიციაში ბუნების ელემენტების გამოყენების წერხებთან, ივრძნობა თანატერა. ზოგჯერ ფრინველის, ცხოველის, მცენარის სილუეტი იქამდეა გარდაქმნილი რომ აბსტრაქციას უახლოვდება. თავის მხრივ კი მრავალ სამშენისში, როგორც თვითონ ამბობდა - სუვენარის კომპოზიციაში, ბუნებაში ნახანი კონკრეტული ფორმაა აქცენტირებული. მაგალითად, წმირად იყენებდა გირჩის მოტივს.

ჩანაფიქრიდან მზა ნაკეთობამდე გასავლელი გზა, ჩვეულებრივად ხანგრძლივი და ძალიან რთულია. ისტრაუმეს გონებაში აღზრდილ ჩანაფიქრს, წინ ავრთოვე ესკიზი და მასალაზე ზრუნვა უძღვოდა. ფიქრი, თუ რა ნივთს შექმნიდა - იქნება ეს ხის სუვენარი, თუ ვერცხლის ჭურჭელი. ოსტატი ბუნების ფორმების

ჩანახატვისას სწორად მათ საგრძნობლად გარდაქმნიდა, რათა მნახველს ხელოვნების რომელიღაც სტილსა და პრინციპებს გაცნობოდა.

ოულის სტრაუშემ, ხეზე ჭრის ტექნიკა კარგად შეისწავლა და ბევრ სუვენირს თავისი ხელით ამზადებდა. ნივთების გაფორმებისას, სწორად სპარსულ ხალიჩების ძველ სომხურ დამწერლობას, წიგნების გაფორმებას (ვაშ.83) და მინიატურების მოტივებს იყენებდა. ეს ტენდენცია ძირითადად იმ ნაკეთობებში გამოვლინდა, რომელიც საოსტატო სკოლაში პედაგოგიური მოღვაწეობის დროს, სადურგლო კლასში დამზადდა ისტრაუშეს მიერ დაპროექტებული საყოფაცხოვრებო საგნების ძირითადად ხისა და ლითონისაგან იყო დამზადებული. 1937 წელს, გამოყენებითი ხელოვნების პირველ გამოფენაზე შესაძლებელი გახდა ისტრაუშეს ესკიზების მიხედვით დამზადებული ვერცხლის ნივთების დათვალიერება.²⁰⁰

ოული სტრაუშეს ესკიზებზე ჩხირით ნაქსოვი და ყაისნალით ნაქსოვი ნაკეთობები დაფასებას იმსახურებდა (ფარდები, ფაკეტები, სვიტერის ნახატები). 1937 წელს გამოყენებითი ხელოვნების პირველ გამოფენაზე, მილდა ზანდერეს (ზანდერს) მიერ ისტრაუშეს ესკიზების მიხედვით შესრულებული, ნაკეთობები იყო დემონსტრირებული. კაშკაშა ფერების შეხამება: ყვითელი მუქ ლურჯთან (ჩხირებით ნაქსოვი სვიტერი), ლურჯი თეთრ ფონზე, აგურისფერი, ლურჯ ფონზე (ჩხირებით ნაქსოვი).

ეთნოგრაფიული მონახატულებით ნაქსოვი ნაკეთობები და ყაისნალით ქსოვა მიღმა შემოვიდა. სპარსული ტექნიკით, ხალიჩების ქსოვა ძალიან შრომატევადი, რთული და ძვირი გამოდგა, ამის გაკეთება ერთეულებს შეეძლოთ, ხოლო ჩხირებითა და ყაისნალით ქსოვა კი გაცილებით უფრო ადვილი იყო. ხელნაკეთების კომბინაციაში, სადა ფონზე, გეომეტრიული ფიგურები, სტილიზებული ჩიტები, მცენარეები ან ადამიანის სილუეტები იყო განლაგებული. ყაისნალის ნაკეთობების კიდევსა ძალიან პრიმიტიულია, გეომეტრიული ორნამენტის სარტყელითაა შორსული. ზოგჯერ ისიც კი არ აქვს. ჩხირით დამზადებულ ნაკეთობების სადა ფონზე სტილიზირებული და გეომეტრიული ფიგურებია განლაგებული. მონახატულობა ძირითადად სახელოებზე, ზოლადაა ჩაქსოვილი, ან ნაქსოვის ვულუკერდის ნაწილში იშვიათ შემთხვევებში, ორნამენტი ნაქსოვის ბოლოში, ან მკლავის ნაწილში სახელოების კიდევებზე ვიწრო ზოლად, ან საყელის ირგვლივ განლაგებული ხელნაკეთების ჩანახატებში, ისტრაუშე სწორად ხალიჩების მონახატულობის მოტივებს იმეორებდა და მათ ნაკეთობის სპეციფიკას უნამებდა. ხელნაკეთების ოსტატებს, ოული სტრაუშეს ჩანახატები მოსწონდათ, რადგან მათში ახალი

აუგუსტა სტრაუშე, 1938 წელი. (ფაკეტი შექმნილია ი. სტრაუშეს ესკიზით.)

უჩვეულო ელემენტები იყო, რომელთა თავისებურებას კამკაშია ფერები ადვილად დასაუცხლო მოხატულობა ოსტატების ინტერესს იწვევდა და მათი მატერიალიზებული უბიძგებდათ. სამწუხაროდ, ლატვიის სახელმწიფო არქივის, ფონდ 902-ში, მხოლოდ რამდენიმე ესკიზი და ოც-ოცდაათიანი წლების პერიოდის ხელნაკეთებია შემონახული (ჟურნალი "ATPŪTA" [დასვენება] და სხვა).

მიუხედავად იმისა, რომ ისტრაუმეს სახელი ოსტატებისთვის უცხო არ იყო, მათ ტექსტილის ესკიზებისა და ხალიჩების ხილვა რიგის გამოფენაზე შეეძლოთ, ასევე უცხოეთში (პარიზი, ბრიუსელი, ოსლო). 20-30-იანი წლების ლატვიაში მხატვრის მოღვაწეობამ, დიდი პოპულარობა ვერ მოიხვეჭა, როგორც იმადერნიეკმა და ა. ცირულისმა მოიბოვეს. 30-იანი წლების, ისტრაუმეს ნამუშევრები სუფთა ლატვიური სტილით არ გამოირჩეოდა. მან სახლვარგარეთ, საკმაოდ დიდი ხანი იცხოვრა, უცხოელზე დაქორწინდა, ოჯახში, ლატვიელებისათვის დამახასიათებელ ტრადიციებს არ იცავდნენ და საერთოდ... ძალიან თავშეკავებულ და ვულნათხრობილ პიროვნებად მოგვევლინა. დიან, მხატვარმა საუცხოო გზა გამოიარა.

20-30-იანი წლების ლატვიაში, ისტრაუმეს ნამუშევრებში უდაოდ უჩვეულო ორნამენტის ელემენტები არის, ბევრი ფერის შერწყმა, რომელსაც ადგილობრივ ტონორაფიაში ვერ შევხვდებით, მაგრამ მისი ტექსტილის ესკიზები და ხალიჩების მოხატულობა ლატვიური მენტალიტეტისთვის არ არის იმდენად უცხო, რათა მისაღები არ განდეს. იმ დროინდელი მკვლევარები, სწორად გამოთქვამდნენ აზრს, სხვა ხალხებისთვის დამახასიათებელსა და ლატვიელების ცხოვრებისთვის ჩვეულის შესახებ.

30-იან წლებში, ისტრაუმეს ცხოვრებაში რამდენიმე ცვლილება აღინიშნება, იგი მატერიალურად უზრუნველყოფილია და 1932 წლის ზაფხულში, მუჟაპარკში სახლის მშენებლობას იწყებს, ემილ დარზინას ქ. ნ. სადაც, თავის დროზე ქვიშის საფარველი იყო და ბაღის გაშენება მხოლოდ ნიადაგის შემოტანის საშუალებით შეიძლებოდა. სამწუხაროდ, სახლის მშენებლობისთვის მოგროვებული ფული არ აღმოჩნდა საკმარისი, ამიტომ ისტრაუმემ, ქალაქ რიგის საბინათ კონსისტენციის კეთილმოწყობის კომისიის სამშენებლო ფონდში და მასწავლებელთა საშემნახველო საზოგადოებაში სესხი ითხოვა.²⁰²

ყოველდღიურ მოვალეობასა და ოჯახზე ზრუნვას, შემოქმედებითი და პედაგოგიური სამუშაო ენაცვლებოდა. ოული სტრაუმე საოსტატო სკოლაში განაგრძობდა

ისტრაუმეს დის, ემას ვაგი, იეკაბ პორუკი. 1930 წელი.

ლზა, ფ. 902, აღწ. 2, ს. 66, ფურ. 28.

მუშაობას, რათა გამოჩენილი ადამიანები და საქმის კარგი საქცილისთვის აღეზარდა. მხატვარი კულტურული მეტყვედროების მნიშვნელობაზე მოწოდებას გააზრებულად მოუთხოვდა, მაგრამ ამასთან ერთად აღიარებდა, რომ ყველა თაობის თავისი დროის შესაფერისი იდეალი შეიძლება ჰყავდეს.²⁰³ პედაგოგიური სამუშაო მხატვარს საინტერესოდ მიაჩნდა, მაგრამ 1934 წლის ზაფხულში, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ბრძანებით, საოსტატო სკოლის მასწავლებლის თანამდებობიდან განთავისუფლებულ იქნა.²⁰⁴ ამის შემდეგ, ისტრაუმეს შემოქმედებისთვის მტკიცედ დროის დათმობა შეეძლო. ფინანსურად არ გაჭირვებიათ, თავის გატანა შეეძლო. მაგრამ აუგუსტას მიანიც მოუწია იმ აზრთან შეგუება, რომ სახელგანთქილი მოხატულობა გაურკვეველი დროით გადაიდო. მან, ოჯახის ბიუჯეტის შესავსებად, კვრი პრაქტიკა დაიწყო, ფრანგულ ენას ასწავლიდა.

შშ-ში მხოლოდ ქალაქს, დრუვიენას იული ძალიან იშვიათად სტუმრობდა. იქნა მაცხოვრებლებს, თავის ცოლთან ერთად ჩასული, არ ახსოვთ. ავგუსტა ემა პორუკ დაკრძალვამდე არ ჩასულა. მოუნებდაც ცივი ზამთრისა, ქარბუქისა და დიდი ვლილი ვზებისა, ემა უკანასკნელ ვზაზე ბევრმა მისმა ახლობლებმა, შორეულ ნათესავებმა და მეზობლებმა გააცილა. ემას შვილი იეკაბისი, მისი ძმა იული და მათთან ერთად მარის ვეტრა რიდიდან ჩამოვიდნენ. სტუმრიანობა და ყოველგვარი პატივისცემა, იეკაბ პორუკისთვის ბავშვობიდანვე სირთულეს წარმოადგენდა, რადგან მას საკმაოდ გულჩათხრობილი ხასიათი ჰქონდა. დაკრძალვიდან დაბრუნებულ სტუმრები ლიელტრუში შეიკრიბნენ. ემა, როგორც მხიარული, მგობრული და მტკიცე ხასიათის პიროვნება მოხსენიეს.²⁰⁵ მარის ვეტრამ, იქ დაშწრეთათვის სიმღერა შეასრულა, მაგრამ დრუვიენის მაცხოვრებელთა თხოვნას კიდევ ერთხელ ემღერა, მომღერალმა უბასუნა: "ბატონებო, სიმღერა ჩემი სამუშაო, მე დაკრძალვამდე ვარ ჩამოსული..."²⁰⁶ მეორე დღეს, იულიმ სახლის პატრონს ბატონ გარანჩას, კემპის სახლის შესყიდვამდე საუბრისთვის, შეხვედრა სთხოვა, პატრონმა 18 000 ლატი მოსთხოვა, ეს უზარმაზარი თანხა იყო.²⁰⁷ ასე და ამგვარად, ემა დაკრძალვის შემდეგ, დრუვიენის ორმა წარმომადგენელმა, იული სტრაუმემ და იული პორუკმა (ლიელტრუშის სახლის პატრონობას მისი და ანა კურცენა, დაბ. პორუკი განაგრძობდა), საბოლოოდ გაითავისეს, რომ ამიერიდან საკუთარი ბავშვების მიწაზე მხოლოდ სტუმრები არიან.

ნაშემოდგომეგს

1940 წლის ივნისს, ლატვიამში უჩვეულო "წესრიგი" იქნა შემოღებული. პოლიტიკური ცვლილებებისდა მოხუცებად, ადამიანებს ყოფით საკითხებზე საზრუნავი არ ელკოდათ. ისინი ახალ პირობებთან შეგუებას სწავლობდნენ. ასევე იული სტრაუშეცი, იგი ძველ სამსახურს დაუბრუნდა - საოსტატო სკოლას. კოლეგებმა იგი კედლის გაზეთის რედაქციაში გააწვერიანეს და სახალხო სასამართლოს თავმჯდომარედ აირჩიეს, რადგანაც პენსიის ასაკს მიღწეული ადამიანისთვის ერთ-ერთ ყველაზე შესატყვის საქმიანობად ჩათვალეს.²⁰⁰ ისტრაუშე კოლეგების გადაწყვეტილებას არ შეწინააღმდეგებია. ზოგიერთ მათგანს დიდი ოჯახი ჰყავდა, რომელსაც რჩენა სჭირდებოდა. მას კი მხოლოდ აუგუსტა და სახლის გარშემო გაშენებული ბაღია ვადა. იული ბაღში სიამოვნებით მუშაობდა, რომელშიც ყოველი დეკორატიული ბუჩქი, ყოველი პატარა ხე - მისი დარგული და საგულდაგულოდ მოვლილი იყო. შატვარმა თავის გაშენებულ ბაღშიც მისთვის სახასიათო ხაზების სინუსტე გამოამჟღავნა.²⁰⁰ აუგუსტა მეუღლის ამ გატაცებას ხელს არ უშლიდა და არ ერეოდა. ბაღი გათვლილად იყო გაშენებული. იულის სამფლობელოდ იქცა, სადაც ისამიანის ყვავილები დრუვიენას მოგაგონებდათ. იგი ჯერ კიდევ სწორად სტუმრობდა თავისი დის, ემას შვილიშვილებს - ანა კურცენას (ქალიშვილობაში ბორუკა) შვილებს, მორთულად შეფუთული შოკოლადის კანფეტები მიჰქონდა, მაგრამ ძალიან ძალე ამ სისხარულსაც მოედო ბოლო. 1941 წლის 14 ივნისს ლელტრუმის მეპატრონეთა²⁰⁰ ოჯახი კრასნოიარსკის რაიონში გადაასახლეს და სასლი დაცარიელდა. ასევე იულის სულშიც ყოვლის მომცველი სცარიელე ვაჟყვდა. მისი რამდენადმე გაქარწყლება მხოლოდ თავაუღებელ სამუშაოს შექმლო. გაუთავებელი საქმე. 1941 წელს მომხდარ მოვლენაზე ფიქრის, ვარკვეულწილად დაფიწყების საშუალებას აძლევდა. ვაზაფხულის დასაწყისში საშინოოებისგან თავის დასაცავად მრავალი ადამიანი იძალებოდა. პოლიტიკური საკითხების ვანდილვაში სიფრთხილის და თავშეკავებულობის გამოჩენა იწყეს. ყურადღებით ყოფნა იყო საჭირო. სოციალისტური ხელისუფლების თემაზე დაუფიქრებელ ხუმრობა შესაძლებელი იყო სერიოზულ უსიამოვნებად გადაქცეულიყო.

22 ივნისს გერმანიაში საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომი დაიწყო და ძალევე პირველმა საომარმა მოქმედებებმა რიგამდე მიადწია. ერთი ოკუპაცია მეორემ

შეცვალა. იული სტრაუჲემ ვაიგო, რომ გერმანელთა ჯარებმა სხვადასხვა დაწესებულებებში სადგომები მოიწყვეს. იგი მეუბარკიდან რიგის ცენტრისკენ გაეშურა სკოლიდან ნახატების და წიგნების წამოსაღებად, რომელთაც სწავლების პროცესში, მოწაფეებისთვის კულტურის ისტორიის ფართო წარმოდგენის შესაქმნელად იყენებდა. სამწუხაროდ, საოსტატო სკოლაში ჯარის პოსიტივის მოწვევის უკვე მოესწრო. შესავლელში დაცვა იდგა და იული მიხვდა, რომ წიგნებსა და ნახატებს ვეღარ დაიბრუნებდა. დანაკარგს შეგუებულმა მხატვარმა გადაწყვიტა, რომ ასეთ ვარემოებებში რიგის ცენტრში გამოჩინა ზედმეტად სახელოთა მეუბარკი საიმედო თავშესაფრად ეჩვენებოდა, მაგრამ სტრაუჲეთა ოჯახმა თითქმის შექმნილ სირთულეებს თავი ვერ დააღწია. გერმანელებმა იული საბჭოთა დაწესებულებებთან თანამშრომლობისთვის დააკავეს. სასჯელის რამდენიმე მტანჯველი თვის შემდეგ იგი გაათავისუფლეს იმ ბირობით, რომ კვირის გარკვეულ დღეებში ბოლიცის განყოფილებაში უნდა გამოცხადებულიყო რეგისტრაციისთვის.²¹ მხატვარი ბრძანებას სახელდახელოდ ასრულებდა. ფეხებში ძლიერი ტკივილის გადალახვით იგი ყოველთვის ცხადდებოდა ბოლიციაში. ოკუპაციის წლებში შიშითა და კლებით მოცულმა ჩაიარა სტრაუჲეთა ოჯახისთვის.

ომის შემდეგ ისტრაუჲე დომის მუზეუმში სახვადასხვა თანამდებობებზე მუშაობდა - მხატვარ რესტავრატორი, დირექტორის მოვალეობათა შემსრულებელი, დირექტორი, ფონდის მთავარი შემწახველი, უფროს მეცნიერ-თანამშრომელი დომის დროს დომეს მუზეუმში სეროიზულად დაზიანდა. მხატვარმა მოგონებებს რამდენიმე სტროფი დაგვიტოვა დროის ამ მონაკვეთის შესახებ: "მუზეუმს სავალალო მდგომარეობაში იტოვება: ოთახები განადგურებული, ნანგრევებსა და მინის ვორები ყველგან, ჩამონგრეული სახურავი, მუზეუმის კოლექცია გერმანიაში გატანილი, თანამშრომლები დაფანტული [...] არსებული სირთულეების მიუხედავად ექსპონატების გერმანიიდან დაბრუნება, თანამშრომელთა შემადგენლობი დაკომპლექტება შევძელი და რაც მთავარია, დომეს მუზეუმისთვის პირველი კატეგორიის უფლებების მინიჭება მოვიძიე. როგორც კი ძირითადი სირთულეები გადალახულ იქნა, წამსვე გამოჩნდა დირექტორის ადვილზე სხვა პრეტენდენტი."²²

1949 წლიდან 1959 წლამდე, ისტრაუჲე ისტორიის მუზეუმში რესტავრატორად მუშაობდა.²³

ომის შემდეგ მოქმედი შემოქმედის სახით საკუთარი თავის რეალიზაციის იმედი მას ისევ გაუნდა. ისტრაუჲე დაუყოვნებლივ გაწვერიანდა ლატვიის სწავლის მხატვართა კავშირში, გამოყენებითა ხელოვნების სექციაში.²⁴ დიდი დრო არ სჭირვებია, რათა გაეაზრა, თუ რამდენად იყო საბჭოთა მხატვრობა

იდეოლოგიით დასახინრებული და შეცვლილი. მან პედაგოგიაშიც გამოიჩინა თავი. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ისტრიაში მასწავლებლის სამუშაოს აღარ დაბრუნებია. შხატურის წარმატებულა წამოწყებულ საქმეს მისივე მოწაფეები განაგრძობდნენ. მათ სპარსული ტექნიკით ქსოვის ოსტატობა დამოუკიდებელ ლატვიაში პქონდათ შექნილია. როდესაც 1944 წლის 22 ოქტომბერს, ლატვიის შხატურული ქსოვის სკოლამ აღადგინა მუშაობა,²¹⁵ მის პროგრამაში სპარსული ტექნიკაც იყო შეტანილი²¹⁶, რომელსაც პედაგოგი ემილია კალინა ასწავლიდა.²¹⁷ მოწაფეები სადილომო ნაშრომად ხშირად სწორედ ამ ტექნიკას ირჩევდნენ, რომელიც ოსტატურ ნაკეთობას გამძლეობასა და ხალიჩის ზედაპირს ხავერდოვნებას სძენდა. ხალიჩის ფართობის ძირითადი ნაწილის მოხატულობაში იძულებულნი იყვნენ სამხრეთელთა ტექსტილის ორნამენტის პრინციპები გაეთვალისწინებინათ. დიპლომანტიები ტექსტილის ლატვიური ხალხური ხელოვნების ტრადიციული ტექნიკითაც ქსოვდნენ. ნაკეთობის კომპოზიციაში ჩართული იყო როგორც ლატვიური ეთნოგრაფიული ორნამენტები, ასევე ფლორული, ბიომორფული და ანტროფომორფული მოტივები.

1940 წლის მეორე ნახევარში და 1950 წლის დასაწყისში, ხალხური ორნამენტების გვერდით მოცემული დროის სიმბოლოების გამოსახულებები გაჩნდა: ნამგალი და ურო, ხორბლის თავთავთა ძნა, კრემლის სიღუეტი და მსგავსი თემები. ეს ყველაფერი მოქმედი პოლიტიკური წყობისადმი ხარკის გადახდად შეგვიძლია მივიჩნიოთ. ასეთი განსხვავებული თემების ერთიანობა ყოველთვის წარმატებული როდი გამოდიოდა. მასწავლებლები და მოწაფეები ამ მოვლენას ეწინააღმდეგებოდნენ, მაგრამ სამწუხაროდ, მას ყველასთვის მისაღები შედეგი ყოველთვის არ მოჰქონდა. სკოლის სადილომო ნაშრომების შემადგასებელი კომისიის სხდომების პროტოკოლები გვიჩვენებენ, რომ იდეოლოგიაზე დაყრდნობილი შენიშვნები ისევე და ისევე გამოითქმებოდა, რაც დიპლომანტებს და მათ ხელმძღვანელებს სერიოზულ სირთულეებს უქმნიდა.²¹⁸

გოგონებს თავიანი ნაკეთობისთვის ტექნიკის, კომპოზიციის და ორნამენტის არჩევანის დასაბუთება უჭირდათ. კარგი იყო, თუ სადილომო ნაშრომის დაცვის კვალიფიკაციის სახელმწიფო კომისიის თავმჯდომარე შეგნებული ადამიანი გამოდგებოდა. მასწავლებლებიც კრიტიკულ სიტუაციებში გამოცდის მსვლელობის დროს ესმარებოდნენ თავიანთ აღზრდილებს. განსაკუთრებით, თუ მათ დაუმასხრებლად აკრიტიკებდნენ. ყველაზე დიდი გამართლება იყო დიპლომანტისთვის თუ კომისიაში ლსსა-ს პროფესორი კონრად უდანსი შედიოდა. ერთხელ მან დიპლომანტის გამოყენებით. აღსაზრდელების სპარსული და სხვა ტექნიკით დაშნადებულ ნაკეთობებზე ასეთი აზრი გამოთქვა:

“[...] სამხრეთელ ხალხთა ორნამენტის სრულყოფილია იმით, რომ მათ თავის ორნამენტს აუქმობენ ასე წლის განმავლობაში კი არა, არამედ ათას წელიწადი. მონატულობის ხშირი გამოვლით მათ სრულყოფილებას მიაღწიეს იგივე შეიძლება ითქვას ლატვიურ ხალხურ ორნამენტზეც. თითოეული ვინც ეცდება, ამ მონატულობას რაიმე ახალი შესძინოს, აუცილებლად დაუშვებს შეცდომებს.”²¹¹

იმის შემდგომი პერიოდი ლატვიის გამოყენებითი ხელოვნებისთვის მძიმე გამოდგა. უზერმაზარი მნიშვნელოვნება ენიჭებოდა საბჭოური იდეოლოგიის მოთხოვნების შესრულებას,²²⁰ ამასობაში ბევრი უმნიშვნელოვანესი პრინციპი კარს მიღმა დარჩა. მაგალითად; ორნამენტის გამოყველევითი სამუშაოებს შესახებ ღიად ლაბარაკსაც ვერვინ ბედავდა. 1952 წლის 29 დეკემბრამდე, როდესაც ოქტაბრის ბრუნვა მხატვართა სახლში, რიგში, ორნამენტს მიძღვნილი ლექცია წაიკითხა. პედაგოგი ერნა რუბენე თვლიდა, რომ თვითმყოფადი ფორმით ორნამენტი საღამოს უმაღლესი გამოხატულებაა. ხოლო რიგის ტექსტის ხელოვნების სამუშაო სკოლის დირექტორი, ფრიც სტეპე, ლექციაზე გაუღებელი მოსაზრებებისადმი კატეგორიული უარყოფით იყო განწყობილი. ხელოვნებათმცოდნე მიქელ ივანოვა თავისი მოაზრება პუბლიკაციაში “არამეცნიერული, მანკიერი საჯარო ლექცია” გამოთქვა: “[...] რეჟერენტი, არამეცნიერული, “მურყუაზოელი” თეორიაზე დაყრდნობით, განცხრობით ცდილობდა იმის დასაბუთებას, რომ ლატვიური ხალხურ ორნამენტის ძირითადი ელემენტები შორიდანაა “მოსული”, მოუძებნა მსგავსი ელემენტები ბერძნულ, ინდურ, აისორულ და სხვა სამხრეთელ ხალხთა ორნამენტებში. იგი სქოლასტიკურად ასაბუთებდა ორნამენტების წარმოშობის ადგილად სამხრეთს. [...]”²²¹

ის, რომ მხატვრები ძველ ეთნოგრაფიულ მასალებს უნდა ჩამოშორდნენ და რომ მათ ერთნულ ფორმებში სოციალისტური შინაარსი ჩადონ, ისტრაუმეს უკვე კავკასიაში ჰქონდა გავიწილი, როდესაც საქართველოში საბჭოური ხელისუფლება გაბატონდა. ამჯერად იგი „ახალი ხელოვნების“ შექმნილ გვეგუთან შეერთებას არ ჩქარობდა. 1952 წელს, ასეთი გარიყულობისა და გულგრილობისთვის მოხუცი ოსტატ დანაჯა - მხატვართა კავშირის გადაწყვეტილება ისტრაუმეს გარიყუნისა და წვერობის კანდიდატად გადაყვანის შესახებ, მისი თავმოყვარობისთვის ძლიერი ფსიქოლოგიური დარტყმა იყო.²²² მხატვარს დროების გამოშატველად ქვეულ ხელოვნებაში ნამდვილად შექმნილ არსებული მოთხოვნების შესრულება, მაგრამ მას ამის გაკეთება არ სურდა, იმ იდეების რწმენა მას დიდი ხანია, საფუძვლიანად ჰქონდა შერყული. იგი არ იყო ერთადერთი, ვინც არასწორ პოზიციაში დაღაწაწაწა და დასაჯეს.²²³

საბჭოურ დროში განსაკუთრებული ყურადღება დაამსახურა ისტრაუმეს ძველმა ნამოღვაწარმა კავკასიაში, მაგრამ აქაც ძირითადად საბჭოურ საქართველოში ცხოვრების პერიოდში. მხატვარი მოლოდინით შესცქეროდა კოლექების გამოცხოვრების ახალი ფორმების გადაწყვეტის ძიების პროცესს.²²⁴

ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისმა, მის ბიოგრაფიას სასიხარულო ვერაფერი შეჰმატა. მხატვრის სიცოცხლეც სულ უფრო და უფრო მოულოდნელი სირთულეებით ივსებოდა. 1951 წელს სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტრომ ამცნო, რომ პერსონალურ პენსიას მას აღარ მისცემდნენ, რადგანაც იგი გერმანული ოკუპაციის დროს ბოლშევიკებზე ნეგატიურ აზრებს გამოთქვამდა. ასეთი განცხადების უმასუხოდ დატოვება არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებოდა. ისტრაუმემ კარგად იცოდა, რომ დანდობის იმედი შეიძლება იქონიოს მხოლოდ თავისი საქციელის ღრმად მონანიებისა და საკუთარი გამონათქვამების სრული დაგმობის შემთხვევაში. მან ლატვიის სსრ-ს სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროში წერილი დაწერა, რომელშიც საკუთარი ქმედების ძირითადი მოტივების განმარტებას უკადა: *“[...] ეს მოხდა, გემანელი ოკუპაციის არაადაპიანური რეპრესიების დროს, ნერვული დაძაბულობის, სრული გაურკვეველობის სიბერის პირობებში (მე წელიწადს გუახლოვდებოდი), როცა სამი თვის განმავლობაში ცენტრალურ ციხეში პატიმრობის და ტანჯვის შემდეგ პოლიციას გადამცეს და შემდეგ კი სლანსპილის სასიკვდილო ბანაკში გამაგზავნეს. ასეთ გაუსაძლის მდგომარეობაში ჩავარდნილებს, მე და ჩემი მეუღლეს... იძულებული ვაგნდი სიმუღირებული როლი შეთამაშა, ხელოვნური წვერი მიმეკრა, რათა სიკვდილისაგან თავი დაშეღწია... [...] ვპირდებით, უკანასკნელი ძალები მოვანძარო, კომუნისტების შენებას, რომელზეც ბავშვობის წლებიდან ვოცნებობდი, სიცოცხლის მიწრულს შევწრებოდი ამ კეთილდღეობას, როგორც მომავლის იმედის გამობრწყინებას. ვიძეოდვებ, რომ პარტიის მზრუნველი და სამართლიანი ხელისუფლება გაუწყდის დახმარების ხელს შემცდარსა და წაქცეულ ამხანაგს.”²²⁵* იცოდა კია, ისტრაუმემ ბავშვობაში, რა არის კომუნისმი? რა თქმა უნდა, არა. ეს სტერეოტიპული ფრაზა, აუცილებელი იყო, რთული მდგომარეობიდან გამოსასვლელად. მან პოლიტიკურ თემებზე საუბრებისგან თავის არიდება, უკვე საოსტატო სკოლაში სამუშაოდან განთავისუფლების შემდეგ იწყო (1934წ.). ციხეში ვადატანილი შეჰამწრუნებელი თავზარის შემდეგ (1941წ.) მხატვარი კიდევ უფრო გულჩათხრობილი და საზოგადოებაში ფრთხილი ვახდა. საბჭოური ხელისუფლების ვანუკითხაობას იგი საბჭოთა საქართველოდან წასვლაშდე გუცნო, მაგრამ სამწუნხაროდ, კიდევ ერთხელ მოუწია დარწმუნება, როცა მისი დისშვილი ციმბირში ვადასახლეს. კომუნისტური ხელი-სუფლება მხატვარს შიმის ზარს სცემდა, როდესაც ისტრაუმეს პერსონალური

პენსიის გადახდა შეუწყვიტეს, მას კარგად ესმოდა, რომ მისი არსებობა სერიოზული საფრთხის ქვეშაა. მუხეუმის რიგითი თანამშრომლის ხელფასით ოჯახს შენახვა შეუძლებელი იყო, ხოლო საკუთრების კი მითუშეტეს. ამიტომ, 1952 წლის მაისში, სახლი გაყიდა, ახალ მუხატრონებთან ხელშეკრულებით, რომ სახი თანა და სამხარეული სიცოცხლეს ბოლომდე იულისა და აუგუსტას მიხმარებამ დარჩებოდა. სახლი ძალიან იაფად გაიყიდა - 25 000 მანეთად, რადგანაც მუდგულეს გუსტავ შვილტერის მეუღლემ გაუწია რეკომენდაცია. იგი თავდაუხოვებულ ცდილობდა სტრაუშეთა წყვილის დარწმუნებას, რომ ოჯახის მხარეული ბაგეცხობის სახლში შემოსახლება, მათ ცხოვრებას აუცილებლად დაამშვენებდა.²²⁶

აუგუსტას წაქეზებით, მხატვარი პერსონალური პენსიის აღდგენას ცდილობდა. ამას შედეგად არასასიამოვნო გარჩევები, გამოკვლევები მოჰყვა, რომელიც რამდენიმე წელიწადი გაგრძელდა. იული საქართველოში დავით ციციშვილსა და მიხეილ ტერ-მიქაელიანს წერილებს სწერდა. დ-ციციშვილი ამ დროისთვის საქართველოს სამხატვრო აკადემიის პროფესორი და გამოყენებითი ხელოვნების კათედრის გამგე იყო, ხოლო მ.ტერ-მიქაელიანი მუხეუმში მუშაობდა. მათ დიდი გულისშიერება გამოიჩინეს და გუწრფელად დაეხმარნენ მხატვარს. დამადასტურებლად იმისა, რომ ისტრაუშეს დიდი ღვაწლი აქვს გაწეული კავკასიის ხალხის გამოყენებითი ხელოვნების განვითარებისთვის, რომ შექმნილი მაღალ შეფასებას იმსახურებს, საქმისთვის აუცილებელ, ამგვარ საბუთებს ისინი იძიებდნენ და ლატვიამ აგზავნიდნენ.²²⁷ შედეგად, ისტრაუშემ სახელმწიფო მოხელეები დააჯერა, რომ მთელი ცხოვრება თავდაუხოვავად შრომობდა და საბჭოთა ხელისუფლების მამარი ლოიალური იყო. ასე მოხერხდა მხატვრისთვის რესპუბლიკური მნიშვნელობის პერსონალური პენსიის დაბრუნება.

იული სტრაუშე უკვე ვრძნობა, რომ წლების სიმძიმე, რომელმაც მის ასივან აღნაგობას დიდი ჯერ ვერ დაასვა, მის ჯანმრთელობას მანაც მოერია. ახალ-გაზრდობისა და შუა ხნის ასაკში დაწერილი, თამამად და ლამაზად გამოყვანილი ასივან ძლიერ განსხვავდებოდა ორმოციანი წლების მიწურულს, უსწორმასწოროდ დაშანდა სტროფებისაგან. ასევე ესკიზებზე წერილი ხაზების ზუსტად გამოყვანა სულ უფრო და უფრო უძნელდებოდა. მხატვარი მუხეუმის გამოყენების გაფორმებებზე მუშაობდა. მაგრამ ამ საქმიანობას თვითკმაყოფილების განცდა არ მოჰქონდა.

სპარსული ხალჩების ქსოვის ტექნიკა, რომელსაც იგი თავყანსსცემდა, ლატვიამ აღარ იყო ისე პოპულარული მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როგორც 20-30-იან

იული სტრაუშე. 1956წ.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, ს.პ. 66, გვ. 11.

წლებში, ამიტომ ფეიქართა ტექნიკური მეთოდების ჯგუფებიდან ნელ-ნელა იწყო ქრობა. ამაში უმთავრესი როლი სსრკ-ში შესვლამ ითამაშა, სადაც სპარსული ხალიჩების დამზადების ტრადიციებით, ამ მინსისთვის საჭირო მასალების სტაბილური ბაზითა და კვალიფიცირებული სპეციალისტების მაღალი რესურსები ბევრი რესპუბლიკა იყო. შემდგომ, საბჭოთა ლატვიაში სპარსულ ტექნიკაში შესრულებულ ხალიჩებზე მთხზონილება აღარ განიხილა. ლატვიის ტექსტილ ხელოვანთა წრეში იული სტრამეს გარდა აღარ იყო ენთუზიასტი, რომელიც სამართულ ხალხთა ხალიჩების ქსოვის ტექნიკას ბოპულარინაზაციას სისტემატორად გაუწევდა, რათაც მისთვის შეენარჩუნებინა ადგილი ხელოვანთა პროფესიულ წრეში გამოყენებითი ხელოვნების სკოლამ ძირითადი ყურადღება ლატვიურ ხალხურ ხელოვნებაზე გადაიტანა, ხოლო სპარსულ ტექნიკაზე მოწაფეებს შეტყვილად თეორიული, არა პრაქტიკული ცოდნა ეძლეოდათ. 20-21 საუკუნის მეორე ნახევარშიც, ცხოვრების რიტმის სისწრაფემ და სამრეწველო წარმოების დამოკიდებულებამ დაასუსტა ლატვიელ ფეიქართა მხატვრული ნაკეთობების რუდუნებითა და გულისგამაწვრილებელად დამზადების მისწრაფება. გარშემო ყველაფერი ძალიან ბევრი იყო, შზა მასალის უამრავის შესაძლებლობამ და ასევე გამოსახვითი ხერხების მრავალფეროვნებამ იჭარბა.²²⁸

ისტრაუმემ სპარსული ტექნიკის მიმართ ლატვიური გამოყენებითი ხელოვნების ინტერესის ქრობა შენიშნა. იგი, ჯერ კიდევ, ხან ფანქარს ხანაც ფუნჯს მომარჯვებდა, რომ კიდევ ერთხელ დაწმუნებულყო თავის შესაძლებლობებში, მაგრამ ეს უფრო მეტად თვითკმაყოფილების მიზნით ხდებოდა, რათა თავისი მხატვრობისაგან სრულ ინოლორებაში არ ევრძნო თავი. შემდეგ მან შაბლონების ჭრა დაიწყო, რომელთა მიხედვითაც შეიძლებოდა ლატვიური ორნამენტით მორთული სარტყლების დამზადება იყო შესაძლებელი. ამ ხელობას, ნამდვილად, მხოლოდ პრაქტიკული დანიშნულება ჰქონდა - ხალხური მხატვრობის მოტივების შეტანა სახლის დეკორატიული მორთულობის მხატვრულ გაფორმებაში, მღებავების აჩემებული ვარდების ნაცვლად კედლების ხალხური ორნამენტით მორთვა. მხატვარმა ლატვიის ისტორიის მუზეუმის პატარა ოთახში საფეიქრო სახელოსნოს მაკეტი შექმნა, სადაც დაინტერესებულთ შეეძლოთ გავგოთ, როგორ იქმნებოდა სპარსული ნიხები. იულის სტრაუმეს მოგონებები ასევე მოსმინა რიფის ისტორიისა და ვემთმშენებლობის მუზეუმის თანამშრომელმა ლივია ბლუმფელდემ: "[...] მესხიერებაში შემომენახა შესვედრები ჭაღარა მამაკაცთან 1950 წლის მეორე ნახევარში, როცა ჩვენ რიფის ისტორიისა და ვემთმშენებლობის მუზეუმის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მივიღეთ ლატვიის ისტორიის მუზეუმის ღონისძიებაში. შესაძლებელია, ეს რაიმე სემინარი ან ეთნოგრაფიული

განყოფილების სამუშაოს და ტექსტილის შემსახველებთან გაცნობა ფორმული მკაცრების შემდეგ შეგვიყვანეს პატარა თიხაში, სადაც მსატყვარი ოფიცერი სტრანუშე გვიყვებოდა ქსოვის ტექნიკის მრავალფეროვნებაზე. ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება სპარსული ტექნიკისა და ფიქრების შესახებ მონათხრობმა დაამტკიცა. თიხაში იდგა პატარა დაზვა და მასზე დაწყებულ ნაკეთობაზე მუშაობდა, რომელსაც მსატყვარი ამ ნაქები ხალიჩების შექმნის პროცესის დემონსტრირებისათვის იყენებდა.

ა. სტრანუშეს ნიჭი, ცოდნა, საინტერესოდ მოყოლის უნარი იმდენად ადამიანებს. გაიძულებდა, ლატვიელ და სხვა ხალხთა გამოყენებით ხელოვნებაზე, განსაკუთრებით მის ინტერესს ზიარებოდი, თუ გავიხსენებთ ამ ისტორიულ კონტექსტს, რომელიც საბჭოური ოკუპაციის რეჟიმის დასუსტებასთან არის დაკავშირებული, 50-იანი წლების მეორე ნახევარში.²²¹

ხელოვნებათმცოდნე იანის პოიატის წაქეზებით, იული სტრანუშემ თავისი ნამუშევრების გამოცემისათვის მომზადების შესაძლებლობის შეფასება დაიწყო. მაგრამ ამ ჩანაფიქრს შესრულება არ ეწერა. ამის შესახებ მოგვითხრობს 1959 წელს, ლატვიის სახელმწიფო გამოცემლობის დირექტორის წერილი ლატვიის სსრ-ს მსატყვართა კავშირის თავმჯდომარის, ლეო სვეშპის მიმართ: "ლატვიის სახელმწიფო გამომცემლობამ განიხილა მსატყვარ ისტრანუშეს ხალიჩების ფერადი ესკიზების გამოცემის საკითხი. გაცნობებით, რომ ზემოთ მოხსენიებული ნაშრომების გამოცემა ამჟამად შესაძლებელი არ არის.[...] ჩვენის აზრით, ისტრანუშეს ნამუშევრები შესაძლებელია გამოიცეს მონოგრაფიის ხანით, მაგრამ გამომცემლობის რეალური შესაძლებლობების გათვალისწინებით. ეს საკითხი დადებითად შეიძლება გადაწყდეს მხოლოდ შორეულ მომავალში შესაძლებელია, ლსსრ-ს [ლატვიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის] გამოყენებით ხელოვნების შესახებ ტომეულის გამოცემის შემთხვევაში მისი ზოგიერთი ნამუშევარი იყოს შეტანილი."²²⁰

უარმა ხელოვანი დახანაღვლიანა, მაგრამ სახლში დაგროვილი ნამუშევრების დათვალიერებისა და კოლექციების წაქეზებების მოსმენის შემდეგ, 1959 წელს, ა. სტრანუშემ გადაწყვიტა, პირველი პერსონალური გამოფენა მოეწყო. ეს იყო 55 განვლილი წლის შეჯამება, რომელთაგანაც 55 ხელოვნებას უძღვნა. გამოფენამ დამთვალიერებლებს სურვილი აღუძრა ყოფით ყოველდღიურობაში ლაპაზი ორნამენტებისათვის ადგილი დამკვიდრებინათ და ისტრანუშეს ნამუშევართა

იული სტრანუშე, 1964წ.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, სპ. 66, გვ. 20.

აღბოში გამოცემულიყო. ამ იდეამ ბევრი ცნობილი კულტურის მუშაკთა მხარდაჭერა ჰპოვა. მათ შორის ბოქტი იმანტ ზიედონისიც იყო, რომელმაც გამომხატურების წიგნში ასეთი ჩანაწერი დატოვა:

“ლატვიელთა ლამაზი ორნამენტები არ შეიძლება მხოლოდ მუზეუმში ინახებოდეს! ჯერ ძალიან ცოტაა ნამდვილი ხალხური ორნამენტი ჩვენს არქიტექტურაში, ოთახების გაფორმებაში, ავეჯის მონატულობაში და ა. შ.

გთხოვთ და მოვითხოვთ, ჩვენი რესპუბლიკის ხელოვნების ორგანიზაციებმა და სსს-მ (სახალხო სამეურნეო საბჭო), ხელოვნება მუზეუმის ვარეთ გაიტანოს. სანახაობა ხალხს უნდა ემსახურებოდეს. ყველათვის ცნობილი ჭეშმარიტებაა. ნუ დავიფიქვებთ მას.

P. S. შეგვიძლია, მხატვარ ი. სტრაუშეს ნამუშევრების აღბოძის ხელვის იმედი ვიქონიოთ?

1959წ. 12 მაისი, იმანტ ზიედონისი.“²³¹

სამწუხაროდ, კარგი რჩევები ყოველთვის ვერ ჰპოვებენ რეალურ მხარდაჭერას. ოული სტრაუშე თავისი ნამუშევრების აღბოძის გამოცემას აღარ იმედოვნებდა. მხატვარი პერსონალური გამოფენის შთაბეჭდილების ქვეშ იმყოფებოდა და არც კი ელოდა, რომ ცხოვრება ყველაზე დიდ განსაცდელს უმზადებდა. პერსონალური გამოფენის შემდეგ, ძალიან მალე აუგუსტა ტვინში სისხლის ჩაქცევის შედეგად იმავე წლის ზაფხულის დასაწყისში, სიცოცხლეს გამოეხალმა. ი. სტრაუშე მარტო დარჩა. მხატვრის ასლო ნათესავებმა, საბჭოთა კავშირსა და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში ისტორიული პოლიტიკური ცვლილებების შედეგებმა გაანადგურა. დის შვილი იუკაბი უცხოეთში გადაინფერა, დის ქალიშვილი ანა ციმბირში გაასახლეს. ძმის ქალიშვილი მაილა ელგავაში ცხოვროდა, ზოგჯერ ოული მისგან წერილებს ღებულობდა. მაილა, ბიძის მეუღლის დასაფლავებაზე ჩამოვიდა მხოლოდ. იგი თვითონაც დაბერებულად და დაავადებულად ვრძნობდა თავს, ამიტომ სწევებისგან ელოდა დახმარებას.

აუგუსტა - მხატვრის ერთადერთი, ყველაზე ახლობელი ადამიანი იყო... ოსტატი მას ქალურ კაპრიზებს, ხასიათის უმიზეზო ცვლილებებსა და დასახლისობის უცოდინრობას პატიობდა. ი. სტრაუშეს ახსოვდა, თუ როგორ უჭერდა მხარს აუგუსტა ვასაჭირის უამს და არ მიატოვა კრიტიკულ სიტუაციაში. მან უარი სთქვა პარანული ცხოვრების ფუფუნებაზე და ოულისთან კავკასიაში ვარსკა გამგზავრება. ელევანტურმა, როგორც ბორცელანის ფიგურა, სიფრიფანა ქალმა, რომელმაც ოული შორეულ პარიზში დაიბყრო, ახლა მიატოვა იგი, რათა

აღარასოდეს დაბრუნდეს. თელის შეუღლე უყვარდა, უფრთხილდებოდა, ზრუნავდა მასზე და მისგანაც საპასუხო სიყვარულს ღებულობდა. ახლა, შნატვარი სულ მარტო დარჩა. არც მას ჰყავდა ვინმე საზრუნავი და არც თვითონ სქინრდებოდა ვინმეს ნათესავებო, ა სტრაუმესთან იშვიათად სტუმრობდნენ. ანას რომელიმე ქალიშვილის პროვინციალურ ქალაქში საცხოვრებლად გადასვლის შესაძლებლობის განხილვის შედეგად შნატვარი მიხვდა, რომ რთვის დატოვება არ სურდა. სახლში თუ მარტო კი აღარ ცხოვრობდა, მაგრამ იმ ოჯახისგან, რომელიც მისი საკუთრების ახალ მებატრონედ იქცა, დახმარების იმედი ვერ ექნებოდა. ჯერ კიდევ აუგუსტას სიცოცხლეში, ძველსა და ახალ მესაკუთრეთა შორის გარკვეულწილად ახატანი თანაარსებობა სუფევდა. ერთადერთი ადამიანი მეუპაარეში, რომელითანაც შნატვარს ხშირად ცხოვრებაზე საუბარი უნაროდა, ისტრაუმესთან სტუმრობდა და ესმარებოდა კიდევ. გვერდით სახლში მცხოვრები, მესობელი მიღდა სტეპინა იყო. "ნამდვილად მხოლოდ მასზე შეეძლო დაყრდნობოდა." დაასკვნა თელიმ აუგუსტას დასაუღავეების შემდეგ. გადაწყვეტილება, იმავე დღის საღამოს მესობელს ამცნო, როცა მან სახლის ზღურბლზე მარტო ჩამომჯდარი მოხუცი მამაკაცი დაინახა და ჰკითხა, ამირებდა თუ არა ბატონი სტრაუმე სახლში შესვლას. თელი სასოწარკვეთილობაში იმყოფებოდა და მესობელს მოკლედ უპასუნა: "თუ თქვენ ჩემზე არ იზრუნებთ, ტყეში წავალ და თავს ჩამოვიხრჩობ."²³² მ. სტეპინამაც სულ ცოტა ხნის წინ დაკარგა შეუღლე, ამიტომ მოხუცი ადამიანის სულის ტკივილი კარგად ესმოდა და რაღა თქმა უნდა, ბატონ შნატვარს მასზე ზრუნვას შეჰპირდა. ცოლის სიკვდილის შემდეგ თელიმ იგრძნო რომ სახლის მებატრონეებისთვის არასასურველად იქცა. სახლში ახალი მესაკუთრის კანონების შემოტანის პროცესი დაიწყო, მაგრამ იგი ყოველთვის სტრაუმეს სასიკეთოდ მთავრდებოდა – ბედისწერამ ასე დააწესა, რომ მოხუცი მამაკაცის სახლიდან გავდება ან მისი საცხოვრებელი ფართობის შემცირება არ შეიძლება.

ცხოვრების ყველაზე ნათელ წუთები იყო, როცა თავისი საზრუნავისა და ჩანაფიქრის გზიარება მიღდა სტეპინასთვის შეეძლო. მესობელი ზოგჯერ, მსახიობი ემილია ბერნინასთან და მის დასთან ერთად სტუმრობდა შნატვარს. სამევე ქალბატონი თავის დაბადების დღეს ტრადიციულად, ბატონ სტრაუმესთან აღნიშნავდნენ. ასეთ წუთებში მის მესიურებაში ახლდებოდა მოგონებები არაჩვეულებრივ პარიზზე, კავკასიის მთებზე, ახალგაზრდობასა და ხელთახლებზე. ოსტატის ნებისმიერი სტუმარი ახარებდა. დაინტერესებულებს, კავკასიის ხალხთა ხელთახლებასა და სმარსული ქსოვის ტექნიკაზე დიდი სიამოვნებით უყვებოდა.

თელი სტრაუმეს ნიჭიერება, ლატვიის პირველი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის დროს გამობრწყინდა.

სიბერე და ავადმყოფობა მას წყნარი მეუბარკიდან რიგის ცენტრში გამზავრების იმედს ართმევდა, რათა კოლეგებისთვის თაფი შექსენებინა. მოსუცეულ მხატვრს ძალიან კარგი მენსიერება ჰქონდა, ძველ დროზე მონათხრობები საზრიანი და გაზრებული იყო. ემილია ბერზნა ისტრაუმეს მოგონებებს დაწერაზე აქსეზდა, რათა მხატვარს თავისი ცხოვრების შესახებ წარმოდგენა შთამომავლობისთვის დაეტოვებინა. ი. სტრაუმემ ეს რჩევა შეურაცხოფად მიიღო, რისთვისაა საჭირო მოგონებების ქაღალდზე ჩაწერა და მათი ამით დასახინრება. გაცდლებით უფრო სასამოგონოა ახლობლებისგან წერილების მიღება. უმეტესწილად იულის თბოლისელი მეგობრები წერდნენ.²³³ ასევე, მოულოდნელი სიურპრიზი გახდა კარლის ეგლეს წერილი:

„პატივცემულო მხატვართ და ჩემო თანამემამულევ!

რაინისის სახელობის მუზეუმის დირექტორთან, გკაღბინთან თანამშრომლობით, დრუვინაში, ყოფილი სკოლის შენობაში, ლიტერატურული მუზეუმის დაარსება შევძელით. მუზეუმში დაგვემილია დრუვინელსა და ახლო მეზობელ მხატვრებზე, მწერლებსა და კულტურის მუშაკებზე მასალების დამუშავება: იანის პორუკის, ძმების იანის და იულის სტრაუმეების, ძმების კარლის და რუდოლფ ეგლევების, იანის მუცინისა და სხვების შესახებ.

ბირადად მე, მდიდარი ექსპოზიცია უკვე მოვიხიე და ჩამოვიტანე, მაგრამ იგი კიდევ საჭიროებს შევსებას. განსაკუთრებით თქვენსა და თქვენს ძმაზე.

ამიტომ, ვთხოვთ, თუ თქვენ ასეთი საჭიროებისთვის რაიმე მოგეძებნებათ, ჩააბარეთ რაინისის მუზეუმის თანამშრომელს თიარ ზანერს, რომელიც ჩვენს დაფალებით ყველაფერს გამოვართმევთ. მუზეუმი საზოგადოებრივ საწყისებზე დაარსდა და იარსებებს.

გულწრფელი პატივისცემით, გულითადი მოკითხვით და საუკეთესო სურვილებით ახალი წლის უამს!

კარლის ეგლე. რიგა, 1965 წელი, 24 დეკემბერი.“²³⁴

ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სირთულეების გამო იულიმ მუზეუმის გახსნაში მონაწილეობის მიღება ვერ შესძლო. 1966 წლის 10 ივლისის ამ მნიშვნელოვანი მოვლენის შესახებ პრესის გამოცემებიდან შეიტყო. იგი მიხვდა, რომ მას და მის ძმას დრუვინაში კეთილი სიტყვით მოიგონებდნენ. რამდენიმე წლის შემდეგ ექსპოზიცია შეცვალეს, რათა მისთვის მეტი ინფორმატიულობა შეეძინათ. ამიტომ, რაინისის სახელობის ლიტერატურისა და ხელოვნების ისტორიის თანამშრომელმა ლივია ვოლკოვამ, იული სტრაუმესთან სტუმრობა

გადაწყვიტა. ყოფილ დრუვიენელთან საუბრის შესახებ ლ. ვილიკოვა ფიქნებს: "[...] შეხვედრა, ქალბატონი სტეპინას შუამავლობით იქნა ორგანიზებული მაგრამ მისგან მხატვართან სტუმრობის ნებართვის მიღება არ იყო ადვილი. იგი იმ დროს - 1970 წ. 90 წელს გადაცილებული იყო, თანაც ლოვინად ჩაურღნილი. [...] მხატვართან ოთახში შესვლისთანავე ისეთი შთაბეჭდილება დაძეფულა, რომ მოხუცმა ბატონმა წრფელი დაინტერესებით მიმიღო და სულიერად არ არის ისეთი ჭირვეული, როგორ შთაბეჭდილებასაც ტელეფონზე საუბრისას დროს ტოვებდა. იგრძნობოდა, რომ დრუვიენას ხსენება და ჩვენი სურვილი პატივი მივაგოთ კულტურის მსახურთ, მას სიამოვნებას ანიჭებდა. [...] იმ ყველაფერზე, ვაკეთებული შესავლის შემდეგ, მხატვრის მიერ მუზეუმისთვის გადაჩრეული ექსპონატების შესახებ დასასმელ კონკრეტულ შეკითხვებზე გადავედი. პირველი იყო მისი ლოვინის საზურგის კიდზე გადაკიდებული საუცხოო ნოხი. მის შესახებ თელი სტრაუშე ვატაკებთა და დაუფარავი საიმპაით მიყვებოდა. თან დასძინა, რომ ნოხი მეუღლეს საჩუქრად მოუქოვა. მერე თავისკენ ახლოს მიიწიდა, რათა მოკლედ მოეთხრო, თუ რა კოსმიური ლეგენდა იყო ჩადებული ამ ხალიჩის მოხატულობაში. [...] მაშინ პირველად ვაეაზრე, რაშეღა მნიშვნელობას ანიჭებს ავტორი თითოეულ ნაკეთობას, ყოველ უწვრილეს დეტალს. შინაარსს მოკლე განმარტება რაინისის სახელობის ლიტერატურისა და მხატვრობის მუზეუმში ინახება. [...] მეორედ სტუმრობისას, კედლის მოსართავი პატარა ხალიჩა დამახვედრა. ამ ნაკეთობაში მხატვარმა ბუნების ფორმების უზარმაზარი მნიშვნელოვნება გამოხატა. მას თავის შემოქმედებაში კარგად აქვს ვაზრებულა, რომ ბუნების სრულყოფილება ყველაფრის მოძებნის შესაძლებლობას იძლევა, თუ დაუზარლად და ყურადღებით შევისწავლით. მხატვარი ასევე ბუნების ობიექტებიდან ვაკეთებული ნამუშევრების დასტა ვადმოძცა. შემდეგ ვამოძცდელი შეკითხვა - რა არის ეს? ვერ ვამოვიცანი, რომ კარტოფილის ყვავილი ყოფილა და იძლეებული ვავნდი, ნახატის ავტორის დაეთანხმებოდი, რომ იგი არაფრით ჩამოუვარდებოდა ორქიდის ყვავილს. მოგვიანებით, როდესაც ექსპონატის ვაშადებდი, სწორედ ეს ორი ნახატი დავიდე გვერდივევრდ, დამთვალეიერებლებსაც ავტორისეული შეგრძნება დაუფლებოდათ..."²³⁵

დრუვიენას მდელიობის და წიწვნარი ტყეების იდუმალებით მოცულობა სიღამაზე იულის სულში წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა. მას ბუნების მრავალფეროვნების დანახვის შესაშური უნარი ჰქონდა, პარიზის პარკებში, კავკასის მთებში და სვგაგან. დანახულისა თუ აღქმულის მშვენიერებისა და ბოეტურობის საკუთარ ნამუშევრებში ასე ზუსტად ვადმოძცმა მხოლოდ მას შეეძლო. თელი ხშირად იგონებდა მშობლიურ მხარეს. იქ შექმნილმა ვანცდებმა, ვამოცდებებმა

და ბავშვობის ბირველმა შთაბეჭდილებებმა სიბერეში კიდევ მეტი სიმძაფრე შეიძინეს. ამიტომაც ნათესავეებისგან წერილების მიღება უზარმაზარი სიხარულის განცდას ანიჭებდა:

“13.07.70წ.

ჩემო საყვარელო იული!

ვილოცავ აღდგომის დღესასწაულებს! სჯობს გვიან, ვიდრე არასდროს! ჩენი შეხვედრიდან ხუთი წელიწადია გასული. ამ ხუთმა წელმა ხუთი დღესავით ჩაიქროლა. უწინ მოვიყვებით, რომ ინგუნა ჩემგან მარამ და პეტერმა წაიყვანეს. მან სამი წელიწადი ალუკსნეში დაჰყო. ახლა უკვე ორი წელია ჩემთან ცხოვრობს. აბაკანის მუსიკალური სკოლის მეორე კურსი ძალიან მაღალი ნიშნებით დახურა. ჩემთან, ჩერნოგორსკში ჩამოსასვლელად, ყოველ დღე 20 კილო-ის (კილომეტრი) მგ ზაფრობა უწევს, რადგანაც აბაკანში ბინის ინსტრუმენტით მოძებნა შეუძლებელია. [-] ჩვენთან დიდი წყალდიდობა მოხდა, ენისეი ნაპირებიდან გადმოვიდა როგორც ზღვა, წილო სახლები, ადამიანები... [-]

გულითადი მოკითხვით, ანა.

ქალბატონ სტეპინას აკოცეთ.“²³⁶

მიუხედავად ყველაფრისა, მხატვარს ზოგჯერ პესიმიზმი იპყრობდა. მიღია ბერზინა მის დამშვიდებას ამაოდ ცდილობდა. არწმუნებდა, რომ წლებს შემდეგ სხვაგვარად, უფრო მაღლა შეაფასებენ ისტრაუმეს ღვაწლს. მხატვარი მრავალჯერ იყო დაჯილოებული,²³⁷ მაგრამ არაგინ იცის რამდენად სასიხარულო იყო მისთვის ეს ჯილდოები.

მოსუცბულ მამაკაცს მემუარების დაწერა არ სურდა და სიცოცხლისაგან სიკეთეს აღარ ელოდა. 1970 წლის 1 ნოემბერს, შემოდგომის ცივ ღამეს, მან ჩუმად დატოვა სამყარო.

შეჯამება

ოული, 1-ტრაუმემ, ისევე როგორც ანსის ცირულისმა და ოული მადენიკეს საფუძველი ჩაუყარეს ლატვიის პროფესიონალურ ტექსტილხელოვნებას, მის განვითარებას შემდგომშიც თვალყურს ადევნებდა. ისტრაუმეს, აღმოსავლური ტექსტილის ტექნიკის, ორნამენტისა და კომპოზიციის მრავალფეროვნების ცოდნა ხელოვნების ამ დარგის ფართო შესაძლებლობები გადაუშალა. მხატვრის კავებას მოღვაწეობამ და იქ მიღებული გამოცდილების გამოყენებამ ლატვიაში ვერპასთან პარალელის გავლების შესაძლებლობა მოგვცა, როდესაც 20-იანი წლების დასაწყისში, ევზოტიკური ქვეყნების (ეგვიპტე, აფრიკა) და აღმოსავლეთის ხალხების კულტურის მიმართ გაიზარდა ინტერესი.

ისტრაუმემ, ლატვიის პროფესიონალური გამოყენებითი ხელოვნება არატრადიციული მონატულობის ელემენტებთა და ქსოვის ტექნიკური ხერხები სპარსული ტექნიკის შეტანით გაამდიდრა. მისმა სამუშაომ დაამტკიცა, რომ ორნამენტს მხატვრის შემოქმედებითი ძალის გავლენის ქვეშ შეუძლია მოექცეს. ამადენიკეს ექსპრესიული და კუთხური ორნამენტების გვერდით აცირულისის ხალიჩებს მონატულობამ გამოანათა. მათ საგანძურს შემოუერთდა ისტრაუმეს ხალიჩებს ფერების პარმონია და ხაზების დახვეწილობა. მისი ხალიჩები, ხავერდოვანი ბრწყინვალეობით აციმციმდნენ.

ლატვიის თავისუფალი სახელმწიფოს ხელოვნების ცხოვრებაში ისტრაუმემ შესვლის მერე, საზოგადოების გემოვნების ჩამოყალიბებასა და ხელოვნების აღქმაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა.

სამწუხაროდ, ისტრაუმეს მიერ დაწყებულ და განვითარებულ ჯზას გავრძელება არ მოჰყოლია. 20-30-იანი წლებისთვის დამახასიათებელი განვითარების ტემპმა ნელ-ნელა დაიწყო კლება და მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ სრულიად ჩაქრა. ჩვენი დროის ლატვიის სამხატვრო აკადემიის ტექსტილის ხელოვნების ფაკულტეტის სტუდენტებს სპარსული ტექნიკით ქსოვის ხერხების შესახებ ინფორმაცია ეძლევათ. მაგრამ სამწუხაროდ ეს არ იწვევს დიდ ინტერესს მხატვართა და ფეიქართა წრეში ასევე. რატატები ვერ ბედავენ ამ რთული ტექნიკის თვითშესწავლის ჯთ გამოყენებას. ისინი ყურადღებას უთმობენ შერეული, გამარტივებული სპარსული ტექნიკით ქსოვას.

მხატვრის მიერ დატოვებული საგანძურებიდან კარგად შემონახვა ის ნაწილი, რომელიც სახელმწიფოს საკუთრებაში შევიდა. თბილისში, საქართველოს გამოყენებით და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში, ჩვენ დრომდე შემონახულია ისტრაუმეს მიერ შექმნილი ტექსტილის კომპოზიციები საქართველოდან, ყარაბახიდან, დაღესტნიდან და სხვა იმდროინდელი სამეფო რუსეთის რეგიონებიდან, ქალაქებიდან, სოფლებიდან გადმოღებული. ისტრაუმეს მიერ შესრულებულ ენშაიდნის მონასტრის ძველი ხელნაწერების, ყურანის, სახარებისა და ასევე სხვა საკულტო ნაგებობების მორთულობის კოპიებს დამთავარიელებელი განცვიფრებაში მოხყავთ. ფოტოებზე (მათი რაოდენობა ასამდე ფოტოს ითვლის), მან კავკასიის ხალხების შინამრეწველობის სახელოსნოები, საკულტო ნაგებობები, არქეოლოგიური გათხრები, ექსპედიციები და ყოფილი ხედეები უკვდავჰყო. თბილისში, საქართველოს გამოყენებით და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში, იულის სტრაუმეს 443 ნამუშევარია შემონახული. მათ რიცხვშია ასევე, კავკასიის ხალხების ეთნოგრაფიის მოტივებზე შექმნილი კომპოზიციებიც. 1999 წელს თბილისში ლატვიელთა საზოგადოება "Ave sol!"-ის²³⁸ მიერ ორგანიზებულ ისტრაუმეს დაბადებიდან 125 წლისადმი მიძღვნილ საიუბილეო გამოფენაზე 95 ნამუშევრისა და ორი ფოტოკოლექციისგან შექმნილი ალბომის ხილვა განდა შესაძლებელი.

ლატვიაში ძირითადად ისტრაუმეს ის ნამუშევრებია შემორჩენილი, რომელიც მუზეუმში, ლატვიის სახელმწიფო არქივსა და მისი მეშვედრის ბეატრისე კარკლინას საკუთრებაში მოხვდა.

თვითონ მხატვარმა, სპარსული ტექნიკის გამოყენებით ათი ხალიჩა შექმნა. მისი ჩანახატების მიხედვით მოიქსოვა დაახლოებით 50 ხალიჩა. ოსტატის ესკიზების მიხედვით შექმნილი ტექსტილი უფრო მეტია, თუ ამას მივათვლით ფეიქართა პროფესიონალურ ნაკეთობებს და შინამრეწველების შემოქმედებას: - ხალიჩებს, ჩხირებით და ყაისნალით ნაქსოვებს, მაშინ, მისი ნამუშევრების რაოდენობა ასს სცილდება.

ისტრაუმეს ტექსტილის ესკიზები და სპარსული ტექნიკით შესრულებული ხალიჩები შემონახულია მუზეუმის ფონდში, როგორც ლატვიის ტექსტილხელოვნების ისტორიაში საინტერესო აღმოჩენების მტკიცებულება.

შენიშვნები და გამოხმაურებები

- ¹ ლატვიის ისტორიის სახელმწიფო არქივი (შემდეგში-ლისა), საქ. 2479. ფურ. № გვ. ჩანაწერი ნომ. 100. ტირზა-ველენას ევანგელურ ლუტერანული სამრევლოს საეკლესიო წიგნი. მოგვიანებით, ზოგიერთ საბუთში ისტორიულ დაბადების თარიღად ჩაწერილია 1 ან 2 ივლისი (ახალი სტილით). ვაჟის ნათლობას მისი ახლო ნათესაელები კრისტინა ზომერი, პაკალნი, ძელკალნი, ესწრებოდნენ. სახლს სახელწოდება, დრუვეინის რაიონს და ტირზა-ველენას სამრევლოს საბუთებში სხვადასხვანაირად წერია - "კემე", "კემი" მაგრამ მე-20 საუკ. მე-2 ნახევარის პუბლიკაციაში, "კემი" დრუვეინაში რამდენიმე სახლასეთი სახელწოდებით, დღესაც არსებობა. 1931 წ. 27 ივლისს სახლი, რომელიც ისტორიულ დაბადდა, დაიწვა. მაგრამ მის საძირკველზე ახლად აშენებულ შერობს ძველი სახელი შეუნარჩუნდა.
- ² იანს სტრაუმე, 1861 წ. 16 სექტემბერს (ძველი სტილით) დაიბადა, კრისტინე ემა - 1867 წ. 1 თებერვალს (ძველი სტილით), ელიზა აუგუსტა ანა - 1872 წ. 1 აგვისტოს (ძველი სტილით). 1900 წლის შემდეგ, ელიზას სახელი ტირზა-ველენას ევ. ლუტერ. სამრევლოს საბუთებში, ჩაწერილია-ელიზა, ხოლო ემა, მეორე სახელით - კრისტინეთა შთითებული.
- ³ ლისა, ფ. 883, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ. 2 გ.მ.; 1879 წელი, 14 დეკემბერი (ძ. სტი) კარლს სტრაუმემ რაიონის სასამართლოში თავის მონახვერის ბიჭს ანდრისს უზარდა რომელმაც სტრაუმეს ქალიშვილს ხელი ჰკრა და ღუმელს შეაფეთქა. გოგონას ძალიან შეშინებია და თავზე კოპიც ჰქონია. როგორც სასამართლოს საბუთებშია ჩაწერილი "ვაშლის ზომის." რა თქმა უნდა, ანდრისმა დანაშაული არ აღიარა, მაგრამ მის დაუნდობელი საქციელის ფაქტი უდათ იყო და ამ შემთხვევს შერე ბიჭს კემში ცხოვრება აეკრძალა.
- ⁴ იეკაბ პორუკი (1895-1963) - ნაციონალური თემის დირექტორი, კომპოზიტორი, მუსიკალური კრიტიკოსი და მასწავლებელი. პეტერბურგში, სამშენებლო ფაკულტეტზე სწავლობდა, მოგვიანებით ფილოსოფიით დაინტერესდა. 1921 წელს ლატვიის კონსერვატორიაში, ე. ვიტოლის კლასში მოეწყო. კომპოზიტორთა საზოგადოების თავმჯდომარის მოადგილე იყო. მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ გერმანიაში, თავის მეუღლე ანასთან და ბავშვთან (ანდრის) ერთად ემიგრაციაში წავიდა. 1949 წ. აშშ-ში გაემგზავრნენ, სადაც ფაბრიკაში მუშაობდა. 1963 წელს აშშ-ში წიგნი "სტუმრიანობა" დაწერა, რომელიც, შეეცაში გამოიცა, გამოქვეყნების "დაუგავას" მიერ. იეკაბ პორუკის მეუღლე ქალ. ანა პორუკა და ანდრის პორუკი გარდაიცვალა, ხოლო რძალი დაგა პორუკა, შვილებით კურტი და ანკელა და დღესაც აშშ-ში ცხოვრობს. კურტი დაქორწინდა და მას ორი შვილი ჰყავს.

- ⁵ იპორუკი. ნაშრომები - რთვა: "ალი," 1971წ. ტომი 1, - გვ. 26.
- ⁶ ლისა, ფ. 883, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ. 210, 211.
- ⁷ 1882 წ. 14 მაისს, სასამართლო პროცესი შესდგა. რაიონის სასამართლოს გადაწყვეტილება კსტრაუმესთვის, სასიკეთოდ არ გადაწყდა, 14 დღის განმავლობაში მას პორუკისთვის, სახლის ყიდვის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით გამართმული ფული უნდა დაებრუნა. ბარონ ვოლფის შეთავაზება, კონფლიქტისა და ხელშეკრულების ნაშლის მიზეზად იქცა კ. პორუკის საბუთებზე, ხელის მოწერის შემთხვევაში ბარონს შესაძლებლობა მიეცემოდა ლიელტრუმის მიწის ნაწილს დაბატონებოდა.
- ⁸ იოჰან ალფრედ ნიკოლაი პორტი (?-1895), 1854 წელს, ტირზაში მღვდლად მსახური დაიწყო. შინაშე, მრევლში მღვდლად მისი მამა იოჰან პორტი მსახურობდა. ბარონ ფონ ვოლფი ტირზის მრევლში, პერმინდერის მოვალეობას ასრულებდა. იგი, იანის სტრაუმეს წერილს ადრესატისთვის გადაცემის ფაქტს, შეესწრო. რომელიც, მღვდელმა წაიკითხა და ბარონს გადასცა.
- ⁹ ლისა, ფ. 883, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ.გ.მ., 119.
- ¹⁰ იქვე.
- ¹¹ გაიდელოტი (იანის სტრაუმე) წერილი ტირზიდან // ხმა - 1880წელი -22 ოქტომბერი.
- ¹² ლატვიის უნივერსიტეტის ლიტერატურის, ფოლკლორისა და ხელოვნების ინსტიტუტის, ლატვიის ფოლკლორის არქივის მასალა-ტეიკის, დრუვიენისა და სხვა რაიონებიდან.
- ¹³ თარიღი, მწერლის იანის პორუკის, თელი სტრაუმეს და მისი დის ელიზას დაბადების დღის თარიღებთან შედარებითაა დადგენილი. იანის პორუკის სკოლის წლებს შესახებ ცნობები, ბევრ ბიოგრაფიულ მასალაშია გაშუქებული.
- ¹⁴ იანის კალნინში (1859-1924) დრუვიენის რაიონის სკოლის მასწავლებელი, დრუვიენის შერეული გუნდის ხელმძღვანელი. ერთერთი პირველთაგანი, რომელმაც იანის პორუკის ბიოგრაფია დაწერა.
- ¹⁵ იანის პორუკი, თელის სტრაუმესთვის უკვე სწავლის ერთად დაწყებამდე, მაგალითს წარმოადგენდა. თელის დედა და მამა კარგად იცნობდნენ იანისის შშობლებს, იეკაბს და ილზეს. (ქალიშვილობაში კრასტინა).
- ¹⁶ ლატვიის სახელმწიფო არქივი (მომდევნო ტექსტში-ლისა), ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 34, 2ა, ფურ. 3. 1925 წლის, 16 აპრილითაა დათარიღებული. ასტრაუმეს მოვონებები იპორუკის შესახებ. მოგონებებში მოხსენიებული ბარონი, პენთა საგვარეულოს წარმომადგენელია.
- ¹⁷ 1890 წ - დან 1892 წ-მდე, თელის სტრაუმე ტირზას სამრევლო სკოლაში სწავლობდა.
- ¹⁸ იანის სტრაუმე (ფსევდონიმო-გაიდელოტი, 1861-1929) - კომპოზიტორი, მწერალი. 1881-1887 წლებში ი. სტრაუმე რთვაში მოღვაწეობს. მუშაობს ეურნალისტად: "ბალტიის მაცნე," "სამკაული," "სტუმარი," "ხმები." 1887-1888 წლებში, "დღის გვერდში," თეატრის სპექტაკლზე რეცენზიას სწერს. 1888-1915 წლებში ელგავაში ცხოვრობს. განეთ "მამულის" მუსიკალური განყოფილებების რეცენზენტია. შესაძლებელია, რომ იანის სტრაუმემ, თელი სტრაუმეს გაცნობას რაიონისთან ხელი შეუწყო, ჯერ კიდევ მამის იანის პლიეკმანთან, რომელიც ვილნის რაიონის სასამართლოში მუშაობდა. 1891 წელს, ელგავაში გადავიდა,

სადაც ადვოკატ ა. სტერსტეს თანაშემწე იყო. ამასთან ერთად, ელგავის ურბელ "სამართალში" საგარეო განყოფილებას ხელმძღვანელობდა. მოგვიანებით, შტიგლიცის სკოლის აღსაზრდელია, თელი ვინეტებს "დღის გვერდში" ხატავდა და როგორც საზოგადოება "ჯუჯის" წევრი, შტიგლიცის სკოლის აღსაზრდელების ამ საზოგადოებრივ დაინტერესებას ცდილობდა.

¹⁸ ლ.კრასანსკა. იანის სტრაუშეს ცხოვრების და მოღვაწეობის წლები 1869-1937წ. // ლატვიური მუსიკა '80 / შედგ. ა.დარკვეიში, ლ.კარკლინი - რიგა; აღი. 1980წელი - გვ. 134-196.

²⁰ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 48, ფურ. გ.მ. 19.

²¹ საქართველოს ისტორიის სახელმწიფო არქივი (ქვემოთ-სისა), ფ. 436, აღწ. 1, საქ. 50, ფურ. 22; 1898წ. 1 სექტემბერს, ისტრაუშე, კურსემეს სამეფო პალატადან ოფიციალურად განათავისუფლეს.

²² ოსკარ ედუარდ დანიელ ფელსო (1884-1921) მხატვარი. 1879 წელს, რიგაში კურსმა დაარსა, პოლიტექნიკუმის მოსამზადებელ კურსებზე და საოსტატო სკოლაში ხატვას ასწავლიდა. 1891 წლიდან, ელგავის პროვინციის მუხუყმში ფოტო განყოფილებაში მუშაობს, ამასთან ერთად, როგორც პორტრეტისტი და პედაგოგი მოღვაწეობს.

²³ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 48, ფურ. 19. გ.მ.

²⁴ რუსეთის ისტორიის სახელმწიფო არქივი (ქვემოთ-რისა), ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 85, ფურ. 257. შტიგლიცის სკოლის დირექტორისადმი დაწერილ განცხადებაში ა. სტრაუშე მიუთითებდა, რომ განცხადებას სკოლის ატესტატი ნომ. 283 თან ახლავს, რომელიც 1893 წელსაა გაცემული.

²⁵ ალექსანდრე შტიგლიცი (1814-1884)-ბანკირი, მრეწველი.

²⁶ ბურკარდ ძენი (1879-1966)- სკულპტორი.

²⁷ აუგუსტ თელა (1872-1958)- კერამიკოსი.

²⁸ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 85, ფურ. 1 გ.მ.

²⁹ ა. ლამინში. იანის პორუკა. პოეტის მრავალფეროვანი ცხოვრების რომანი. პამპური. 1950 წელი, გვ. 124, 125. ა. პორუკის ბიოგრაფიკები (რ. და კ. ეგლე, ივესელი და სხვები). პოეტის ცხოვრებაში ერთერთ ზაფხულს მიუთითებენ, რომელიც მან ლიელტრუშის მეპატრონის ძმასთან შტიგლიცის სკოლის მოწაფე იულისთან და მომავალ აგრანთან რ. ფრანცთან ერთად გაატარა, მაგრამ ბიოგრაფის მიერ მინიშნებული, ახალგაზრდებს ზაფხულს ლიელტრუშის გაატარების წელი განსხვავებულია, ვაზაფხულს თარიღდებენ ნახსენებია, 1896 ან 1897წწ. უნდა აღინიშნოს, რომ ა. სტრაუშე შტიგლიცის სკოლის აღსაზრდელი 1898 წ. გახდა. ამიტომ, 1987 წ. ჟურნალ "სამ ჭამკარში" ზენტა ვოლტის მიერ გამოთქმული ვერსია უფრო დამაჯერებელია, რომ ა. პორუკა შესაძლებლად დრუვიენაში 1898 წ. შემდეგ დაბრუნდა. ამას ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ ა. პორუკა ამ დროს გერმანიაში არ წასულა. იგი ქიშორზე სწავლობდა და 1898 წ. რუვიენაში კერძო გაკვეთილებს ატარებდა, ბევრი სამუშაოთი არ იყო დატვირთული და ამიტომ შესაძლებელია ზაფხულის რამდენიმე კვირა დრუვიენაში მართლაც გაეტარებინა.

- ²⁰ იქვე
- ²¹ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 34, ფურ. 2., 3. 1925 წ. 16 აპრილი, დათარიღებულია როგორც
 ო. სტრაუშეს მოგონებები ა. პორუკუჩე
- ²² იუვენდესტილი მე-19 ს. ბოლო, მე-20 საუკუნის დასაწყისი. იუნონგრაფიაში
 მნიშვნელოვანი როლი ზეს, წყალს, ტალღებს, დეკორატივულ მკენარებს და
 ყვავილებს ენიჭება, რომელიც მხატვრებს, ბუნების მოტივისთვის ყურადღების
 მიქცევას აძლევს. ფლორალური მოტივები განვითარების დასაწყისში ბუნებრივ
 ფორმებში ვლინდებოდა. მოგვიანებით, იუვენდესტილისთვის დამახასიათებელი ირბი,
 ექსპრესიული ხაზების სტილიზაციის გამოყენება იყო მნიშვნელოვანი. სტილის
 დასკვნით ფაზაში განსაკუთრებით არქიტექტურაში, სწორი ხაზები და პირდაპირი
 კუთხის მოტივები დომინირებს. ა. იუნკალნინში, 1895 წელს, უცხოეთში მოგზაურობიდან
 დაბრუნების შემდეგ (1893-1895), შტიგლიცის სკოლაში იუვენდესტილი პოპულარიზაცია
 დაიწყო.
- ²³ ული იუნკალნინში (1866-1919) - ტექსტილხელოვანი, მხატვარი, პედაგოგი. 1893წ.
 შტიგლიცის სკოლა დაამთავრა. 1895-1918 წლამდე ამავე სკოლაში მასწავლებლად
 მუშაობს. 1895-1910 წლამდე, ქარგვის და ქსოვილების ესკიზების მონატულობის კლასის
 ხელმძღვანელი. 1897წ. 10 ოქტომბრიდან, პარალელურად ხატვის მასწავლებლად
 მუშაობს. 1909წ. დააწინაურეს და სკოლის ინსპექტორად დანიშნეს.
- ²⁴ სანქტ-პეტერბურგის სამრეწველო ხელოვნების სახელმწიფო აკადემია (ყოფილი -ბარონ
 ა. შტიგლიცის ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლა. ვ. მუხინას სამრეწველო
 ხელოვნების უმაღლესი სკოლა) მუხუუმის საფონდო მასალა, 1902-1904 წლების
 აღსაზრდელო ნამუშევრები.
- ²⁵ გრიგორი კოტოვა (1895-1942)-არქიტექტორი. ძირითადად სამხრეთ იტალიის
 არქიტექტურაში გამოკვლევებს და რუსეთში შშენებლობის ისტორიული ძეგლების
 აღიარებას, შესწავლას და გაფრთხილებას აქცევს ყურადღებას. რამდენიმე რესტავრაციული
 სამშენებლო პროექტი შეიმუშავა. პედაგოგიურ სამუშაოში კომპონიციის
 მნიშვნელოვნებაზე, აქცენტს აკეთებს.
- ²⁶ ნამუშევრები გვხვდება 1902, 1903, 1904 წლებში.
- ²⁷ თეოდორ უდერი (1868-1915) - მხატვარი, გრაფიკოსი.
- ²⁸ თ. უდერის 1898წ. 3 შაბის, საცოლისადმი(კლეიშანე), მიძღვნილი წერილი, გერ. ენაზე.
 ლსა, ფ. 1785, აღწ.1, საქ. 78, ფურ. 2. მ. სლავას წიგნიდან ციტირება: "ძალა, საქმე,
 სიცოცხლის შშენება" (R, 2001) ფურ. 83- წერილის თარგმანი გამოქვეყნებულია.
- ²⁹ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 41, ფურ. 1; რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 127, ფურ. 25. 1902 წ.
 ისტრაუშეს მცირე პრემია მიეკუთვნა. 1899 წლიდან სტიბენდიას უნდიან. 1900 წ.,
 იანვარში, უფასო ბილეთი მისცეს. მარკები- 1900წ. ივნისში. ო. სტრაუშეს ნამუშევრების
 მაღალხარისხიან შესრულებას და უმაღლეს შეფასებას, სანქტ-პეტერბურგის სამრეწველო
 ხელოვნების სახელმწიფო აკადემიის მუხუუმის ფონდის მასალები ადასტურებს, 1902-1904
 წლების აღსაზრდელო ნახატები.

- ⁴⁰ “ჯუჯა” (Rúfis)-ლატივის სტუდენტთა საზოგადოება პეტერბურგში, მე-19 ს. 20-ყ-იან წლებში ჩამოყალიბდა, 1910 წ-მდე მოღვაწეობდა. მისი იდური ხელმძღვანელი ადამ ალქსნისი (1864-1897) იყო, 1900წ-იდან 1904 წლამდე “ჯუჯას,” იული სტრაუჟ ხელმძღვანელობდა.
- ⁴¹ ი. სტრაუჟე. ბარონ შტიგლიცის, ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლა, სანქტ-პეტერბურგში // დღის გვერდი.-1900წ., №. (27) თებერვალი.
- ⁴² ი. პუატა. ცოცხალი ხიდი // ლიტერატურა და მხატვრობა-1969 წ., 26 ივნისი
- ⁴³ ლისა, ფ. 6735, აღწ. 2, საქ. 7, ფურ. 137 მკ.
- ⁴⁴ მრეწველობის ხელოვნების აკადემიის სახელმწიფო მუზეუმი, პეტერბურგში ი. სტრაუჟის საკონკურსო ნაკეთობა, უცხოეთის სტიპენდიის მინიჭებისთვის. ფურ. 1-8.
- ⁴⁵ ემილ კრემერი (1863-?) 1887წ., შტიგლიცის სკოლაში შაიოლივის კლასი დაამთავრა. 1890-1907 წლამდე შტიგლიცის სკოლაში მასწავლებლად მუშაობდა.
- ⁴⁶ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 85, ფურ. 262.
- ⁴⁷ 1889წ. 5 სექტემბერს, დასვენები გაკეთებულია: 1899წ. 29 ივნისს, ავტორის მიღმა სტუპინთან საუბრისას, პოეტ იანის პორუკის შორეული ნათესავთან, იანის პორუკის და დრუგიენის სხვა მაცხოვრებლებთან. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ⁴⁸ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 85, ფურ. 260, 262.
- ⁴⁹ 1905 წ. 18 მაისს, ისტრაუჟეს წერილი გ.კოტოვისადმი, რუსულ ენაზე. რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, გ.მ 304, ფურ. 305.
- ⁵⁰ 1905 წ. 12 თებერვალს გ. კოტოვის წერილი შტიგლიცის სკოლის სტიპენდიანტებისადმი. რუს. ენაზე. ლსა, ფ. 902 აღწ. 2, საქ. 42, ფურ. 3, რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, ფურ. 181, 1905 წ. 1/14 დეკემბერს, (ახალი და ძველი სტილითაა შითიებული) შტიგლიცის სკოლაში პარიზში ი. სტრაუჟეს 1 500 ფრანკი გაუგზავნა, რომელიც 1905 წ. 4 დეკემბრიდან 1906 წ. 4 აპრილამდე იყო განსაზღვრული. პარიზში, ისტრაუჟემ, ფული პირადად ხარჯებისთვის გამოიყენა, ასევე დრუგიენაში მშობლებს და თავის დას ჯღას დაეხმარა.
- ⁵¹ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, ფურ. 217-318. ვინერის კოლეჯის აბრეშუმის ჭიხვლის კოპია, “ქრისტიანთა და პეპლები” რიგში ინახება, დგმ, ინ. ნომ. დგტკ ნომ. 74.
- ⁵² “თევზი”(1906, კოპია გ. ანსელის და შ. ვიოს კოლეჯიციდან), რიგში ინახება, მ.მ. ინ. ნომ. Z-5221
- ⁵³ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, ფურ. 317, 318.
- ⁵⁴ იქვე.
- ⁵⁵ აუგუსტა ელიზა რონგვო (Rongvaux; 1875-1959)- ფრანგული ენის მასწავლებლებელგიაში, მუსონელ მრეწველთა ოჯახში დაბადებული. 1905 წელს, პარიზში ი. სტრაუჟემ და ა. რონგვომ ერთმანეთი გაიცნეს.
- ⁵⁶ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, ფურ. 113, 1907 წ. 7 იანვარი.
- ⁵⁷ 1907 წ. ი. სტრაუჟეს წერილი აუგუსტა რონგვო, ფრ. ენაზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, 7ა., ფურ. 8.

- ⁵⁸ ნაგულისხმებია დრო, როცა ი. სტრაუშე, პარიზიდან სამშობლოში ბრუნდებოდა.
ლატვიაში ჩამოსვლაამდე ვენაში ცხოვრობდა.
- ⁵⁹ სუზი, სუზანეტე სუ-ი. სტრაუშე, აუგუსტას წერილებში, ასე მიმართავდა.
- ⁶⁰ ნაგულისხმებია ელმზე სტრაუშე.
- ⁶¹ ნაგულისხმებია, ემა პორუკა.
- ⁶² იანის კუგა (1878-1969) - სცენოგრაფი; 1907 წ. იტალიაში ჩამოვიდა და წლის ბოლომდე ცხოვრობდა. გაეცნო რომის, ნეაპოლის, ვენეციის, ფლორენციის ხელოვნების საგანძურს, იყო ასევე პოპეიში.
- ⁶³ შევერდიფეი (ნ. შევერდიავეი) და საველევი (ა. საველევი)-შტიფლიცის სკოლის სტიპენდიანტები, რომელთაც პარიზში, დეკორატიულ ხელოვნების დარგში დამატებითი განათლება მიიღეს და 1907 წ. იტალიაში მივიდნენ, მოგზაურობის მარშრუტი რილი, ვენეცია (მაისში), ფლორენცია (ივნისში) იყო. რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 112, ფურ. 112, 113, 333, 334.
- ⁶⁴ 1907წ. 6 ივნისს, ი. სტრაუშეს წერილი ა. რონგოსადმი, ფრანგ. ენაზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 10-13ა.
- ⁶⁵ მე-20 ს. დასაწყისში, იულის სტრაუშე გრაფიკით დაინტერესდა. ვინეტებს, პერიოდული გამოცემებისთვის ხატავდა. ძირითადად, ვაზეთისთვის "დღის გვერდი". იულის სტრაუშეს გრაფიკულ ნახატებს აკვასონემ თავი მოუყარა და 1908 წ. ნაგულებად ცნობილი ავტორის ლექსების კრებულში "ცხოვრების საჩუქრებში" გამოსცა. შეიძლება ითქვას, რომ 1907 წ. მაისში, კავკასიაში გამგზავრებამდე, "ცხოვრების საჩუქრების" ილუსტრირების დროს, ისტრაუშე დროებით დრუფინაში მუშაობდა.
- ⁶⁶ ი. სტრაუშეს წერილი ა. რონგოსადმი 1907 წ. 25 მაისს/ 7 ივნისს, ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 17.
- ⁶⁷ 1907 წ. 2 ივნისს, ი. სტრაუშეს წერილი ა. რონგოსადმი, ფრანგ. ენაზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, 18ა, ფურ. 19; ინ-ენერ ტექნოლოგმა ს. შერეჟევსკიმ ი. სტრაუშეს კანდიდატურა კავკასიაში კუსტარულ კომიტეტში სამუშაოდ, წამოაყენა.
- ⁶⁸ რისა, ფ. 790, აღწ. 1, საქ. 113, ფურ. 44. ი. სტრაუშეს მიერ, საზღვარგარეთ სწავლის დროს შესრულებული ნაკეთობების გაცემის რეზოლუცია: "работы приобретены за 300 р" (ნამუშევრები შეძენილია, 300 მანეთად).
- ⁶⁹ 1907 წ. 2 ივნისს, ი. სტრაუშეს წერილი ა. რონგოსადმი, ფრანგ. ენაზე ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 19, 19ა.
- ⁷⁰ 1907 წ. 11 ივნისს ი. სტრაუშეს წერილი ა. რონგოსადმი, ფრანგ. ენაზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფ. 23, 23ა.
- ⁷¹ რისა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 1826, ფურ. 111. 1909 წ. 21 დეკემბერს, ტფილისში, ა. ფირალოვის რეფერატი (რუსულ ენაზე), კავკასიის კუსტარული კომიტეტის შესახებ. ფირალოვი (ფირალონოვი) - აგრონომი, კავკასიის კუსტარული კომიტეტის საქმეთა მმართველი. ავტორი ნაშრომებისა, კავკასიის ხალხის ხელოვნებაზე, მოგონებები და ჩანაწერები. მე-20 ს. 90-იან წლებში რომ კავკასიიდან სანქტ-პეტერბურგში და სხვა ქალაქებში,

- მე-19 საუკუნის ძველებური, ძვირადღირებული ხალისები და მათი ფრაგმენტება ვაჭრების მიერ, შესყიდულ და გატანილ იქნა.
- ⁷² იქვე და ფურ. 184-186. კავკასიის კუსტარული კომიტეტი, საქმფო რუსეთში ბრუნული ორგანიზაცია იყო, რომელიც კავკასიის ხალხთა გამოყენებითი ხელოვნების ნაკეთობის შექმნასა და მისი ბაზარზე გასაღებაზე მუშაობდა. სახელმწიფოებრივ ნაკეთობებს აღიარება და შეცნობული გამოკვლევა იწყეს, რათა მომავალში ფეიქართა საქმფო, მზა პროდუქციის მისაღებად მიზანდასახულად წარმართონ.
- ⁷³ შუშა- ქალაქი ყარაბაქში. 1752 წელს დაარსებული.
- ⁷⁴ რისა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 1828, ფურ. 65.
- ⁷⁵ 1907 წ. 6 ივნისი ა. სტრაუშეს წერილი რონგვოსადმი, ფრანგ. ენაზე. ლსა, ფ. 302, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 29, 29ა.
- ⁷⁶ იქვე, საქ. 43, ფურ. 2, ტიფლისში, მე-19 ს. ბოლოს და მე-20 ს. დასაწყისში ლუიერან მორწმუნეთა რიცხვმა 3000-ს გადააჭარბა. 1947 წელს, ტიფლისის ლუიერანული ეკლესია, სადაც ა. სტრაუშემ და ა. რონგვომ ჯვარი დაიწერეს, დანგრეულ იქნა თბილისის ლუთერანთა სამრევლოს მონღოშებით და გერმანიიდან უნამუსო დახმარებით, იგი აღდგენილ იქნა.
- ⁷⁷ რისა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 1828, ფურ. 184-186, 216; ა. სტრაუშემ ტექნიკური ჩანახატების რუტინული ზომები და დანაყოფების სტანდარტი შექმნა, რომელსაც დღესდღეობით სომხეთში, საქართველოში, აზერბაიჯანში, უკრაინაში, მოლდავეთში იყენებენ.
- ⁷⁸ Кавказские ковры: Альбом исполнительных рисунковъ для кустарей. Экспедиция заготовления государственныхъ бумаг. — С. Петербург, 1913. — Вып 1; ალბომი სანტ-პეტერბურგში. მ. სალტიკოვ-სხედრინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკაში ინახება ჩანახატების ავტორი ა. სტრაუშე.
- ⁷⁹ რისა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 1828, ფურ. 219, 291, 292, საქ. 1829, ფურ. 20-39, 47, 53; 1909 წ. 20 ნოემბერს, კავკასიის კუსტარულმა კომიტეტმა ტიფლისში, მუშტაევის გადასაცემზე ბურთის გამოყენებითი ხელოვნების მუშეუმის და ბიბლიოთეკის დასაარსებლად შენობის შექმნა გადაწყვიტა. 1910 წლიდან, მხედველობაში მიღებულ იქნა ა. სტრაუშესადმი დაკისრებული ვალდებულებების რაოდენობა და მისი ხელფასი წელიწადში 1 500 მანეთამდე გაზარდეს. მხატვარს, ექსპედიციის და მოგზაურობის დროს, დღის ხარჯი 5 მან. დაუწესდა. 1912 წ.-იდან კუსტარულმა კომიტეტმა საყოფაცხოვრებო საქმიანობის გაფართოვება დაიწყო. მუშტაევაში, შალის დართვის და სამღებრო ფაბრიკა იქნა აშენებული.
- ⁸⁰ ა. სტრაუშე მუშეუმის დამაარსებელ კომისიაში მუშაობს, ბიბლიოთეკის მისაღებად შეგროვებაში მონაწილეობას იღებს, რუსეთში და ასევე საზღვარგარეთ გამოცემულ ჟურნალებს უკავთავს ("The studio", "I' Art et Dekoration" და სხვა). 1912 წ. ბიბლიოთეკაში ხელოვნების თემებზე, 432 წიგნი და ალბომი იყო.
- ⁸¹ ჩვენს დროში, ისტრაუშეს ჩანახატების მიხედვით შექმნილი გამოყენებითი განსაზღვრული ავეჯის კომლექტიდან რამდენიმე ნიმუში, საქართველოში, როგორც

სახელმწიფო, ასევე კერძო საკუთრებაშია შემონახული. მ. თოიძის სამხატვრო ტექნიკუმში, ერთერთ კარადას სტუდენტებს, როგორც ხეზე განსაკუთრებულ ნამუშევრის საჩვენებელ ნიმუშად იყენებენ.

- 22 Журнал Кавказского Кустарного комитета, 12 мая 1912 г., л. 1-6. სენატორი ემანუელ ფოტაცია გამოფენის ორგანიზების კომისიას ხელმძღვანელობდა, რომელიც ი. სტრაუშეს მოღვაწეობას კავკასიაში მხარს უჭერდა და კარგი ურთიერთობა ჰქონდა მხატვართან. ი. სტრაუშე ე. ფოტაციას თავის მეგობრად და კეთილმოსურნედ თვლიდა.
- 23 ტემირჰანშურა (Temir-Han-Sura) - ნაგულისხმებია, ქალაქი დაღესტანში. 1834 წელს დაარსებული, მაგრამ 1921 წ. ბუნისკვად გადარქმეული. ი. სტრაუშე, წერილებში ტემირჰანშურას ზოგჯერ შემოკლებულად წერს.
- 24 1912 წლის, 19 აპრილს, ისტრაუშეს წერილი, ა. სტრაუშესადმი, ფრანგ. და რუს. ენებზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 39, 40; ი. სტრაუშემ, ექვს ფურცელს (ტექნიკური შესრულება-ქ. აკვ. ტემპერა, მოთქროვილი) კომირება გაუკეთა და მაჰმადიანური ყურანიდან, 15 ფურცლის ყველაზე სახასიათო მოხატულობის, ფოტოები გადაიღო, რომლებიც 1912 წ. ტემირჰანშურაში, დაღესტნის ოლქის სოფლის მეურნეობის და კუსტარული ნაკეთობების გამოფენაზე იყო დემონსტრირებული.
- 25 რსა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 2647, ფურ. 110. Отчет о деятельности Кавказского Кустарного Комитета 1912-1914 г., л. 22-24. ვერცხლის მჭედელმა - მამამ და შეიღმა იბრაჰიმოვებმა რომელნიც, დაღესტნიდან და ტიფლისიდან სპეციალურად იყვანენ მოწვეულნი, ოქროს მედალი მიიღეს. ისტრაუშე თვლიდა, რომ საგანძურის კოლექციის შექმნაში მისი ნაკეთობები საკმარისი რაოდენობითაა და ლატვიაში ხანდახან თავს შედალოსნად აცხადებდა. 1913 წელს, კუსტარულმა კომიტეტმა ი. სტრაუშეს, სახლმრეწველობის განვითარებაში გაწეული ღვაწლისთვის და სრულიად რუსეთის სოფლის მეურნეობის და შინამრეწველობის მეორე გამოფენაზე, კავკასიის კუთხის ექსპოზიციისთვის, მისი დაჯილდოება მოითხოვა. მიღდა სტუპინა იხსენებს, რომ ი. სტრაუშემ ოქროს მედლის შესახებ, 1932 წლის შემდეგ მოუთხორო, ი. სტრაუშეს ოჯახის მეუბარკის, ახალ სახლში (არქიტექტორი ბერტოლდ პამერი) საცხოვრებლად გადასვლისას. უფრო დამაჯერებელია, რომ ეს 1935 წ. მოხდა, როცა ისტრაუშეს და სტუპინას ოჯახებს შორის კეთილმეზობლური ურთიერთობა ჩამოყალიბდა. ავტორი, მ. სტუპინას 1989 წ. 5 სექტემბერს ესაუბრა. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- 26 რსა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 2647, გვ. 17, ფურ. 104-118, 194. ი. სტრაუშეს იშვიათი სახლმრეწველობის ნაკეთობებს, ხალხის მოხატულობის, კერამიკის ფორმის, ორნამენტის ლითონით დამუშავებისთვის, ძველი დამწერლობის მინიატურული კობის, არქიტექტურული მოხატულობის მოტივების შეგროვებაში და სისტემატიზირებაში ტიფლისის საბატიო მოქალაქის წოდება მიენიჭა, ასევე კავკასიის ხალხთა ხელოვნების განვითარების შექმნის და 1913 წ. პეტერბურგში, სრულიად რუსეთის სოფლის მეურნეობის და სახლმრეწველობის მე-2 გამოფენის მოწყობისთვის. ამასთან ერთად, ი. სტრაუშეს შეუღლებაც, აფგუსტას ტიფლისის საბატიო მოქალაქის წოდება მიენიჭა.

- ⁸⁷ სისა, ფ. 436, აღწ. 1, საქ. 1509, ფურ. 36. 1908-1911 წლებში, ტიფლისში, ა. სტრაუპ ალექსანდრეს სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტთან არსებულ ქალაქის სკოლაში მუშაობდა, მაგრამ შესაძლებელია მისი პედაგოგიური მუშაობის სტაჟი ინსტიტუტში უფრო დიდი იყო, რადგან 1914 წ. ზოგიერთ ანექტაში მხატვარი სამუშაო ადგილად ტიფლისში ალექსანდრეს პედაგოგიურ ინსტიტუტს მითითებს.
- ⁸⁸ იქვე, ფ. 436, აღწ. 1, საქ. 1509, ფურ. 5-8; ისტრაუმეს გამომუშავებულ პროგრამზე (რუსულ ენაზე) რეცენზენტი მითითებდა, რომ მხატვარზე "ამერიკულმა სისტემამ" მარია მონტესორის (1870-1952) მიერ შემუშავებულმა პედაგოგიურმა პროგრამამ შესაძლებელია გავლენა მოახდინა, რომელიც აშშ და ბევრ ევროპის სახელმწიფოებში განსაკუთრებით პოლანდიაში და გერმანიაში იყო პოპულარული. მდებარე იქნა ასევე რუსეთში (1920 წლამდე).
- ⁸⁹ Журнал Кавказского Кустарного Комитета. - 1915. - Л. 21, 22.
- ⁹⁰ ემილიანი (ვაგარშაბატა) - ძველი სომხეთის დედაქალაქი, რომელიც ბევრჯერ განდევრებული და აღდგენილ იქნა. მე-19 ს. მეორე ნახევარში მნიშვნელოვანი კულტურული და საგანმანათლებლო ცენტრად იქცა, სადაც აღსანიშნავი ადგილი ემილიანის მონასტერს უკავია.
- ⁹¹ 1910 წ. 6 აგვისტო ი. სტრაუმეს წერილი ა. სტრაუმესადმი, ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ. 92, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 30, 31; ყილი- თული სტრაუმე, ზოგიერთ წერილში - ვრძელი ყილი, ასეც წერდა.
- ⁹² 1908-1923 წ. თბილისი, საქართველოს გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების მუზეუმის ფონდის მასალებიდან.
- ⁹³ რისა, ფ. 395, აღწ. 1, გვ. 1826, ფურ. III, 184-186.
- ⁹⁴ ანი - ქალაქი და ციხესიმაგრე შუა საუკუნეების სასომხეთში. დაარსებული მე-7 საუკუნეში. მე-10-13 ს. სასომხეთის ერთერთი უდიდესი ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული ცენტრი. ჩვენს დროში თურქეთის ტერიტორია.
- ⁹⁵ ნიკო მარი (1865-1934) - ორიენტალისტი, ენათმცოდნე, სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი. კავკასიის ისტორიის და ეთნოგრაფიის ძველევარი, არქეოლოგიური ექსპედიციების ხელმძღვანელი. 22 ენას ფლობდა. ლინგვისტური თეორიის (აფეტსტურნი თეორია) ავტორი. ნ. მარის ლინგვისტური თეორია, მსოფლიო ხალხების ენების ნათესაობის პირობებს ეყრდნობოდა.
- ⁹⁶ ლსა, ფ. 1659, აღწ. 1, საქ. 60, ფურ. 29.
- ⁹⁷ მიერაბა - დაღესტნის მთიანი სოფელი, სადაც ხალიჩების ქსოვის ძველი ტრადიციება შემორჩენილი.
- ⁹⁸ ასტი-ლევზენების სოფელი დაღესტნის მთებში. ხალიჩების ქსოვის ყოფილი ცენტრი ასტიდან საეპრო ვსები აზერბაიჯანის ქალაქებში კუბაში, ნუბაში და შემავსე გადიოდა.
- ⁹⁹ შამილი (1799-1871) - დაღესტნის ნაციონალური გმირი, დაღესტნის და ჩეჩნეთის მთებში ანტიკოლონიური წინააღმდეგობის ხელმძღვანელი, რომელსაც კავკასიაში

- რუსეთის კოლონიალური პოლიტიკის წინააღმდეგ შებრძოლებს გამზედაობა ვყო.
1834-1859 წლებადე, იმამია. 1859 წ. დააბატონებული და კალუგაში გასახლებული იქნა.
1870 წელს შექაში, საღმრთო მოგზაურობის ნებართვა მიიღო, მაგრამ ვერ შესძლო,
რადგან მედინაში ვარდაიცვალა.
- ⁸⁰ 1916 წ. 21 აგვისტოს, ი. სტრაუშეს წერილი ა. სტრაუშესადმი, ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ.
902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 70, 71.
- ⁸¹ სპარსულ ხალიჩებს ძირითადად, ჩვეულებრივ დაზგებზე ქსოვენ, მისაქსელს ბამბის
და ფერადი შალის ნართსგან. ბამბის საყრდენი და მისაქსელი მჭიდრო საფუძველს
ქმნის რომელზეც, ერთის ან ორი მისაქსელის ნართს ხლართავენ და შალს (ხანდახან
აბრეშუმს) ნართს უმაგრებენ, რომელიც ორნამენტს ქმნის. ფონს ერთნაბევაარი ან
ორნაბევაარი კვანძით ამაგრებენ, რათა ორი (იმევათად ოთხი) ძირითადი ნართი
შეკრან. შეკრული ფონის ბოლოებს ერთნაირი სიგრძეზე ჭრიან და ქიმავენ, ბოლოებს
განშეორებით აჭრიან, გამოდის გლუვი, ფერადი ზედაპირი. ძვირფასი ხალჩის
კვანძების რიცხვი ერთ კვადრატ მეტრში 176 ათასს აღწევს. გარდა სპარსული
ტიქნიებით
მოქსოვილი ხალიჩებისა კავკასიაში, უფრო ტექსტილის (შოღები და სხვა) მრავალი
სახეობა გვხვდება.
- ⁸² კუბა - ძველი ქალაქი, აზერბაიჯანში ხალიჩების ქსოვის ცენტრი. ასეთი
სახელწოდებით დასახლებული პუნქტი, ყაბარდინის და ბალკანეთის ტერიტორიაზეა.
იგულისხმება, ქალაქი კუბა აზერბაიჯანში, რომელიც ი. სტრაუშეს ა. სტრაუშესადმი,
წერილში ხშირად არის მოხსენიებული.
- ⁸³ გელათი - მონასტერი საქართველოში. ჩვენს დროში, გელათის მონასტერი
არქიტექტურული ძეგლების რიცხვს მიეკუთვნება და ქუთაისის, სახელმწიფო
ისტორიის და ეთნოგრაფიის მუზეუმის ფილიალია.
- ⁸⁴ ნუკა (1968 წლიდან-შეკი)-ერთერთი უძველესი ქალაქი აზერბაიჯანში. III-IX საუკუნეში,
შეკი-სახანის დედაქალაქია.
- ⁸⁵ იგულისხმება შეკი, ხანის სასახლე, მე-IX საუკუნეში აგებული.
- ⁸⁶ 1919 წ. 16 სექტემბერს ი. სტრაუშეს წერილი ა. სტრაუშესადმი, ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ.
902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 99, 100; წერილში მითითებული ველაპა (ველაპას რკინიგზის
სადგური) ნუბადან, 77 კმ-ს მოშორებით მდებარეობს.
- ⁸⁷ პირველი მსოფლიო ომის დროს, ეკატერინბურგიდან (კრახნოდარი) ევაკუირებული
სახლმრეწველობის მუშეუმის ფასეული ექსპონატების კოლექცია, მობარულ იქნა.
მხოლოდ, მცირე ნაწილია შემონახული. ასევე რამდენიმე უძველესი კავკასიელი
ხალხის ტექსტილი, მათ შორის, მე-IX საუკუნეში მოქსოვილი ხალიჩა, რომლისაც ი.
სტრაუშე მაღალ მხატვრულ ღირებულებას ანიჭებდა.
- ⁸⁸ ტიფლისის ლატვიელთა საზოგადოების წევრები, მხაილოვსკის პრისიპიტზე 180-ში
იკრებოდნენ, იგივე შენობაში, ლატვიელთა ნაციონალური საბჭო მდებარეობდა.
- ⁸⁹ ლისა, ფ. 2575, აღწ. 14, საქ. 739, ფურ. 207.

- ¹¹⁰ 1921 წლის აპრილს ტიფლისში, სამუშაოდან დაბრუნების შემდეგ პირაგოცის ქ. შა-ში, ი. სტრაუშემ გაიგო, რომ შენობა ჩამორთმეულია და ავეუსტისთან ერთად ბნა სასწრაფოდ უნდა დაცალონ. მხატვარმა დახმარება, ლატვიის საკონსულოს ხელისუფლებასთან შეხვედრით, სტრაუშე სხვა ბინაში, მხაილოვსკის პროსპექტზე, ნომ. 171 გადავიდა სადაც, ლატვიის წარმომადგენლობა მდებარეობდა. შენობაში, რომელიც ლატვიის საკონსულომდე, ფაბრიკა "Понедра" (გამარჯვება)-ს დირექტორი მენდელ იოჰანესონის (იგივე-მხაილ იოჰანესონი) საკუთრება იყო, ი. სტრაუშემ ორ ოთახიანი ბნა მიიღო. შენობის ინტერიერი აღმოსავლური სტილით იყო გაფორმებული და სოფიური ნახატი კედლებზე დღემდეა შემორჩენილი.
- ¹¹¹ იანის პურიშვილი (1889-1968) - კრაპუს რაიონში დაბადებული. ლატვიის ნაციონალურ საბჭოს წევრი, მოვანიანთ ტიფლისში ლატვიის კონსულის მოვალეობის შემსრულებელი. 1921 წელს, ტიფლისიდან რიგში დაბრუნდა და საბაჟო დებარტამენტის განყოფილების ხელმძღვანელად მუშაობდა. 1928 წ. გადავიდა დაუგავილისში და საბაჟოს ხელმძღვანელი იყო.
- ¹¹² ლისა, ფ. 2575, აღწ. 14, საქ. 739, ფურ. 2.
- ¹¹³ პეტერ ბირგენსონი (1885-?) აიზბუტის მხარის კასდანვის რეგიონში დაბადებული. ქალაქის სკოლა აიზბუტეში დაამთავრა. პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე რიგში და ვიტებსკეში ცხოვრობდა. ტიფლისში კომერსანტად, ფაბრიკის დირექტორად და საბჭოთარ საქართველოში ლატვიის საკონსულოს მდივანად მუშაობდა. საბჭოთარ საქართველოში საკუთრების ლიკვიდაციის შემდეგ, რიგში დაბრუნების სურვილი გამოთქვა.
- ¹¹⁴ ლისა, ფ. 2570, აღწ. 14, საქ. 125, ფურ. 44; საქ. 236, ფურ. 1-17. 1919 წლის 7 იანვარს, ლატვიის დროებითმა ხელმძღვანელობამ, ოსკარ ბუშანი (1899-1937), საქართველოში ლატვიის კონსულად დაასახელა (საგარეო საქმეთა სამინისტროს ბრძანება ნომ. ქ. 69/0302). 1920წ. 1 იანვარს, მან მუშაობა დაიწყო და ამავე წლის მარტში, საქართველოში (ტიფლისი) ლატვიის საკონსულო გახსნა, მაგრამ შაისის ბოლოს, იტალიის საემბარო ასევე საფრანგეთის ტრანზიტული ვიზა მიიღო და საზღვარგარეთ გაემგზავრა. 1920 წ. 21 ნოემბერს ო. ბუშანისი ლატვიაში ჩამოვიდა, ლიებავის პოლიციის განყოფილებამ რეგისტრაცია გაიარა, მაგრამ 1920წ. 5 იანვარს მას კონსულის მინდობილობა ნომ. 0391 გადაეცა, რომელიც თითქოს რიგის პრეფექტურაში პირადობის მოწმობის აღების დროს ჩამოერთვა. 1921 წ. ო. ბუშანისმა საგარეო სამინისტროში მუშაობა დაიწყო. 1926წ. 15 თებერვალს, იგი სასტუმრო "რომა"დატოვა და ინგლისში გაემგზავრა. 1935 წ. 1 ოქტომბერს, ლატვიის საელჩოში არგენტინაში, ლატვიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ინფორმაცია აცნობა, რომ ო. ბუშანისი, უკვე სამ წელიწადზე მეტად უცხოური პასპორტით საზღვარგარეთ ცხოვრობს, რომელსაც მოქმედების ვადა უკვე დაუსრულდა. ასე რომ, ო.ბუშანის კავკასიიდან კონსულის მინდობილობა თან გაიყოლა, რამაც 1921 წ. ზაფხულში სირთულეები გამოიწვია, როცა საქართველო ბოლშევიკებმა ბრძოლით აიღეს, იული სტრაუშეს ლატვიიდან მიღებულ

მინდობილობა მოსთხოვეს და დაეშქურნენ თუკი საბუთს არ წარადგენდა საკონსულოს საქმიანობას ანუღირებას გაუკეთებდნენ.

¹⁵ ლისა, ფ. 2575, აღწ. 14, საქ. 745, ფურ. 15.

¹⁶ იქვე ფ. 2570, აღწ. 14, საქ. 125, ფურ. 7, 8.

¹⁷ იქვე ფ. 2575, აღწ. 14, საქ. 74, ფურ. 135-137. 1922წ. 10 იანვარს, პ. ბირგელსონი სამსახურიდან განთავისუფლებული იქნა.

¹⁸ იქვე ფ. 2570, აღწ. 14, საქ. 125, ფურ. 21, 22.

¹⁹ იქვე გვ. 36-40. ი. პურიში წერდა: [...] ბატონო მინისტრო, ლატვიაში ჩამოსვლისთანავე მოემართათ და გაცნობეთ: მივიღე შენიშვნა იმის შესახებ, რომ ლატვიის ხელმძღვანელობას, დიპლომატიური ურთიერთობის დამყარება საბჭოური საქართველოს ხელმძღვანელობასთანაა ჯერჯერობით არ სურს, რადგან თელავს, რომ მენშევიკური საქართველოს ხელმძღვანელობასთანაა დაკავშირებული და ამიტომაც, საკონსულოს მართვის მინდობილობის საკითხი, უყურადღებოდ დარჩა და ლატვიაში ჩამოსვლისთანავე ეს ჩემთვის გაურკვეველია. [...] რადგან საქართველოდან, სამწუხარო ინფორმაციას წმირად ვღებულობ, მე როგორც ყოფილი კონსული, ბატონო მინისტრო, ასეთ შემთხვევაში მოემართათ თქვენ, რომ საქართველოში საკონსულოს საკითხი კიდევ ერთხელ იქნას განიხილული, რადგან ჩემი დაანგარიშებით, როგორც საქართველოში, ასევე აზერბაიჯანსა და სომხეთში 2 000-მდე ლატვიის მოქალაქე ცხოვრობს.

²⁰ იქვე ფურ. 41.

²¹ იქვე ფ. 2575, აღწ. 14, საქ. 144, ფურ. 77-79.

²² იქვე ფურ. 75, საკონსულოს ლიკვიდაციის შესახებ გადაწყვეტილება ოფიციალურად დამყარებულია დეკრეტზე, ნომ. 64, "ცნობები უცხოელების შესახებ" მე-3 ნაწილი- "დიპლომატიური წარმომადგენლობები."

²³ დაყთ ციციშვილი (1901-1986)-საქართველოს სამხატვრო აკადემიის პროფესორი, დეკორატიული და გამოყენებითი ხელოვნების კათედრის გამგე.

²⁴ განათლება ("Просвещение") - სასოფადოება, რომლის მიზანიც საქართველოში გამოყენებითი ხელოვნების განვითარება იყო. 1910 წ. მარიამ მანაბელის შეთავაზებით, ხელოვნების სკოლა-სახელოსნო დაარსდა, რომლის დირექტორიც მ. მანაბელი გახლდათ და სასწავლო ნაწილს ა. ღვინიაშვილი ხელმძღვანელობდა.

²⁵ მირი-საქართველოში, ასე უწოდებდნენ სპარსულ ტექნიკაში, ტექნიკური და სტილისტური მონატულობის ხერხების ერთობლიობას. სახელწოდებას, არავითარი კავშირი არ აქვს სიტყვა "МИР" - თან ("შვიდობა" ან "შოფლიო")

²⁶ 1959 წ. 12 თებერვალს ი. სტრაუმეს წერილი ა. ველიცისადმი, რუსულ ენაზე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 38, ფურ. 3 გ.მ. 1925 წელს პარიზში, ი. სტრაუმეს, ოქროს მედალი მიენიჭა. ამის შესახებ, მან მხოლოდ 1959 წ. გაიგო, როცა მ. ბადენიკოვის წიგნს "Народное декоративное искусство Закавказья и его мастера" კითხულობდა.

²⁷ 1949წ. 10 ივნისს, ავტორის საუბარი ხელოვნებათმცოდნე ნ. ცინცაძესთან. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია. საქართველოს სამხატვრო აკადემიის პროფესორის დ.

- ციცმშვილდის შოგონებები ისტრაუმეზე. 1984 წ. 5 მარტი. ფონოჩინაწერი. ლსა, ფ. 902
აღწ. 2, საქ. 72.
- ¹²⁸ სიღნაღი- ქალაქი საქართველოში.
- ¹²⁹ 1923წ. 15 ივნისი, ისტრაუმეს წერილი ა. სტრაუმესადმი, ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ. 902
აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. III, 112. თელავი-ქალაქი საქართველოში. წერილში ნახსენებია
“ბროდერი,”-შვიდრო პრიალა ნაქარგი ანუ ბროდერი (ფრანგ. ენაზე - *broderie*).
ქსოვილზე ამოქარგული ორნამენტები დაქარგულია პრიალა ძაფებით, რომელსაც
ნემსებს დარტყმით ქარგვის დროს ან კონტურის მოქარგვამდე მოხატულობაში,
უშნიშვნელო ნაწერებზეა ამოჭრილი. ბროდერების ტექნიკა მთელ დასავლეთ და
შუა ევროპის ხალხურ სამოსშია გამოყენებული. ასევე, ხშირად გასარეცხ ტექსტილს
(ხელახსოცების და სხვ.) მოსართავადაც იყენებენ.
- ¹³⁰ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 69, ფურ. 14.
- ¹³¹ იქვე, საქ. 72, საქართველოს სამხატვრო აკადემიის პროფესორის დ. ციციშვილის
შოგონებები ისტრაუმის შესახებ. 1984წ. 5 მარტი, ფონოჩინაწერი. ენის გრანკვა
(1869-1937)-გრაფიკოსი, 1914 წ. მან სათავადაზნაურო ბანკის ინტერიერის პროექტს
კონკურსში ბრველი პრემია მიიღო. შენობის პროექტის ავტორი, არქიტექტორი
ანატოლი კალგინი (1875-1943). ა. სტრაუმე, პ. გრინვესკის სათავადაზნაურო ბანკის
ლოჯის ჭერის და ინტერიერის მოხატვის განხორციელებაში დაეხმარა.
- ¹³² ლ.ვოილეკოვა. იულის სტრაუმე. დროუენის ყოფილი სკოლის მუზეუმის, ისტრაუმესადმი
მიძღვნილი ექსპონატის შესახებ ექსკურსიის ხელმძღვანელის ტექსტი. მანუსკრიპტი.
ლსა, ფ. 2204, ა. პუატას კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი) ფურ. 2, 3. A.Pr. [ა. პრანჯე]
სამშობლოში დაბრუნებული მხატვრები (ს. ბინზაუმი, ა. სტრაუმე, გ. შკალტერსი) //
ილუსტრირებული ჟურნალი-1924წ.- ნომ. 7.-ფურ. 146.
- ¹³³ ლ.კრასინსკა. იანის სტრაუმეს ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ სიუჟეტი. 1889-
1937 // ლატვიური მუსიკა, 80/მუდგ. ა. დარკვეინმა, ა.კარკლინშმა-რედა: ალი (“liesma”),
1980წ.- გვ. 134-196; ავტორის მსტუბინასთან საუბარი. 1989 წ. 10 სექტემბერი. საუბრის
ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ¹³⁴ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 50, ფურ. 4. ა. კუგას მეგობარმა ე. როზიტმა, ა. სტრაუმეს
და მის შუღლესთან, თავის ხაზში ლაზბლესის ქ. 52/54 ცხოვრების ნებართვა დართო.
- ¹³⁵ ლსა, ფ. 3274, აღწ. 1, საქ. 301, ფურ. 1, 8, ფ. 1694, აღწ. 1, საქ. 458, ფურ. 57.
- ¹³⁶ იქვე, ფ. 2927, აღწ. 4, ფურ. 3.
- ¹³⁷ იქვე, ფურ. 28, 29, 43.
- ¹³⁸ განცხადება // ლატვიის მაცნე-1924 წ. 20 დეკემბერი.
- ¹³⁹ განცხადება // იქვე-1925 წ. 17 თებერვალი.
- ¹⁴⁰ ლსა, ფ. 2497, აღწ. 1, საქ. 222, ფურ. 43. გ.პ. საქ. 119, ფურ. 1-3, საქ. 120, ფურ. 9, 10.
დეკორატიული ქსოვის სკოლის სასწავლო პროგრამაა ციტირებული. 1937-38
სასწავლო წლებში განათლების სამინისტრომ, ქალთა ლიგის ქსოვის სკოლების
სკოლა, დეკორატიული ქსოვის სკოლადა გადააკეთა. სწავლა სამ წლიანი იყო.

- აღსაზრდელები პროფტექნიკუმის ფორმის ქუედებს ატარებდნენ, რომელთაც დეკორატიული ქსოვის სიმბოლო ამშვენებდა. 1937-38 სასწავლო წელს მკუმე დირექტორის თანამდებობაზე უარი განაცხადა, კ. პავულიან დაინიშნა.
- ¹¹¹ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 61, ფურ. 15-19. გ.მ. ა. სტრაუშემ ითხოვა პროგრამის ასლის გამოგზავნა ტყვარის გუბერნიიდან, სადაც ვინწევლოვსკის სახლმრეწველობის ინსტრუქტორთა სკოლა, სამეფო რუსეთის დროინდელი პროგრამით მუშაობდა. საბჭოეთის შიერ შექმნილი ვინწევლოვსკის სახლმრეწველობის ინსტრუქტორთა სკოლას, სამეფო რუსეთში მინიჭებული ძველი სახელი შემოინა, რომელიც გოგრაფიული ადგილის დასახელებისგან განსხვავდება - ვინწევლოვსკა.
- ¹¹² რიგის ისტორიის და გეომოშენებლობის მუზეუმის არქივი, ა. სტრაუშეს პირადი საქმე, ავტობიოგრაფია, ფურ. 5-7.
- ¹¹³ შხატვართა საზოგადოება "სადარბს," 1926წ. მაისში, ქალაქ რიგის ხელმძღვანელობისადმი წერილის კოპია. ლსა, ფ. 2204, ა. პუატის კერძო ფონდი (დაუმუშავებული), საქაღალდე "სადარბს," ნომ. 1.
- ¹¹⁴ დაუგავილის კუსტარული ხელოვნების პროფტექნიკუმი, რიგის კუსტარული ხელოვნების სახელმწიფო სკოლა, ლიეპაიას გამოყენებით ხელოვნების საშუალო სკოლა, ლატვიაში ქალთა ნაციონალური ლიგის დეკორატიული ქსოვის სკოლა და სხვ.
- ¹¹⁵ რ. პელშე. მრეწველობის ხელოვნება და მცირე მრეწველობა ლატვიაში // თავისუფალი მსწა-1924-13 მაისი.
- ¹¹⁶ გ. შილტერსი. გამოყენებითი ხელოვნების მეორე გამოფენა // ლატვ. - 1925წ. - აღწ. 19.
- ¹¹⁷ ლსა, ფ. 2497, აღწ. 1, საქ. 222, ფურ. 1-10.
- ¹¹⁸ ერეკ ვალტერე-დეკორატიული ხელოვნების ოსტატი, ლატვიაში ტყვარის პლასტიკის დარგში მუშაობდა. 30- იან წლებში პოლონეთში (ვარშავაში) ცხოვრობდა, 1937 წ. რიგაში, დეკორატიული მრეწველობის პირველ გამოფენაში მონაწილეობა მიიღო.
- ¹¹⁹ ლსა, ფ. 2497, აღწ. 1, საქ. 222, ფურ. 11.
- ¹²⁰ ა. მაღერნიეკი. ლატვიის გამოყენებითი ხელოვნება // ახალი ამბები. დანართი, ნომ. 103-1925წ. 11 მაისი.
- ¹²¹ ნაშრომის ავტორი არ არის მითითებული. "სადარბა"-ს შიერ მოწყობილი მეორე გამოფენა რიგაში // ახალი ამბები. დანართი 221, 1926 წ. 2 ოქტომბერი.
- ¹²² ა. მაღერნიეკი. დამოუკიდებელ შხატვართა გაერთიანების სამშეიღვამო გამოფენაზე. // ახალი ამბები, 1926 წ., 9 სექტემბერი.
- ¹²³ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 114.
- ¹²⁴ 1924წ. შხატვართა საზოგადოება "სადარბა" ჩამოყალიბდა, რომელშიც ძირითადად სამხატვრო აკადემიის პედაგოგებმა მოიყარეს თავი. მოგვიანებით ნიჭიერი კურსდამთავრებულებიც, საზოგადოების წევრები გახდნენ. შესაძლებელია, რომ ა. სტრაუშემ ხალიჩის კომპოზიციაში, პირველად პუბლის მოტივის შერწყმა მამინ გამოიყენა, როდესაც პუბლების ფრთების ფერების მრავალფეროვნებისადმი ა. მაღერნიეკის აღფრთოვანებული საუბარი, მოისმინა. ა. მაღერნიეკს პუბლების დიდი

- კოლექცია პქონდა, რომელიც უკვე 193წლისთვის 50 ეგზემპლარს ითვლიდა, უნდა აღინიშნოს, რომ სტილიზებული პეპლის მოტივს აზერბაიჯანის ტექსტილშიც გვხვდება.
- ⁶⁵ მიქელ ვალტერი (1874-1968) საზოგადო მოღვაწე, ლატვიის ელჩი იტალიაში, საფრანგეთში, ბოლონეთში, ბელგიაში, სადაც 1945 წ. საცხოვრებლად დარჩა. პოეტა (ფსევდონიმი- ანდრეი პაპარდე), კრიტიკოსი.
- ⁶⁶ ელუარდ (ედვარდ) პაეგლე (1876-1960)-ეთნოგრაფი, ძველებური ნიმუშების მკვლევარი, რიგაში, გამოყენებითი ხელოვნების დარგში, რამდენიმე გამოფენის მოწყობას ორგანიზაცია გაუკეთა. დაარსა, ლატვიის შხს მუზეუმი ბალტიის ხალხების წარმომომბს, ეთნოგრაფიის და გამოყენებით ხელოვნების შესახებ დაწერილი აქვს ნაშრომები.
- ⁶⁷ პელსინგფორსი- შვედურ ენაზე, ფინეთის დედაქალაქის სახელწოდება.
- ⁶⁸ ოგლისხმება ლატვიის კუსტარული სახელოსნოს ხელმძღვანელი ედუარდ რიხტე (1876-1943) - მრეწველი და მოვაჭრე, ქალბატონ მარია მისი მეუღლე ე. რიხტე შტიოლციის სკოლაში სწავლობდა, მაგრამ არ დაუმთავრებია და განათლება ბერლინის სამხატვრო სკოლაში გააგრძელა. ლატვიაში დაბრუნების შემდეგ, ხელოვნება მატროუა, მაგრამ ბევრ ლატვიელ მხატვარს და მათ მოღვაწეობას, მატერიალურად უჭმარებოდა.
- ⁶⁹ ქალბატონი ზალკალნა- სკულპტორ თეოდორ ზალკალნას (1876-1972) მეუღლე მარია, თეონაც სკულპტორი. (დაბადებული ბერნაცკში, პირველი ქორწინებიდან მისი გვარი-იაკუბოვსკა, 1878-1970)
- ⁷⁰ 1925წ. 26 იანვრის ა. სტრაუმეს წერილი ა. სტრაუმესადმი, რუსულ და ფრანგ. ენებზე, ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 116, 117.
- ⁷¹ იქვე, ფ. 2204, ა. პუატას კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი), საქალაქი "სადარბა" ნომ. 1.
- ⁷² იქვე, ფ. 1747, აღწ. 1, საქ. 470, ფურ. 57. საბჭოს სხდომაზე 1925 წ. 2 თებერვალს, მონაწილეობა მიიღეს: ა. კუგა, კ. ზალე (ზალიტე), ა. სილინში, კ. მიქსნიეკა ა. მაღერნიეკა, საბჭოზე ი.კუვის, კ. ზალეს და ი.სილინის მიერ, ა. პრანდეს, ი. სტრაუმეს, ლ.სევეშას, ა. ცირულისის, თ. სკილმეს, ი.დომბროვსკას და ს.ფიდბერვას კანდიდატურების შესახებ შემოთავაზებული წინადადება განხილუბოდა.
- ⁷³ იქვე, ფ. 2927, აღწ. 4, საქ. 931, ფურ. 97.
- ⁷⁴ საბჭოს გადაწყვეტილება ნომ. 4258, 1928წ., აღწ. 15, იქვე, ფ. 1747, აღწ. 1, საქ. 470, ფურ. 91, 93.
- ⁷⁵ 1924-1934 წლებში, ა. სტრაუმე რიგაში, ქალაქის საოსტატო სკოლაში ზატვის მხატვრობის ისტორიის და მიმდინარეობების შესწავლის, ავეჯის დაბრუნებებს მასწავლებლად მუშაობდა.
- ⁷⁶ ლსა, ფ. 2497, აღწ. 1, საქ. 242, ფურ. 1-11.
- ⁷⁷ იქვე, ფურ. გ.მ. 5.
- ⁷⁸ ე. ბრასტინში ლატვიური მოხატულობის კომპოზიცია-რიგა: დამოუკიდებელ მხატვართა გაერთიანება, 1925 წ.
- ⁷⁹ 1912 წ. 9 აპრილს, ა. სტრაუმეს წერილი ა. სტრაუმესადმი. ფრანგ. ენაზე, ლსა, ფ. 902.

აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 35, 36. გ.მ. ი. სტრაუშე, შესაბამისი ლიტერატურის კითხვით და ასევე ამ ადამიანებით, რომლებიც პარიზში, ბერლინში, ბრიუსელში სწორად დადიოდნენ ხელოვნების სიახლეებზე ინფორმაციას ღებულობდა. ერთერთი ყველაზე ახალი ჟურნალების და გამოფენის კატალოგების შექმნა ი. სტრაუშეს მეუღლის აუგუსტას დამსახურებაა.

⁶⁰ ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის, შხატვართა ნამუშევრების შემსყიდველი კომისიის წევრები: ბ. ძენის, ვ. ტონე, კ. მიესნიეკა. 1928 წ. "ილუსტრირებულმა ჟურნალმა" "სადარბა"-ს გამოფენის შესახებ რამდენიმე რეცენზია გამოაქვეყნა, რომელმაც კომისიის გადაწყვეტილება, კოლექციის ეთნოგრაფიული ღირებულებების შესახებ ეჭვის ქვეშ დააყენა, თითქოს, ხელოვნების მუზეუმს ამ ორნამენტების ნახატები არ შეეფერება. დანარჩენ გამოფენებზე ი. სტრაუშეს გამოფენილ ნამუშევრებზე, რეცენზია არ არის. 1928 წ. "სადარბა"-ს ერთერთ გამოფენაზე დემონსტრირებულ ხალიჩებს შორის ერთი, ი. სტრაუშეს და მისი მეუღლის ნამუშევარი იყო. მეორე ხალიჩა ი. სტრაუშეს ესკიზის მხედვით, მ. ფრეიმანემ მოქსოვა.

⁶¹ ლსა, ფ. 1659, აღწ. 1, საქ. 60, 30ა, ფურ. 31. კოლექცია ინახება მშმ გრაფიკის ფონდში-მშმ Z-8519-8578. 1949 წ. 17 აპრილიდან 1957 წ. 10 დეკემბრამდე ის დასავლეთ ვერობის სახელმწიფო ხელოვნების მუზეუმში (უცხოური ხელოვნების მუზეუმი) ინახებოდა. მეცნიერული ინვენტარის წიგნი ნომ. 9 (1947), გ.მ 69-81 ფურ. გ.მ., ლსა, ფ. 1679, აღწ. 1, საქ. 60, ფურ. 31, 32.

⁶² 1930 წ. 18-30 იანვარს, ბრიუსელში ჩატარდა გამოფენა. ამ გამოფენის მიღწევები წინაპრობა იყო იმისა რომ, ორგანიზატორებმა ი. სტრაუშე ერთადერთ მხატვრად დაასახელეს, რომლის ნამუშევრებმაც შესაძლებელია ლატვიის ტექსტილი საზღვარგარეთ წარადგინოს, ასევე 1933 წ. ოსლოშიც.

⁶³ ლსა, ფ. 1747, აღწ. 1, საქ. 440, ფურ. 181, 183. საზოგადოება "სადარბა"-ს პროტოკოლში, ხალიჩის ავტორი არ არის მითითებული, მაგრამ ი. სტრაუშეს მინიშნებაში, თავისი ნამუშევრის ადვილმდებარეობის შესახებ (ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 31, ფურ. 1-9) ხალიჩა "კატები" პქონდა მხედველობაში, რომელიც ელჩმა იანის ლანდინშმა (1875-1953) შეიძინა. 1938 წ. 12 დეკემბერს, საზოგადოება "სადარბა"-მ "კატები"-ს ესკიზი ი. სტრაუშესგან 41 ლატად იყიდა. (ლსა, ფ. 1747, აღწ. 1, საქ. 473, ფურ. 11); ლსა, ფ. 2204, ი. პუატას კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი). ი. სტრაუშეს მიერ დაწერილ ბარათში, ბრიუსელის გამოფენაზე გაყიდული ხალიჩის ღირებულებაა (2500 ბელგიური ფრანკი) მინიშნებული და მისი ნომერი გამოფენის კატალოგში არის 72. იქვეა, 1930 წ. 2 მაისს, ლატვიის საელჩოს წარმომადგენლის თეოდორ ვეიპერტის (1894-1942) წერილი, ხელოვნებათმცოდნის იანის სილინშისადმი (1896-1991), სადაც ნათქვამია, რომ ბატონმა ელჩმა ი. ლანდინშმა ხალიჩა ნომ. 72, 2500 ბელგიურ ფრანკად იყიდა.

⁶⁴ ლსა, ფ. 2204, ი. პუატას კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი), საქაღალდე: "სადარბა", სია და სხვ. ბელგიის გამოფენის საბუთები.

⁶⁵ ლსა, ფ. 1747, აღწ. 1, საქ. 470, ფურ. 197.

- ¹⁷⁶ იქვე, ფურ. 205, 262.
- ¹⁷⁷ სმირნა- ქალაქი თურქეთში.
- ¹⁷⁸ ა. სტრაუშეს, სპარსული და სმირნას ხალიჩების, სკოლის მუზეუმში დემონსტრაცია //ახალი ამბები, 1930 წ. 1 ნოემბერი.
- ¹⁷⁹ ლისა, აღწ. 1, საქ. 242, ფურ. 1-11.
- ¹⁸⁰ ა. ბინე. დეკორატიული და გამოყენებითი ხელოვნება //ლატვიის სკულპტურული ხელოვნების ხუთი წელი. 1934-1939 წ. რიგა. ფურ. 62.
- ¹⁸¹ ელდარ შამერ-ზადეს ხალიჩების პირადი კოლექცია. მე-18 და მე-20 საუკუნეების კავკასიის ხალხების ტექსტილი.
- ¹⁸² კონაგკენდა- ციხესიმაგრე (დედსდელიობით ქალაქი) აზერბაიჯანში.
- ¹⁸³ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 29, ფურ. 56. ხალიჩა არა უგვიანეს 1928 წელსაა მოქსოვილი მისი კომპოზიციის შესახებ ფოტოს მიხედვით შეგვიძლია ვიმსჯელოთ.
- ¹⁸⁴ იქვე, საქ. 67, ფურ. 1. ფოტო 1930 წ. 5 ნოემბერთაა დათარიღებული.
- ¹⁸⁵ ა. ვოლოვა. იულის სტრაუშე. დრუვიენის ყოფილი სკოლის მუზეუმის, ისტრაუშეაქში მიძღვნილი ექსპოზიციის შესახებ ექსკურსიის ხელმძღვანელის ტექსტი. მანუსკრიპტი. იქვე, ფ. 2204, იპუატის კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი), ფურ. 2, 3. ა.ა. შპატა. ცოცხალი მიწის მოვლენები // ზინტნიეკი, 1999 წ. (თარ. ვარუშე), აგვისტო.
- ¹⁸⁶ ე. ბრასტინში. ლატვიური მოხატულობის კომპოზიცია. რიგა: დამოუკიდებელ მხატვართა გაერთიანება, 1925 წელი.
- ¹⁸⁷ იქვე, დანართი: XIX, XV, XVIII; დასკვნები გაკეთებულია დანართის ნახატებისა და ა. სტრაუშეს ნამუშევრების ორნამენტთა შედარებით.
- ¹⁸⁸ ლსა, ფ. 1757. ა. ბინეს კერძო ფონდი (დაუმუშავებელი) საქაღალდე ნომ. 35. "ლატვიური მოხატულობის ელემენტების არსებული შგავსებების კრებული." მანუსკრიპტისთვის "ორნამენტებს" დასამუშავებელი მასალა არის ორნამენტის ნახატების საქაღალდეში ნომ. 1-33; მე-19 და მე-20 საუკუნეების მასალა, რომელიც საქართველოს სახელმწიფოს გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების მუზეუმის ფონდში ინახება.
- ¹⁸⁹ ლატვიური მოხატულობა. ტომი 1-3, რიგა, 1924-1931წ., მითოლოგიის ენციკლოპედია. ტ. 1-3, რიგა, 1993-1994 წ.
- ¹⁹⁰ ელდარ შამედ ზადეს ხალიჩების კერძო კოლექცია. მე-18-მე-20 საუკუნეები, თბილისი. კავკასიის ხალხის ტექსტილი. დასკვნები ა. სტრაუშეს ხალიჩებზე გაკეთებულია, ა. სტრაუშეს ხალიჩების და მისი ექსპოზიციის შედარებით, ლატვიის ეთნოგრაფიის ნიმუშების და კავკასიელი ხალხის უძველეს ხალიჩებთან.
- ¹⁹¹ [ნამუშევრის ავტორი არ არის მითითებული] "სადარბა"-ს მფორე გამოფენა //ახალი ამბები. დანართი ნომ. 221, 1926 წ. 2 ოქტომბერი.
- ¹⁹² მითოლოგიის ენციკლოპედია. 1994წ., ტომი 2, გვ. 224, რიგა.
- ¹⁹³ მთმ-მწერლობის, თეატრისა და მუსიკის მუზეუმი. იული სტრაუშე-F1/2 TMf 17, ხალიჩის ინვ. ნომ. 98666; TMf17
- ¹⁹⁴ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 128.

- ¹⁸⁵ ავტორისთვის ექვსი ხალიჩაა ცნობილი, რომლებიც 1927, 1928, 1929, 1936 წლებში ი. სტრაუშემ, თავის მეუღლეს ა. სტრაუშეს აჩუქა. ორი ხალიჩის თარიღი სრულიად უკმთხვევითია, ისინი 20-იანი წლების მე-2 ნახევარშია მოქსოვილი. მათ შორისაა ხალიჩა “შხის თაყვანისმცემლები.”
- ¹⁸⁶ ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 37, ფურ. 128.
- ¹⁸⁷ იქვე, საქ. 31 ფურ. 3. ი. სტრაუშე ხალიჩების ესკიზებს, კემერის სასტუმროს მეორე სართულზე, მისაღებ პოლში ხატავდა. მისი ესკიზებით შექმნილი ხალიჩებით, რივის ლატვიელთა საზოგადოების შენობის, პირველი სართულის პოლი, ხალონი, ასევე მეორე და მესამე სართულზე რამდენიმე ოთახია მორთული. ი. სტრაუშეს ნახატები, ასევე სასამართლო სასახლის ინტერიერს ამშვენებს.
- ¹⁸⁸ იქვე.
- ¹⁸⁹ უ. სკულძე. ორი გამოფენა // ნომ. 5, გვ. 490, 1938 წ. დაუგავა.
- ¹⁹⁰ 1937 წ. (კატალოგი), რიფა. კონგრესთა სახლში ლატვიის დეკორატიული მრეწველობის, პირველი გამოფენა. გამოფენის მოწყობაში ი. სტრაუშემაც მიიღო მონაწილეობა. ი. სტრაუშეს მიერ შექმნილი ვერცხლის ნამუშევრებით დასაჩუქრდნენ მჭედლები: ო. თურსონი, ო. პერკონსი, ა. კუცკევი, ლ. რიფუსი, ი. რიფუსი.
- ¹⁹¹ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 15, ფურ. 9-11. ი. სტრაუშე ცდილობს თავისი ნათესავები, აღმოსავლური ორნამენტებით არა მარტო ნაქსოვებში, არამედ ხალიჩების მონახტულობაშიც დააინტერესოს და თავის დას ემას, სპარსული ტექნიკით ქსოვას ასწავლოს. მან, ი. სტრაუშეს ესკიზებით პატარა ხალიჩა და ბალიშები მოქსოვა, რომელთა შექმნადრე, ემას შვილი იეკაბ პორუკი გახდა. 1999წ. 12 დეკემბერი, ავტორის პეტერის კურცენტან საუბარი. ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ¹⁹² იქვე, საქ. 44, ფურ. 6.
- ¹⁹³ 1989წ. 5 სექტემბერი, მილდა სტეპინთან ავტორის საუბარი. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ¹⁹⁴ ლსა, ფ. 902, აღწ. 45, საქ. 45, ფურ. 8, 9. 1934წ. 8 ივნისს ი. სტრაუშე, სამსახურიდან განთავისუფლებულია, მიღებული კანონის საფუძველზე, რომელიც წარმოების მძიმე მდგომარეობის (გამაკრებული დაცვის) გამო, სახელმწიფოს ცივილურ დაწესებულებებს და თვითმართველობის განყოფილებებს თანამშრომელთა სამსახურიდან დათხოვას ითვალისწინებდა. არაოფიციალური მისეზი, ი. სტრაუშეს სოციალდემოკრატიულ პარტიაში მოღვაწეობა.
- ¹⁹⁵ 1990წ., 19 ივნისს. ავტორის საუბარი პოეტ იანის პორუკის შორეულ ნათესავთან იანის პორუკთან. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ¹⁹⁶ იქვე.
- ¹⁹⁷ იქვე.
- ¹⁹⁸ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 44, ფურ. 18, საქ. 51, ფურ. 5, საქ. 57, ფურ. 2. 1989 წლის 5 სექტემბერი, მილდა სტეპინთან ავტორის საუბარი. ჩანაწერი ავტორის არქივში ინახება.

- ²⁰⁰ 1989წ. 5 სექტემბერი, მიღდა სტეპინასთან ავტორის საუბარი. ჩანაწერი ავტორის არქივში ინახება.
- ²⁰¹ რეპრესირებულია სია. 1941 წელი // ლატვიის არქივი. დანართი-1995- პირველი რვეული-გვ. 29.
- ²⁰² ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 44, ფურ. 8.; საქ. 40, ფურ. 17, 17 მ.გ. ფურ. 4, საქ. 51, საქ. 2.; საქ. 56, ა. 2, ფურ. 3, 14, 15.; საქ. 50, ფურ. 1, 2 1941წ. 13 ივლისიდან 10 ოქტომბრამდე ისტრაუმე დაპატიმრებული იყო. მრავალ წერილსა, განცხადებასა და ავტობიოგრაფიას იგი მიუთითებდა, რომ 1943-1944 წლებში(ზოგჯერ-1944წ. ოქტომბრის დასაწყისს) სალასპილის კონცენტრაციულ სამუშაო ბანაკში იყო დაპატიმრებული. ლსა-ში ცნობები ამის შესახებ არ არსებობს, რადგან ამ პერიოდის მასალები არ არის მოღიანად შემონახული. ი. სტრაუმეს ომის წლებზე საუბარი არ უყვარდა და მასალებს ცხოვრების ეს პერიოდი ფრაგმენტულად აისახებოდა.
- ²⁰³ იქვე საქ. 56, ფურ. მ.გ.-2.
- ²⁰⁴ იქვე საქ. 46, ფურ. 4-24, 36-41. საქ. 51, ფურ. 5.
- ²⁰⁵ იქვე ფ. 230, აღწ. 3, საქ. 180, ფურ. 13.
- ²⁰⁶ იქვე ფ. 1042, აღწ. 1, საქ. 15, ფურ. 8, 53, 76. 1944წ. 22 ნოემბერს გამოიცა ნომ. 363, რიგის დეკორატიული ქსოვის სკოლის მუშაობის აღდგენის ბრძანება. შემოდგომამდე ამ სასწავლო დაწესებულებაში სპარსული ტექნიკის შესწავლა დაიწყო. 1944წ. 5 ოქტომბერს, ემილია კალნინა ხალიჩების ქსოვის მასწავლებლად, რიგის დეკორატიული ქსოვის სკოლაში (მოგვიანებით-რიგის ქსოვის ხელოვნების სახელმწიფო სკოლა) იწა მიღებული. რიგის დეკორატიული ქსოვის სკოლა, ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის ხელოვნების სკოლის ბაზაზე დაარსდა. 1944წ. მას სახელწოდება შეეცვალა: რიგის დეკორატიული ქსოვის სკოლა, რიგის ტექსტილ ხელოვნების სამუშაო სკოლა; 1949 წლიდან ის რიგის გამოყენებითი ხელოვნების სამუშაო სკოლას შეუერთდა.
- ²⁰⁷ ემილია კალნინა (1884-?) -ფეიქარი, მასწავლებელი; ი. სტრაუმეს პედაგოგური მეთოდების მეტყვიდრე და ქსოვის ტექნიკის ხერხების ბოპულარიზების გამრეძლებელი.
- ²⁰⁸ ლსა, ფ. 1042, აღწ. 1, საქ. 10, ფურ. 23-25, 38-44; საქ. 8, ფურ. 26, 53, 76. 1947-48 წ. სასწავლო წლებში მასწავლებელ ე. კალნინას გეგვითილებს გეგვამში, სპარსული ტექნიკით ქსოვას, კერძოში 22 საათი პქონდა დათმობილი. ე. კალნინა, მხოლოდ სპარსული ტექნიკით ქსოვას ასწავლიდა. თავის მხრივ, მარია ზალცმანეს, ქსოვის თეორიის და პრაქტიკული სამუშაოების შესწავლა უვალებოდა. 1930 წელს, მან ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის ქსოვის კურსები დაამთავრა.
- ²⁰⁹ იქვე საქ. 18, ფურ. 1, 6; საქ. 17, ფურ. 5. 1948 წელს, დიპლომანტმა ვსპრინტკო კოლმეურნობის მუშების დასასვენებელ ოთახისთვის, ხალიჩა მოქსოვა. კომპოზიციასში შევხვდებით ასევე ჩიტების სილუეტებს, რომელიც არ მოეწონა სახელმწიფო კომისიას კვალიფიციტურ თავმჯდომარეს, სამხატვრო აკადემიის დოცენტს არტურ აბინანს (1904-1975). დოცენტს უკითხავს: "რატომ გამოისახა დიპლომანტმა ფარდებზე ფრინველები რომლებიც ყვავებს გვავონებენ და კოლმეურნობაში გამოზრდილი ფრინველებს

სრულიად არ ჰგვანან." 1949 წელს, ატაიშინამ სპარსული ტექნიკით ნაქსოვ ხაღინის კომპოზიციისთვის, ამხანაგ ერგლისგან შენიშვნა მიიღო. მას მიუთითეს, რომ კომპოზიციაში არის ჯვარი, რომელიც გვაფიქრებინებს, რომ ხაღინა ეკლესიისთვის და არა საშუალო სკოლის დირექტორის კაბინეტისთვისაა მოქსოვლი. მასწავლებელმა ეკრუშმა, ასეთი მცდარი შეხედულება უარყო, რომელმაც თქვა: "[...] ისეთი ჯვარი, რომელიც ეკლესიაზე გვაფიქრებინებს, ხაღინის კომპოზიციაში არ არის და თუკი ჯვრის დევნას დავიწყებთ, მონატრული ხაღინების ქსოვა შეუძლებელი იქნება."

²¹⁹ იქვე, საქ. 18, ფურ. 16.

²²⁰ ომის შემდგომ პერიოდში, ასევე 1940-41 წ. ლატვიის კულტურული მუშაკების რეპრესირებაში, ლატვიის ხელოვნების განვითარებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა, მათ შორის 1940 წ. დაპატიმრებული და დახვრეტილი იქნა, ერნესტ ბრასტინში (1892-1941) - კერძოაქვანისმკემელთა სამრევლოს დამფუძნებელი, მხატვარი, მხატვრობის თეორეტიკოსი, მკვლევარი და პუბლიცისტი.

²²¹ მ. ივანოვი. არამენქიურული, მანებელი, საჯარო ლექცია // ბრძოლა 1953 წ. 13 იანვარი (კურსივირება ორიგინალში მინიშნებულია უფრო პატარა ზომის ასოების კურსივით).

²²² ფ. 230, აღწ. 1, საქ. 178, ფურ. 31-33; საქ. 179, ფურ. 43, 44; საქ. 182, ფურ. 32, 34. იული სტრაუმეს მიერ დახატულ ნოხის ესკიზზე ჭედური ხელოვნების წარმომადგენელი ჯ.ბოდნიეკი (1910-1987) კრიტიკული სიტყვით გამოვიდა. მიუთითებდა, რომ ახალი ვადაწვევტილებები ორნამენტის ელემენტში არ სჩანს.

²²³ 50-იანი წლების დასაწყისში ასევე 1952 წ. 13 დეკემბრის, ლატვიის მხატვართა გაერთიანების, გამოყენებითი ხელოვნების სექციის კრების პროტოკოლში, რამდენიმე დასჯილი მხატვარია მოხსენიებული. შენიშვნები მიიღო პინეა ოტილია კაჟამ (1891-1958), ტექსტილხელოვანმა ნატალია სილინამ (1912-1986), მჭედელმა იანის ზიბენსმა (1909-1967) და სხვებმა.

²²⁴ ლსა, ფ. 230, აღწ. 1, ფურ. 13; აღწ. 3, საქ. 287, ფურ. 13, 14, 21, 22; საქ. 195, ფურ. 6, 7, 18, 50. 50-იან წლებში როგორც "ახალი საუკუნის" მოთხოვნებს შესატყვისი ნამუშევრების ავტორებად დასახელებულია, დეკორატიული ხელოვნების წარმომადგენელი ჟანი ერმანი ვენტასკრასტი (1906-1979), სწვე მკვეთის მხატვარი ვოლდემარ ტილტინში (1899-1985), მხატვარი ვიტრაჟისტი იეკაბ ბინე (1895-1955) და კადევ რამდენიმე ხელოვანი.

²²⁵ იქვე, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 56, ფურ. 3.

²²⁶ იქვე, საქ. 44, ფურ. 7, 8. 1989 წ. 5 სექტემბერი. მ. სტუბინას-თან ავტორის საუბარი. ჩანაწერი ავტორის არქივშია.

²²⁷ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 40, ფურ. 1-79; საქ. 56, ფურ. 1-11. 1951 წ. 1 აპრილს, ი. სტრაუმეს პერსონალური პენსიის გადახდა შეუწყვიტეს. 1953 წ. 16 ივნისს, მან ასევე დაიწყო რესპუბლიკური მნიშვნელობის პენსიის მიღება. მ.ტურ-მიქაელაიანი, და დ.ციცოშვილი კავკასიის კულტარულ კომიტეტში, ი. სტრაუმეს კოლეგები იყვნენ. 1921

- წელს, დ. ციციშვილმა სამხატვრო განყოფილებაში ა. სტრაუშეს დამხმარედ დაიწყო მუშაობა.
- ²²⁸ 1959 წ. ი. პუატას ნაშრომისთვის, "შავად ნაწერი" "დეკორატიული ხელოვნების საგანძურის მჭედელი," ლსა, ფ. 2204. იპუატის კერძო ფონდი (დაუშუშაყვებელი), საქადალდე "მანუსკრიპტი".
- ²²⁹ 1999წ. 28 მარტის, რიგის ისტორიის და ვკომშმენებლობის მუზეუმის ყოფილ დირექტორთან, ეხლანდელ მთავარ სპეციალისტთან ლივია ბლუმფელდთან ავტორის საუბარი. ჩანაწერი ავტორის არქივში.
- ²³⁰ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 38, ფურ. 2; წერილის შინაარსის მიხედვით, ა. სტრაუშეს უნდათ კავკასიის ხალხის ხალიჩების, ქსოვილების და მათი დამანასიათებელი ელემენტების ნახატების კოლექცია გამოეცა, რომელიც 1928 წ. ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმს შეიძინა.
- ²³¹ ლატვიის სამხატვრო აკადემიის ინფორმაციის ცენტრი, ი. სტრაუშეს ფონდი S-69, ა. სტრაუშეს პერსონალური გამოფენის გამოხმაურებების წიგნი, ნომ. 29. 1959 წელს, იმანტ ზიედონი ლსუ ისტორიისა და ფილოლოგიის დაუსწრებელ ფაკულტატზე სწავლობდა, ლატვიური ენისა და ლიტერატურის განხრით.
- ²³² 1989წლის 5 სექტემბერი. მიღდა სტემინასთან ავტორის საუბარი. საუბრის ჩანაწერი ავტორის არქივშია.
- ²³³ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 40, ფურ. 1-94.
- ²³⁴ იქვე, საქ. 38, ფურ. 12.
- ²³⁵ ლ. ვოლკოვა. ხელნაწერი. 2001 წელი. ავტორის საკუთრება.
- ²³⁶ ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 39, ფურ. გ.მ. 53. წერილში ნახსენები მარა და პეტერისა, ანა პორუკას შვილები არიან, ინგა- მისი შვილიშვილი (მარას შვილი), ცხოვრობს სასომხეთში (ერევანი).
- ²³⁷ იქვე, საქ. 52, ფურ. 1-3, საქ. 53, ა.მ. ფურ. 6, 1959 წ. 20 ივლისის ლატვიის სსრ, უშადლეხი საბჭოს პრეზიდიუმის დეკრეტში, ნახსენებია ასტრაუშე რომელსაც ხელოვნების დარგში მიღწევებისათვის საბატო წოდება მიენიჭა. 1959 და 1964 წ. დაბადების დღის 85-ე და 90-ე წლისათვის გამოეყენებოთ და დეკორატიული ხელოვნების განვითარებაში საბატო სიგელები.
- ²³⁸ 1999 წელს, 11 და 12 ივნისს საქართველოს გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმში თბილისში ა. სტრაუშეს 125 წლისადმი მიძღვნილი კონფერენცია ჩატარდა. მთავარი რეფერენტები: ნონა გაბელიაია, ლაიმა კლაფინა, ეთერი ციციშვილი, ნანა კეჩიკაძე რევენა იაკობიძე, დავით კეჩიკაძე, გივი შაპანზაროვი. შესვედრის ფრაგმენტებს სიუჟეტი იული სტრაუშესზე, ლატვიის ტელევიზიის გადაცემათა ციკლში "ლატვია-20 საუკუნე"-ში აისახა. რეჟისორი ლილიტა ევლიტე, მეცნიერებთა კონსულტანტა ლაიმა კლაფინა. 1999 წელი, რიგა.

წყაროები და გამოყენებული ლიტერატურა

ლატვიის ისტორიის სახელმწიფო არქივი

- ფ. 2570 - აღმინსტრაციული დებარტამენტი, კანონმდებლობით დებარტამენტი, ლატვიის საგარო საქმეთა სამინისტრო
- ფ. 2497 - საზოგადოება ლატვიელ ქალთა ეროვნული ლიგა
- ფ. 883 - დრუვიენას რაიონული სასამართლო
- ფ. 5986 - ლატვიის ოსტატთა საზოგადოება
- ფ. 2575 - ლატვიის დიპლომატიური და საკონსულო წარმომადგენლობები უცხოეთში
- ფ. 235 - ლატვიის ევანგელისტურ ლუთერანული ეკლესიის შეტრიკები
- ფ. 3302 - ლატვიელთა ნაციონალური საზოგადოება ტიფლისში
- ფ. 3235 - ლატვიის შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიტიკური მმართველობა
- ფ. 1694 - ლატვიის მწერლობისა და მხატვრობის განყოფილება
- ფ. 1747 - ლატვიის მხატვრობის, ლიტერატურის, თეატრის, მუსიკალურ დრამატურგიულ, მუზეუმი საზოგადოებები
- ფ. 3724 - საზოგადოებისა და პრესის დებარტამენტი
- ფ. 2798 - რიგის ლატვიელთა საზოგადოება
- ფ. 2927 - ქალაქ რიგის მმართველობა
- ფ. 3274 - რიგის წინასაბატორო ციხე

ლატვიის სახელმწიფო არქივი

- ფ. 575 (დაუმუშავებული ფონდი) - იეკობ ბინე
- ფ. 1247 - იული მადერნიევი
- ფ. 766 - კარლს მიქსნიევი
- 2204 (დაუმუშავებული ფონდი) - იანის პუიატი
- ფ. 902 - იული სტრაუმე
- ფ. 1758 - თეოდორ უდერი
- ფ. 678 - კულტურის სამინისტრო
- ფ. 230 - მხატვართა კავშირი
- ფ. 1042 - რიგის მხატვრული ქსოვის სკოლა
- ფ. 1659 - მხატვრობის სახელმწიფო მუზეუმი

Российский государственный исторический архив (რუსეთის სახელმწიფო ისტორიული არქივი სანქტ-პეტერბურგში)

- ფ. 395 - Главное управление землеустройства и земледелия (მიწათმოქმედებისა და კეთილმოწყობის მთავარი მმართველობა)

- ფ. 400 - Кустарный музей Министерства земледелия (მიწათმოქმედების სამინისტროს გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი)
- ფ. 790 - Центральное училище технического рисования барона Штиглица (ბარონ შტიგლიცის ტექნიკური მხატვრობის ცენტრალური სკოლა)

საქართველოს ისტორიის სახელმწიფო არქივი

- ფ. 436. - Тифлисский учительский институт рус. (ტიფლისის სამასწავლებლო ინსტიტუტი)

ბიბლიოთეკები, მუზეუმები და სხვა საცავები

- დეკორატიული გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი
 ისტორიისა და მხატვრობის გულბენეს მუზეუმის ფილიალი - დრუკიენას ყოფილი სკოლა
 გუსტავ შილტეს მემორიალური მუზეუმი
 ლატვიის აკადემიური ბიბლიოთეკის მისინას ბიბლიოთეკა
 უცხოური მხატვრობის ლატვიის მუზეუმი
 ლატვიის სამხატვრო აკადემიის ბიბლიოთეკა
 ლატვიის სამხატვრო აკადემიის საინფორმაციო ცენტრი
 ლატვიის სახელმწიფო ბიბლიოთეკა
 ლატვიის ისტორიის მუზეუმი
 მწერლობის, თეატრისა და მუსიკის მუზეუმი
 რიგის ისტორიისა და გემთშენებლობის მუზეუმი
 მხატვრობის სახელმწიფო მუზეუმი
 მხატვრობის სახელმწიფო მუზეუმის ბიბლიოთეკა
 პირადი კოლექცია (ბ.კარკლინას საკუთრება - ისტრაუმეს ნამუშევართა კოლექცია)
 Государственный музей народного и прикладного искусства Грузии (საქართველოს
 გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი თბილისში)
 Музей прикладного искусства Санкт-Петербургской государственной художественно-
 промышленной академии (бывш. Центральное училище технического рисования барона
 А. Л. Штиглица) (სახლმორეწველური ხელოვნების აკადემიის გამოყენებითი ხელოვნების
 სახელმწიფო მუზეუმი სანქტ-პეტერბურგში - ყოფილი ა.შტიგლიცის ტექნიკური მხატვრობის
 ცენტრალური სკოლის მუზეუმი)
 Публичная библиотека им. М.Салтыкова-Щедрина (მსალტიკოვ-შენდრინის სახელობის
 საჯარო ბიბლიოთეკა სანქტ-პეტერბურგში)

წიგნები, თხზულებათა კრებულები

- ალხუბე ფეიქრობა ვიდეოში მე-19 ს. ბოლოს და მე-20 ს. დასაწყისში. - რიჯა მკვირვაბა.
 1982წ.

კპრასტინში ლატვიელთა ორნამენტთა - რიგა: ენის შენახვა. 1925წ.

კპრასტინში ლატვიური მონატურლობის კომპოზიცია - რიგა: დამოუკიდებელ შხატვართა გაერთიანება. 1925წ.

კაცციშვილი დინაინი საქართველოში - თბილისი: უერთალი "დინაინი და არქიტექტურა" გამომც., 1997წ. (ქართულ, რუსულ და ფრანგულ ენებზე).

ლეკუბალოვა ორიენტებიცხე - პრალია: არტია. 1975წ.

ლომა-2/რედ. და შემდ. ზიგურდ კონსტანტი - რიგა: ლატვიის მუსეუმა გაერთიანება. 1994წ.

აღმაძიში იანის ზორუკი. მრავალმხრივი პოეტის ცხოვრების რომანი - ჰამბურგი: [გამომც. გარეშე]. 1950წ.

ლატვიელთა მუსიკა "80/შემდ. არვიდ დარკვეცი, ლუდევი კარკლინი - რიგა: მეცნიერება. 1980წ.

ლატვიის სამხახიბო ხელოვნების ხუთი წელიწადი 1934-1939 - რიგა: ლატვიის მწერლობისა და შხატვრობის განყოფილება. 1939წ.

ორნამენტი ლატვიაში/ შემდ. ლიტა გროსმანე - რიგა: მეცნიერება. 1994წ.

აპორუკი სტუქრობა. მოგონებები ადამიანებსა, ადგილებსა და მოვლენებზე - სტოკჰოლმი: დაუგავა. 1963წ.

აპორუკი თხზულებები - რიგა: ლიესმა(ალი), 1971წ. - ტომი -1.

Анчабадзе Ю., Волкова Н. Старый Тбилиси. - Москва: Наука, 1990

Кавказские ковры. Альбом исполнительных рисунков для кустарей. - СПб., 1913. - Вып. 1. (Сост. и автор рисунков Я. Страуме.)

Пиралов А. Краткий очерк Кустарных промыслов Кавказа. - Санкт-Петербург: Якорь, 1913

Прохоренко Г., Власова Г. Музей барона Штиглица. Прошлое и настоящее. - Санкт-Петербург: Сезар, 1994

Прохоренко Г. Е. (сост.) Учебный художественный музей и современный художественный процесс: Сб. матер. Всероссийской юбилейной конференции к 50-летию воссоздания Ленинградского художественного училища и его музея (бывш. Центральное училище технического рисования барона А. Л. Штиглица). - Санкт-Петербург: РГЭ, 1987

Сборник класных работ учеников Центрального училища технического рисования барона Штиглица. - 1896-1906

ენციკლოპედიური გამოცემები და ლექსიკონები

ლატვიის თხზულებები - რიგა, 1924-1931წწ. ტომი -1,-3.

მითოლოგიის ენციკლოპედია - რიგა, 1993-1994წწ. ტომი -1,-3.

პურდურის ლექსიკონი. სიმბოლოები - რიგა, 1993წ.

შხატვრობა და არქიტექტურა ბიოგრაფიებში: ბიოგრაფიული ლექსიკონი - რიგა, 1995წ. ტომი -1. რიგა, 1996წ. ტომი -2.

კატალოგები

- 1925წ. ლატვიის გამოყენებითი ხელოვნების მეორე გამოფენა რიგის სასახლეში (კატალოგი). - რიგა, 1925წ.
- 1928წ. ლატვიის 10 წლის საიუბილეო სამხატვრო გამოფენა ქალაქ რიგის სამხატვრო მუზეუმში. (კატალოგი) - რიგა, 1928წ.
- 1928წ. "თანამშრომლობა" მესამე გამოფენა ქალაქ რიგის სამხატვრო მუზეუმში (კატალოგი) - რიგა, 1928წ.
- 1930წ. "თანამშრომლობა" გამოფენა ეორჟ უინის გალერეა ბრუსელში (კატალოგი) - ბრიუსელი, 1930წ.
- 1929წ. "თანამშრომლობა" მეოთხე გამოფენა ქალაქ რიგის სამხატვრო მუზეუმში (კატალოგი) - რიგა, 1929წ.
- 1933წ. "თანამშრომლობა" მეექვსე გამოფენა ქალაქ რიგის სამხატვრო მუზეუმში (კატალოგი) - რიგა, 1933წ.
- 1937წ. ლატვიის გამოყენებითი ხელოვნების პირველი გამოფენა კონგრესების სახლში (კატალოგი). ოული სტრაუმეს პერსონალური გამოფენის კატალოგი. შუამდგომელი სერ-ს ისტორიის ლატვიის მუზეუმის დირექტორი ადუკურსი - რიგა, 1939წ.

პერიოდული გამოცემები

- "ბალს" (ხმა) - 1800წ. 22 ოქტომბერი
- "დენას ლაპა" (დღის ფურცელი) - 1900წ. 15(27) თებერვალი
- "პრეია ზემე" (თავისუფალი მიწა) - 1924წ. 13 მაისი
- "ლატვიას ვიესნიესის" (ლატვიის შაცნე) - 1924წ. 20 დეკემბერი
- "ლატვიას ვიესნიესის" (ლატვიის შაცნე) - 1925წ. 17 თებერვალი
- "იაუნაკას ზინას" (ახალი ამბები. დანართი ნომ. 103) - 1925წ. 11 მაისი
- "იაუნაკას ზინას" (ახალი ამბები) - 1926წ. 9 სექტემბერი
- "იაუნაკას ზინას" (ახალი ამბები. დანართი ნომ. 291) - 1926წ.
- "იაუნაკას ზინას" (ახალი ამბები) - 1930წ. 1 ნოემბერი
- "ზინატნიეკს" (მეცნიერი) - თ/გ - ავგოსტო
- "ილუსტრეტს ჟურნალს" (ილუსტრირებული ჟურნალი) - 1924წ. ნომ. 7.
- "ატპუტა" (დასვენება) - 1931წ. ნომ. 322; 1935წ. ნომ. 542; 1936წ. ნომ. 591,594,602; 1938წ. ნომ. 725,738.
- "ტეგია ვარტი" (მამულის კარი) - 1987წ. ნომ. 4 [118]
- რეპრესირებულია სია 1941წელი // ლატვიის არქივი. დანართი - 1 თ/გ.
- Отчет о состоянии и деятельности С-Петербургского центрального технического училища барона Штиглица за 1897/98 уч. год, за 1901/04 уч. год. - Санкт-Петербург. 1899, 1903, 1904, 1905

შემოკლება

ტმცს	- ა.შტიგლიცის ტექნიკური მხატვრობის ცენტრალური სკოლა
დგზმ	- დეკორატიული გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი
გზხსმ	- საქართველოს გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი
სისა	- საქართველოს ისტორიის სახელმწიფო არქივი
კპმ	- კავკასიის კუსტარული კომიტეტი
რისა	- რუსეთის ისტორიის სახელმწიფო არქივი
ლსა	- ლატვიის სახელმწიფო არქივი
ლგფფსა	- ლატვიის კინოფოტოფონოლოკუმენტთა სახელმწიფო არქივი
ლისა	- ლატვიის ისტორიის სახელმწიფო არქივი
ლქელ	- ლატვიელ ქალთა ეროვნული ლიგა
ლსამა	- ლატვიის სამხატვრო აკადემია
მომმ	- მწერლობის, თეატრისა და მუსიკის მუზეუმი
შმ	- მხატვრობის სახელმწიფო მუზეუმი
ლმმ	- ლატვიის ისტორიის მუზეუმი
აკვ.	- აკვარელი
აღწ.	- აღწერა
გამ.	- გამოსახულება
თ/გ	- თარიღის გარეშე
ფ.	- ფონდი
წ.	- წელი
ინ.ნ.	- ინვენტარის ნომერი
ბ.ამ.	- ბაშბა
სად.	- სადურგლო
საქ.	- საქმე
ფურ.	- ფურცელი
გვ.	- გვერდი
ნომ.	- ნომერი
ქ.	- ქაღალდი
მან.	- მანეთი
ტექ.	- ტექნიკა
შ.	- შალი
გ.მ.	- გვერდი მეორე

ოული სტრატეგიის ცხოვრების მნიშვნელოვანი თარიღები

- 1874წ. 20 ივნისი** დაიბადა დრუვიენაში სახლი "კეში" **1887-1890წწ.** სოფელ დრუვიენაში სწავლობს.
- 1890-1892წწ.** ტირზას სამრევლო სკოლაში სწავლობს.
- 1892-1893წწ.** ალექსანდრეს სკოლაში ქალაქ მიტავაში (ახლანდელი იელვაჯა) სწავლობს.
- 1894-1898წწ.** კურუმეს კამერალბალატის კანცელარიის მწერლად მუშაობს.
- 1898-1904წწ.** ა.შტიგლიცის ტექნიკური მხატვრობის ცენტრალურ სკოლაში სწავლობს.
- 1905-1907წწ.** როგორც ა.შტიგლიცის ტექნიკური მხატვრობის ცენტრალური სკოლის სტიპენდიანტი, პარიზში მიემგზავრება ცოდნის გასადრმაველად.
- 1905წ.** პარიზში აუგუსტა რონგვოს ხედება.
- 1907-1921წწ.** კავკასიის კუსტარულ კომიტეტში ტიფლისში მუშაობს (დღესდღეობით თბილისი).
- 1908წ.** აუგუსტა რონგვოზე ტიფლისის ევანგელისტურ ლუტერანულ კლესიაში იწერს ჯვარს.
- 1908-1921წწ.** ტიფლისის ალექსანდრეს პედაგოგიური ინსტიტუტის ხატვის მასწავლებელი, კავკასიის კუსტარული კომიტეტის სახელოსნოს კომპოზიცისა და ფერის მასწავლებელი.
- 1910-1913წწ.** "კავკასიის ხალხები" ალბომის გამოცემაზე მუშაობს და მისი შემდგენელია.
- 1911-1912წ.** კავკასიის გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმის მოწყობაში იღებს მონაწილეობას ტიფლისში.
- 1912წ.** გამოფენებში მონაწილეობის მიღებას იწყებს.
- 1912წ.** ვერცხლის ნაკეთობათა კოლექციის პროექტირებაში მიიღო მონაწილეობა. მისი ხელმძღვანელობით გაკეთებული ჩანახატების მიხედვით მუშაობდნენ ვერცხლის მჭედლები დაიუსტანში - მამა-შვილი იბროგიმოვიძე კოლექცია ექსპონირებული იყო სრულიად რუსეთის სოფლისმეურნეობისა და სახლმრეწველობის მეორე გამოფენაზე პეტერბურგში და ოქროს შედლით იყო დაჯილდოებული.
- 1912წ.** ნ.შარის ხელმძღვანელობით ორგანიზებულ ექვედიციაში მიიღო მონაწილეობა.
- 1914წ.** პირველი მსოფლიო ომის დროს ტიფლისიდან ეკატერინბურგში (შოკვიანბათ კრასნოდარად გადაარქმეული) გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმის ექსპონატებს გაუკეთა ვეაკურება.
- 1914წ.** სრულიად რუსეთის სოფლისმეურნეობისა და სახლმრეწველობის მეორე გამოფენის პეტერბურგში მოწყობაში დამსახურების, ეთნოგრაფიული მასალების მოძიებისა და შესწავლისთვის თბილისის საპატრიო მოქალაქის წოდება მიენიჭა.
- 1916წ.** თბილისის საპატრიო მოქალაქის წოდების მიანიჭების შესახებ მიიღო საბუთება.
- 1921-1922წწ.** საქართველოში ლატვიის ვიცეკონსულად მუშაობს.

- 1921-1923 წწ. საქართველოს მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატის სამხატვრო განყოფილებაში მუშაობს, ამავე განყოფილების დაქვემდებარების ქვეშ მყოფი მუხუჟუმის ხელმძღვანელი იყო.
- 1921-1923 წწ. საბჭოთა საქართველოს პირველ ხალიჩების ესკიზებს აწვენებს, 1925 წელს, პარიზში ამ ესკიზების მიხედვით, სპარსულ ტექნიკით მოჭიფილი ხალიჩების კოლექცია საერთაშორისო დეკორატიული ხელოვნების და მოდერნული ინდუსტრიის გამოფენაზეა ექსპონირებული, სადაც, ხალიჩა "შირისი" გამო ოქროს მედალი მიენიჭათ.
- 1923 წ. ლატვიაში ბრუნდება.
- 1924 წ. უმუშევარი ინტელიგენციისთვის ხალიჩების ქსოვის კურსების და ლატვიის ნაციონალურ ქალთა ლიგის ხელმძღვანელობა დაიწყო.
- 1924-1925 წწ. რიგს წინასაბატძრო ცხენში უმცროს ზედამხედველად მუშაობს, სადაც პატმარი ქალებისთვის ხალიჩების ქსოვის ცეხს აყალიბებს და ხელმძღვანელობს.
- 1924-1934 წწ. ქალაქ რიგის საოსტატო და საგანმანათლებლო სკოლაში, მასწავლებლად მუშაობს.
- 1925-1933 წწ. ლატვიის სოციალდემოკრატიულ მუშათა პარტიაში მოღვაწეობს.
- 1925-1939 წწ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბაში" მოღვაწეობს.
- 1928 წ. ლატვიის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია, ა. სტრუქტურისგან, კავკასიური ხალიჩების მოტივის და დამახასიათებელი ელემენტების ჩანახატების კოლექციას ყიდულობს.
- 1932-1934 წწ. მეფობარკში საკუთარ სახლს აშენებს.
- 1934 წ. რიგის საოსტატო სკოლაში და ტექნიკუმში, სამუშაოდან ვანთავისუფლეს.
- 1939-1940 წწ. ლატვიაში გამოსახვითი ხელოვნების საზოგადოებაში საქმიანობს (სექცია "სადარბა").
- 1940 წ. ქალაქ რიგის, საოსტატო სკოლაში და ტექნიკუმში მუშაობს, სადაც, სახალხო სასამართლოს მსაჯულად იქნა არჩეული.
- 1941 წ. 13 ივლისი - 10 ოქტომბერი. სკოლის საზოგადოებრივ სასამართლოში, ნაციონალურად განწყობილ მოსწავლეთა ვასამართლების გამო და საბჭოთა ოკუპაციის დროს, კედლის განვითის ხელმძღვანელობისთვის პატიმრობაში იმყოფება. ლატვიის სსრ მხატვართა საზოგადოებაში იქნა მიღებული.
- 1945 წ. ისტორიის სახელმწიფო ცენტრალურ მუხუჟუმში მუშაობს.
- 1949 წ. პერსონალურ პენსიას უნიშნავენ.
- 1951 წ. გერმანული ოკუპაციის პერიოდში, ისტრუქტურის საბჭოეთის წინააღმდეგ გამოსვლებს გამო, პერსონალური პენსიის გადახდა შეუწყვიტეს.
- 1952 წ. მეფობარკში, საკუთარ სახლს ყიდის.
- 1953 წ. საქართველოს სსრ, სახელმწიფო მუხუჟუმის ნიშნების შემფასებელი კომისია, ა. სტრუქტურის კავკასიის ხალხთა დეკორატიული ხელოვნების ნამუშევრების ფოტოკოლექციას ყიდულობს.

- 1959 წ. პირველი პერსონალური გამოფენა - "იული სტრაუმეს ორნამენტები", რივა.
- 1959 წ. 1 ივლისი. მრავალი წლის მანძილზე შემოქმედებითი საქმიანობისთვის, ლატვიის გამოყენებითი და დეკორატიული ხელოვნების განვითარებაში წვლილის შეტანისთვის, დაბადების 85-ე წლისთავთან დაკავშირებით, ლატვიის სსრ-ს კულტურის სამინისტრო, საპატიო სივლით აჯილდოვებს.
- 1959 წ. 20 ივლისი. ლატვიის სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა, ლისსრ-ს ხელოვნებაში დიდი დამსახურებისთვის, ხელოვნების მუშაკის საპატიო წოდებას ანიჭებს.
- 1959 წ. 22 ივნისი. მეუღლე, აუგუსტა სტრაუმე, გარდაიცვალა. რივის "II შევის" სასაფლაოზე დაკრძალული.
- 1959 წ. თავს ანებებს მუშაობას.
- 1963 წ. რესპუბლიკური მნიშვნელობის პერსონალურ პენსიას იღდგენს.
- 1964 წ. მსრს ხელოვნების ფონდის წევრად იქნა მიღებული.
- 1964 წ. 12 ივნისი. გამოყენებითი და დეკორატიული ხელოვნების განვითარებაში და დაბადების 90-წლისთავთან დაკავშირებით ლატვიის სსრ კულტურის სამინისტრო, საპატიო სივლით აჯილდოვებს.
- 1979 წ. 1 ნოემბერს რივაში გარდაიცვალა, რივის "II შევის" სასაფლაოზე დაკრძალული.

მნიშვნელოვანი გამოფენები, სადაც იული სტრაუმეს ნამუშევრები იყო გამოფენილი

- 1912 წ. დაღესტნის რაიონის სოფლის მეურნეობის და სახლმრეწველობის ნამუშევართა გამოფენა, ტუმინჰანშურა.
- 1913 წ. სრულიად რუსეთის სოფლის მეურნეობის და სახლმრეწველობის მეორე გამოფენა, სანქტ-პეტერბურგი.
- 1923 წ. სრულიად რუსეთის მრეწველობის ხელოვნების გამოფენა, მოსკოვი.
- 1924 წ. ლატვიის ნაციონალური ქალთა ლიგის ქსოვის კურსის გამოფენა, რივა.
- 1925 წ. საერთაშორისო დეკორატიული ხელოვნების და მოდერნული ინდუსტრიის გამოფენა, რივა.
- 1926 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მეორე გამოფენა, რივა.
- 1927 წ. ლატვიის ხელოვნების გამოფენა, სტოკჰოლმი.
- 1928 წ. ლატვიის ნაციონალური ლიგის ხელნაკეთთა სექციის გამოფენა, რივა.
პ. ტილტას ხელსაქმეთა სექციის გამოფენა, რივა.
ლატვიის 10 წლის საიუბილეო სამხატვრო გამოფენა, რივა.
- მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-3 გამოფენა, რივა.
- 1929 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-4 გამოფენა, რივა.

- 1930 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-5 გამოფენა, რიგა.
მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" გამოფენა, ბრიუსელი.
- 1933 წ. ლატვიის სამხატვრო გამოფენა, ოსლო.
მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-6 გამოფენა, რიგა.
- 1934 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" 10 წლისთავის მოგონების გამოფენა, რიგა.
ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის და პ. ტილტას ნამუშევრების გამოფენა, რიგა.
- 1935 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-8 გამოფენა, რიგა.
- 1936 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-9 გამოფენა, რიგა.
ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის გამოფენა "როგორ იქმნება ლატვიური სახლი", რიგა.
- 1937 წ. ნამუშევართა სადღესასწაულო გამოფენა, რიგა.
დეკორატიული ხელოვნების პირველი გამოფენა, რიგა.
- 1938 წ. ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის, დეკორატიული ქსოვის სკოლის, ნამუშევრების გამოფენა, რიგა.
- 1939 წ. კულტურის ხელოვნების საკვირაო გამოფენა, ლიეპაია.
ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის მე-2 გამოფენა, "როგორ იქმნება ლატვიური სახლი", რიგა.
- 1939 წ. მხატვართა საზოგადოება "სადარბას" მე-11 გამოფენა, რიგა.
- 1940 წ. ლატვიის ქალთა ნაციონალური ლიგის დეკორატიული ქსოვის ნამუშევრების გამოფენა, რიგა.
- 1951 წ. სამხატვრო გამოფენა, დიდი ოქტომბრის რევოლუციის 34 წლისთავს მიძღვნილი, რიგა.
- 1959 წ. პერსონალური გამოფენა "იული სტრაუმეს ორნამენტი," რიგა.
- 1983 წ. "ლატვიის ხელოვნების არქივის საბუთების" გამოფენა, რიგა.
- 1993 წ. "დავინანუ პარიზი და..." - ლატვიელ მხატვართა მოღვაწეობა საფრანგეთში. 1860-1940 წელი, რიგა.
- 1995 წ. "რიგაში იუვენდსტილის ხელოვნება და ყოფა. მე-19 ს. ბოლოს - მე-20 ს. დასაწყისში" გამოფენა, რიგა.
- 1997 წ. "სამარადღეაჰო მიწვევა" გამოფენა, რიგა.
- 1999 წ. იული სტრაუმეს 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენა, თბილისი.
- 1999 წ. იული სტრაუმეს 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენა, რიგა.
- 2001 წ. იული სტრაუმეს ხსოვნის გამოფენა, რიგა.

მნიშვნელოვანი პუბლიკაციები თელი სტრატეგის შესახებ

- ა. ბუატია.** ოსტატი დიდებულ ჯუჯათა ტომიდან // ვარსკვლავი 1959 წ. ნომ. 11 გვ. 16.
- ა. ბუატია.** ცოცხალი ხიდი //ლიტერატურა და ხელოვნება 1969წ. 28 ივნისი.
- რ. თშია.** თელი სტრატეგე // ხელოვნება 1971 წ. ნომ. 1 გვ. 52.
- ლ. ლუსუ.** ორნამენტის ვარიაციების ოსტატი // ლატვიის გამოსახვითი ხელოვნება // შედგ. ს. ციელაყა, რიგა: ალი, 1977 წ. გვ. 123-129.
- ე. ციციშვილი.** თელი კარლის ოსკარ სტრატეგის თემაზე // ჩემი სახლი. დანართი, არქიტექტურისა და დიზაინის შესახებ. 1999წ., ნომ. 4, გვ. 6. (ქართულ ენაზე)
- რ. აკობიძე.** თელი სტრატეგის 125 წლის თემაზე თბილისში //თელი სტრატეგე, თბილისი - თბილისი: საქართველოს გამოცემებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში აღინიშნა. 1999წ., გვ. 7-10. (ქართ., რუს., და ლატვ. ენებზე).
- რ. აკობიძე.** თელი სტრატეგის ნამუშევრები და მემკვიდრეობის ეკონომიური ასპექტი // იქვე- გვ. 12, 13.

თელი სტრატეგის 125 წლისთავისადმი მიძღვნილი ღონისძიება თბილისში

- 1999წ. 11-12 ივნისი. თელი სტრატეგის 125 წლისადმი მიძღვნილი კონფერენცია "საქართველოს და ლატვიის ურთიერთ თანამშრომლობა" საქართველოს გამოცემებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში.
- 1999წ. 11 ივნისი - 18 ნოემბერი. თელი სტრატეგის 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენა, საქართველოს გამოცემებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში.
- 2000წ. 7 ივლისი. ბლესანოვის ქუჩაზე მდებარე შენობაზე (ყოფილი მიხაილოვსკის პროსპექტი 17), მემორიალური დაფის გახსნა, სადაც 1921 წლიდან 1923 წლამდე, თელი სტრატეგე ცხოვრობდა და დიპლომატიური წარმომადგენლის მოვალეობას ასრულებდა.

ოული სტრანუშქის ნამუშევრები

ოული სტრანუშქის ნამუშევართა რებროდუქციები ქრონოლოგიური პრინციპითაა დალაგებული, ცალკეულ შემთხვევაში თემის მიხედვით დაჯგუფებულია და მხატვრის შემოქმედებით მოღვაწეობას, ცხოვრების სხვადასხვა პერიოდში გვიხსრობს - თავდაპირველად შტიგლიცის სკოლაში სწავლების წლებს, შემდეგ სანქტ-პეტერბურგში (1898-1904) და პარიზში მოღვაწეობის წლებს, ამას მოჰყვება კავკასია (1907-1923) და საბოლოოდ ლატვია (1923-1940). ორმოციანი წლების დასაწყისში, მხატვარმა, ტექსტილ ხელოვნებაში აქტიური საქმიანობა შეწყვიტა.

გამოსახულებათა სიაში, ნამუშევრის სახელწოდების წინ რებროდუქციის ბარათის ნომერი მოცემული, სახელწოდების შემდეგ - მასალა და შესრულების ტექნიკა, ზომები ხანტიმეტრებში (პირველი ციფრი, ორიგინალის სიმაღლეზე მითითებს, მეორე სიგანეს), ნამუშევრის ადგილსამყოფელი, ასევე ფონდი, აღწერილობა, საქმე, ფურცლის ნომერი ან ანუენტარის ნომერი. მინიმებულია მინაწერი, ავტორის ხელმოწერა, თარიღი და მისი ადგილსამყოფელი. თუ კი, ნამუშევრის თარიღის და პირველად, რომელ გამოფენაზე ექსპონირებული გაგება შესაძლებელი იყო, მაშინ ცნობები კვადრატულ ფრჩხილებშია ჩასმულია თუკა, ნამუშევრის ექსპონირების ცნობები არ არის გარკვეული, მაშინ სპეციალური აღნიშვნა არაა მოცემული. შემოკლებები და ძნელად წასაკითხი ტექსტების გაშოფვრა, ასევე შტიგლიცის სკოლის კლასის სახელწოდება, ნამუშევრის სახელწოდების მიხედვით, კვადრატულ ფრჩხილებშია ჩასმული. მხატვარი, ხალიჩის ესკიზებს თარიღს არ აწერდა, ასევე რეალიზებული ნაკეთობების მასალების სისტემური სია არ შეუდგენია. ამიტომ, ეს სერთულეებს ქმნიდა მათ დათარიღებაში. ნაკეთობების სათაურები, მხატვრის არქივში ნამუშევრების მითითებული სახელწოდებების მიხედვითაა მოცემული და ესკიზებს მინაწერს სიუჟეტების ასახვა მისივე ჩანაწერებიდან, ასევე გამოფენების კატალოგებიდან მოცემული ცნობებით.

კოლექციის, "კავკასიელი ხალხის ხალიჩები, ქსოვილი და მისი დამახასიათებელი ელემენტების ჩანახატები", ცალკეული ნამუშევრების ადგილის დაზუსტება, შესაძლებლობას გვაძლევს, ფრჩხილებში მივანაწილოთ მათი ვაგრცელების რეკონიზიცი. ასევე, ტექსტილის ქსოვის ტექნიკის დასახელება ფრჩხილებშია ჩასმული.

ა სტრანუშქმ კავკასიაში, კოლექციისთვის მასალები შეაგროვა, მაგრამ 1923 წლიდან, 60 ფურცელზე ნახატებს, რიგში ვსვდებით. ამ წიგნში კოლექციიდან, ნამუშევრების მცირე ნაწილია რებროდუქტირებული. ნახატები მთლიანობაში, ორ ნაწილადაა დაყოფილი.

პირველ ნაწილში, კავკასიის ხალხური ხელოვნების ქოვილების ყველაზე დამახასიათებელი ჩანახატები შეგვიძლია ვხილოთ, რომელიც რაიონებისა და ქსოვის ტექნიკის მიხედვითაა დაჯგუფებული.

მეორე ნაწილში, პირველი ნაწილის ნახატების ელემენტები და მოტივებია დაჯგუფებულია რაიონებადაა დაყოფილი (დაღესტანი, ყარაბაღი, კაბრისტანი, ყაზახეთი, კუბა და სხვები).

კოლექციაში სულ, 300-ზე მეტი კავკასიელებისთვის დამახასიათებელი ორნამენტის ელემენტი და მოტივია. 1928 წელს, იული სტრანუშქე ამბობდა, რომ ამ კოლექციაში

კავკასიელი ხალხის ორნამენტების ამომწურავი მარაგია, რომლებსაც ვერცერთ ლიტერატურაში ვერ შევხვდებით.

ასტრალუმე კოლექციის ნამუშევრებზე ინფორმაციის გადმოცემისას, კავკასიის და მის ფარგლებს გარეთ ბოძულარული ქოფის ტექნიკის ნიმუშებს იყენებდა. ზოგიერთ შემთხვევაში ყოფაცხთვრებაში ტექსტილის გამოყენებზეც მიუთითებდა.

სპარსული ტექნიკით მოქსოვილი ხალიჩების კოლექცია არ არის გაფრცელებული, უფრო მეტად გობელენის მსგავსი (გლუვი) ტექსტილის ორნამენტს, მის ელემენტებს და შექმნის ტექნიკას ეძღვება ყურადღება.

ახერბაიჯანში კი, ისევე როგორც სპარსული, ასევე გობელენის ტექნიკით მოქსოვილი ხალიჩები თავისი ტექნოლოგიის და მხატვრული განსაკუთრებულობით ოთხ ტიპად დაიყო.

კუბის-შირვანას (ორნამენტი რთული და მდიდარი ფორმისაა, ხალიჩის ზედაპირზე ნართის სიგრძე 3-6 მმ-ა);

განჯის-ყაზახეთის (ორნამენტი გეომეტრიზებულია, ხალიჩის ზედაპირზე ნართის სიგრძე 6-12 მმ-ა);

ყარაბაღის (გეომეტრიზებული მკენარის ორნამენტი დომინირებს, ხალიჩის ზედაპირზე ნართის სიგრძე 6-10 მმ-ა);

ტებრიზის (ორნამენტი ბუნების სტილიზებულ და გეომეტრიული ელემენტების ფორმებს უკმნის, ხალიჩის ზედაპირზე ნართის სიგრძე 2-15 მმ-ა);

დუმი - ორმხრივად გლუვი (გობელენის მსგავსი) ხალიჩის ქსოვილი, რომლისგანაც პატარა ჩანთებს კერავენ.

შაფრასი - გლუვი ხალიჩის ქსოვილი, რომლისგანაც ზაფხულში მოვსაურობისთვის საჭირო ნივთების ჩასაწყობად დიდ ტომრებს ქსოვენ. ტომრებს აქლეშზე ან ყინზე ამაგრებენ.

სუმაკი - მარჯვენა მხარე გლუვია, მარცხენაზე ნართის გრძელი ბოლოებია. ორნამენტის ელემენტი და კომპოზიცია სუმაკის, სპარსული ტექნიკით მოქსოვილი ხალიჩების მსგავსია, მაგრამ სუმაკის ფორმაში იგივე ელემენტებია გამოყენებული და თითქოს მოკუმშული და დაჭიმულია პორინონტალურად. სუმაკისთვის, მკაცრად განსაზღვრული კომპოზიციის ძირითადი პრინციპი, არ არის დამახასიათებელი.

შადა (შედე) - გლუვი ქსოვილი, ორნამენტით ამოქარგული, მზისგან თავის დაცვის მიზნით გამოიყენება. შადა, შესაქონლეობის რაიონებშია გაფრცელებული, ქსოვილის ორნამენტებში - ცხოველების სტილიზებული ფიგურებია.

ზილი - გლუვი ქსოვილი მოქარგულობის ელემენტი. ზილის მოხატულობას ცხოველთა ფიგურების სტილიზაცია და სხვადასხვა გეომეტრიული ელემენტები უკმნის.

ვერნი (ვარნი) - მარჯვენა მხარეს გლუვი ქსოვილია, მარცხენაზე - ნართის ბოლოები. ორნამენტს ცხოველთა სტილიზებული ფიგურები უკმნის.

მთიან რაიონებში, შადის და ვერნის ტექნიკით მოქსოვილი ხალიჩის ქსოვილისგან, სამგზავრო ჩანთებს, ფარდებს, სუფრებს ამზადებენ.

ტმცს სასწავლო პროგრამა. სამრეწველო ხელოვნების სახელმწიფო აკადემია სანქტ-პეტერბურგში. (ყოფილი ტმცს) მუშუების საკუთრება შიფრის ვარუშე (ვამ. 1-7);

1. ლითონის ჭედური ღანგარის კომპოზიცია. 1901წ.

ქალაქი, ტუში, აკვარელი. 43/41. [სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასის დაფალება.] ცენტრის ზედა ნაწილში ავტორის მინაწერა: Проуле решетки 1/4 nat[уральной] величины (ღანგარის პროექტი, 1/4 ნატურალური ზომის). მარჯვენა ზედა ნაწილში, კომისიის მასწავლებელთა ჩანაწერი: 10. მარჯვენა ქვედა ნაწილში ხელმოწერა და თარიღი: Ю. К. Страуме 1901. ცენტრის ქვედა ნაწილში ტმცს ბეჭედი და კომისიის მასწავლებელთა დასკვნა: Приобр[етено] (გაყიდულია).

2. სპილენძის ჭურჭლის კომპოზიცია. 1902წ.

ქალაქი, ტუში, აკვარელი. 45,3/63. [სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასის დაფალება.] ზედა შუა ნაწილში ავტორის მინაწერი: Проект медного кашпо 1/2 nat. Вел. მარჯვნიდან ზემოთ, კომისიის მასწავლებელთა დასკვნა: 10 Приобр[етено] (გაყიდულია). მარჯვნიდან ქვემოთ: ტმცს ბეჭედი, ხელმოწერა და თარიღი. იული სტრაუმე 1901 წ.

3. ფრეზის სტუდია. 1903წ.

ქალაქი, აკვარელი. 46/35,5. [ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასის დაფალება.] ცენტრის ქვედა ნაწილში ხელმოწერა და თარიღი. Ю.К. Страуме, 1903. მარჯვენა ქვედა ნაწილში ტმცს ბეჭედი.

4. ხელსახოცი. 1903წ.

ქალაქი, გუაში. 70/59,3. [ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასის დაფალება.] მარჯვენა ზედა ნაწილში კომისიის მასწავლებელთა დასკვნა: Приобр[етено] (გაყიდულია). შუაში, ქვემოთ ტმცს ბეჭედი. მარჯვნიდან ქვემოთ ხელმოწერა და თარიღი: Ю.К. Страуме, 1903.

5. ყვავილების სტუდია, ჭურჭლის კომპოზიცია და შპალერის მონატულობა. 1903წ.

ქალაქი, აკვარელი, ტემპერა. 70,5/73. [ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასის დაფალება.] ქვემოთ შუაში კომისიის მასწავლებელთა გადაწყვეტილება: Приобр[етено] ხელმოწერა და თარიღი: Ю. Страуме, 1903.

6. კედლის კალენდარი 1904 წლიდან. 1903წ.

ქალაქი, ტუში, ტემპერა, მთოქროვილი. 63,5/64 [სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასის დაფალება.] ქვედა ნაწილის ცენტრი: ტმცს ბეჭედი. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში კომისიის

მასწავლებელთა დასკვნა: Приобр[етено] (გაყიდულია), ხელმოწერა და თარიღი: Ю. Страуме, 1903.

7. პრიმიულის სტუდია და ჭურჭლის კომპოზიცია. 1904წ.

ქალაქი, აკვარელი, ტუმბერა. 48/32,2. [ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასის დასვლა.] ზედა ნაწილის ცენტრი, კომისიის მასწავლებელთა დასკვნა: Приобр[етено] (გაყიდულია) მარცხნივ ქვედა ნაწილში მინაწერია примулы (პრიმიული). შუაში, ქვემოთ ტმცს ბეჭედი და თარიღი МАЙ 1904 (1904 წ. მაისი). მარჯვნივ, ქვემოთ ხელმოწერა და თარიღი: Ю. Страуме, 1904.

საკონკურსო ნამუშევარი ტმცს უცხოური სტიმენდიის მიღებისათვის (სასტუმრო ოთახის, ავეჯის პროექტი). 1904 წ. სამრეწველო ხელოვნების სახელმწიფო აკადემიის მუზეუმის საკუთრება, შიფრის გარეშე (გამ. მ-12):

8, 9. საგარძლის საზურგის პროექტი. [1904წ.]

პროექტი შესრულებულია ორ განხორციელებულ ქალაქდზე. ავტორის ჩანაწერი ესება ორივე გამოსახულებას.

8. ქალაქი, აკვარელი, 75/52. მარცხნიდან ზემოთ ავტორის მინაწერი: Проект кресла, фасад и боковой вид (საგარძლის პროექტი, წინხედი და გვერდხედი). მარჯვნივ ზემოთ, ნამუშევრის ყოფილი შენახვის ადგილის ბეჭედი და შიფრი.

9. ქალაქი, აკვარელი, 68,6/44.

მარჯვნივ ზემოთ, ნამუშევრის წინა ადგილმდებარეობის ადგილის ბეჭედი და შიფრი. მარჯვნივ, ქვემოთ ხელმოწერა და თარიღი: Ю. Страуме, 1904.

10. დივანის პროექტი. [1904წ.]

პროექტი შესრულებულია ორ ცალკე ქალაქდზე. ავტორის ჩანაწერი ესება ორივე გამოსახულებას.

ქალაქი, აკვარელი, 66/107.

მარცხნივ ზედა ნაწილში ავტორის მინაწერი: [Пр]оект дивана [фа]сад и боковой вид 1/2 натуральной вел[ичины] (დივანის პროექტი, წინხედი, და გვერდხედი 1/2 ნატურალური ზომიდან).

11, 12. საგარძლის პროექტი. [1904წ.]

ქალაქი, აკვარელი, 73/50.

ერთი ქალაქი ორ ნაწილად. საწყის ორიგინალში, ერთი ქალაქი, რომელიც დროთა განმავლობაში ორ ნაწილად გაიყო. ავტორის ჩანაწერი, ესება ორივე გამოსახულებას.

11. გამოსახულების მარცხნივ ზედა ნაწილში ავტორის მინაწერი: Проект стула фасад и

ხოковой вид $\frac{1}{2}$ нат[уральной] вел[ичины] (დივანის პროექტი, წინხედი, და გვერდხედი
 №2 ნატურალური ზომიდან). მარჯვნივ, ზემოთ ნამუშევრის წინა ადგილსამყოფელის
 ბეჭედი და შიფრი.
 12. გამოსახულებაზე მარჯვნივ, ხელმოწერა და თარიღი: Ю. Страуме, 1904.

13. შპალერის ესკიზი "ორქიდეები ობობებით" (ორიგინალის ფრაგმენტი). [1906წ.]

ქალაქი, გუაში. 23/31.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. ქალაქის ორიგინალის ზომა 58/35. ლსა, ფ. 902,
 აღწ. 2, ფურ. 1, 2.

14. დეკორატიული ქსოვილის ესკიზი "ფარშეგანგები." 1906 წ.

ქალაქი, ტემპერა, მოოქროვილი. 121/90.

მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი. სტრატეგი, პარიზი, 1906 წ.
 მსმ, ინ. ნომ. Z-5209

*კოლექციიდან, იაპონური ქსოვილის მოხატულობის მოტივების შაბლონური ნახატები.
 1906 წ. პარიზი. ლსაში, ინ. ნომ.-5119 (გამ. 15-18). ხელმოწერა და თარიღი არ არის
 რეპროდუცირებული.*

15. ყვავილები. 1906 წ.

ქალაქი, ტუში. 46/40.

16. ფოთლები. 1906 წ.

ქალაქი, ტუში. 54,5/39,5.

17. თევზი. 1906 წ.

ქალაქი, ტუში. 55/41.

18. ფრინველები. 1906 წ.

ქალაქი, ტუში. 46/40.

19. საბაღიშე ქსოვილის მორთულობის ჩანახატი. 1906 წ.

ქალაქი, ტემპერა. 80/75.

მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი. სტრატეგი, პარიზი, 1906 წ.
 მსმ, ინ. ნომ. Z-5217.

20. ყვავილების სტუდია. [1906წ.]

ქალაქი, აკვარელი. 34,5/24,5.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 8, ფურ. 7.

21. მცენარეთა სტუდიები. [1906წ.]

ქალაქი, ფერადი ფანქრები. 32/24,5.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 8, ფურ. 6, 4.

22. შპალერის მოხატულობა, 1906წ.

ქალაქი, ტყემურა, 76,5/62. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი.

სტრაუშე, პარიზი, 1906 წ. ლსა,

ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ. 10.

23. შპალერის მოხატულობა. [1906წ.]

ქალაქი, ტყემურა. 67/48.

თარიღის გარეშე. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა: ი. სტრაუშე, პარიზი. ლსა, ფ.

902, აღწ. 2, საქ. 1, გვ. 11.

24. შპალერის მოხატულობა. 1906 წ.

ქალაქი, ტყემურა. 80/64. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი.

სტრაუშე, პარიზი, 1906 წ. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ. 12.

25. შპალერის მოხატულობა. 1906 წ.

ქალაქი, ტყემურა. 68/60. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი.

სტრაუშე, პარიზი, 1906 წ. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 1, ფურ. 14.

26. პეიზაჟი. 1910 წ.

ქალაქი, ფანქარი, ტუში. 22,4/29.

მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ხელმოწერა და თარიღი: ი. სტრაუშე, პარიზი. 1910 წ.

გულბენეს ისტორიისა და ხელოვნების მუზეუმის საკუთრება.

27. ძველი სომხური ჩანაწერების მორთულობა, პერგამენტზე, ენშიადინის მონასტერი კობო. [1910წ. აგვისტო.]

ქალაქი, ტყემურა, მოთქროვილი. 15,5/13.

ფურცლის მეორე მხარეს, ი. სტრაუშეს მიერ, მიღდა სტუმინასადში მიძღვნილი

სურვილი: კეთილი გულით მოსაგონებლად. ისტრაუშე.

1969 წ. 14 ივნისი, და მინაწერი ძველი სომხური ჩანაწერების მორთულობა,

პერგამენტზე ენშიადინის მონასტერი. კერძო საკუთრება.

28. გელათის მონასტერი. [1912წ.]

ქალაქი, აკვარელი. 44,5/33.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. კერძო საკუთრება.

29. გელათის მონასტერი. [1912წ.]

ქალაქი, აკვარელი. 35/39.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. კერძო საკუთრება.

30. აბრეშუმის ქსოვილის ნაქარგის ჩანახატა. [დაახ. 1912წ.]

ქალაქი, აკვარელი. 55/37.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 2, ფურ. 16.

31. მორთული ჭურჭლის ჩანახატა. [1912წ.]

ქალაქი, აკვარელი, ტუში. 33/24,3.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 12, ფურ. 1.

ალბომიდან "Кавказские ковры". 1913წ. (გამ. 32, 33.)

32. ხალჩის მონატულობა.

ლითოგრაფია. 48/26.

მარცხნიდან ქვევით, მინაწერი. Рисунок художника Ю. Страуме.

33. ხალჩის მონატულობა.

ლითოგრაფია, 58/36.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე.

კავკასიის მთიანი რაიონების ექსპადიციიდან. 1916 წ. (გამ. 34, 35).

34. ტექსტილის მონატულობა. 1916 წ.

ქალაქი, ტემპერა, აკვარელი. 33,5/25.

ავტოგრაფის გარეშე. ზემოთ შუაში, ავტორის მინაწერი ნომ. 12 და თარიღი. 1/VI 16.

ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 2, ფურ. 11.

35. ტექსტილის მონატულობა. 1916 წ.

ქალაქი, ტემპერა, აკვარელი. 33,5/25.

ავტოგრაფის გარეშე. ზემოთ შუაში, ავტორის მინაწერი ნომ. 12 და თარიღი. 4/VI 16.

ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 2, ფურ. 10.

36. კედლის მორთულობის ჩანახატი. [1919წ.]

ქაღალდი, აკვარელი, 34,5/26.

ავტოგრაფისა და თარიღის გარეშე. მსმ, ინ. ნომ. Z-5249.

37. ხაღინის მოხატულობა (სუმაკი, კუბის რაიონი). [დაახ. 1920წ.]

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 30/40.

ავტოგრაფისა და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, სპქ. 2, ფურ. 5.

38. ფსიანის ქაღალდის ესკიზი. [დაახ. 1920წ.]

ქაღალდი, აკვარელი, ტემპერა. 16/25.

ავტოგრაფისა და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, სპქ. II, ფურ. 40.

კოლექტივიდან "კავკასიელი ხალხის ხაღინის, ქსოვილის და მათი დამამახასიათებელი
 ელემენტების ჩანახატები" I და II ნაწილი. [1924-1928წწ.]

ავტოგრაფისა და თარიღის გარეშე. მსმ, ინ. ნომ. Z-85198578

(გამ. 39-41-პირველი ნაწილი. გამ. 42-52.-მეორე ნაწილი).

39. ტექსტილის მოხატულობა (დუმი; დაღესტანი).

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 36,1/27,2.

40. ხაღინის მოხატულობა (კუბის რაიონი).

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 38/26,2.

41. საღოსტაყი ორზოგის მოხატულობა. (კუბის რაიონი)

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 38,5/28,1.

42. მოხატულობის მოტივები. (დუმი; დაღესტანი).

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 40,8/26,9.

43. ტექსტილის მოხატულობა (ზილი; კარაბახი).

ფოტოქაღალდი, ტემპერა. 34,3/25,3.

44. მოხატულობის მოტივები. (დუმი, დაღესტანი).

ქაღალდი, ტემპერა. 40,8/26,9.

45. ხალაინის მოხატულობის მოტივები. (კაბრისტანი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,7/27,1.

46. ხალაინის მოხატულობის მოტივები. (ყარაბახი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,9/27,1.

47. ხალაინის და ცხენის საბნის მოხატულობის მოტივები. (ყარაბახი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,8/27.

48. ხალაინის მოხატულობის მოტივები. (ყაზახეთი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,9/27,1.

49. მოხატულობის მოტივები. (სამაკსე კუბის რაიონი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,7/26,9.

50. მოხატულობის მოტივები. (სამაკსე კუბის რაიონი).
ქალაქი, ტექნიკა. 40,8/27.

51. მოხატულობის მოტივები. (მაფრაში, ვერნე ყარაბახი)
ქალაქი, ტექნიკა. 40,9/27.

52. ცხენის საბნის მოხატულობის მოტივები. (შადა, ზილა ყარაბახი)
ქალაქი, ტექნიკა. 40,9/27.

53. ხალაინის ცენტრალური ნაწილი. [1921წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 90/93.

ხალაინის ესკიზის ავტორი ი. სტრაუშე. ხალაინის ოსტატი ზეინალ მირზაევი. სგხსმ, ინ. ნომ.-242.

54. ხალაინის ცენტრალური ნაწილი. [1921წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 85/93.

ხალაინის ესკიზის ავტორი ისტრაუშე. [ხალია მოქსოვილია საზოგადოება
"განათლების" სკოლის სახელოსნოში]
სგხსმ, ინ. ნომ.-243.

55. ხალია "გველთევა". [1925წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 180/107. ხალია მოქსოვა ისტრაუშე.
დგმ, ინ. ნომ. T-66.

56. ბალიში [1925წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 75,5/66. ბალიში მოქსოვა ისტრატეგუმ.

დგბმ, ინ. ნომ. T-67.

[ბალიში პირველად, ლატვიის გამოყენებითი ხელოვნების, მეორე გამოფენაზე იყო ექსპონირებული, რიგში 1925 წ.]

57. ბალიში [მე-20 საუკუნის, 20 წ. შუარიცხვება]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 85/55.

58. ხალიჩის მოტივის ცენტრალური ნაწილის ტექნიკური ჩანახატი [1926წ.]

ქარაღდი, ტემპერა. 21/10.

ხელმოწერის და თარიღის გარეშე.

ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 15, ფურ. 1.

59. ხალიჩა [1926წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 100/65. ხელმოწერის და თარიღის გარეშე. კერძო საკუთრება.

[ხალიჩა პირველად, შხატვართა საზოგადოება "სადარბას", მეორე გამოფენაზე იყო ექსპონირებული, რიგში 1926წელს.]

60. ხალიჩის მოხატულობის კომპოზიციის ტექნიკური ჩანახატი. [1927/1928წწ.]

ქაღალდი, ფანქარი, ტემპერა, 65/40. ხელმოწერის და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 15, ფურ. 3.

[ნაკეთობის ჩანახატის მიხედვით, ავტორმა ხალიჩა შეუღლეს, ა. სტრატეგის ანუქა, დაახლოებით 1928 წ.]

61. ხალიჩის ესკიზი "ცეცხლოვანი ჯგრები". [მე-20 საუკ. 20-იანი წლები]

ქაღალდი, ტემპერა. 83,5/61.

თარიღის გარეშე. კოდის შიდა, ვიწრო სარტყლის, მარცხენა კუთხეში ავტორის ინიციალები: ა. ს.

მსმ, ინ. ნომ. Z-5222.

62. ხალიჩის "შხის თაყვანისმცემლებს" ტექნიკური ჩანახატი [მე-20 საუკ. 20-იანი წლების, მე-2 ნახევარი]

ქაღალდი, ფანქარი, ტემპერა, 25/34,5. ხელმოწერის და თარიღის გარეშე. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 15, ფურ. 2..

63. ხაღინის ესკიზი. [1928წ.]

ქაღალდი, ტემპერა. 99,5/34,5

თარიღის გარეშე. კიდის შიდა პატარა ზოლის კუთხეში ავტორის ინიციალები: ა. ს. ქვემოთ მარჯვნივ ავტორის ხელმოწერა: ა. სტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ა. სტრატეგის საკ. ნომ. 7. მსმ, ინ.ნომ. Z-5215.

64. ხაღინის “მზის თაყვანისმცემლები.” [მე-20 საუკ. 20-იანი წ. მე-2 ნახევარი]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 82,5/61,5. ხაღინა მოქსოვა ა. სტრატეგში. კიდის მარცხენა კუთხის ბოლოში ინიციალები: ის.
მთმ, ინ.ნომ. FI/I-6.

[ხაღინა ა. სტრატეგის საჩუქარია, არა უგვიანეს 1928 წ.]

65. ხაღინა “ბებლები.” [1930 წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 171/94. ხაღინა მოქსოვა ა. სტრატეგში. კიდის მარჯვნივ კუთხის ბოლოში ინიციალები: ის.
ლმ, ინ.ნომ. ETN-10494.

[პირველად ხაღინა მხატვართა საზოგადოება “სადარბას” მესუთე გამოფენაზე იყო ექსპონირებული, რიგში 1930 წელს.]

66. ხაღინა. [არა უგვიანეს 1931 წ.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 210/95. ხაღინა მოქსოვა ა. სტრატეგში. კიდის მარცხენა კუთხის ბოლოში ინიციალები: ის.
დგმ, ინ.ნომ. T-68.

67. ხაღინის ესკიზი “ცეკვა” [1928წ.]

ქაღალდი, ტემპერა. 103/86,5

თარიღის გარეშე. კიდის შიდა, ვიწრო სარტყლის კუთხეში, ავტორის ინიციალები: ა. ს. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში ავტორის ხელმოწერა: ა. სტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ა. სტრატეგის საკ. ნომ. 23. მსმ, ინ.ნომ. Z-5214.

68. ხაღინის “ფრინველების” მოხატულობის კომპოზიციის ტექნიკური ჩანახატი. [1928-1930წწ.]

ქაღალდი, ტემპერა. 117/7.

კომპოზიციის კუთხეში ავტორის ინიციალები: ის. თარიღის გარეშე. მსმ, ინ. ნომ. ETN-1294.

69. ხაღინის ესკიზი “მამლები”. [1929-1930 წწ.]

ქაღალდი, ტემპერა. 67,5/50.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. მსმ, ინ.ნომ. Z-5224.

70. ხალისის ესკიზი “ჩვენი ყვაილები”. [1929წ.]

ქალაქი, ტემპერა. 61/47.

ხელმოწერისა და თარიღის გარეშე. მსმ, ინ.ნომ. Z-470. სახელწოდებით “ჩვენი ყვაილები”.

71. ხალისის ესკიზი “ფრინველები.” [1928-1930 წწ.]

ქალაქი, ტემპერა. 67,6/44,6.

თარიღის გარეშე. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში, ავტორის ხელმოწერა: ი. სტრატეგი.
 (გამოსახულება არ არის რეპროდუცირებული).

ლიმ, ინ.ნომ. ETN-1293.

72. ხალისის ესკიზი [მე-20 საუკ. 30-იანი წწ.]

თარიღის გარეშე. კიდის შიდა ვიწრო სარტყლის, მარცხენა კუთხეში ავტორის
 ინიციალები: ი. ს. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში ავტორის ხელმოწერა: ი. სტრატეგი.
 მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ. 6. მსმ, ინ.ნომ. Z-5208.

73. ხალისის ესკიზი “ცის მნათობები.” [მე-20 საუკ. 30-იანი წწ.]

თარიღის გარეშე. მოხატულობის ნახატის კომპოზიციაში კიდის შიდა ვიწრო სარტყლის
 კუთხეში, ავტორის ინიციალები: ი. ს. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში ავტორის
 ხელმოწერა: ი. სტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ.
 28. მსმ, ინ.ნომ. Z-5211.

74. ხალისის ესკიზი “ფრინველები.” [მე-20 ს. 30-იანი წლები.]

ქალაქი, ტემპერა. 69,5/68.

თარიღის გარეშე. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში ავტორის ხელმოწერა: სარკმლის ფარდა
 და ბადე. ისტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ. 34.
 მსმ, ინ.ნომ. Z-5220.

75. ფარდის ესკიზი “წეროები.” [მე-20 ს. 30-იანი წლები.]

ქალაქი, ტემპერა. 62,5/63,4.

თარიღის გარეშე. მარჯვნივ ქვედა ნაწილში ავტორის ხელმოწერა: ისტრატეგი. მეორე
 მხარეს ავტორის მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ. 36. მსმ, ინ.ნომ. Z-518.

76. ხალია. [მე-20 ს. 30-იანი წლები.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. 49/90. კერძო საკუთრება.

77. ბალიში. [მე-20 ს. 30-იანი წლები.]

შალი, ბამბა, სპარსული ტექნიკა. გულბენეს ისტორიის და ხელოვნების მუზეუმის
 საკუთრება. შიფრის გარეშე.

78. ხალხის ესკიზი "ბუები." [მე-20 ს. 30-იანი წლები]

ქალაქი, ტუმბერა, 66/66,3.

თარიღის გარეშე, კიდის მარცხენა კუთხეში, ავტორის ინიციალები: ი. ს. მარჯენი
ქვედა ნაწილში ავტორის ხელმოწერა: ი. სტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის
მინაწერი: ლექსი ფრანგულ ენაზე. ასტრატეგის ხელნაწერი. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ.
14, ვგ. 18.

79. ხალხის ესკიზი "ბუები და ღამურები." [1936წ.]

ქალაქი, ტუმბერა, 50/50.

თარიღის გარეშე, კიდის შიდა ვიწრო სარტყლის მარცხენა კუთხეში, ავტორის
ინიციალები: ი. ს. მარჯენი ქვედა ნაწილში, ავტორის ხელმოწერა: ი. სტრატეგი.
მეორე მხარეს ავტორის მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ. 3. მსმ, ინ.ნომ. Z-5223.

80. ხალხის ესკიზი. [მე-20 საუკ. 30-იანი წლები.]

ქალაქი, ტუმბერა, 39,4/39,4.

თარიღის გარეშე, კიდის შიდა ვიწრო სარტყლის კუთხეში, ავტორის ინიციალები: ი. ს.
მარჯენი ქვედა ნაწილში, ავტორის ხელმოწერა: ი. სტრატეგი. მეორე მხარეს ავტორის
მინაწერი: ი. სტრატეგის საკ. ნომ. 14. მსმ, ინ.ნომ. Z-5227.

81. აგეჯის პროექტი [დაახ. 1936წ.]

ქალაქი, ფანქარი, აკვარელი, 30/47,5.

თარიღის გარეშე, მარჯენი, ქვემოთ ხელმოწერა: ისტრატეგი. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ.
14, ფურ. 1.

82. აგეჯის პროექტი [დაახ. 1936წ.]

ქალაქი, ფანქარი, აკვარელი, 30/47,5.

თარიღის გარეშე, მარჯენი, ქვემოთ ხელმოწერა: ისტრატეგი. ლსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ.
14, ფურ. 2.

83. დეკორატიული სინი. [მე-20 საუკ. 30-იანი წლები.]

ბე, ტუმბერა, შეფერილობა, მოთქროფილი, 28,4/3,8.

ი. სტრატეგის კომპოზიცია და შესრულება, მორთულობის მოტივების მხედვეთ, ძველი
სომხური წიგნებიდან და პერჯამენტებიდან. დგმ, ინ. ნომ. DLM/ko-318.

დანართი

დანართი, წიგნის ტექსტის ინფორმაციული და ვიზუალური შევსების ხერხია. ისტრაჟებს სტატიკური ინფორმაციის პარამეტრების მონაცემთა ბაზაში შექმნილი ელემენტები და ნახატები ორ ნაწილად არის დაჯგუფებული:

1) საკუთარი ნამუშევრები;

2) კომპიუტერიზებული ორიგინალებიდან (საბუთების მიხედვით, ორიგინალის იმ დროინდელი ადგილმდებარეობა და შესაბამისი კვალირატული ფორმირებისა ჩასმული).

მითითებულია, კავკასიის კულტურული კომიტეტის ცალკეული ექსპედიციების მარშრუტები, მიზნები და შედეგები, რომლებიც წიგნის ტექსტში ნახსენები მოვლენების ცნობებს აყვებს, რომელთა საფუძვლიანად გამოკვლევა კავკასიის კულტურული კომიტეტის შესახებ სრული მასალების მოძიების შესაძლებლობას გვაძლევს. ავტორის მიერ მოპოვებული ცნობებიდან ნაწილი, 1950 წლიდან თბილისის არქივში ინახებოდა, რომელიც გიორგი ტყეშელაშვილმა გამოიყენა, რათა ზევით ნახსენები დაწესებულების ორმოცდაათწლიანი მოღვაწეობის ანაღოზი დაეწყო. (ღსა, ფ. 902, აღწ. 2, საქ. 40, ფურ. 8, გ.მ.).

მივიღოთ რა მხედველობაში ყველა ი. სტრაჟმეს ნამუშევრის ორიგინალების ადგილმდებარეობის ცნობების არ ქონა, დანართი ახლო მომავალში მხატვრის შემოქმედების დაინტერესებასა და გამოკვლევას ემსახურება.

ინფორმაცია დანართისთვის, რუსეთის ისტორიის სახელმწიფო არქივის საბუთებიდან იქნა მიღებული, რომელიც თბილისის და რიგის ბიბლიოთეკების მასალებსაა შედარებული, ასევე კერძო პირთა განკარგულებაში მყოფ მასალებს. (იხ. წყაროები და გამოყენებული ლიტერატურა).

დანართში მოხსენიებული ისტრაჟმეს ბევრი ნამუშევრი, ამ წიგნშია რეპროდუცირებული და დაწვრილებითი ცნობები მათ შესახებ გამოსახულებათა საშუალო მოცემული.

ოული სტრაჟმეს მიღწევები

შტოლიცის ცენტრალური ტექნიკური ხატვის სკოლის შემონახული ნამუშევრები 1899—1904 წწ.*

კლასის სახელწოდება ნამუშევართა ორიგინალური კომპოზიციისა და დავალების თემათაა მოცემული.

1. ბრინჯაოს შანდალის ნახაზი და მოზომვა. 1899 წ. ხაზებისა და ზომების კლასი.

* 1899 წლიდან შეცნობილი და სიაში ნახსენები ისტრაჟმეს ნამუშევრებიდან, 1998 წლამდე შტოლიცის სკოლის მუზეუმში სანქტ-პეტერბურგში, სამი ნამუშევარი იყო შემონახული. მათ შესახებ ინფორმაცია მუზეუმის კარტოთეკაში შეგვოსლია ვიზილით. დანარჩენი ნამუშევრების ადგილმდებარეობის შესახებ, 1998 წელს ცნობები არ იყო.

2. დეკორატიული საგნების ჯგუფების სტუდია. 1900 წ.
წყალსადებავებით ხატვის კლასი.
3. ლიონის ჭედური ლანგარი. 1901 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
4. ბრინჯაოს შანდალი. 1901 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
5. კარადა ხატებისთვის. 1902 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
6. სუფრის ესკიზი. 1902 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
7. ქოლგის სახელურის ესკიზი. 1902 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
8. მარმარილოს ჭურჭელი. 1902 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
9. წიგნების კარადა. 1903 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
10. უურნალოს ყდა. 1903 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
11. კედლის კალენდარი. 1903 წ.
სამრეწველო ხელოვნების საგნების კომპოზიციის კლასი.
12. შპალერის ესკიზი. 1903 წ.
ქარგვისა და დაწითვის კლასი.
13. სტილიზებული ცინკარია. 1903 წ.
ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასი.
14. სტილიზებული ტუბეროზები. 1903 წ.
ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასი.
15. ფრეზიები. 1903 წ.
ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასი.
16. ვაზების მოხატულობის კომპოზიცია. 1904 წ.
მაიოლიკის კლასი.

17. ღიღილოები. 1904 წ.
 ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასი.

18. ფურსულა. 1904 წ.
 ცოცხალი ყვავილების ხატვის კლასი.

საკონკურსო ნამუშევარი უცხოური სტიბენდიის მისაღებად

სასტუმრო ოთახის ავეჯის განლაგების პროექტი (8 ფურცელი). 1904წ.

1905– 1907წწ. ნამუშევრები სტიბენდიანტობის წლებსა, პარიზში*

საკუთარი ნამუშევრები.

1. ესკიზები ტრანზარექტებისთვის: "თეკზი," "მტრედები," "გლიცინია," "ფიჭვის ვირსები," "კალიბა," "ჯარდის კოერები."
2. ხელსახოცის ესკიზი.
3. ფრინი "ლილიები"
4. მცენარეთა სტუდიის ბუნებში, კოლაროსი (*Colarossi*) [ხატვის საღამოს კურსების დავალება]— 35 ფურადი ნახატი.
5. ფრინი და შპალერი "თხილები."
6. ფრინი და შპალერი "ქვრივები."
7. შპალერი „ოსპი,
8. შპალერი "სეია"
9. დეკორატიული ქსოვილის ესკიზი "ფარშევანგები."
10. შპალერი "ჭყავი და ღიღილოები."
11. შპალერი "ტყის ზარები."
12. შპალერი "ჯარდები."
13. შპალერი "ორქიდები ობობებით."
14. ფრინი და შპალერი "ჭადრები."
15. ფრინი და კომპოზიცია საპატიო ნაშრომისათვის "ბუები ფიჭვის ტოტებზე."

* ი. სტრაუმეს ტექნიკური ხატვის ცენტრალური სკოლის დირექტორის გ. კოტოვისადმი ნაბარებული ანგარიშისა და ისტრაუმეს ართნავოსადმი წერილის მიხედვით. ნამუშევრები ინახება: ლატვიის სახელმწიფო არქივში, სახელმწიფო სამხატვრო მუზეუმში, ლატვიის ისტორიის მუზეუმში, დეკორატიული გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმში, ლსა ინფორმაციულ ცენტრში, კერძო კოლექციაში, რიგში.

16. სუფრის ესკიზი "კარტოფილი."
17. ქსოვილის ესკიზი "ფრინველები"
18. ქსოვილის ესკიზი "მფრინავი ჩიტები"

კობები ორიგინალებიდან, ლუვრის დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი და კერძო კოლექციები

1. ფრინი "მერცხლები" - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
2. "ფრინი "დეკორატიული ყვავილები," - მე-17 საუკ. დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
3. ვენეციური მაქშანი - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
4. სპარსული ქსოვილის მოტივი - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
5. ბანო "ასტრა" - მე-17 საუკუნის დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
6. ბალიშები "ბაშბუკი და ყვავილები" - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრის დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

იაპონური ქსოვილები: "ქრისანთემები და პებლები" - ვინერის (*Vignier*) კოლექცია; მერცხლები - ე. ტრონკურის (*E. Tronqois*) კოლექცია; იაპონური დეკორატიული ნაქარი ნახატის "თეფხი" - შვიოს (*Ch. Gillot*) და გაანსელეს (*G. Anselet*) კოლექცია.

"ფიჭვი," "ფრინველები," "ღამე," "კობები," "ყანჩა," - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

ნახატები - იაპონური ქსოვილის დაჩითვის ტრაფარეტები: "ირისი," "ყაყაჩო," "ისვები," "ტალიები," "მუხა რკობით," "იორდასალამი," "ფარშევანგის ბუმბული," "ტოტები," "ქოლგები," "ობობის ქსელი," "ფახანები ხის ტოტებზე," "კობები," "ბატები," "ქრისანთემები," "პაღმის ტოტი," "თეფხი," "ფიჭვიები," "ჩიტები," "მცენარეები," "ტოტები და ყვავილები," "ფიჭვი," "იორდასალამი და ტალიები," "მინდორი," "ყვავილები," "ფოთლები და წიწვები" - დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმი, ლუვრი (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

სახლმრეწველობის მნიშვნელოვანი ნამუშევრების საძიებლად წარმოებული ექსპედიციები, რომლებშიც ისტრაუმეს მონაწილეობა აქვს მიღებული

<p>დარგი</p>	<p>ქალაქები, გუბერნიები, რეგიონები, ოლქები, სადაც სახლმრეწველობის სფერო გავრცელებული და შუტად განვითარებულია</p>
<p>კერამიკა</p> <p>ჭედური ლითონდამუშავება</p> <p>ჭედური ნაკეთობების მრავალსახეობა (ძირითადად - სპილენძის ჭურჭელი)</p> <p>მორთულობა ემალით (სამკაულები და სხვა)</p> <p>აბრეშუმით ქარგვა</p> <p>ხალიჩის ქსოვა</p>	<p>ტიფლისისა და ქუთაისის გუბერნია, დაღესტნის რეგიონი</p> <p>გეოგჩაის და ზანგეზურას რეგიონი, ქუთაისის გუბერნია, ტიფლისი, ბაქო, ელიზავეტოპოლი, სუმა, ერევანი, დარუბტანი, [გერცხლის ნაკეთობები, იარაღი, სპილენძის ჭურჭელი, სილის ძვალი ოქროს ინკრუსტაციით]</p> <p>კავკასიის ფარგლებს გარეთ აღმოსავლეთ ნაწილი (ბაქო, შუმა, ელიზავეტოპოლი)</p> <p>ქუთაისის გუბერნია, შუმაქას რეგიონი, ელიზავეტოპოლი, ყარაბაღი</p> <p>ყაზახეთი, დაღესტანი, კუბა, ბაქო, ლენკორანი, კაბრისტანი, (განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია — შუმახის რეგიონი), ნუმა, ერევანის გუბერნია, ქურთა დასახლებული ადგილები კავკასიაში</p>

კავკასიის კუსტარული კომიტეტის საბუთებიდან. რსა, სანქტ-პეტერბურგი.

ისტრაუმეს ხელმძღვანელობით ორგანიზებული ექსპედიცია კუბის რეგიონში, 1911 წლის ზაფხულში.

მიზანი - ძველი, კუბის რეგიონის ტექსტილის ტიპური ნიმუშების შეცნობა და კოპიების გაკეთება (ჩახატვა).

ი. სტრაუმეს მიერ დატოვებული მემკვიდრეობა ექსპედიციის მიზნის მიღწევაზე მოწმობს: დახატული ხალიჩები (მოქსოვილი სპარსული ტექნიკით) და სუმაკი სხვადასხვა სოფლიდან, მთლიანობაში 22 ფერადი ჩანახატი, რომელიც ძველი ხალიჩების კომპოზიციას, კოლორიტს და ორნამენტს ასახავს.

ტექსტილის ორიგინალები კავკასიის სოფლებიდან
 ი. სტრაუშე ორიგინალებიდან ასლებს იბატავდა

ნომ. თანხმ.	ტექსტილის დასახელება	ტექსტილის ადგილსამყოფელი
1.	ხალჩის ნომ.1	სოფელი კონაგკენდა
2.	ხალჩის ნომ.2	სოფელი კონაგკენდა
3.	ხალჩა	კუბის რაიონი
4.	ხალჩა	შემაჰას რეგიონი
5.	სუმაკი	პურას სოფელი
6.	ხალჩის ნომ. 1	სოფელი შერებედილა
7.	ხალჩის ნომ. 2	სოფელი შერებედილა
8.	ხალჩა	სოფელი ჰასანკალა
9.	ხალჩის ნომ. 1	სოფელი კიშილა
10.	ხალჩის ნომ. 2	სოფელი კიშილა
11.	ხალჩა	შემაჰას რეგ. არაკაშლი
12.	სუმაკი ნომ.1	კუბის რაიონი
13.	სუმაკი ნომ. 2	კუბის რაიონი
14.	ხალჩა	სოფელი ჯეკი
15.	ხალჩა	სოფელი ჰანაგიას
16.	სუმაკი(ძალიან ძველი და იშვიათი)	კუბის რაიონი
17.	ზილი	სოფელი ჰიდერზინდა
18.	ხალჩა	სოფელი ალბანა
19.	ხალჩა	სოფელი კრინი
20.	სუმაკი (ძალიან ძველი)	კუბის რაიონი
21.	ხალჩა	სოფელი ჩინი
22.	ხალჩა	სოფელი უგაჰა

კავკასიის კულტარული კომიტეტის საბუთებიდან; საქართველოს გამოყენებითი ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის ფონდიდან; რსა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 1829, ფურ. 130, 131. გ.მ.

ოული სტრაუმეს მონაწილეობა ორნამენტის გამოკვლევაში კავკასიაში

საქმიანობის მთავარი მიმართულება 1910 - 1912წწ.

არქიტექტურული ორნამენტი

კავკასიაში, ერევანის ვუბერნიასა და ანში არქიტექტურული ობიექტის გამოკვლევა.

ძველი ხელნაწერები

ენშიადინის მონასტრის და მონასტრის მუზეუმის ძველი ხელნაწერების ორნამენტის გამოკვლევა. ტუმირპანშურაში ყურანის მორთულობის გამოკვლევა.

საკულტო საგნებს და სასულიერო ბერთა სამოსის ორნამენტი

ენშიადინის მონასტერში და ეკლესიაში, გელათის მონასტერში და ეკლესიაში, ციონის ტბის კათედრალურ ტაძარში კულტივირებული საგნების და სასულიერო ბერების სამოსის ორნამენტებს გამოკვლევა.

კედლებს მიხატულობა

ძველი შენობების ფრესკების გამოკვლევა ერევანში, ტიფლისში, ქუთაისის ვუბერნიასში და ბაქოში.

კავკასიის კუსტარული კომიტეტის საბუთებიდან.

1914 წელს, ისტრაუმეს ხელმძღვანელობით მუსლიმანურ სოფლებში ორგანიზებული ექსპედიცია.

მიზანი: ფეიქართა ნამუშევრის ტექნიკური ხერხის შესწავლა. განმანათლებელი ხასიათის კონსულტაციები, ხალიჩის ტექნიკური ნახატის პოპულარიზაციის მიზნით. ისტრაუმე და ინსტრუქტორი ს. ბროიანი ფეიქარ მაჰმადიანთა საცხოვრებელ ადგილებში მისვლა.

მარშრუტ: სოფლები: კონაგკენდა, ჯიში, ტალიშა, დერკა, არმაკი, ტეკეიშიხი, აღმანა, ავარანა, პასანკაღა.

1914-1915წწ. ისტრაუმეს ხელმძღვანელობით ორგანიზებული ექსპედიციები.

მიზანი: ეთნოგრაფიული მასალის ჩანატვა და ფოტოების ვაკეოება.

მარშრუტ: ბაქოს ვუბერნია: შემაპა, ვუბანი, მარაზი, მარაზალი, მატრისი, ჩუპანლი, სუნდი, ტეკელია, დემურჩი, ლაგომა, ბასპაღა. ელიზავეტოპოლის ვუბერნია: შუშა, ნუჰა, ავდამა.

შედეგები: ისტრაუმეშ ექსპედიციის ბასპალას სოფლიდან 33 აბრეშუმით მოქარგულობის მოტიყების ესკიზი გააკეთა, სადაც მრეწველები აბრეშუმის ქარგვით იყენებენ დაკავებულები. ალბომის შესაქმნელად, კკკ მხატვართა სახელოსნოებში მან ესკიზები გამოიყენა, სადაც 16 ფურცელზე 33 აბრეშუმით მოქარგული ჩანახტია განლაგებული. ექსპედიციის დროს მომზადებულია 34 ფეიქართა ნამუშევრების ვანების, გვირგვინის და სხვა, სპილენძის ნაკეთობები, ხალიჩები, სუფრები, საბნები, შეკერილები, ქსოვილის მოქარგვის ფოტოები.

ა. სტრაუმეს ხელმძღვანელობით ვორში და ცბინგალში მოწყობილი ექსპედიცია. მიზანი: ძველი, ხეზე ამოჭრით მორთული ავეჯის რიცხვი და მისი ხარისხის გარკვევა.

შედეგები: შოიან რაიონებში, შთიულებთან - ოსებთან ჯერ კიდევ შემონახვლიათ ხეზე ამოჭრით მორთული ავეჯი.

მხოლოდ ცალკეული ნახატები და ფოტოები ექსპედიციებიდან ჩვენს დრომდეა შემონახული.

კავკასიის კუსტარული კომისიის საბუთებიდან რისა, საქართველოს გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმის ფონდებიდან. **ა. სტრაუმეს წერილი ა. სტრაუმეს მიმართ.** ნამუშევრები საქართველოს გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმში, ლატვიის სახელმწიფო არქივში ინახება.

1916 წლის ექსპედიციები, ისტრაუმე მონაწილეობით.

მარშრუტა: დაღესტნის რაიონი, იელიზავეტოპოლისის გუბერნია, ბაქოს გუბერნია.

ისტრაუმეს მიერ შესრულებული ტექსტილის კომპოზიციების ზოგიერთი ასლები (ფერადი ჩანახატები) კკკ სამხატვრო განყოფილებასა და მუზეუმისთვის.

- 1) მოქარგვის სხვადასხვა თოთხმეტი სასეობის ჩანახატები;
- 2) ძველი ხელნაწერებიდან ოცდაათექვსმეტი ნახატი (რელიგიური შინაარსის წიგნებიდან მართლმადიდებლური და მაჰმადიანური სარწმუნოების მიმდევარი ხალხისა);
- 3) თორმეტი ნახატი (იშვითი ჭედური ნაკეთობები);
- 4) სამოცი ნახატი (კერამიკის ნაკეთობების მორთულობა);
- 5) ცხრა ნახატი (სამეთუნეო ნაკეთობები ანის არქეოლოგიური ვათხრებიდან);
- 6) ცხრა ნახატი (არქიტექტურა და ფრესკები);
- 7) ოცდაათი ნახატი (აბრეშუმით მოქარგვა).

500-ზე მეტი სხვადასხვა კულტურულ ისტორიული ობიექტის ფოტო სურათი (ისტრაუმეს ფოტოები).

კავკასიის კუსტარული კომიტეტისა და ლატვიის სახელმწიფო არქივის საბუთებიდან. ნამუშევრები თბილისის გამოყენებით და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში ინახება.

1917 წელი.

1. 1916 წელს დაწყებული საქმის გაგრძელებს მიზნით, შესწავლილ იქნა: დაღესტნის რაიონში ტემირჰანშურა, კაიტაგო-ტაბასარანა, კაზი-კუშუპა, იელინაყეტოხლის გუბერნია (ყარაბახი და მისი ირგვლივ მდებარე ტერიტორიები), ბაქოს გუბერნია (კაპრისტანი და მის გარშემო მდებარე ტერიტორიები).
2. ხის და ხეზე გამოჭრილი ძველებური ნაკეთობების ორნამენტის ნიმუშების შესაგროვებლად ექსპედიციები იქნა მოწყობილი მთებში: ოსეთის მთიან რაიონებში, სვანეთში და დაღესტანში.
3. ჭედურ ნაკეთობათა ნიმუშები მოძიებული იყო: კუბაში, სოფელ ინუკულაში და ასევე ქალაქებში: ტემირჰანშურაში, ვლადიკავკაზში, ბაქოში, ახალქალაქში.
4. ხანის სასახლის მონატულობას და ჩანახატებს ნუპაში, განსაკუთრებული ღირებულება ჰქონდა მინიჭებული.

კავკასიის კუსტარული კომიტეტის ანგარიშების და ი. სტრაუმეს ა. სტრაუმესადმი წერილების მიხედვით. ნამუშევრები ინახება თბილისის გამოყენებით და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში, ლატვიის სახელმწიფო არქივში, ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში.

ისტრაუმეს ხელმძღვანელობით კვკ მხატვართა სახელოსნოს ჩაფიქრებული და შესრულებული სამუშაოები, 1917 წლიდან 1918 წლამდე.

1. ექსპედიციის ყველა შვეროცილი მასალები (სახლმრეწველობის ნამუშევართა ორიგინალები) მხატვარ ისტრაუმეს სახელოსნო სისტემტიზებულ და ესკიზირებულ იქნა. ძველი ორიგინალური ნიმუშებზე დაყრდნობით, მხატვარმა პროექტირება გაუკეთა გამოყენებით ხელოვნებაში ახალ ნამუშევრებს, ძველი ფორმის შენარჩუნებით, კოლორიტით.
2. ვაკუთებულ იქნა კუსტარული სახელოსნოებისთვის გათვალისწინებული ტექნიკური ჩანახატების ნიმუშები ბუნებრივ ფორმაში, ახსნა-განმარტებებით, ფერთა შეკლახე. მითითებული ტექნიკური ხერხის გამოყენება.
3. დაიწყო მუშაობა აბრეშუმით მოქარავის მოტივი ალბომის შესაქმნელად.
4. 1917-1918წწ. დაგეგმილია გამოყენებითი ხელოვნების ნამუშევრების ნიმუშებით გამოიცეს ალბომი და კუსტარულ სახელოსნოებს სხვადასხვა კავკასიის რაიონში შეთავაზებულ ექნას.
5. ფეიქართა კონსულტაციები და კურსებია დაგეგმილი.

კავკასიის კუსტარული კომიტეტის ანგარიშების და ი. სტრაუმეს ა. სტრაუმესადმი წერილების მიხედვით. ნამუშევრები თბილისში საქართველოს გამოყენებით ხელოვნების მუზეუმში ინახება.

1999 წელს თბილისში, გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში თელი სტრაუმეს დაბადების 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენის ექსპოზიცია.
(II ივნისი-20 ნოემბერი)

ხალხის მოხატულობის კომპოზიციის ესკიზები და ტექნიკური ჩანახატები (საქართველოდან, ყარაბახიდან, დაღესტნიდან, ერეგნიდან და სხვა).

ქიშიადინის მონასტრის ძველი ხელნაწერების მოხატულობის ნახატები.

ყურანის მოხატულობის ჩანახატები.

სახარების მოხატულობის ჩანახატები.

ძველი (XII-XVIII ს.) ერეგნის ხელნაწერის მოხატულობის ჩანახატები (ასოები Z, G, E).

გელათი, ჯუმათი, ლიპნოვას ტაძრის კედლების მოხატულობის მოტივის ჩანახატი.

გელათის მონასტრის ტაძრის კედლების მოხატულობის ორნამენტთა ჩანახატები.

არშინების ესკიზები ქართულ სტილში.

ალბომი (კავკასიის კუსტარული კომიტეტის შენობის შშენებლობა, ტექსტილი, ჭედური

ნამუშევრები და სხვები. ფეიქართა ნამუშევრების ფოტოები). ისტრაუმეს ფოტოები.

ალბომი (ანის არქიტექტურის ობიექტი, ანი სამეთუნეო ნამუშევრები, მცხეთის მეთუნეთა

სახელოსნოების ცნახატთა კოლექციის ფოტოები). ისტრაუმეს ფოტოები.

ა. სტრაუმეს ესკიზების მიხედვით სპარსული ტექნიკით ნაქსოვი ხალიჩები

“შირი” და “მუდიბას” (“ნადირობა”)

ბილეთი წიგნი ა. სტრაუმე ლატვიური გამოცემა:

1. გენერალური რუქის დამტკიცებული ასლი — კემპის სახლის საკუთრების, მიწის ნაკვეთის სასაზღვრო გეგმა;
გერმანულ ენაზე, 1880 წელი.
გლაგანების ოჯახის კერძო არქივიდან.
2. ქალაქ ანის პერსპექტივის გეგმა.
3. კაგაკაისის კუსტარული კომიტეტისადმი მინიჭებული მიწის საზღვრის გეგმა;
რუსულ ენაზე, 1912 წელი.
5. ისტრაუმეს მივლინების მოწმობა; რუსულ ენაზე, 1917 წლის 15/19 ივნისი. რსა, ფ. 395, აღწ. 1, საქ. 3514, გვ. 66.
6. ისტრაუმეს ხელნაწერის ფაქსიმილია; ფრანგ. ენაზე, 1927 წელი, 5 ივნისი ისტრაუმეს მიერ მოქმედი და შეუღლისადმი ჩაწერილი ხელის კომპონაციის შინაარსის გადმოცემა. ლსა, ფ. 902, აღწ. 37, ფურ. 128.
7. გულათის მონასტრის ტაძრის კედლის მონატულობის მოტივების ჩანახატი. ისტრაუმეს 125 წლისთავისადმი მიძღვნილი გამოფენის ექსპონაცია თბილისში, 1999წ. ფოტო ავტორის კერძო არქივიდან.
8. შაქმანის მონატულობა, ი. სტრაუმეს 125 წლისთავისადმი მიძღვნილი გამოფენა თბილისში, საქართველოს გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების მუზეუმში.
9. ი. სტრაუმეს 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენის გახსნის დღე. მხატვრის მოსახსენიებელი კონფერენციის მონაწილეები. მარჯვნივ ცენტრისკენ — ლატვიის საპატიო კონსული საქართველოში, რეგინა იაკობიძე. ფოტო: ლევან გიორგობიანისა.
10. თბილისში ი. სტრაუმეს 125 წლისადმი მიძღვნილი გამოფენა. საქართველოს გამოყენებითი და ხალხური ხელოვნების მუზეუმის თანამშრომლების მიერ მოწყობილი ექსპონაცია, 1999 წელი. ფოტო: ლევან გიორგობიანისა.
11. შენობის ვესტიბიულისა და კაბის ინტერიერის მონატულობა, საქართველოს საჯარო ბიბლიოთეკაში (ყოფილი — საქართველოს სათავადაზნაურო მიწის ბანკი; შენობის არქიტექტორი აკაღვინი, ჰ. გრინეცკი), 1990 წელი.
12. საქართველოს საჯარო ბიბლიოთეკის ვალერიის ჭერის მონატულობა, 1999 წელი. ფოტო ავტორის კერძო არქივიდან.
13. კედლის ინტერიერის მონატულობის ფრაგმენტი, საქართველოს საჯარო ბიბლიოთეკაში. 1999 წელი. ფოტო ავტორის კერძო არქივიდან.

იული სტრაუშე
გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატი

ტექსტის ავტორი და შემდგენელი: ლაიმა კლაფინა
ქართული თარგმანი: ნინო იაკობიძე ნონა ტაურინა

გამომცემლობა "ზინატნე"
რიგა, 2005
ქართულ ენაზე

გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატი
იული სტრაუშე

ქ. 29. 550

შპს გამომცემლობა "ზინატნე,"
აკედემიის მოედანი 1, რიგა, LV-1015
რეგისტრაციის ნომ. 40003576967.
დაიბეჭდა შპს ტიბოგრაფიაში "პერსე"
აიზკრაუკლეს ქუჩა 21, რიგა, LV-1006

ხალხური გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატმა,
 იული სტრაუშემ მრავალ კულტურას გაუხსნა გული.
 წიგნის მიზანია, მკითხველს გააცნოს მხატვრის ცხოვრების
 ვნა და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა. ისტრაუშემ თავისი
 სიცოცხლის თექვსმეტი წელიწადი საქართველოში გაატარა
 და მთელის გულისხმიერებით ჩაეფლო კავკასიური
 ტექსტილის თვითმყოფად სამყაროში. ლატვიელმა
 მხატვარმა საფუძველი ჩაუყარა გამოყენებითი ხელოვნების
 განვითარებას კავკასიაში და გადაგვარებისგან იხსნა ძველი
 ხალხური ორიგინალური ორნამენტი. ნიკო შართან და სხვა
 გამოჩენილ საზოგადო მოღვაწეებთან ერთად, ისტრაუშე
 ეთნოგრაფიული მასალების მოსამძიებლად, მრავალ
 არქეოლოგიურ ექსპედიციაში იღებდა მონაწილეობას.
 1921-1922 წლებში იგი საქართველოში ლატვიის რესპუბლიკის
 ვიცეკონსულის მოვალეობებს ასრულებდა. 1923 წელს საბჭოთა
 საქართველოდან სამშობლოში დაბრუნების შემდეგაც,
 მან კავკასიის ხალხთა ტექსტილით გატაცებას არ უღალატა
 და მას ლატვიაში ბოჰულარიზაციას უწევდა.

